

UŽSAKOVAS:
**ŽIEMGALOS PLANAVIMO
REGIONAS**

AUTORIUS:
SIA “Veido vidi”

LLI-313 «Aizraujošs ceļojums muižu
parkos četros gadalaikos»/
«4SeasonsParks»

2018-2019

PROJEKTAS „Īspūdinga kelionē po dvaru parkus keturiem metu laikiem“
 (“Four Seasons Exciting Journey in Manor Parks” / 4SeasonsParks)

Žiemgalos planavimo regiono ir Panevėžio bei Šiaulių apskričių rūmų ir dvarų parkų tyrimas

Užsakovas: ŽIEMGALOS PLANAVIMO REGIONAS

Vykdytojas: SIA „VEIDO VIDI“

2018-2019

Saturs

1. Įvadas.....	4
2. Tyrimo metodika	5
3. Identifikuoti rūmų ir dvarų parkai, jų tyrimas.....	15
3.1. Rūmų ir dvarų parkai Žiemgalos planavimo regione.....	17
3.2. Panevėžio ir Šiaulių apskrities rūmų ir dvarų parkai	23
3.3. Archyvų ir susijusių medžiagų santrauka.....	28
3.4. Dendrologinės ir biologinės įvairovės vertinimo santrauka.....	30
3.5. Privalomų dokumentų tyrimas	32
3.6. Norminių aktų ir finansinių šaltinių palyginimas.....	32
3.7. Socialinių ekonominių veiksnių santrauka.....	36
3.8. Potencialas, poreikiai ir tvarkymo gerinimo rekomendacijos	39
4. Rūmų ir dvarų parkų tyrimas.....	45
4.1. Ištirtų objektų analitinė apžvalga	47
4.2. Parko ir šalia esančių teritorijų zonavimo ir kraštovaizdžio tyrimas	49
4.3. Teritorijoje esamos situacijos ir funkcinis tyrimas	52
5. Kraštovaizdžio vertybių inventorizacija ir vertinimas.....	55
5.1. Gamtos paveldo vertinimas.....	58
5.2. Kultūrinio paveldo identifikavimas, autentiškumo ir vientisumo vertinimas	60
6. Asarės ir Onušio dvarų parkų funkcinis ir teminis zonavimas	73
6.1. Asarės dvaro parko plėtros koncepcijos	77
6.2. Onušio dvaro parko plėtros koncepcijos	85
7. Rūmų ir dvarų parkų plėtros planų ruošimo ir įgyvendinimo gairės.....	93
7.1. Pavyzdys. Parko kraštovaizdžio projekto sudėtis	102
8. 1 Priedas	104
9. 2 Priedas	105
10. 3 Priedas	106
11. 4 Priedas.....	107

1. Įvadas

Tyrimas atliktas vadovaujantis 2018 m. spalio 3 d. ŽIEMGALOS PLANAVIMO REGIONO ir SIA „Veido vidi“ sudaryta Sutartimi Nr. 18/1-12.2/114. Pagal Sutartį buvo planuojama parengti Žiemgalos planavimo regiono, Panevėžio bei Šiaulių apskričių rūmų ir dvarų tyrimą, kurio pagrindas yra penkios darbo užduotys:

1. Atlikti visų Žiemgalos, Panevėžio ir Šiaulių regionuose esančių rūmų ir dvarų parkų identifikavimą ir su jais susijusių dokumentų tyrimą bei nagrinėjimą;
2. Atlikti atrinktų 20-30 (bent 10 parkų kiekvienoje valstybėje su kuo labiau besiskiriančia situacija) Žiemgalos, Panevėžio ir Šiaulių regionuose esančių rūmų ir dvarų parkų tyrimą ir analitinį kraštovaizdžio nagrinėjimą;
3. Parengti vieno Žiemgalos regiono ir dviejų Panevėžio ir Šiaulių apskričių rūmų ir dvarų parkų (iš anksto suderinus su Užsakovu) kraštovaizdžio vertybių inventorizavimą ir vertinimą;
4. Paruošti vieno Žiemgalos regiono ir dviejų Panevėžio ir Šiaulių apskričių rūmų ir dvarų parkų (iš anksto suderinus su Užsakovu) funkcinį ir teminį zonavimą;
5. Vadovaujantis tyrimo metu gautais rezultatais paruošti visiems rūmų ir dvarų parkams tinkamas gaires prieš pradedant ruošti rūmų ir dvarų parkų plėtros planus.

Tyrimas buvo vykdomas rudenį, žiemą ir pavasarį. Tyrime dalyvavo ekspertų grupė – kraštovaizdžio architektai, dendrologas, veislių ir biotopų specialistas ir pakviestas Lietuvos rūmų ir dvarų parkų ekspertas. Tyrimo objektų – rūmų ir dvarų parkų identifikavimas atliktas apdorojant ir verčiant informaciją iš viešųjų šaltinių, valstybinių istorinių archyvų, įvairių institucijų (pavyzdžiui, NKPV, vietos muziejai ir bibliotekos), populiarinio mokslo literatūros. Visi gauti duomenys sistemingai pateikti lentelėse, paruošti konspektai-aprašymai, įtraukiant istorinius duomenis ir dabartinės situacijos apibūdinimą, parkų vietos nuotraukas iš oro ir turimus istorinius žemėlapius, taip pat pagal kiekvieną darbo užduotį parengta grafinė medžiaga – žemėlapiai, planai, foto fiksavimai su paaiškinimais ir išvadomis. Pagilintas istorinis tyrimas atliktas keturiems parkams, buvo apdorotos medžiagos iš valstybinių istorinių archyvų, paminklų apsaugos institucijų, vietinių muziejų ir bibliotekų. Taip pat pasirinktuose parkuose atliktas dendrologinis ir biologinės įvairovės vertinimas. Visa gauta informacija ir duomenys pavaizduoti grafinėse medžiagose ir paaiškinamuosiuose aprašymuose. Dviem iš pagilintai analizuotų parkų parengtas parkų funkcinis ir teminis zonavimas, įtraukiant plėtros koncepcijas. Tyrimo pabaigoje suteiktos istorinių parkų plėtros plano ruošimo ir įgyvendinimo gairės.

Tyrimo metu atliktas didelis profesionalų darbas, identifikuojant ir tuo pat metu aprašant ir analizuojant Žiemgalos planavimo regiono, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse esančius rūmų ir dvarų parkus. Gauti duomenys – tai svarbus pagrindas, leidžiantis suvokti dabartinę situaciją ir planuoti jos plėtrą.

Pagrindinis tyrimo tikslas – **identifikuoti Žiemgalos planavimo regione, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse esančius rūmus ir parkus, atlikti bent 30 parkų tyrimą natūroje ir išanalizuoti dabartinį kraštovaizdį, 4 iš ištirtų parkų atlikti dendrologinį ir biologinės įvairovės vertinimą ir 2 parkams paruošti jų funkcinį ir teminį zonavimą, taip pat paruošti parkų plėtros planų ruošimo ir įgyvendinimo gaires.**

2. Tyrimo metodika

Tyrimo teritorija – tai dalis Latvijos (toliau tekste – LV tyrinėjimo teritorija) ir dalis Lietuvos (toliau tekste – LT tyrinėjimo teritorija). Latvijos dalyje tai yra Žiemgalos planavimo regionas (toliau tekste – ŽPR), tuo tarpu Lietuvos dalyje – tai Panevėžio ir Šiaulių apskritys (1 pav.).

1 pav. LV ir LT tyrinėjimų teritorijos: 1. – Žiemgalos planavimo regionas; 2. – Panevėžio apskritis; 3. – Šiaulių apskritis.

Pirmai darbo užduočiai įvykdyti identifikuoti visi ŽPR, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse viešuose šaltiniuose minėti rūmų ir dvarų parkai (toliau tekste – parkai), nepriklausomai nuo dabartinės būklės ir nuosavybės teisių. LV tyrinėjimo teritorijoje parkams identifikuoti išnagrinėti Nacionalinio kultūros paveldo valdybos (toliau tekste – NKPV) paminklų sąrašai, taip pat kiekvieno nuovado savivaldybės planavimo dokumentai – teritorijos planavimai, aiškinamieji raštai ir grafiniai priedai. Tuo tarpu LT tyrinėjimo teritorijoje parkams identifikuoti išnagrinėtas interneto svetainėje *Wikipedia* esantis Lietuvos rūmų ir dvarų sąrašas (*List of palaces and manor houses in Lithuania*), taip pat Lietuvos istoriniams parkams skirtos knygos. Identifikuoti parkai analizuoti pagal šiuos pirmos užduoties papunkčius:

- 1.1. Archyvinių medžiagų ir ankstesnių istorinių liudijimų tyrimo medžiagų apdorojimas;
 - 1.2. Anksčiau atliktų dendrologinių inventorizacijų ir biologinės įvairovės vertinimo medžiagų apdorojimas;
 - 1.3. Informacijos apie su parko teritorijomis susijusius planavimus, konkursus ir plenerus, statybų projektus, atliktus pirminių projektų tyrimus, bendradarbiavimo projektus, plėtros programas ir kt., apdorojimas;
 - 1.4. Informacijos apie parko tvarkymo ir valdymo procesus apdorojimas – ar ir kaip objektas tvarkomas dabar (privalomų standartų ir norminių aktų apibūdinimas, finansinių šaltinių ir žmogiškųjų išteklių apibūdinimas, LV ir LT aktų palyginimas);
 - 1.5. Informacijos apie parko teritorijos naudojimą socialinei ekonominei veiklai realizuoti, apdorojimas – dabartinė rinkodaros strategija (pvz., menų plenerai, miestų šventės, metų šventės, tradicijų ir amatininkų įgūdžių demonstravimai, žiemos veikla, tikslinės grupės, nesezoniniai renginiai, turistams skirti produktai, nuolaidos, akcijos);
 - 1.6. Parkų potencialo, poreikių ir tvarkymo gerinimo pasiūlymų apdorojimas; informacijos apie gerosios tvarkymo praktikos pavyzdžius apdorojimas.
- 1.1.punktui** vykdyti LV atliktų teritorijų tyrinėjimo dalyje iš NKPV dokumentų centro buvo pareikalautos visos ŽPR identifiкуotų rūmų ir dvarų kompleksų archyve esamos ir anksčiau atliktų istorinių liudijimų tyrimo medžiagos. Papildomai, dėl kiekvieno identifiкуoto parko peržiūrėtos viešai prieinamų šaltinių medžiagos, pateiktos tyrimo 1 priede 8.2 punkta, su kiekvieno rūmų ir dvaro ansamblio istorinės ir dabartinės situacijos aprašymu, visą informaciją papildant kartografinę medžiaga – kiekvieno ansamblio aeronuotrauka su buvimo vieta, taip pat atskiriems parkams pridėti istoriniai planai ir/arba dabartinės situacijos planai (su turimų objektų eksplikacija). Tuo tarpu LT atliktų tyrinėjimų teritorijoje archyvinės medžiagos ir anksčiau atliktų istorinių liudijimų tyrinėjimų medžiagos nesaugomos viename konkrečiame dokumentų centre, kaip tai yra Latvijoje, todėl jos buvo apdorojamos ir tiriamos naudojant viešai skelbiamą informaciją interneto erdvėje, su Lietuvos dvarų parkais susijusiose išleistose knygose – *Miestas, dvaras, kaimas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Lenkijos Karalystėje XVI–XVIII a. Lokalinės istorijos problemos*¹, *Po gražiausius Lietuvos dvarų parkus*², *Lietuvos dvarų enciklopedija (2-oji laida)*³. Visa informacija pateikta tyrimo aprašomojoje dalyje (žiūrėti 1 priedo 8.4., 8.6 punktą) dėl kiekvieno Panevėžio ir Šiaulių apskrityse identifiкуoto parko.
- 1.2.punktui** vykdyti anksčiau atliktų dendrologinių inventorizacijų ir biologinės įvairovės vertinimų medžiagų apdorojimas šio tyrinėjimo teritorijose atliktas naudojant NKPV ir interneto erdvėje viešai prieinamas medžiagas, taip pat kitus literatūrinius šaltinius (knygas). LT atliktų tyrinėjimų teritorijoje identifiкуotų parkų kraštovaizdžių, taip pat dendrologinės inventorizacijos ir vertinimai, panašiai kaip Latvijoje, buvo atlikti tarybiniais laikais, iki nepriklausomybės atgavimo. Tačiau šios medžiagos nesaugomos

¹ Autorius: Sud. Ramunė Šmigelskienė-Stukienė, 2018

² Autorius: Laimutis Januškevičius, 2010

³ Autorius: Sud. Algimantas Semaška, Ingrida Semaškaitė, 2017

kartu viename konkrečiame archyve, taigi šiame tyrinėjime LT teritorijoje identifikuotų parkų dendrologinės inventorizacijos ir biologinės įvairovės vertinimai apdoroti, pasitelkus internete viešai skelbiamas medžiagas, taip pat populiariosios mokslinės literatūros šaltinius (knygas). Visa informacija pateikta tyrimo aprašomojoje dalyje (žiūrėti 1 priedo 8.4., 8.6 punktą) dėl kiekvieno Panevėžio ir Šiaulių apskrityse identifikuoto parko.

1.3.punktui įvykdyti informacijai rinkti apie parkus supančių teritorijų planavimus, konkursus ir plenerus, statybų projektus, atliktus išankstinio projekto tyrimus, bendradarbiavimo projektus, plėtros programas ir kt. LV atlikto tyrinėjimo teritorijoje remiamasi NKPV dokumentų centro ir internete skelbiamomis medžiagomis. Šiame punkte išnagrinėti NKPV turimi/suderinti projektai (žiūrėti 1 priedo 8.10 punkta lentelę Nr. LV-4). Internete viešai prieinama medžiaginė informacija pridėta aprašomojoje dalyje dėl ŽPR identifikuotų parkų (žiūrėti 1 priedą 8.2 punkta).

LT tyrinėjimų teritorijoje informacijai rinkti apie parkus supančių teritorijų planavimus, konkursus ir plenerus, statybų projektus, atliktus išankstinio projekto tyrimus, bendradarbiavimo projektus, plėtros programas ir kt. remiamasi internete viešai skelbiama informacija ir ji apdorota tyrimo aprašomojoje dalyje dėl kiekvieno Panevėžio ir Šiaulių apskrityse identifikuoto parko (žiūrėti 1 priedą 8.4., 8.6 punkta).

1.4.punktui įvykdyti informacijos apdorojimas apie parkų tvarkymo ir valdymo procesus – ar ir kaip objektas tvarkomas dabar: visų pirma, aprašomojoje dalyje atliktas LV ir LT rūmų ir dvarų parkams taikomų standartų ir norminių aktų apibūdinimas ir palyginimas, antra, aprašytas pritraukiamų finansinių šaltinių ir žmogiškųjų išteklių apibūdinimas trečia, ir LV, ir LT tyrinėjimų teritorijose identifikuotų parkų tvarkymo kokybė paskirstyta trimis kategorijomis (žiūrėti 1 priedo 8.7 punkta lentelę Nr. LV-1 ir 8.11 punkta lentelę Nr. LT-1), kur:

- tikslingai ir kokybiškai tvarkoma parko teritorija, apibrėžta kaip **gerai valdoma**;
- iš dalies tvarkoma teritorija apibrėžta kaip **vidutiniškai valdoma**, ir
- degradavusi arba tikslingai netvarkoma teritorija apibrėžta kaip **silpnai valdoma/pamesta**.

Taip pat aprašomojoje dalyje LV ir LT tyrinėjimų teritorijose identifikuotų parkų kompleksuose, vadovaujantis internete viešai prieinama informacija, suteiktas trumpas aprašymas dėl parkuose vykstančių tvarkymo ir valdymo procesų (žiūrėti 1 priedą 8.2, 8.4, 8.6 punkta).

1.5.punktui įvykdyti informacija apie parkų teritorijos panaudojimą socialinėms-ekonominėms priemonėms realizuoti aprašomojoje dalyje buvo renkama, vadovaujantis internete viešai prieinama informacija. Suteiktas bendrasis analitinis aprašymas: LV ir LT atliktų tyrinėjimų teritorijose identifikuoti parkai paskirstyti grupėmis pagal jų turistinį potencialą (žiūrėti 1 priedo 8.9 punkta lentelę Nr. LV-3 ir 8.13 punkta lentelę Nr. LT-3). Grupės pagal turistinį potencialą yra paskirstytos taip:

- **pirma grupė** – veikiantys turistiniai objektai. Tai yra rūmų ir dvarų ansambliai, kurie šiomis dienomis siūlo skirtingas turistines paslaugas, nepriklausomai nuo ansambliui priklausančios parko teritorijos padėties ir būklės;

- **antra grupė** – galimi turistiniai objektai. Tai yra rūmų ir dvarų ansambliai, kurie dabartinėje situacijoje nesiūlo tikslinių turistinių paslaugų, bet kurie ateityje turi didelio potencialo, nes atitinka visus arba bent vieną iš šių kriterijų:
 - o objektas yra unikalus LV/EU mastu (ansambliuose yra unikalių kultūrinių, istorinių arba gamtos vertybių);
 - o objektas turi gerą ryšį su kitais turistiniais objektais/miestais (ansamblis gali būti įtrauktas į turimą arba iš naujo formuojamą turistinį maršrutą);
 - o objektas iki šių dienų išsaugojo autentišką arba struktūrinę prasmę nepakeistą kokybę (pavyzdžiui, išliko parko architektoninė kompozicija).
- **Trečia grupė** – kiti objektai, kurie iki šių dienų, daugiausia, yra praradę istorinę parko kokybę ir ateityje reikėtų peržiūrėti jų atitikimą istorinio parko apibrėžimui.

Taip pat antroje užduotyje atrinktiems parkams parengtoje grafinėje medžiagoje ir aprašymuose suteikta detali informacija apie parkuose realizuotas socialines ir ekonomines priemones.

1.6. ir 1.7. punktams įvykdyti aprašomojoje dalyje LV ir LT tyrinėjimų teritorijose identifikuotiems parkams pateiktos parkų potencialo, poreikių ir tvarkymo gerinimo rekomendacijos ir gerosios tvarkymo praktikos pavyzdžiai, parkus paskirsčius grupėmis pagal jų turistinį potencialą (žiūrėti 1 priedo 8.9 punkta lentelę Nr. LV-3 ir 8.13 punkta lentelę Nr. LT-3).

2.darbo užduočiai atlikti LV ir LT tyrinėjimų teritorijose buvo atrinkta 30 parkų, kurie atitinka tam tikrus kriterijus ir kurie išnagrinėti taikant šiuos antros užduoties papunkčius:

- 2.1.** Objekto tyrimas, situacijos analizė natūraliai ir analitinis foto fiksavimas. Suteikia grafinę medžiagą su kraštovaizdžiui būdingais vaizdais ir pateiktas aprašymas;
- 2.2.** Parko ir šalia esančių teritorijų zonų tyrimas (turimų zonų nustatymas, aplinkos zonavimas, siejant su turimos/planuojamos miesto teritorijos plėtros planavimu ir t. t.). Medžiaga su parkų ir šalia jų esančių teritorijų zonavimu;
- 2.3.** Teritorijos funkcinis tyrimas (pėsčiųjų ir transporto srautai, intensyvumas, analitinis apibūdinimas ir kt. veiksnių tyrimas esamos miesto aplinkos kontekstu). Medžiaga su pėsčiųjų ir transporto srautų analize parko teritorijoje ir apgyvendintų vietų kontekste.

LV ir LT atliktų tyrimų teritorijose identifikuotų parkų atranka atlikta pasirinkus kraštovaizdžio prasme įvairialypius ir istorine prasme gausiausius, išskirtinius ir unikaliausius parkus, atsižvelgiant į šiuos kriterijus:

- Parko **buvimo vieta**, apimant visus tyrimo teritorijos rajonus/nuovadus;
- Parko **aplinka**, pasirenkant ir kaimų, ir apgyvendintų vietų, ir miestų teritorijas;
- Parko **plotai ir konfigūracija**, pasirenkant įvairaus ploto teritorijas su įvairiomis ir istorinėmis, ir iki šių dienų išsaugotomis parko ribomis, kurios formuoja įdomios formos/konfigūracijos vaizdingąsias erdves;
- Parko **struktūrinė įvairovė** – teritorijos su įdomiu reljefu, gausiais vandens telkiniais ir upėmis, unikalia dendrologine sudėtimi;

- Parko ypatingas **architektoninis stilius** – angliškieji vaizdingieji parkai ir reguliaraus stiliaus sodai;
- Parko **esama būklė**, pasirenkant ir sėkmingai besiplečiančias, ir, dėl įvairių priežasčių, degradavusias, tačiau socialine ir ekonomine prasme potencialo turinčias teritorijas;
- Parko **socialinis ekonominis** potencialas turizmo plėtros kontekste, atsižvelgiant į nuosavybės teises, istorines vertybes, šalia esančių tematiškai panašių objektų sąsajos galimybes turistiniuose maršrutuose.

Informacija apie atrinktus parkus pateikta 1 priedo 8.8 punkta lentelę Nr. LV-2 ir 8.12 punkta lentelę LT-2, taip pat grafinėse medžiagose (8.1, 8.3, 8.5 punktas), kur abiejų tyrinėjimų teritorijų žemėlapiuose pažymėti ir abėcėlės tvarka sueiliuoti atrinkti parkai.

Antros užduoties vykdymui parengta grafinė medžiaga su aprašymais (žiūrėti 2 priedą 9.1, 9.2 punktas), kur:

2.1.Punktui įvykdyti kiekvienoje iš tyrinėjimų teritorijų ištirta ir išanalizuota, taip pat įskaitant fotofiksacijas, po 15 parkų, iš viso – 30 parkų. Parkai buvo tiriami kovo ir balandžio mėnesiais, kai medžiai yra numetę lapus. Iš pradžių ištirta šalia parkų esanti aplinka, išanalizuotas vietos pasiekiamumas ir pažymimi vertingiausi apžvalgos taškai į dvaro ansamblį ir parko teritoriją. Tyrinėjimas tęsiamas pačiame parke. Gauta informacija fiksuota nuotraukose ir įrašuose iš anksto paruoštuose žemėlapiuose, kurie jau biure aprodyti grafinėje ir aprašomojoje medžiagoje.

2.2.punktui įvykdyti ir parko tyrimo metu, ir biure, atliktas teritorijų zonų nagrinėjimas – identifikuotos ir tiriamos turimos parko zonos, parengtas ir ištirtas aplinkos zonavimas pagal turimą/planuojamą miesto teritorijos plėtros planavimą. Taip pat palyginimui pateiktos parko istorinių planų schemos. Identifikuoti vertingiausi vaizdai į dvarų ansamblius ir parkų teritorijas. Gauti rezultatai, apdorojant su tyrinėjimų metu gautais duomenimis ir internete viešai skelbiama informacija, įtraukti į grafines medžiagas ir analitinius tyrimus.

2.3.punktui įvykdyti ir parkų tyrinėjimų metu vietoje, taip pat ir biure, atliktas teritorijų dabartinės situacijos ir funkcinis tyrimas – pėsčiųjų transporto srautai, intensyvumas, analitinis apibūdinimas ir kitų veiksnių nagrinėjimas turimos aplinkos kontekste. Gauta informacija, apdorojant su tyrinėjimų metu gautais duomenimis ir internete viešai skelbiama informacija, įtraukta į grafines medžiagas ir analitinius tyrimus.

Atliekant antrą užduotį visa gauta informacija pavaizduota grafinėje medžiagoje, kuri dėl kiekvieno ištirto parko pateikta dviejuose A3 formato planuose, papildomai pridedant A4 formato lapą su būdingiausių vaizdų foto fiksavimais ir aprašymais. Gautus rezultatus žiūrėti 2 priede 9.1, 9.2 punktas – po atitinkamo parko pavadinimo foto fiksavimo, parko plėtros ir esamos situacijos tyrimų puslapiuose. Kaip planų pagrindas buvo imtos aeronuotraukos iš tinklalapio www.balticmaps.eu ir turimi planai bei aprašymai iš istorinių archyvinų medžiagų.

Trečiai darbo užduočiai įvykdyti, suderinus su Užsakovu, pasirinkti du parkai LV tyrinėjimų teritorijoje – *Kronvirčavos* dvaro parkas ir *Asarės* dvaro parkas bei du parkai LT teritorijoje – *Šaukėnų* dvaro parkas ir *Onuškio* dvaro parkas, kuriems, vadovaujant

kvalifikuotiems ekspertams, atliktas kraštovaizdžio inventorizavimas bei vertinimas ir pateiktas:

- Parko gamtinio paveldo arba dendrologinės inventorizacijos bei biologinės įvairovės vertinimas;
- Parko kultūrinio paveldo identifikavimo, autentiškumo ir vientisumo vertinimas.

Parkų dendrologinį inventorizavimą arba tyrimą atliko dendrologijos ekspertė Mg.biol. Aiva Bojare, į tyrimą įtraukiant medžių vitališkumo ir vizualinės estetiškos kokybės vertinimą pagal šiuos kriterijus:

1. Vietinių ir svetimžemių medžių ir krūmų taksonominio priklausymo nustatymas;
2. Saugomų ir retų medžių bei krūmų, medžių-senolių ir kt. gamtos vertybių pažinimas ir vertinimas;
3. Bendras esamų medžių vitališkumo (vizualinės estetiškos kokybės ir sveikatos būklės) vertinimas, kuris nustatytas pagal Daugpilio universiteto medžių vitališkumo nustatymo skalę:
 - 1 taškas – Medžio **vitališkumas teigiamas**. Medis dekoratyvinis, tvarkymo priemonių nereikia.
 - 2 taškai – Medžio **vitališkumas geras**, nedelsiamų tvarkymo priemonių nereikia. Netolimoje ateityje (10-15 metų) gali prireikti nupjauti sudžiūvusias šakas arba patvarkyti vainiką.
 - 3 taškai – Medžio **vitališkumas vidutinis**. Medis neturi puikios vaizdinės vertės. Reikia tvarkyti vainiką, pjauti sausas, sulūžusias šakas ir atlikti kitus vainiko priežiūros darbus, kad būtų padidinta medžio vaizdinė vertė.
 - 4 taškai – Medžio **vitališkumas silpnas**. Medis pažeistas arba slegiamas, su deformuotu vainiku. Nedelsiant kirsti medžio neriekia, tačiau planuojant ilgalaikį parko kraštovaizdžio išsaugojimą ir plėtros modelį medis nebus išsaugotas.
 - 5 taškai – Medžio **vitališkumas labai silpnas** arba medis nudžiūvęs. Medis visiškai prarado vaizdinę vertę, neišsaugotinas ir, reikalui esant, turi būti pakeistas į naują sodinuką.
 - 6 taškai – Medžio **vitališkumas nenustatomas**. Pavyzdžiui, pasodinti netinkamo (labai mažo) dydžio sodiniai.

Atsižvelgiant į tai, kad parkas tiriamas ankstyvąjį pavasarį, kai medžiai numetę lapus, taksonomine prasme sudėtingiausi vietiniai ir retesni svetimžemių medžiai (*Salix*, *Spiraea*, *Philadelphus*, *Syringa* ir kt.) buvo nustatyti tik klasės lygmenyje.

Parkų biologinės įvairovės vertinimą atliko kraštovaizdžio architektė Dr.arch. Kristinė Dreija ir rūšių bei biotopų ekspertė Dr.silv. Inga Straupe.

Parkų biologinės įvairovės vertinimas atliktas pagal parkuose aptinkamos biologinės įvairovės indikatorius – aptinkamas buveines⁴ ir ryšio su aplinkui esančiais biotopais

⁴ Konkretų specifinių abiotinių ir biotinių veiksnių visuma teritorijoje, kurioje rūšis egzistuoja kiekviename jos biologinio ciklo etape (Rūšių ir biotopų apsaugos įstatymas).

identifikavimą, kurio pagrindas yra daugelio mokslinių tiriamųjų išvadų visuma⁵ ir pagrindiniai UNESCO konvencijos principai⁶. Parkuose aptinkami šie biologinės įvairovės indikatoriai:

- Įvairios gamtinės buveinės;
- Įvairialypė vaizdinė terpė;
- Ūkinės veiklos veiksniai (tvarkymo intensyvumas ir kokybė bei parkų antropogeninė apkrova);
- Ryšis su aplinkui esančiais biotopais.

Biologinės įvairovės vertinimui pagal nustatytus kriterijus suteiktas vertinimas taškais nuo 0 iki 2 (kiekvienam kriterijui), kur 0 – žemiausias vertinimas ir 2 – aukščiausias vertinimas (žiūrėti 1 lentelę).

1 lentelė

Biologinės įvairovės vertinimas	Vertinimas (taškai)
Natūralios buveinės	2 taškai – aptinkamos įvairialypės buveinės. 1 taškas – aptinkamos kelios, bet svarbios buveinės. 0 taškų – praktiškai neaptinkama įvairialypių buveinių.
Kraštovaizdis	2 taškai – aptinkamas įvairialypis kraštovaizdis. 1 taškas – aptinkamas iš dalies įvairialypis kraštovaizdis, pavyzdžiui, tik kurioje nors parko dalyje. 0 taškų – vienodas, fragmentuotas kraštovaizdis.
Ūkinė veikla	2 taškai – nėra ūkinės veiklos arba laikomasi ekologijos reikalavimų, žema antropogeninė apkrova. 1 taškas – iš dalies vykdoma ūkinė veikla, vidutinė antropogeninė apkrova. 0 taškų – vykdoma sisteminga ūkinė veikla, aukšta antropogeninė apkrova.
Ryšis su natūraliais biotopais	2 taškai – parkas susijęs arba jo sudėtyje yra natūralus biotopas. 1 taškas – parkas turi silpną, trukdomą ryšį su natūraliais biotopais, bet jį galima atnaujinti. 0 taškų – parkas izoliuotas nuo natūralių biotopų.

Iš viso aukščiausias biologinės įvairovės vertinimas yra 8 taškai, o žemiausias – 0 taškų (žiūrėti 2 lentelę).

2 lentelė

Vertinimas (taškai)	Biologinės įvairovės vertinimas
7-8 taškai	Labai aukšta parko biologinė įvairovė
5-6 taškai	Aukšta parko biologinė įvairovė
3-4 taškai	Vidutinio lygio parko biologinė įvairovė

⁵ **Hermý, M., Cornelis, J.,** *Towards a Monitoring Method and a Number of Multifaceted and Hierarchical Biodiversity Indicators for Urban and Suburban Parks. Landscape and Urban Planning*, 2000; **Noss, R. F.,** *Indicators For monitoring biodiversity: A hierarchical approach. Conservation Biology*, 1990; **Francis, M., Randolph, T., Hester, J.,** *The Meaning of Gardens. Cambridge: The MIT Press*, 1999; u.c.

⁶ Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija, UNESCO, 1979

1-2 taškai	Žema parko biologinė įvairovė
0 taškų	Labai žema parko biologinė įvairovė

Papildomai pateikta rūšių ir biotopų ekspertės I. Straupės išvada apie parkuose aptinkamas rūšis ir jų svarbą parkų biologinės įvairovės procesuose.

Parkų gamtos paveldo tyrimas ir vertinimas atlikti pavasarį, kovo ir balandžio mėnesiais, kai medžiai numetę lapus ir sprogsta pumpurai. Parko vegetacija tyrimo metu neuždengta sniego danga, parkai lengvai prieinami ir permatomi.

Parkų kultūrinio paveldo identifikavimą, autentiškumo ir vientisumo vertinimą atliko kraštovaizdžių architektė Dr.arch. Kristinė Dreija pagal aprobuotą parkų autentiškumo ir vientisumo vertinimą⁷. Kiekvieno pasirinkto parko kultūrinio paveldo identifikavimas atliktas išnagrinėjus istorines medžiagas apie kiekvieną iš parkų valstybiniuose istoriniuose archyvuose⁸, vietiniuose muziejuose⁹, bibliotekose¹⁰, populiariojo mokslo literatūriniuose leidiniuose¹¹, taip pat apklausiant vietinius gyventojus, tokiu būdu gaunant svarbius kultūrinio nematerialinio paveldo faktus. Identifikuoti kultūrinio paveldo duomenys tapo pagrindu parko autentiškumui ir vientisumui vertinti, taip pat parko funkciniam ir teminiam planavimui parengti.

Parkų autentiškumo ir vientisumo vertinimo metodikos pagrindas buvo Tomo Turnerio (Tom Turner) sodų teorija¹² ir autentiškumo bei vientisumo vertinimas, kuris rėmėsi daugelio mokslinių išvadų ir teorijų metodais¹³. Autentiškumo lygio vertinimo kriterijai ir ženklavimas pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

Eil. Nr.	Autentiškumo lygis	Apibūdinimas	Ženklavimas
1.	Labai aukštas (5 taškai)	Išliko detalus, be papildomų sluoksnių.	
2.	Aukštas	Išliko detalus, bet yra papildomų sluoksnių	

⁷ Dreija, K., Latvijos istoriniai sodai ir parkų šiuolaikinis kraštovaizdis. LLU, Promocijos darbas, 2013

⁸ Latvijos valstybinis istorinis archyvas; Nacionalinė kultūrinio paveldo valdyba; Lietuvos centrinis valstybinis archyvas; Vilniaus regioninis valstybės archyvas; Rokiškio rajono kultūrinio paveldo valdyba.

⁹ Asarės kraštovaizdžio muziejus; Onušio istorijos visuomeninis muziejus.

¹⁰ Asarės valsčiaus biblioteka.

¹¹ Janelis, I.M., Latvijos dvarų sodai ir parkai. Ryga: „Neputns“, 2010; Istoriniai sodai ir parkai: Europos kultūrinio paveldo dienos 2007 = *Historical Parks and Gardens: European Heritage Days 2007*, Ryga: Valstybinė kultūros paminklų saugojimo inspekcija, 2007; Latvijos enciklopedija 1 tomas. Ryga: SIA „Valērija Belokoņa izdevniecība“, 2002; Zarāns, A., Negalime būti atskirti nuo savo žemės: 155 Latvijos rūmai ir dvarai. Ryga: „Zelta grauds“, 2003; Bruģis, D., Istorizmo rūmai Latvijoje. Ryga: Sorošo fondas-Latvija, 1997; Demberga, A., Sēlija. Ryga: SIA „Nacionālais apgāds“, 2008; Mašnovskis, V., Latvijos dvarai. Enciklopedija A-H. Ryga: DUE, 2018; „Asares muiža 1905. Gadā“. Jekabpilis: SIA „Erante“, 2005; Antipovs, V., Zvirgzds, A., Senieji Latvijos TSR parkai. Ryga: „Zinātne“, 1967; Šmigelskienė-Stukienė, R., Miestas, dvaras, kaimas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Lenkijos Karalystėje XVI–XVIII a. *Lokalinės istorijos problemos*, 2018; Januškevičius, L., *Po gražiausius Lietuvos dvarų parkus*, 2010; Semaška, A., Semaškaitė, I., *Lietuvos dvarų enciklopedija (2-oji laida)*, 2017.

¹² Turner, T. *Garden History: Philosophy and Design 2000 BC-2000 AD*. New York: Routledge, 2005

¹³ The Nara Document on Authenticity. ICOMOS [online 3. 03. 2019]. <http://www.icomos.org/charters/nara-e.pdf>; Gustavsson, R., Peterson, A. *Authenticity in Landscape Conservation and Management – the Importance of the Local Context. Landscape Interfaces*, 2003; Moscardo, G.M., Pearce, P.L. *Historic Theme Parks: An Australian Experience in Authenticity. Annals of Tourism Research*, 1986; Stovel, H. *Effective Use of Authenticity and Integrity as World Heritage Qualifying Conditions. City & Time*, 2007

Eil. Nr.	Autentiškumo lygis	Apibūdinimas	Ženklinimas
	(4 taškai)	arba pakeitimų.	
3.	Vidutinis (3 taškai)	Išliko apimtis, bet detalės neišsaugotos.	
4.	Žema (2 taškai)	Išliko apimtis su stipriais papildomais sluoksniais arba pakeitimais, kurie susidarė dėl elementų perstatymo arba jų atnaujinant.	
5.	Labai žemas (1 taškas)	Neišliko apimtis, bet išsaugota vieta (pavyzdžiui, griuvėsiai).	
6.	-	Naujas statinys, įtrauktas į parko kraštovaizdį po I arba II Pasaulinio karo.	

Kiekvienam kriterijui suteiktas ženklinimas kartografinėje medžiagoje vaizduoja parko fizinį elementą – statinių, mažųjų architektūrinių formų, takelių tinklų, vandens elementų padėtį. Istoriniai elementai, kurie šiomis dienomis dabartinėje situacijoje daugiau nebeaptinkami, natūraliai vizualiai neįžiūrimi, kartografinėje medžiagoje nepažymėti. Tuo tarpu statiniams ir kitiems elementams, kurie įtraukti į parką po II Pasaulinio karo, suteiktas savo ženklinimas. Autentiškumo lygis nustatytas visiems architektoninės kompozicijos elementams: reljefui, vertikalčiai ir horizontalčiai struktūrai, vegetacijai ir vandens telkiniams.

Tuo tarpu, istorinių sodų ir parkų vientisumo lygis, palyginti su istorine situacija, vertinamas teritorijos nuosavybės teisių ir architektoninės kompozicinės struktūros atžvilgiu. Autentiškumo ir vientisumo vertinimas rodo kiekvieno parko istorinių liudijimų išsaugojimo lygį iki šių dienų, taip pat nustato parkų bendros vertės lygį.

Kiekviename parke įvertintų istorinių struktūrų ir elementų autentiškumo duomenys rodomi procentais ir tarpusavyje palyginami, tokiu būdu vaizduojant konkrečiame parke geriausiai, vidutiniškai arba silpniau išsaugotas istorines struktūras ir elementus. Šie rodikliai yra svarbūs planuojant tolesnę parkų plėtrą, maksimaliai užtikrinant autentiškų struktūrų ir elementų apsaugą ir išsaugojimą.

Visi trečiosios užduoties vykdymo metu gauti duomenys ir medžiagos apdorotos aprašomojoje dalyje (punktuose 5.1 ir 5.2) bei 3 priede punktuose 10.1 – 10.8.

4.darbo užduočiai įvykdyti, suderinant su Užsakovu, kiekvienoje tyrinėjimų teritorijoje iš 3 užduotyje vertintų parkų pasirinktas vienas parkas, kuriam parengtas funkcinis ir teminis zonavimas, įtraukiant reprezentacines zonas, rekreacinės veiklos, švietimo veiklos ir funkcinio planavimo koncepcijas.

Kiekvieno parko zonavimas ir koncepciniai pasiūlymai aprašyti šio tyrimo aprašomojoje dalyje (žiūrėti 6 punktą) ir parodyti grafinėse medžiagose (4 priedas punktuose 11.1 ir 11.2), kur patiekti šie pasiūlymai:

- *Parkų teminio ir funkcinio zonavimo plėtra.* Parkų zonavimas grindžiamas parko, taip pat dvaro ansamblio pagrindinėmis vertybėmis, kurios išliko per šimtmečius iki šių dienų;
- *Parko reprezentacinės zonos plėtros koncepcija.* Vadovaujantis parkų kraštovaizdžio istoriniu tyrimu yra ieškomi ryškiausi, vietą pristatantys faktai, kurie

vaizduoja vietos tapatybę su visomis joje esančiomis pagrindinėmis vertybėmis esant bet kokiems tolesnės vietos plėtros scenarijams;

- *Parko rekreacinių veiksmų koncepcija.* Atsižvelgiant į kiekvieno parko ir jo aplinkinių teritorijų esamas ir planuojamas funkcijas ir parkuose identifikuotas vertybes, suteikiama pasiūlymų pasyvios ir aktyvios rekreacijos galimybėms;
- *Parko švietimo renginių koncepcija.* Kiekviename parke identifikuotos vertybės – privalomi pažinimo objektai, kurie perteikiami per interaktyvius lavinamųjų renginių elementus ir priemones, formuojant pažintinius maršrutus ir taškus, pavyzdžiui, žaliosios klasės;
- *Funkcinio planavimo koncepcija.* Apima parko kraštovaizdžio loginį ir organizuotą transporto, pėsčiųjų ir, jeigu įmanoma, dviračių srautų planavimo tvarkymą.

Šie pasiūlymai parengti vadovaujantis kiekvieno parko dabartinės situacijos kartografinė medžiaga:

- *Asarės dvaro parko atveju* – 1980 metų Latvijos valstybinio žemėtvarkos instituto „Latgiprozem“ parengtu *Asarės dvaro parko želdinimo projekto planais* ir NKPV 1991 metais parengtu *Asarės parko dabartinės situacijos schema*, tuo tarpu
- *Onuškio dvaro parko atveju* – 1958 metu parengta *Onuškio parko schema*.

Šios rekomendacijos yra koncepcinio pobūdžio ir detalizacijos ir parengtos pagal turimas pradines medžiagas. Apdoroti ir ištirti duomenys, parengta grafinė medžiaga ir aprašymai leidžia palaipsniui ir tikslingai planuoti vietos plėtrą, išsaugant, iškeliant ir populiarinant jos vertybes. Taigi suteikiama galimybė ir vietos gyventojams kokybiškai leisti laisvalaikį gryname ore, ir turistams apžiūrėti unikalų paveldą, pramogauti ir daugiau sužinoti apie vietovę visais sezonais.

5.užduočiai vykdyti vadovaujantis tyrimo metu gautais rezultatais, suteiktos visiems tyrimo metu identifikuotiems rūmų ir dvarų parkams taikomos gairės pradedant ir rengiant plėtros planus.

Rūmų ir dvarų parkų plėtrios planų gairės grindžiamos kelių mokslinių tiriamųjų¹⁴ išvadų ir pasauliniu mastu naudojamų praktinių vadovų ir gairių¹⁵ pavyzdžiais, taip pat autorių asmenine praktine patirtimi istorinių sodų ir parkų plėtros planavimo klausimais. Tyrime teikiamos gairės remiasi identifikuotų parkų tyrinėjimų metu gautais rezultatais, taigi parengtos trys skirtingų funkcinių padėčių ir tvarkymo kokybių parkų kraštovaizdžių plėtros planų gairės. Šios gairės pateiktos šio tyrimo parašomojoje dalyje, 7 punkte.

¹⁴ **McClean, R.**, *Sustainable Management of Historic Heritage Guidelines Discussion Paper No.3: Heritage Landscape Values*. Wellington: New Zealand Historic Places Trust Pouhere Taonga, 2007; **Gustavsson, R., Peterson, A.**, *Authenticity in Landscape Conservation and Management – the Importance of the Local Context*. Landscape Interfaces, 2003; **Goult, S. M.**, *Heritage Gardens: Care, Conservation, and Management*. London: Routledge, 1993; **Brown, M.C., Bellavia, R.M.**, *Preservation Maintenance Plan for a Historic Landscape*. Cultural Landscape Publication. Boston: National Park Service, 1998, kt.

¹⁵ **Nutt, N.**, *Istorinių parkų valdymo gairės (Pargi hoolduskava koostamise juhend)*. Tātrū, 2011; **Watkins, J., Wright, T.**, *The Management & Maintenance of Historic Parks, Gardens & Landscapes: the English Heritage Handbook*. London: Publisher of Historic Gardens Review, 2009; *Heritage Lottery Fund. Conservation Plans for Historic Places*. London: English Heritage, 1998; **Mitchell, N., Rössler, M., Tricaud, P.M.**, *World Heritage Cultural Landscapes: A Handbook for Conservation and Management*. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2009; kt.

3. Identifikuoti rūmų ir dvarų parkai, jų tyrimas

Iš viso tyrinėjimų teritorijoje buvo identifikuoti 183 rūmų ir dvarų kompleksai, kuriuose yra istoriniai didesnio arba mažesnio ploto, skirtingų funkcijų, nuosavybės teisių ir dabartinės būklės kokybės, parkai (žiūrėti lentelės Nr. 4. ir 5.). Iš visų identifikuotų parkų 90 yra Žiemgalos planavimo regione ir 93 Panevėžio ir Šiaulių regione, iš kurių 50 parkų yra Panevėžio apskrityje esančiuose rajonuose ir 43 parkai – Šiaulių apskrityje esančiuose rajonuose.

Visa gauta informacija apdorota žemėlapiuose (žiūrėti 1 priedo grafines medžiagas punktuose 8.1, 8.3, 8.5) ir analitinėse lentelėse (žiūrėti 1 priedo lenteles LV-1 – LV-4 ir LT-1 – LT3). Tyrimo metu parkai sueiliuoti abėcėlės tvarka, pažymėti žemėlapiuose, lentelėse ir aprašymuose (nuovadų (LV teritorija)/rajonų (LT teritorija).

Visi identifikuoti parkai, geresniam suvokimui, pateikti lentelėse Nr. LV-1 (LV tyrimo teritorijos arba ŽPR identifikuoti parkai) ir Nr. LT-1 (LT tyrimo teritorijos arba Panevėžio ir Šiaulių apskrityse identifikuoti parkai) (žiūrėti 1 priedą punktuose 8.7 – 8.13), kur papildomai teikiama bendroji analitinė informacija apie:

- Parko **aplinką** – kaimai (apgyvendintos teritorijos) arba miestai;
- Parko **unikalumą** ir jame esančias istorines vertybes, pažymint parko įrengimo metus/šimtmetį, istorinę prasme svarbių elementų buvimą, vandens telkinius – ir natūralius, ir dirbtinius, ypatingas pastabas apie vegetaciją – dendrologinės ir biologinės įvairovės vertybes;
- Parko **funkcijas**, atskiriant švietimo įstaigas, kitokio pobūdžio viešąsias įstaigas, turistinius objektus, įskaitant viešbučius, esančius komplekso pastatuose ir pamestus, neapgyvendintus ir, laikui bėgant, degraduotus objektus. LT tyrinėjimo teritorijoje identifikuotiems parkams pažymėtos ir tos teritorijos, kurios išgyveno atnaujinimo darbus (parko teritorija arba jo dalis ir/arba kuris nors iš komplekso pastatų). LV tyrinėjimų teritorijoje identifikuotiems parkams atlikti atnaujinimo darbai pažymėti NKPV archyve;
- Parko **prieinamumo** lygį – lengvai pasiekama ir laisvai prieinama teritorija arba sunkiai pasiekama ir neprieinama/uždara teritorija;
- Parko **nuosavybės teisės** – valstybinė, savivaldybės, privati arba mišraus tipo nuosavybė;
- Parko **plotą**, išskiriant mažas, mažiau kaip 3 ha teritorijas, vidutines, nuo 3 ha iki 10 ha teritorijas ir dideles – virš 10 ha teritorijas;
- Parko kraštovaizdžio **tvarkymo kokybę**, pažymint gerai arba reguliariai, vidutiniškai arba iš dalies arba silpnai tvarkomas, degradavusias teritorijas;
- Parkui suteiktą architektūros ir/arba gamtos paminklo **statusą** – LV tyrinėjimo teritorijos parkams – vietinės arba valstybinės reikšmės architektūrinis paminklas¹⁶,

¹⁶ Paskelbto sąrašo duomenimis: <https://is.mantojums.lv/>

ypatingai saugomos teritorijos statusas¹⁷. LT tyrinėjimo teritorijos objektams – vietinės, regioninės ir valstybinės reikšmės architektūriniai paminklai¹⁸ ir valstybinės reikšmės parkai¹⁹.

Taip pat dėl kiekvieno parko teikiamos pastabos apie jame esančias vertybes arba dabartinės situacijos padėtį, kitas kraštovaizdžiui būdingas savybes.

LV tyrinėjimo teritorijoje iš visų identifikuotų parkų 16 parkų yra mieste ir 74 parkai – kaimų vietovėse. Didžiąją dalį parkų statybų pradžia pažymėta XVIII-XIX a., taigi didžioji dalis identifikuotų parkų yra ano laikotarpio architektoninės meninės filosofijos nešėjai – angliškojo stiliaus parkai ir reguliaraus stiliaus parkai (parkų dalys). Taip pat didžiojoje parkų dalyje išlikusios vertybės – tokios kaip vandens telkiniai arba vandens veidrodžiai, ypatinga dendrologinė įvairovė (vegetacija) ir architektonine prasme unikalūs parko elementai (pavyzdžiui, paviljonas, fontanas ir t. t.). Pagrindinės parkų esamos funkcijos pažymėtos ir tiesioginiu, ir netiesioginiu formatu. Iš viso švietimo įstaigos įrengtos 17 dvarų pastatuose, iš kurių dalis švietimo įstaigų naudojasi ir parko teritorijomis. 32 parkai pažymėti kaip turistiniai objektai arba jų sudedamoji dalis. Nepaisant funkcinės prasme aktyvių kitų dvaro komplekso dalių, bendrai, iš dalies arba visiškai degraduotos/pamestos parko teritorijos yra 24 iš 90 parkų, o tai yra beveik trečdalis. Visi parkai fiziškai yra pasiekiami, tai reiškia, kad jie neapverti arba kaip kitaip apriboti nuo visuomenės. 46 arba maždaug pusė parkų, taip pat įskaitant kitas dvarų kompleksų dalis, yra privati valda. Mišrios nuosavybės viename komplekse yra septyniais atvejais, o tai, palyginti, mažas skaičius. Maždaug 2/3 parkų teritorijų yra vidutinio dydžio (3-10 ha) arba didelės (>10ha). Tačiau 27 parkai yra praktiškai praradę istorines apimtis ir dabar yra išlikę maži plotai, t. y. iki 3 ha. Gerai arba reguliariai tvarkomos yra 43 parkų teritorijos, vidutiniškai arba iš dalies tvarkomos – 28, silpnai tvarkomos arba degraduotos yra 18 parkų teritorijos. Bendrai iš visų identifikuotų parkų tik 1/3 arba 30 parkų suteiktas architektūros paminklo statusas, iš kurių 13 yra vietinės reikšmės paminklai ir 17 – valstybinės reikšmės paminklai. ŽPR yra 23 parkų teritorijos, kurios susijusios su ypatingai saugomomis teritorijomis, pavyzdžiui, parko teritorija įeina į konkretų gamtos parką arba parko teritoriją, kur identifikuotos mažųjų draustinių teritorijos, saugomos alėjos. Taigi atliekant bet kokius veiksmus konkrečiame istoriniame parke, ypatingai reikia atsižvelgti į paminklų ir saugomų objektų sąlygas.

Bendrai LV tyrinėjimų teritorijoje esamų parkų kokybė vertinama kaip aukšta, su potencialu tolesnei plėtrai kaip turistiniai objektai vietiniu, valstybiniu arba netgi tarptautiniu mastu, ir kaip svarbus gamtos objektas vietinių gyventojų gyvenimo kokybei pagerinti.

LT tyrinėjimų teritorijoje iš visų identifikuotų parkų 22 yra miesto teritorijoje ir 71 – kaimų vietovėse. Palyginti su LV teritorijoje identifikuotų parkų statybos pradžios

¹⁷ Gamtos apsaugos valdybos duomenimis: https://www.daba.gov.lv/public/lat/dabas_aizsardzibas_plani/iadt/. Pažymėti tie parkai, kurie įtraukti į kurią nors valstybės ypatingai saugomą gamtos teritoriją ir parkai, kuriuose yra ypatingai saugomos gamtos teritorijos, pavyzdžiui, mažieji rezervatai ir alėjos. Nežymimi ypatingai saugomi individualūs gamtos objektai, pavyzdžiui, medžiai-senoliai, akmenys.

¹⁸ Lietuvos Kultūros paveldo departamento parengtais Kultūros vertybių registro duomenimis.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos paskelbto sąrašo duomenimis: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.380192/WerXzKvOJx>

laikotarpiais, maždaug 1/4 LT tyrinėjimų teritorijos parkų iki šių dienų išsaugoti su pastebimomis XVI-XVII a. struktūromis. Didžiojoje parkų dalyje išliko daug vertybių – vandens telkiniai arba vandens veidrodžiai, ypatinga dendrologinė įvairovė (vegetacija) ir architektonikai unikalūs parko elementai (pavyzdžiui, paviljonas, fontanas ir kt.). Tačiau ypatinga dendrologinė įvairovė dominuoja praktiškai kiekviename identifikuotame parke. Palyginti su LV tyrinėjimo teritorijoje identifikuotomis parkų funkcijomis, LT tyrinėjimų teritorijoje tik 2 parkai susiję su švietimo įstaigomis, kurios įrengtos kuriame nors dvaro pastatų. 21 parkų pažymėti kaip dabartiniai turistiniai objektai arba jų sudedamoji dalis. Nepaisant funkcinės prasmės aktyvių kitų dvaro komplekso dalių, bendrai iš dalies arba visiškai degraduotos/pamestos parko teritorijos yra 36 iš 93, o tai yra didesnis skaičius, negu LV tyrinėjimų teritorijoje. Maždaug 1/4 parkų prieinamumas neaiškus, tai reiškia, kad jie aptverti arba kaip kitaip apriboti nuo viešojo lankymosi. 57 parkų teritorijos laikomos kaip vidutiniškai didelės (3-10 ha) arba didelės (>10 ha) teritorijos. 19 parkų išliko istoriškai mažesni plotai, t. y. iki 3 ha. Gera arba reguliariai tvarkomos parkų teritorijos yra 24, vidutiniškai arba iš dalies tvarkomos – 26 ir silpnai tvarkomos arba degraduotos – 42 parkų teritorijos, tai yra beveik pusė visų LT tyrinėjimo teritorijoje identifikuotų parkų. 42 parkams suteiktas architektūros paminklo statusas, iš kurių 6 yra vietinės reikšmės paminklai, 27 – regioninės reikšmės ir 9 valstybinės reikšmės paminklai. 9 parkų teritorijoms suteiktas ir valstybinės reikšmės parko statusas, taip pat visi 9 parkai yra ir architektūros paminklai ir valstybinės reikšmės parkai.

Iš viso LT tyrinėjimų teritorijoje esamų parkų kokybė vertinama kaip vidutinė, nes nemažas kiekis silpnai tvarkomų arba degraduotų parkų. Tačiau jose esamos architektoninės ir dendrologinės vertybės yra svarbus valstybinis kultūrinis ir gamtos paveldas, kuris ateityje turėtų būti ypatingai saugomas ir plečiamas.

Palyginti abi tyrinėjimų teritorijas LV tyrinėjimų teritorijoje identifikuoti parkai yra žemesnės kultūrinės ir gamtos vertės, bet aukštesnės dabar esamos parkų kraštovaizdžio kokybės. Tuo tarpu, LT tyrinėjimų teritorijoje identifikuoti parkai yra architektonine prasme daug įvairesni ir dendrologinė prasme daug įvairesni, jiems reikalingas atitinkamas tvarkymas.

1 priede pateiktas trumpas, konspektinis kiekvieno identifikuoto parko istorinės plėtros ir šiuolaikinės situacijos aprašymas. Prie kiekvieno parko pridedama buvimo vietos nuotrauka iš oro, taip pat prie atskirų parkų pridedamas istorinio pobūdžio planas iš NKPV dokumentų centro turimų dokumentų (LV tyrinėjimo teritorijos parkams), iš interneto arba kitų literatūrinių studijų (LT tyrinėjimų teritorijos parkams).

3.1. Rūmų ir dvarų parkai Žiemgalos planavimo regione

4 lentelė

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
Aizkrauklės nuovado rūmų ir dvarų parkai		
1.	<i>Aizkrauklės dvaro parkas</i>	Aizkrauklės dvaro kaimas, Aizkrauklės valsč., XVIII a. parkas su terasomis. Iki šių dienų išliko tik šešiakampio bokšto formos sodo

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
		paviljonas.
Aknystės nuovado rūmų ir dvarų parkai		
2.	<i>Asarės</i> dvaro parkas	Asarė, Asarės valsč. XVIII-XIX a. Iš dvaro ponų namo išliko tik griuvėsiai. Romantinio stiliaus parkas su dendrologiniais sodiniais.
3.	<i>Garsenės</i> dvaro parkas	Garsenė, Garsenės valsč. XIX a. Rūmuose įrengta pagrindinė mokykla ir kraštotyros muziejus. 11 ha parkas su 250 m ilgio bei 80-90 metų senumo uosių alėja.
Aucės nuovado rūmų ir dvarų parkai		
4.	<i>Bėnės</i> dvaro parkas	Centrālais laukums 3, Bėnė. XVI a. Atnaujintoje neogotikinio stiliaus ponų sodyboje įrengtas Kultūros centras.
5.	<i>Ylės</i> dvaro parkas	Ylės valsč. XIX a. Iki 2010 metų <i>Ylės</i> dvaro parko teritorijoje veikė Socialinės globos centras, dabar jis pamestas.
6.	<i>Lielaucės</i> dvaro parkas	Lielaucė, Lielaucės valsč. XIX a. atnaujintas 13,8 ha laisvo planavimo parkas su dendrologiniais sodiniais.
7.	<i>Stirnos</i> dvaro parkas	Ylės valsč. XIX a. Parkas su terasomis nuo rūmų į ežero pusę. Pamesta teritorija.
8.	<i>Vecaucės</i> dvaro parkas	Akadēmijas g. 11, Vecaucės valsč. XIX a. 13 ha vaizdingas parkas su svetimžemių medžių ir krūmų gausa, tvenkiniais.
Bauskės nuovado rūmų ir dvarų parkai		
9.	<i>Bauskės</i> pilies griuvėsiai su parku	Pilskalna g., Bauskė. XV a. Rekonstruotose pilies dalyse įrengtas Bauskės pilies muziejus. XIX a. suformuotas vaizdingas parkas su estrada po atviru dangumi.
10.	<i>Bėrzdvaro</i> parkas	Bėrmuiža, Mežotnės valsč. XVIII a. Iš dvaro ansamblio pastatų išliko gyvenamasis namas, kelių ūkinių statinių griuvėsiai, dvaro bravoras.
11.	<i>Brukno</i> dvaro parkas	Brukna-1, Davinių valsč. XVIII a. Nuo 2001 metų dvare veikia viešoji organizacija „Kalna svētību kopiena“. Naujai įrengtas parkas su reguliariais sodiniais.
12.	<i>Codės</i> dvaro parkas	Codė, Codės valsč. XVIII a. Dvaro pastatas atnaujintas, funkcionuoja kaip svečių namai. Parkas neišlikęs.
13.	<i>Derpelės</i> dvaro parkas	Derpelė, Codės valsč. XIX a. Nuo 1939 m. dvaro gyvenamajame name veikia pensionatas. 4,6 ha parkas su vietinių rūšių medžiais ir 4 tvenkiniais, tvarkomas ir reguliariai prižiūrimas.
14.	<i>Garozos</i> dvaro parkas	Mežotnė valsč. XVIII a. 2017 metais parkas buvo sutvarkytas, dvaro pastatai dingę.
15.	<i>Jumpravmuižas</i> parkas	Jumpravos, Mežotnės valsč. XVIII a. 8,2 ha romantinio kraštovaizdžio parkas su dirbtiniais griuvėsiais, kapela, paviljonu ir dvaro savininkų Lydinghauzenų – Volfu šeimos kapinėmis.
16.	<i>Mežotnės</i> dvaro parkas	Mežotnė, Mežotnės valsč. XVIII a. Atnaujintuose rūmuose veikia restoranas ir viešbutis. Anglų stiliaus parkas su paradine aikštele, vasaros ir žiemos parkų dalimis.
17.	<i>Vecsaulės</i> dvaro parkas	Vecsaulės valsč. XVIII a. Dvaro gyvenamasis pastatas neišliko. Dvaro klėtis atnaujinta, veikia kaip susirinkimų vieta ir Lietuvos kultūros centras.
Duobelės nuovado rūmų ir dvarų parkai		
18.	<i>Annasmuižas</i> parkas	Anneniekiai, Anneniekų valsč. XIX a. Dvaro sodyba neišliko. Už dvaro klėties parko likučiai.
19.	<i>Alavės</i> dvaro parkas	Penkulės valsč. XIX a. Kažkada didelis parkas su retų rūšių medžiais. Dvaro sodyba blogos būklės, pamesta.
20.	<i>Bėrzės</i> dvaro parkas	Bėrzė, Bėrzės valsč. XVIII a. Iš Bėrzės dvaro vandens malūnas –

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
	(Bērzēs vandens malūnas)	vienintelis funkcionuojantis istorinis paminklas Latvijoje, kur galima susipažinti su 100 metų senumo grūdų perdirbimo tradicijomis.
21.	Buvęs Rengės dvaro parkas, dabar Zebrenės centro parkas	Zebrenė, Zebrenės valsč. Statybų laikas nežinomas. Parkas su retų rūšių medžiais, funkcionuoja kaip Zebrenės kaimo centrinis parkas.
22.	Bikstų dvaro parkas	Bikstų valsč. XIX a. Nuo 1945 metų rūmuose veikia mokykla. 18,2 ha vaizdingas parkas su retų rūšių medžiais, tvenkiniu ir kanalu, sujungtu su Bikstupe.
23.	Duobelės rūmų parkas	P103, Duobelė. XIV a. Išliko rūmų griuvėsiai ir nedidelis parkas. Parkas tvarkomas ir prižiūrimas.
24.	Lustės rūmų griuvėsiai ir parkas	Jaunbērzēs valsč. XVIII a. Kažkada prancūziškojo stiliaus parkas su svetimžemių rūšių medžiais ir su siena aptvertu medžioklių parku. Privati degradavusi teritorija.
25.	Upesmuižas parkas	Upenieki, Bikstų valsč. XIX a. Išliko ūkiniai pastatai, sodyba ir parkas, kuris nenaudojamas ir netvarkomas.
26.	Vokiečių kunigo dvaro parkas	Brīvības g. 52, Duobelė. XIX a. Laisvo planavimo parkas su svetimžemių medžių rūšimis ir tvenkiniu. Dvaro sodyba apgyvendinta.
27.	Vecapguldės dvaro parkas	Apguldė, Naudytės valsč. XVIII a. Išliko dvaro sodyba, keli ūkiniai pastatai ir nedidelis parkas.
28.	Virkus dvaro parkas	Bērzēs valsč. XVIII a. Iš ponų sodybos liko tik griuvėsiai, kiti dvaro ansamblio pastatai apgyvendinti.
Iecavos nuovado rūmų ir dvarų parkai		
29.	Dzimtmisos dvaro parkas	Dzimtmisa. XVI a. Medinė dvaro sodyba, kurioje nuo 1920 metų įrengta mokykla. Nedidelis parkas su medžių eilėmis ir sodinių grupėmis.
30.	Gailių dvaro parkas	Bryviniai, Zalytė, Iecavos valsč. XIX a. Dvaro sodyboje veikia Zalytės specialusis internatas. Parkas nedidelis.
31.	Iecavos (Lieliecas) dvaro parkas	Iecava. XVIII – XIX a. 16,6 ha angliškojo stiliaus parkas su svetimžemių rūšių medžiais, paminklai žuvusiems kovojant už Latvijos Laisvę ir estrada po atviru dangumi.
Jaunjelgavos nuovado rūmų ir dvarų parkai		
32.	Vygantės dvaro parkas	Staburago valsč. XIX a. 10 ha parkas su 41 svetimžemių rūšių medžiais, 3 tvenkiniais. Parkas tvarkomas ir prižiūrimas, istorinis planavimas išnykęs.
Jelgavos nuovado rūmų ir dvarų parkai		
33.	Abgunstės dvaro parkas	Abgunstė, Zalienieku valsč. XVIII a. Dvaras yra privati valda. Vidutinio dydžio parkas su 4 tvenkiniais.
34.	Berkenės dvaro parkas	Ziedkalnė, Vilcēs valsč. 1820 m. Sodyba ir ūkiniai pastatai atnaujinti, funkcionuoja kaip svečių namai, patalpos šventėms ir seminarams. Parkas nedidelis, tvarkomas ir reguliariai prižiūrimas.
35.	Bērvircavos dvaro parkas	Sesavos valsč. XVII a. Seniausia Latvijos sodyba, pamesta. Kažkada reguliarus, baroko stiliaus sodas už sodybos ir vaizdingas parkas teritorijos šiaurinėje dalyje su svetimžemių rūšių medžiais.
36.	Blankenfeldės dvaro parkas	Blankenfeldė, Vilcēs valsč. XVIII a. XIX a., 12,7 ha vaizdingas parkas su svetimžemių rūšių medžiais, tvenkiniais, mažomis architektūrinėmis formomis, tvarkomas ir reguliariai prižiūrimas.
37.	Bolių dvaro parkas	Svētēs valsč. XVIII a. Išliko keli dvaro ansamblio ūkiniai pastatai, apgyvendinti. Parkas nedidelis.
38.	Brambergės dvaro parkas	Brambergė, Glūdos valsč. XVII. Dvaro sodyba pamesta. Išliko dvaro vartų bokštas. Parkas nedidelis, netvarkomas, apaugęs.

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laiks, pagrindiniai faktai, vertybės)
39.	<i>Ciemaldų</i> dvaro parkas	Jaunsvirlaukos valsč. Dvaro ansamblio pastatai apgyvendinti, vidutinio dydžio parkas.
40.	<i>Elejos</i> dvaro parkas	Elejos valsč. XVIII a. Daugiau kaip 17 ha angliškojo stiliaus parkas su atnaujintu Arbatos paviljonu, svetimžemių rūšių medžiais, tvarkomas ir reguliariai prižiūrimas.
41.	<i>Franksesavos</i> dvaro parkas (<i>Prankos</i> dvaro parkas)	Jaunsvirlaukos valsč. XVIII a. Iš dvaro ansamblio statinių išliko klēties statinys. Vidutinio dydžio parkas su tvenkiniu ir romantiška salele per vidurī, āžuolū alēja, netvarkomas ir neprižiūrimas.
42.	<i>Jaunsvirlaukos</i> dvaro parkas	Jaunsvirlaukos valsč. XIX a. Išliko dvaro ponū sodyba, pamesta. Vidutinio dydžio parkas, nuo 2016 metū organizuojamos talkos.
43.	<i>Kronvircavos</i> dvaro parkas arba Vircavos dvaro parkas	Vircavos valsč. XVIII a. Iš dvaro ansamblio pastatū išliko Kavalieriū namas, keli ūkiniai statiniai ir rūmū griuvēsiai. Reguliarus planavimo parkas su vieninteliu Baltijos šalyse vandens parteriu.
44.	<i>Lielplatonēs</i> dvaro parkas	Alejas g. 7, Lielplatonē, Lielplatonēs valsč. XIX a. 11.1 ha laisvo planavimo parkas su pievomis, svetimžemiū rūšiū medžiais ir krūmais, tvarkomas ir prižiūrimas.
45.	<i>Lielsesavos</i> dvaro parkas	Sesavos valsč. XVII a. Dvaro ponū namai apgyvendinti, parkas nedidelis.
46.	<i>Lielvircavos</i> dvaro parkas	Platonēs valsč. XIX a. Dvaro ponū namuose yra įvairios parodū salēs ir ekspozicinēs patalpos. Vidutinio dydžio parkas su medžiū eilēmīs, grupēmīs, atskiromis pievomis.
47.	<i>Lyvbērzes</i> dvaro parkas	Lyvbērzes valsč. XVIII a. Su stipriais laiko paliktais sluoksniais, išliko dvaro ponū namai, pamesti. Nedidelis apaugēs ir netvarkomas parkas.
48.	<i>Stalgenēs</i> dvaro parkas	Stalgenē, Jaunsvirlaukos valsč. Statybū metai: 1797 m. Išliko klasicistinio stiliaus rūmū pastats, klēties pastats. Dvaro ansamblio teritorija naudojama Stalgenēs pagrindinēs mokyklos reikmēm. Parkas su tvenkiniais ir liepū eiliū fragmentais, prižiūrimas ir reguliariai tvarkomas.
49.	<i>Svētēs</i> dvaro parkas	Lielsvētes g. 18 k-1, Svētē, Svētēs valsč. XVIII a. Dvaro ansamblio pastatai buvo visiškai perstatyti ir paversti kariuomenēs kazarmomis laikotarpiu nuo 1876 iki 1878 m. Nuo 2018 m. pradēti dvaro apstatymo ir parko atnaujinimo darbai.
50.	<i>Vilcēs</i> dvaro parkas	Vilcēs valsč. Statybū metai: 1850 m. Nuo 1921 metū dvaro pastate veikia Vilcēs pagrindinē mokykla. 7,5 ha vaizdingas parkas su pailgos formos centrine aikštele, parkas priklauso gamtos parko „Vilce“ teritorijai.
51.	<i>Zalienieķū</i> dvaro parkas	Zalienieķū valsč. XVIII a. Dvaro rūmuose įrengta profesinē Zalienieķū mokykla. 24,1 ha vaizdingas parkas su ežeru ir tvenkiniais.
Jelgavos miesto rūmū ir dvarū parkai		
52.	<i>Jelgavos</i> rūmū parkas	Lielā g. 2, Jelgava. XVIII a. Vidutinio dydžio parkas su kanalais, tilteliais, svetimžemiū medžiais ir krūmais. Rūmuose įsikūrusi Latvijos Žemēs ūkio universiteto administracija ir dalis fakultetū.
53.	<i>Valdeķos</i> rūmū parkas	Rīgas g. 22, Jelgava. XVIII a. Rūmū pastats 2014 metais rekonstruotas ir pritaikytas Latvijos Žemēs ūkio universiteto reikmēm. Parkas nedidelis, reguliariai tvarkomas.
54.	<i>Villa Medem</i> parkas (Uzvaras parkas)	Uzvaras g. 55, Jelgava. 1818 m. Išlikē klasicizmo stiliaus rūmai, istorinis parkas su laiku dingo.
Jekabpilio nuovado rūmū ir dvarū parkai		
55.	<i>Zasos</i> dvaro parkas	Zasa, Zasos valsč. XVII a. 19,4 ha vaizdingas parkas su svetimžemiū

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
		rūšių sodiniais, tvarkomas ir prižiūrimas. Dvaro ponų sodyboje įrengta Zasos vidurinė mokykla.
Jekabpilio miesto rūmų ir dvarų parkai		
56.	<i>Keno dvaro parkas</i>	Dambju g. 19, Jekabpilis. XIX a. Iš dvaro ansamblio statinių liko medinis senovinis gyvenamasis namas, arklidės ir svirnas. Parkas gerai sutvarkytas ir yra miesto parkas.
57.	<i>Krustpilio rūmų parkas</i>	Rīgas g. 216B, Jekabpilis. XIII a. Nuo 1996 metų viduramžių pilyje yra Jekabpilio istorijos muziejus. Parkas su tvenkiniu ir vietinių medžių rūšimis formuotas ne anksčiau kaip 1870 metais.
Koknesės nuovado rūmų ir dvarų parkai		
58.	<i>Koknesės dvaro parkas</i>	Blaumaņa g. 3, Koknesē, Koknesės valsč. XV a. Šiomis dienomis dvaro ansamblį sudaro dvaro valdytojo namai, iš lauko riedulių sumūrytos arklidės ir buvusio dvaro valdytojo namai. Parkas nedidelis.
59.	<i>Koknesės viduramžių pilies griuvėsiai ir parkas</i>	Koknesės valsč. XIII a. Iš kažkada gotikinio stiliaus pilies šiomis dienomis išliko tik griuvėsiai. Vaizdas esmingai pasikeitė statant Pliavniekų HES ir užtvindžius Dauguvą. Pilies griuvėsiai yra gerai tvarkomo miško parke.
60.	<i>Vecbebrų dvaro parkas</i>	Vecbebrai, Bebrų valsč. XIX a. 4,2 ha parke auga 21 vietinės rūšies ir 64 veisliniai medžiai. Išliko rūmai, prieš kuriuos yra reguliaraus planavimo laukas su renesanso elementais – terasa, fontanu, kaskadų likučiais ir rožėmis.
Krustpilio nuovado rūmų ir dvarų parkai		
61.	<i>Marinzejos dvaro parkas</i>	Atašienės valsč. XIX a. Klasicizmo stiliaus dvaro ponų namuose yra Brolių Skrindų Atašienės vidurinė mokykla. 6,5 ha vaizdingas parkas palei Marijos ežerą su svetimžemiais medžiais.
Neretos nuovado rūmų ir dvarų parkai		
62.	<i>Ērbergės dvaro parkas</i>	Ērbergē, Mazsalvės valsč. XIX a. Išliko dvaro ponų sodyba, klėtis, skalbykla, kalvė, namelis vandens paukščiams ir du rūšiai. 7,8 ha vaizdingas parkas Susejos upės pakrantėje su vietinių ir introdukuotų rūšių medžiais.
63.	<i>Lielmēmelės dvaro parkas</i>	Mazsalvės valsč. XIX a. Dvaro ponų namuose įrengtas Specializuotas valstybinis socialinės globos centras „Mēmele“. Vaizdingas parkas Mēmelės upės pakrantėje.
64.	<i>Neretos dvaro parkas</i>	Neretos valsč. XVI. Išliko senoviniai dvaro ponų namai. 10,1 ha parkas su tvenkiniais, karpytų liepų alėja, pamestas.
65.	<i>Pilkalnės dvaro parkas</i>	Pilkalnē, Pilskalnės valsč. XVIII a. Išliko tarnų namas, grūdų džiovykla ir iš dalies arklidės. Statinius supa parkas su keliais medžiais-senoliais.
Ozolniekų nuovado rūmų ir dvarų parkai		
66.	<i>Cenos dvaro parkas</i>	Cenų valsč. XIX a. dvaro rūmai sudegę I pasaulinio karo metu. Iš parko augalų išliko maumedžiai, balzaminės tuopos.
67.	<i>Tetelės arba Tetelindės dvaro parkas</i>	Cenų valsč. XVIII a. Išliko Lielupės pakrantėje neorenesansinio stiliaus apžvalgos bokštas, XX a. dvaro ansamblio teritorijoje pastatyta Tetelės vidurinė mokykla, kuri funkcionuoja ir dabar.
Pliavinių nuovado rūmų ir dvarų parkai		
68.	<i>Odzienos dvaro parkas</i>	Odziēna, Vietalvos valsč. XIX a. Vienas žymiausių neogotikinio stiliaus paminklų Latvijoje. Šiomis dienomis visiškai rekonstruoti 3 pastatai: senoji užėiga, daiktų saugykla ir bravoras. Nedidelis parkas su 2 tvenkiniais, svetimžemių rūšių medžiais.
69.	<i>Stukmanų dvaro parkas</i>	Jaunā g. 4, Stukmaniai, Klintainės valsč. XVI a. Išliko dvaro ponų namai. Kažkada reguliaraus planavimo parkas iki šių dienų neišliko.

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laiks, pagrindiniai faktai, vertybės)
Rundalės nuovado rūmų ir dvarų parkai		
70.	<i>Bornsmindēs</i> dvaro parkas (Ziedoņa kraštovaizdžio parkas)	Ziedoniai, Rundalēs valsč. XVIII a. Išliko dvaro ponų sodyba, šiuo metu nefunkcionuoja. Didelis vaizdingas dendrologine prasme gausus parkas Lielupēs pakrantėje su ilgomis ryškiomis perspektyvomis. Yra gamtos parko „Bauskē“ ribose.
71.	<i>Kaucmindēs</i> dvaro parkas	Saulainē, Rundalēs valsč. 1780 m. Išliko rūmų pastatas, kuris yra pamestas. Rūmus supa du sodai: reguliarus sodas ir vaizdingas parkas, apimantis Kaucēs upės slēnį.
72.	<i>Mazmežotnēs</i> dvaro parkas	Mazmežotnē, Rundalēs valsč. XVIII a. Atnaujintas ansamblis.
73.	<i>Rundalēs</i> rūmų parkas	Pilsrundalē, Rundalēs valsč. XVIII a. 85 ha parkas rūmų ansamblio teritorijoje. Atnaujintas Baltijos šalyse žymiausias baroko stiliaus sodas.
74.	<i>Svitenēs</i> dvaro parkas	Svitenē, Svitenēs valsč. XIX a. Vieni gražiausių klasicizmo stiliaus rūmų Žiemgaloje, kur įsikūrusi menų ir muzikos mokykla. 10,2 ha parkas su 80-2000 metų senumo medžiais.
Salos nuovado rūmų ir dvarų parkai		
75.	<i>Biržų</i> dvaro arba <i>Biržų kunigo</i> dvaro parkas	Salos valsč. XVIII a. Pirmojo pasaulinio karo metais Biržų dvaras buvo sunaikintas ir nebebuvo atnaujintas. Išliko vidutinio dydžio parkas ir atnaujintas Biržų vandens malūnas, kuriame įrengti svečių namai.
76.	<i>Lykumų</i> dvaro parkas	Sēlpilio valsč. XVIII a. Išliko dvaro ponų namai ir keli dvaro ansamblio ūkiniai pastatai. Didelis parkas, kuris antrame-trečiame dvidešimto amžiaus dešimtmečiuose tarnavo kaip renginių po atviru dangumi rengimo vieta.
77.	<i>Vecsēlpilio</i> dvaro parkas	Sēlpilio valsč. XIX a. Išliko dvaro klėtis, parko teritorija nedidelė.
Skryverių nuovado rūmų ir dvarų parkai		
78.	<i>Skyverių</i> dendrologinis parkas (Skryverių dvaro parkas)	Ziedugraves. 1881 m. Dvaro parkas išliko kaip Skryverių dendrologinis parkas. Unikalus europinės reikšmės miško istoriniai objektai, aptinkama daugiau kaip 300 medžių rūšių.
Tērvetēs nuovado rūmų ir dvarų parkai		
79.	<i>Meždvario</i> parkas	Ezerpilis, Augstkalnē, Augstkalnēs valsč. XIX a. Nuo 1954 metų rūmuose įrengta Augstkalnēs vidurinė mokykla. 12 ha dvaro parkas su 46 medžių rūšimis. Augstkalnēs malūno ežero pakrantėje.
80.	<i>Paleno</i> dvaro parkas	Tērvetē, Tērvetēs valsč. 1900 m. Išliko spirito darykla, klėtis, rūsys, tarnų namas, dvaro valdytojo namai. Vidutinio dydžio parkas su tvenkiniu.
81.	Reabilitacijos centras „Tervetē“ ir parkas	Tērvetē, Tērvetēs valsč. XIX-XX a. Parkas yra Tervetēs gamtos parko teritorijoje, kur yra spygliuočių, medžių-senolių, svetimžemių rūšių medžių.
82.	<i>Vecstēgulēs</i> dvaro parkas	Tērvetēs valsč. XVIII a. Dvaro ponų namai atnaujinti ir apgyvendinti. Vidutinio dydžio parkas su Vecstēgulēs senosiomis kapinėmis.
Vecumniekų nuovado rūmų ir dvarų parkai		
83.	<i>Anēs-Mēmelēs</i> dvaro parkas	Skaistkalnēs valsč. XIX a. Išliko dvaro gyvenamasis namas ir vaizdingas parkas Mēmelēs upės pakrantėje su dendrologiniais augalais.
84.	<i>Kurmenēs</i> katalikų bažnyčia ir dvaro parkas	Kurmenēs valsč. XIX a. Vaizdingas parkas su reguliaraus planavimo elementais, dviem tvenkiniais, dirbtiniais griuvėsiais ir estrada.
85.	<i>Saulēs</i> dvaro (Jaunsaulēs dvaro,	Skaistkalnēs valsč. XIX a. Dvaro pastatas atnaujintas. Nedidelis parkas su mažu vegetaciniu plotu.

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
	<i>Neu-Rahden</i>) parkas	
86.	<i>Skaistkalnės</i> dvaro parkas	Skolas g. 5, Skaistkalnė, Skaistkalnės valsč. XIX a. Dvaro rūmuose įrengta Skaistkalnės vidurinė mokykla. Parke mažai vegetacijos, teritorija pritaikyta mokyklos poreikiams.
Viesytės nuovado rūmų ir dvarų parkai		
87.	<i>Cyrlumuižas</i> parkas	Rytės valsč. XIX a. Išliko dvaro rūmai, keli ansamblį sudarantys pastatai ir tvenkinys. Parke auga dendrologine prasme vertingi medžiai.
88.	<i>Ekengravės</i> dvaro parkas	Ekengravė, Viesytės valsč. XV a. Išliko keli dvaro ansamblio pastatai, kurie atrodo pamesti. Teritorijoje yra tvenkinys ir į parką panaši apaugusi vietovė.
89.	<i>Varenbrokos</i> dvaro parkas	Varnava, Viesytės valsč. XIX a. Unikalus klasicizmo stiliaus medinis pastatas, šiomis dienomis nefunkcionuoja. Kažkada vaizdingas parkas su tolimomis perspektyvomis, tvenkiniais, alėjomis, medžių eilėmis ir grupėmis, šiomis dienomis yra apaugęs.
90.	<i>Senojo Stendero kunigo</i> dvaro parkas „Gederti“	Viesytės valsč. XVII a. Parke išliko unikalūs terasos tipo tvenkinių kaskadai, yra keli galimi medžiai-senoliai.

3.2. Panevėžio ir Šiaulių apskrities rūmų ir dvarų parkai

5 lentelė

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
Panevėžio apskritis		
Biržų rajono savivaldybės dvarų parkai		
1.	<i>Astravo</i> dvaro parkas	<i>Astravas, Biržų r.</i> XIX a. Išliko itališkos vilos stiliaus dvaro pastatas, kuris yra viena gražiausių romantizmo stiliaus rezidencijų Lietuvos teritorijoje. 18 ha parkas su vietinių rūšių medžiais.
2.	<i>Mantagailiškių</i> dvaro parkas	<i>Mantagailiškis, Širvėnos</i> seniūnija. XVII a. Išliko dvaro pastato griuvėsiai. Unikalus didelis parkas su senais medžiais, tvenkiniu ir karstinėmis įgriuvomis.
3.	<i>Parovėjos</i> dvaro parkas	<i>Parovėja, Parovėjos</i> seniūnija. XVI a. Iš dvaro ansamblio pastatų išliko kaimo namas, malūnas ir sandėlis. Parkas nedidelis.
4.	<i>Toliūnų</i> dvaro parkas / vandens malūnas	<i>Toliūnai, Pušaloto</i> seniūnija. 16., XIX a. Išliko vandens malūno pastatas, kuris dabar nefunkcionuoja ir vidutinio dydžio parkas.
Kupiškio rajono savivaldybės dvarų parkai		
5.	<i>Adomynė</i> dvaro parkas	<i>A. Vilėniškio g. 4, Adomynė.</i> 1810 m. Atnaujintas medinis dvaras – klasicizmo stiliaus medinės architektūros paminklas, šiomis dienomis funkcionuoja kaip medicinos centras vietiniams gyventojams. Parkas nedidelis, kultūrinių renginių vieta.
6.	<i>Antašavos</i> dvaro parkas	<i>Antašava, Kupiškio</i> seniūnija. XIX a. Išliko dvaro rūmų pastatas, nenaudojamas. 6,1 ha pailgos formos parkas su 15 vietinių ir 12 svetimžemių rūšių medžių, dabar netvarkomas ir neprižiūrimas.
7.	<i>Noriūnų</i> dvaro parkas	<i>Noriūnai, Noriūnų</i> seniūnija. XVII a. 10 ha išraiškingo reljefo parkas, upės slėniu ir kriokliu.

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
8.	<i>Palėvenės</i> dvaro parkas	<i>Dvaro g. 7, Stirniškiai.</i> XV a., XVIII a. 2 ha angliškojo stiliaus parkas su senais įvairialypiais medžiais. Parke auga reti maumedžiai, rūšis <i>Stirniškių</i> , kuriai suteiktas gamtos paminklo statusas.
9.	<i>Salamiesčio</i> dvaro parkas	<i>Vytautų g. 3, Salamiestis.</i> XIX a. Išliko klasicizmo stiliaus dvaro pastatas su nedideliu parku.
Panevėžio rajono savivaldybės dvarų parkai		
10.	<i>Alančių</i> dvaro parkas	<i>Alantės, Vadoklių</i> seniūnija. XIX a. Iš neoklasicizmo stiliaus dvaro parko šiomis dienomis išliko griuvėsiai. Parke auga 13 vietinių ir 7 svetimžemių rūšių medžių. Teritorija pamesta ir degraduota.
11.	<i>Aukštadvario</i> dvaro parkas	<i>Aukštadvaris.</i> XVI a. Iš dvaro rūmų išliko griuvėsiai. Nedidelis parkas su atskiromis medžių eilėmis ir grupėmis.
12.	<i>Bistrampolio</i> dvaro parkas	<i>Bistrampolis, Kučiai.</i> 15., XIX a. Dvaro ansamblis visiškai atnaujintas, funkcionuoja, kaip rekreacijos kompleksas. Parke suformuotas 400 m ² dydžio parteris, įrengtas apšvietimas, stovėjimo aikštelė ir skulptūrų parkas.
13.	<i>Butautų</i> dvaro parkas	<i>Butautai, Pačeriaukštės</i> seniūnija. XVIII a. Dvaro ansamblio teritorija – privati valda, joje yra alaus muziejus. Parkas nedidelis, su tvenkiniu.
14.	<i>Jotainių</i> dvaro parkas	<i>Jotainiai, Vadoklių</i> seniūnija. XVI a. Dvaro ansamblio pastatai atnaujinti, funkcionuoja, įrengtas Socialinės globos namai.
15.	<i>Liberišio</i> dvaras	<i>Liberiškis, Naujamiesčio</i> seniūnija. XVI a., XIX a. Parkui suteiktas gamtos paminklo statusas, jame yra 12 vietinių ir 9 svetimžemių rūšių medžių. Teritorija pamesta.
16.	<i>Linkavičių</i> dvaro parkas	<i>Linkavičiai, Krekenavos</i> seniūnija. XVI a. XX a. Dvaro ansamblio teritorijoje buvo audinių žvilginimo dirbtuvės, vario liejykla, vyno darykla ir malūnas. Šiomis dienomis teritorija iš dalies privatizuota, iš dalies pamesta. Parkas nedidelis.
17.	<i>Mitriūnų</i> dvaro parkas	<i>Mitriūnai, Krekenavos</i> seniūnija. 1886 m. Iš dvaro rūmų statinių išliko pietinio fasado griuvėsiai. Didelis parkas su kažkada buvusiu gėlių parteriu ir dviem tvenkiniais, netvarkomas ir neprižiūrimas.
18.	<i>Naudvario</i> dvaro parkas	<i>Naudvaris, Naujamiesčio</i> seniūnija. XVIII a. Išliko rūmai, šiuo metu apgyvendinti ir keli ūkiniai pastatai. Didelis parkas su upe ir medžių bei krūmų grupėmis.
19.	<i>Pajuostės (Pajuosčio)</i> dvaras	<i>Velžio</i> seniūnija. XVI a. Tarybiniais laikais dvaro ansamblio teritorija buvo naudojama kariuomenės poreikiams. Istorine dendrologine prasme vertingas platus parkas, išliko fragmentais.
20.	<i>Paliūniškio</i> dvaro parkas	<i>Vabalninko gatvė 1, Paliūniškis.</i> Dvaro pastatas atnaujintas, funkcionuoja kaip svečių namai. Didelis parkas su pro jį tekančia upe.
21.	<i>Puziniškio</i> dvaro parkas	<i>Puziniškis.</i> XIX, XX a. Dvaro pastatas atnaujintas, funkcionuoja kaip svečių namai. Parkas šalia miško teritorijų.
22.	<i>Ūdrų</i> dvaras	<i>Krekenavos</i> seniūnija. XX a. Dvaro pastatas išliko geros būklės, šiomis dienomis apgyvendintas. Nedidelis parkas su privažiavimo kelią juosiančia alėja.
23.	<i>Vadaktelių</i> dvaro parkas	<i>Vadaktėliai, Naujamiesčio</i> seniūnija. Kritinės būklės išliko dvaro ansamblio medinis pastatas. Vidutinio dydžio apaugęs ir netvarkytas parkas.
24.	<i>Vadaktų</i> dvaro parkas	<i>Vadaktai, Sidabravo</i> seniūnija. Iš dvaro ansamblio pastatų išlikę griuvėsiai. Didelis parkas, kuris netvarkomas ir neprižiūrimas.
Pasvalio rajono savivaldybės dvarų parkai		
25.	<i>Ažuolpamūšės</i> dvaro parkas	<i>Ažuolpamūšė, Saločių</i> seniūnija. XIX a. Didelis Mūšos upės pakrantėje įrengtas parkas.

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
26.	<i>Balsių</i> dvaro parkas	<i>Balsiai, Klovainių</i> seniūnija. XIX a. Dvaro pastatas atnaujintas. Parko teritorija sutvarkyta – įrengti suoliukai, medinės skulptūros ir girmos.
27.	<i>Barklainių</i> dvaro parkas	<i>Barklainiai, Krinčino</i> seniūnija. XIX a. 19 ha parkas su 14 vietinių ir 17 svetimžemių rūšių medžiais, 200 m ilgio liepų alėjomis iš abiejų centrinės aikštelės pusių. Dvaro pastatas geros būklės, apgyvendintas.
28.	<i>Dagilynės</i> dvaro parkas	<i>Dagilynė, Krinčino</i> seniūnija. XIX a. Keli dvaro ansamblio pastatai pusiau sugriuvę, keli – apgyvendinti. Parke yra beržų, ąžuolų, lazdynų ir juodųjų pušų, išlikusi liepų alėja.
29.	<i>Daučkėnų</i> dvaro parkas	<i>Daučkėnai, Krinčino</i> seniūnija. XIX a. Dvaro ansamblio pastatai pamesti, tačiau išliko patenkinamos būklės. Nedidelis parkas.
30.	<i>Gulbinėnų</i> dvaro parkas	<i>Gulbinėnai, Krinčino</i> seniūnija. XVIII a. Dvaro pastatas išsaugotas geros būklės. 16 ha geometrinis parkas su dviem tvenkiniais, 16 vietinių rūšių medžiais ir 120 m ilgio liepų alėja.
31.	<i>Joniškėlio</i> dvaro parkas	<i>Joniškėlio</i> miestas. XVII a. Išliko ir atnaujinti keli dvaro ansamblių sudarantys astatai. Vaizdingas parkas su didele medžių rūšių įvairove.
32.	<i>Kalneliškių (Didžiųjų Grūžių)</i> dvaro parkas	<i>Kalneliškiai, Saločių</i> seniūnija. XVIII a. Išliko vienas dvaro ansamblio pastatas. Parkas nedidelis.
33.	<i>Pajiešmenų</i> dvaro parkas	<i>Pajiešmeniai</i> . XIX a. Išliko 9 dvaro ansamblio pastatai. Ansamblio teritorija užima 15,6 ha plotą, parko ribos sunkiai matomos.
34.	<i>Raudonpamūšės</i> dvaro parkas	<i>Raudonpamūšė, Saločių</i> seniūnija. XIX a. Dvaro parkas neišliko. 4 ha vaizdingas parkas su 12 vietinių ir 8 svetimžemių rūšių medžiais.
35.	<i>Saločių</i> dvaro parkas	<i>Saločių</i> miestas. XVI a. dvaro ansamblio pastatas neišlikęs iki šių dienų. 3 ha vaizdingojo stiliaus parkas, kuriame yra 10 vietinių ir 7 svetimžemių medžių rūšių.
36.	Haima Frenkelė (<i>Chaimo Frenkelio</i>) villa, Šaiaulia „Aušros“ muziejos	Vilniaus g. 74, Šiauliai. XIX a. Išliko keletas dvarų ansamblių pastatų, kurie dabar yra apgyvendinti. 5 ha parkas netoli Mega upės su nedideliu kanalu, 15 vietinių ir 13 svetimų medžių rūšių.
37.	<i>Škilinpamūšio</i> dvaro parkas	<i>Škilinpamūšis, Saločių</i> seniūnija. XIX a. Išliko keli dvaro ansamblio pastatai, šiomis dienomis apgyvendinti. 5 ha parkas šalia Mūšos upės su nedideliu kanalu, 15 vietinių ir 13 svetimžemių medžių rūšių.
38.	<i>Žilpamūšio</i> dvaro parkas	<i>Žilpamūšis, Saločių</i> seniūnija. XIX a. Dvaro pastatas privatizuotas. Mažas parkas su 16 vietinių ir 19 svetimžemių medžių rūšimis.
Rokiškio rajono savivaldybės dvarų parkai		
39.	<i>Antanašės</i> dvaro parkas	<i>Antanašė, Obelių</i> seniūnija. Išliko dvaro pastatas. Parkas įsikūręs ežero pakrantėje.
40.	<i>Bagdoniškio</i> dvaro parkas	<i>Bagdoniškis, Kriaunų</i> seniūnija. XVII a. Dvaro ansamblių sudarantys pastatai pamesti. 19 ha parkas su 4 tvenkiniais, kurie tarpusavyje sujungti kanalais.
41.	<i>Gačionių</i> dvaro parkas	<i>Gačionys, Jūzintų</i> seniūnija. XVII a. Medinis dvaro pastatas atnaujintas, priima svečius. Parkas gerai sutvarkytas – atnaujintos gėlių lysvės, pasivaikščiøjimų takai, yra mažų architektūrinių formų, prižiūrimas.
42.	<i>Ignotiškio</i> dvaro parkas	<i>Rokiškio g. 11, Ragučiai</i> . XIX a. Buvusių medžioklės dvaro rūmų griuvėsiai 2004 metais buvo atnaujinti ir atvėrė duris turistams. Parko teritorijoje yra tvenkinys su salele ir tilteliu.
43.	<i>Ilzenbergo</i> dvaro parkas	<i>Ilzenbergo k. 4, Juodupės</i> seniūnija. XVI a. Atnaujintas dvaro ansamblis su 10 ha tvarkomu parku, pasivaikščiøjimų takais, mažomis architektūrinėmis formomis, estrada, fontanais, skulptūromis, 23

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
		svetimžemių medžių rūšimis.
44.	<i>Kraščių</i> dvaro parkas	<i>Kraštai, Krinčino</i> seniūnija. XIX a. 21 ha dvaro ansamblio teritorija su dideliu tvenkiniu ir keliais istoriniais pastatais. Netvarkomas.
45.	<i>Onušio</i> dvaro parkas	<i>Onušis, Juodupės</i> seniūnija. XIX a. Išliko rūmų griuvėsiai, keli ūkiniai pastatai. Dvaro ansamblio teritorija užima 15,5 ha plotą. Parke yra du tvenkiniai, daugiau kaip 21 vietinių rūšių medžių.
46.	<i>Panemunio Komar</i> dvaro parkas	<i>Nemunėlio g. 24, Panemunis</i> . XIX a. Išliko dvaro rūmų pastatas, kalvė, tarnų namelis, arklidės. Dvaro ansamblio plotas – 15 ha, jis pamestas, netvarkomas ir neprižiūrimas.
47.	<i>Petrošiškio</i> dvaro parkas	<i>Kamajų seniūnija</i> . Dvaras privatizuotas, atnaujintas ir apgyvendintas. Nepriima lankytojų. Parkas neišliko.
48.	<i>Rokiškėlių</i> dvaro parkas	<i>Rokiškėliai, Jūžintų</i> seniūnija. Iš klasicizmo stiliaus dvaro dvarininkų rūmų išliko griuvėsiai. 9 ha parkas apaugęs mažaverčiais medžiais.
49.	<i>Rokiškio</i> dvaro parkas	<i>Tyzenhauzų g., Rokiškio</i> miestas. XV a., XIX a. Dvaro ansamblis atnaujintas, 16 ja parkas su dideliu tvenkiniu ir geometriniu dalimi priešais rūmų fasado vakarinę dalį.
50.	<i>Salų</i> dvaro parkas	<i>Salos, Kamajų</i> seniūnija. XVI a. iki 2003 metų dvaro pastate buvo mokykla, dabar pastatas tarnauja socialinių-ekonominių renginių vykdymo vieta. 10,28 ha sutvarkytas parkas su alėja ir geometrinių planavimo elementais.
51.	<i>Tarnavos</i> dvaro parkas	<i>Tarnava, Jūžintų</i> seniūnija. XIX a. Dvaro rūmai iš dalies sugriuvę. 8 ha mišriojo tipo dvaro parkas su dviem terasomis.
Šiaulių apskritis		
Akmenės rajono savivaldybės dvarų parkai		
1.	<i>Dabikinės</i> dvaro parkas	<i>Dabikinės</i> kaimas. XVI a., XIX a. Išliko kelių dvaro ansamblio pastatų likučiai. Mišriojo stiliaus parke dominuoja vietinės medžių rūšys, yra raudonlapis bukas.
2.	<i>Kairiškių</i> dvaro parkas	<i>Kairiškiai, Papilės</i> seniūnija. XIX a. Dvaro pastatas griūva. Teritorijoje mažai vegetacijos.
3.	<i>Kruopių</i> dvaro parkas	<i>Kruopių</i> miestas. XVI a. Iš dvaro istorinių pastatų iš dalies išliko vienas mūrinis pastatas. Parke yra retų medžių rūšių, įrengta estrada, suformuotas pasivaikščiavimo takų tinklas.
4.	<i>Medemrodės</i> dvaro parkas	<i>Medemrodė, Akmenės</i> seniūnija. Išliko dvaro griuvėsiai. Parkas sutvarkytas, čia įrengta vietinių gyventojų rekreacijos vieta.
5.	<i>Paragių</i> dvaro parkas	<i>Paragiai, Papilės</i> seniūnija. XVIII a. Dvaro ansamblis atnaujintas, dvarininkų rūmuose nuo 2014 metų įrengtas memorialinis muziejus. Parke yra vietinių medžių rūšių.
Joniškio rajono savivaldybės dvarų parkai		
6.	<i>Jakiškių</i> dvaro parkas	<i>Dvaro g. 4, Joniškio r. sav.</i> XIX a. Klasicizmo stiliaus dvaro rūmuose įrengtas muziejus. Parko teritorija labai maža.
7.	<i>Jurdaičių</i> dvaro parkas	<i>Jurdaičiai, Skaistgirio</i> seniūnija. XVIII a. Išliko keli dvaro ansamblio pastatai, atnaujinamas dvaro pastate įrengtas pensionatas.
8.	<i>Malgūžės</i> dvaro parkas	<i>Malgūžiai, Kriukų</i> seniūnija. XVIII a. Iš dvaro istorinių pastatų išliko ūkinio pastato griuvėsiai. Parko teritorija pamesta.
9.	<i>Martyniškių</i> dvaro parkas	<i>Martyniškiai, Žagarės</i> seniūnija. XVIII a. Dvaro teritorija įsikūrusi Švėtės upės krante, ją supa senas parkas su liepų alėjomis.
10.	<i>Žagarės</i> dvaro parkas	<i>Malūno g. 3, Žagarė</i> . XIX a. Išliko keli dvaro ansamblio pastatai. 72 ha parkas buvo pagerintas pagal kraštovaizdžių architekto G. Kūfalto

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
		projektą, šiomis dienomis sutvarkytas ir naudojamas socialiniams-ekonominiams poreikiams.
Kelmės rajono savivaldybės dvarų parkai		
11.	<i>Beržėnų</i> dvaro parkas	<i>Beržėnai, Užvenčio</i> seniūnija. XIX a. Neogotikinio stiliaus rūmai išliko su laiko paliktais pėdsakais ir yra pamesti. Didelis anglų stiliaus parkas su tvenkiniais, netvarkomas.
12.	<i>Kelmės</i> dvaro parkas	<i>Dvaro g. 15, Kelmė.</i> XVIII a. Dvaro pastate įrengtas muziejus. 15,2 ha tvarkomas parkas ir funkcionuoja kaip miesto parkas.
13.	<i>Kiaunorių</i> dvaro parkas	<i>Kiaunoriai, Tytuvėnų apylinkių sen.</i> Išliko medinis dvaro pastatas.
14.	<i>Pagryžuvio</i> dvaro parkas	<i>Pagryžuvys, Tytuvėnų apylinkių sen.</i> XVI a. Romantizmo stiliaus dvaro rūmuose yra Socialinės globos centras. Vaizdingas parkas su pro jį tekančia upe. Nereguliariai tvarkomas.
15.	<i>Pakėvio</i> dvaro parkas	<i>Dvaro g. 54, Pakėvio k., Vaiguvo sen.</i> XVII a. 2009 metais atnaujintas dvaro pastatas pritaikytas turizmo poreikiams. Teritorijoje vykdomi archeologiniai tyrinėjimai.
16.	<i>Šaukėnų</i> dvaro parkas	<i>Šaukėnai, Šaukėnų seniūnija.</i> XV a., XIX a. Dvaro pastate įrengta psichiatrinė ligoninė. Pastas – vietinės reikšmės gamtos paminklas.
17.	<i>Šilo Pavėžupio</i> dvaro parkas	<i>Pavėžupis, Šaukėnų seniūnija.</i> XVI a. Iki šių dienų išliko tik vienas iš medinių pastatų ir parkas.
18.	<i>Tytuvėnėlių</i> dvaro parkas	<i>Tytuvėnėliai, Tytuvėnų apylinkių sen.</i> XVIII a. Iš dvaro ansamblio statinių išliko griuvėsiai. Parke dominuoja vietinės medžių rūšys.
Pakruojo rajono savivaldybės dvarų parkai		
19.	<i>Akmenėlių</i> dvaro parkas	<i>Petrašiūnų g. 6, 83478 Akmenėlių k, Pakruojis.</i> XVIII a. Atnaujintas dvaro pastatas ir tvarkoma parko teritorija.
20.	<i>Geručių</i> dvaro parkas	<i>Geručiai, Žeimelio</i> seniūnija. Iki praėjusio šimtmečio pabaigos dvaro pastate buvo pradinė mokykla, dabar teritorija ir pastatai pamesti.
21.	<i>Pakruojo</i> dvaro parkas	<i>Karciamos g. 9, Pakruojis.</i> XVI a., XIX a. Visi dvaro pastatai atnaujinti, teritorija sutvarkyta.
Radviliškio rajono savivaldybės dvarų parkai		
22.	<i>Baisogalos</i> dvaro parkas	<i>LSMU gyvulininkystės institutas, Baisogala.</i> XVIII a. Pagrindinis dvaro pastatas atnaujintas ir šiuo metu ten įrengtas LSMU gyvulininkystės institutas. Dvarą juosia 12 ha parkas su keliais tvenkiniais.
23.	<i>Beinoravos</i> dvaro parkas	<i>Beinorava, Sidabravo</i> seniūnija. XIX a. Išliko 9 dvaro ansamblio pastatai, 3 ha ploto parkas su didele krūmų ir medžių įvairove.
24.	<i>Burbiškio</i> dvaro parkas	<i>Parko g. 1B, Burbiškis.</i> XVII a. 28 ha parkas su tvenkiniu, 23 medžių rūšimis, sutvarkytas. Parke konstatuota 40 paukščių veislių.
25.	<i>Diktariškių</i> dvaro parkas	<i>Diktariškiai, Šaukoto</i> seniūnija. XIX a. Išliko klasicizmo stiliaus dvaro rūmai, kurie šiomis dienomis netvarkomi. Didelė parko teritorija, apaugusi mažaverčiais medžiais.
26.	<i>Gražionių</i> dvaro parkas	<i>Aukštelkų</i> seniūnija. Šiomis dienomis dvaras yra privati valda, šeiminingai sutvarkė gyvenamąjį namą ir sutvarkė parką.
27.	<i>Maldžiūnų</i> dvaro parkas	<i>Pakalniškių</i> seniūnija. XIX a. Išliko keli dvaro ansamblio pastatai: dvaro rūmai, ūkinis pastatas, mišraus stiliaus parkas su senais ąžuolais, liepomis ir maumedžių grupėmis. Parkas apaugęs, netvarkomas ir neprižiūrimas.
28.	<i>Pakiršinio</i> dvaro parkas	<i>Parko g., Pakiršinys.</i> XVIII a., XX a. Rekonstruotame dvaro pastate įrengti kultūros namai. Parke yra didelis tvenkinys, parkas yra miesto parkas.

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Pastabos (vieta, statybų laikas, pagrindiniai faktai, vertybės)
29.	<i>Radvilonių</i> dvaro parkas	<i>Parko g. 8, Radviloniai.</i> XVIII – XIX a. Klasicizmo stiliaus pagrindiniai rūmai apgyvendinti, jų teritorijoje įrengta meno galerija. 13,4 ha parkas, iš kurio 2,4 ha teritorija – tai saugoma gamtos teritorija.
30.	<i>Šeduvos (Raudondvaris)</i> dvaro parkas	<i>Raudondvaris, Pakalniškių</i> seniūnija. XVIII a. Dvaro ansamblio pastatai privatizuoti, iš rūmų liko tik sienos. Parkas tvarkomas – pjaunama žolė, grėbiami lapai, parkas naudojamas kaip miesto parkas.
31.	<i>Vileikių</i> dvaro parkas	<i>Apytalaukis, Vilainių</i> seniūnija. Išliko mediniai rūmai su įspūdinga dviejų aukštų veranda. Nedidelis parkas.
Šiaulių rajono savivaldybės dvarų parkai		
32.	<i>Aleksandrijos</i> dvaro parkas	<i>Aleksandrija, Šiauliai.</i> Dvaro pastatas pamestas ir virto griuvėsiais. Didelis parkas.
33.	<i>Bubių</i> dvaro parkas	<i>Bubiai, Bubių</i> seniūnija. XVIII – XIX a. Atskiri dvaro apstatai atnaujinti ir pritaikyti turizmui, funkcionuoja kaip restoranai ir viešbutis.
34.	<i>Gilvyčių</i> dvaro parkas	<i>Gilvyčiai, Bubių</i> seniūnija. Mažai informacijos. Pritaikyta prie industrinio pobūdžio teritorijų.
35.	<i>Gruzdžių</i> dvaro parkas	<i>Gruzdžių</i> miestas. XVI a. Vienas seniausių išgyvenusių dvarų ansamblių Lietuvoje, didelės meninės vertės. Išliko 24 pastatai, didžioji dalis avarinės būklės.
36.	<i>Kuršėnų</i> dvaro parkas	<i>Ventos g. 7, Kuršėnų</i> miestas. XVI a., XIX a. Ventos upės pakrantėje įsikūręs parkas – miesto parkas, tvarkomas ir prižiūrimas.
37.	<i>Kurtuvėnų</i> dvaro parkas	<i>Kurtuvėnai, Bubių</i> seniūnija. XV a. Dvaro parko teritorija atnaujinta ir sutvarkyta. Dabartinis besiplečiantis turizmo objektas.
38.	<i>Mirskiškės</i> dvaro parkas	<i>Mirskiškė, Bubių</i> seniūnija. XIX a. Išliko dvaro mediniai rūmai ir keli ūkiniai pastatai. Nedidelis parkas su pro jį tekančia upe.
39.	<i>Naisių</i> dvaro parkas	<i>Naisiai, Meškuičių</i> seniūnija. XIX a. Dvaro rūmuose įsikūręs muziejus. Parkas išlikęs fragmentais.
40.	<i>Paežerių (Šiauliai)</i> dvaro parkas	<i>Paežeriai, Raudėnų</i> seniūnija. XX a. Dvaro rūmai atnaujinti. Vasarą vyksta jaunimo stovyklos.
41.	<i>Paliesių (Šiauliai)</i> dvaro parkas	<i>Paliesių k., Šakynos</i> seniūnija. XX a. Dvaro rūmai – neogotikinio stiliaus pavyzdys. Didelis parkas su pailgos formos centrine aikšte.
42.	<i>Varputėnų</i> dvaro parkas	<i>Varputėnų k., Kuršėnų</i> seniūnija. XIX a. Atnaujinti visi dvaro ansamblio pastatai. Mišraus stiliaus parkas su dideliu tvenkiniu.

3.3. Archyvų ir susijusių medžiagų santrauka

Bet kokie istoriniai kraštovaizdžiai, taip pat parko planavimo pirmieji žingsniai – tai vietos istorinių liudijimų tyrimas. Tyrimo metu svarbu peržiūrėti visus galimus su teritorijos plėtra susijusius dokumentus ir medžiagas. Pasaulinėje istorinių liudijimų tyrimo praktikoje yra keli moksliniai tiriamieji būdai, kurie sąlyginai skirstomi į tris kategorijas. Į pirmą kategoriją įeina tyrimo būdas, kuris remiasi analitiniu istoriniu įvykių tyrimu. Į antrą kategoriją įeina tyrimo būdai, kurie remiasi šiuolaikinėmis technologinėmis galimybėmis ir trečioji kategorija – abiejų minėtų būdų pasitelkimas vykdant tyrimą. Latvijos ir Lietuvos mastu taikomi visi tyrimo būdai, tačiau rečiau tai susiję su šiuolaikinių technologijų galimybėmis, pavyzdžiui, archeologinių duomenų rinkimas, naudojant giluminius požeminius skenerius. Tai pagrįsta dideliais reikalingais finansiniais ištekliais.

Tuo tarpu istorinių įvykių tyrimas Latvijos mastu galimas šiuose šaltiniuose:

- Paminklų dokumentacijos centras (Nacionalinio kultūrinio paveldo valdyba (NKPV));
- Latvijos Valstybinis Istorinis archyvas (LVVA);
- Vietiniai muziejai/bibliotekos/bažnyčių turimo medžiagos;
- Rundalės rūmų biblioteka;
- Latvijos rūmų ir dvarų asociacija (www.pilis.lv);
- www.google.lv;
- www.vesture.dodies.lv;
- www.melioracija.lv;
- www.kadastrs.lv;
- www.lv.wikipedia.org;
- Latvijos Nacionalinė biblioteka (skaitmeninė biblioteka www.lndb.lv);
- www.lvmgeo.lv, ir kiti interneto tinklalapiai;
- Taip pat skirtingos skelbiamos medžiagos – knygos: „Muižas laikmetu griežos“/Gueter in der Wendezeit 1900-1939²⁰; Enciklopedija „Latvijos dvarai“ („Latvijs muižas“)²¹; Latvijos rūmai ir dvarai (Latvijas pilis un muižas“)²², kt.

Lietuvos mastu su parkais susijusių įvykių tyrimą galima atlikti pasitelkus šiuos šaltinius:

- *Lietuvos dvarų duomenų bazė*, <http://www.heritage.lt/dvarai/ppavadinimas.php>²³;
- *Lietuvos valstybės istorijos archyvas*;
- *Šiaulių regioninis valstybės archyvas*;
- *Šiaulių regioninis valstybės archyvas Panevėžio filialas*;
- *Lietuvos pilių ir dvarų asociacija*, www.dvarai.lt/index.php?en;
- Vietiniai muziejai/bibliotekos/bažnyčių turimo medžiagos;
- *Kultūros Paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos*, www.kvr.kpd.lt/#/heritage-search;
- www.wikivisually.com/wiki/List_of_palaces_and_manor_houses_in_Lithuania;
- *Lietuvos istorinių žemėlapių portalas* www.oldmapsonline.org, kiti interneto tinklalapiai;
- Taip pat skirtingos skelbiamos medžiagos – knygos: *Miestas, dvaras, kaimas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Lenkijos Karalystėje XVI–XVIII a. Lokalinės istorijos problemos*²⁴, *Po gražiausius Lietuvos dvarų parkus*²⁵, *Lietuvos dvarų enciklopedija (2-oji laida)*²⁶.

Šio tyrimo metu atsižvelgiant į didelę tyrimo teritoriją ir identifikuotą parkų skaičių, istorinių liudijimų tyrimas LV tyrinėjimų teritorijos parkuose atliktas NKPV dokumentų centro archyve ir interneto tinklalapiuose, tuo tarpu, LT tyrinėjimų teritorijos parkams –

²⁰ Autorius: Dišlere Inta, Ozola Agrita, 2016

²¹ Autorius: Vitolds Mašnovskis, 2018

²² Autorius: Latvijos rūmų ir dvarų asociacija, 2000

²³ Šio tyrimo metu interneto tinklapis neaktyvus

²⁴ Autorius: Sud. Ramunė Šmigelskienė-Stukienė, 2018

²⁵ Autorius: Laimutis Januškevičius, 2010

²⁶ Autorius: Sud. Algimantas Semaška, Ingrida Semaškaitė, 2017

pasitelkus paskelbtus literatūrinius šaltinius (knygos, publikacijos), taip pat interneto tinklalapius.

NKPV šiuo metu vykdo dokumentų centro medžiagų skaitmeninimo procesą, dėl ko dalis turimų medžiagų neišduodami lankytojų prašymu. Taigi detalus archyvinių medžiagų tyrimas buvo atliktas 63 iš 90 LV tyrinėjimo teritorijoje identifikuotų rūmų ir dvarų kompleksų. Analitinis tyrimų archyvinių medžiagų apdorojimas pateiktas 1 priedo lentelėje Nr. LV-4, kur archyve turimos medžiagos sugrupuotos taip:

- Turimi parkų aprašymai, nutarimai, žemėlapiai, foto medžiagos ir kt. parkų istorinių liudijimų vaizdavimas dokumentuose;
- Atliktų parkų kraštovaizdžio inventORIZACIJŲ ir vertinimų medžiagos (1980-2000 metai);
- Rūmų ir dvarų kompleksų, taip pat parkuose esamų mažųjų architektūrinių formų architektoninio tyrimo medžiagos;
- Rūmų ir dvarų komplekso pastatų statybų projektai/restauravimo projektai;
- Po 2000 metų atliktos parkų dendrologinės inventORIZACIJOS ir vertinimai bei biologinės įvairovės vertinimai;
- Su parkų teritorija ir joje esamais elementais susiję statybų projektai, eskizų projektai arba planų medžiagos.

NKPV archyvinėse medžiagose rasti ir užfiksuoti XX a. pabaigoje parengti parkų planai pridėti prie šio tyrinėjimo metu identifikuotų parkų aprašymo (žiūrėti 1 priedą).

LT tyrinėjimo teritorijoje detali informacija apie parkų istorinę plėtrą ir įvairias archyvinės medžiagas buvo rasta 20 identifikuotų Panevėžio ir Šiaulių regioniniams parkams, ir ji pridėta prie kiekvieno konkretaus parko aprašomojoje dalyje 1 priede. Iš viso atsižvelgiant į turimus tyrimo šaltinius Lietuvos rūmų ir dvarų istorinių liudijimų medžiagos yra gausios ir įvairiapusės.

Istorinių liudijimų medžiagų, taip pat kitų su vietos plėtra susijusių dokumentų tyrimas, tai tos medžiagos, kuriose galima fiksuoti svarbius metus, suvokti vietos situaciją, taip pat atrasti iki šių dienų pamirštas arba netgi nežinomas kultūros ir gamtos vertybes. Maksimalus vietos išmanymas skatina sėkmingą jos tolesnę plėtrą, vadovaujantis paveldo išsaugojimu ir perdavimu ateinančioms kartoms.

3.4. Dendrologinės ir biologinės įvairovės vertinimo santrauka

Atliekant su parkais susijusių dokumentų tyrimus svarbus vaidmuo atitenka jau anksčiau atliktų dendrologinės ir biologinės įvairovės inventORIZAVIMUI ir vertinimų medžiagoms. Tokie tyrimai planuojant tolesnę parkų plėtrą gali tarnauti kaip palyginamoji, taip pat ir kaip papildanti medžiaga. Per laikui bėgant fiksuotas parkų gamtos vertybes šiomis dienomis galima nuskaityti ir atrasti parkui istoriškai tokių svarbių architektoninių kompozicijų arba kraštovaizdžio formavimo stiliistiką. Pagrindiniai XVIII ir XIX a. parkų formavimo filosofijos principai pastebimi didingose alėjose, plačiose aikštelėse, kurias juosia įvairios vietinės ir introdukuotos medžių rūšys, atskiros medžių grupės, kurios

formuoja linijas, apskritimus, pusračius ir t. t. Laikui bėgant, esant minimaliam parkų tvarkymui, susidarė puiki terpė biologinei įvairovei – ir floros, ir faunos prasme. Seni medžiai, žagarai, kelmiai, šakų krūvos ir kiti senosios vegetacijos organizmai – tai palankios buveinės daugeliui, taip pat ir ypatingai saugomų rūšių, pavyzdžiui, šikšnosparniams. Tik per pastarąjį dešimtmetį rūmų ir dvarų parkų savininkai pradėjo vertinti gamtos paveldo svarbą ne tik konkrečios vietos mastu, bet ir didesniu – valstybiniu ir netgi tarptautiniu mastu. Šiuo metu ir Latvijoje, ir Lietuvoje yra aukštos kvalifikacijos specialistų – dendrologų bei rūšių bei biotopų ekspertų, kurie kviečiami atlikti istorinių parkų inventorizacijas ir vertinimus, siekiant atrasti, apsaugoti ir išsaugoti ypatingas gamtos vertybes. Tačiau ir Latvijoje, ir Lietuvoje tokie dendrologinės ir biologinės įvairovės vertinimai yra reti. Tai, visų pirma, gali būti paaiškinta parkų teritorijose didele inventorizuojamų medžių apimtimi ir prieinamumu, antra – finansinėmis investicijomis į teritorijų topografinius matavimus ir kvalifikuotiems ekspertams kviesti.

Latvijoje ir Lietuvoje parkų dendrologinės inventorizacijos atliktos XX a. antroje pusėje/pabaigoje. Latvijoje inventorizacijos apdorotos NKPV dokumentų centre. Šio tyrimo metu NKPV peržiūrėtos LV tyrinėjimų teritorijoje atliktos dendrologinės inventorizacijos ir vertinimų medžiagos paskirstytos į dvi grupes – inventorizacijos, kurios buvo atliktos iki 2000 metų ir inventorizacijos, atliktos po 2000 metų. Iki 2000 metų NKPV, anuometinės Valstybinis kultūros paminklų apsaugos inspekcijos (VKPAI) darbuotojų pavedimu pagal bendrus metodus buvo ištirti ir inventorizuoti dauguma Latvijos rūmų ir dvarų parkų. Šiose inventorizacijose scheminiuose planuose buvo pavaizduota esama situacija, pažymėta parko mažoji architektūra, aptinkami vertingi, taip pat introdukuoti medžiai, taip pat suteiktas parko esamos situacijos aprašymas. Tuo tarpu atliktos dendrologinės inventorizacijos ir vertinimai po 2000 metų – tai konkretaus parko savininko užsakymas, kuris įgyvendintas vadovaujant kvalifikuotam ekspertui, siekiant apskaityti ir iššifruoti parke esamas medžių rūšis, jų būklę ir kokybę, teikiant rekomendacijas tolesnei medžių priežiūrai. Informacijos santrauka pateikta šio tyrimo 1 priede 8.2 punkta parkų aprašomojoje dalyje ir 8.10 punkta lentelėje Nr.LV-4.

Kalbant apie istoriniuose parkuose aptinkamas vertybes, be dendrologijos, svarbi yra gamtos vertybių visuma – tai parkuose aptinkama biologinė įvairovė, kurią formuoja konkretaus biotopo sudėtis ir aplinkybės. Rūšių ir biologinės įvairovės ekspertai ypatingą dėmesį kreipia į parkuose esamą florą – kerpes, žemės paklotę ir t. t., tokiu būdu nustatant vietos biologinę įvairovę, rūšių ir biotopų unikalumą. Tokios parkų ekspertizės yra naujovė rūmų ir dvarų parkų kraštovaizdžių vertinimuose ir Latvijoje, ir Lietuvoje ir šio tyrinėjimo teritorijose nebuvo konstatuotos, taigi nebuvo atskirai pateikiamos analitinėse lentelėse.

LT tyrinėjimo teritorijoje identifikuoti parkai pasižymi ypatingai gausia vietinių ir introdukuotų rūšių įvairove. Tačiau panašiai kaip LV tyrinėjimo teritorijoje identifikuotuose parkuose, šiomis dienomis dendrologinės inventorizacijos ir vertinimai yra reti ir šio tyrimo metu nėra viešai skelbiamos informacijos apie tokias medžiagas. Tuo tarpu parkų kraštovaizdžio inventorizacijos, taip pat dendrologinės sudėties apskaitymas, kurie buvo atlikti XX a. viduryje ir antrojoje pusėje įvairių botanikos ir gamtos tyrinėtojų, taip pat vadovaujant kitiems suinteresuotiems specialistams, turi būti ieškomos kiekvieno parko istorinių archyvų bylose ir šio tyrimo metu buvo peržiūrėta internete viešai

skelbiamuose šaltiniuose, taip pat literatūriniuose šaltiniuose. Informacija prideda kiekvieno parko aprašomojoje dalyje 1 priede punktuose 8.4 ir 8.6.

3.5. Privalomų dokumentų tyrimas

Siekiant sėkmingai realizuoti parkų plėtrą, svarbu suvokti ir susipažinti su parkų teritorija susijusiais dokumentais, projektais, nutarimais, tyrimais ir kt. dokumentais. LV tyrinėjimų teritorijoje identifikuotų parkų teritorijoms privalomi dokumentai daugiausia prieinami NKPV dokumentų centro archyve, taip pat kiekvieną parką valdančiose savivaldybėse arba turimi privačių asmenų. Šio tyrimo metu LV tyrinėjimų teritorijoje identifikuotų parkų privalomoji informacija, kuri saugoma NKPV, pateikta 1 priede 8.2 punkta parkų aprašomojoje dalyje ir lentelėje Nr.LV-4. Iš viso 90 identifikuotiems parkams apie 62 parkus archyve yra privalomi dokumentai, tokie kaip žemėlapiai/nutarimai/fotonuotraukos/aprašymai. Parko aprašymas – inventorizacijos ir vertinimo bylos, kurios atliktos 1980-2000 metais, susijusios su 34 parkais, architektoninio tyrimo parkų teritorijose esantiems statiniams – 27 parkams. Kiti aktualūs projektai ir dokumentai, kurie parengti XX a. pabaigoje ir XXI a., tokie, kaip su pastatais susiję statybų projektai/restauravimo projektai fiksuoti 22 parkams, biologinės ir dendrologinės įvairovės vertinimai – 1 parkui ir su parko teritorija ir elementais susiję statybų projektai/eskizų projektai/planai – 9 parkams.

LT tyrinėjimų teritorijoje identifikuotų parkų dokumentų aprašymas įtrauktas į 1 priedo punktuose 8.4 ir 8.6 parkų aprašomąją dalį. Didžiosios dalies parkų, panašiai kaip LV teritorijoje, viešuosiuose šaltiniuose randamos medžiagos su parkų inventorizacijos ir vertinimo bylomis, istorinės medžiagos – žemėlapiai/fotonuotraukos/aprašymai, taip pat atskiri paviešinti aktualūs projektai – eskizai/planai/statybų projektai.

3.6. Norminių aktų ir finansinių šaltinių palyginimas

Pirmą kartą istoriniai sodai ir parkai buvo įtraukti kaip specifinė grupė į istorinių paminklų apibrėžimą, kuris buvo pristatytas 1964 metais *UNESCO-ICOMOS Venice Charter* (Venecijos chartija). Beveik du dešimtmečius po Venecijos chartijos, *ICOMOS* įsakymu buvo paskelbta *Florence Charter* (Florencijos chartija), kuri yra pagrindinės istorinius sodus saugantis dokumentas. Šiame dokumente apibrėžiama istorinio sodo sąvoka ir dedamas kirtis ties istorinių sodų apskaita kiekvienoje šalyje, taip pat teikiami bendrieji nurodymai jiems tvarkyti, konservuoti, restauruoti ir rekonstruoti. Po chartijų paskelbimų buvo teikiamos rekomendacijos, susijusios su istorinių sodų ir parkų apsauga ir išsaugojimu. Tačiau kaip vienas naujesnių ir šiuo metu paskutinių tarptautinių dokumentų yra 2005 metais priimta *UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions* (Konvencija dėl kultūros raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo), kuri remiasi pagrindiniais Europos kultūros koncepcijos principais.

Latvija ratifikavo kelis, taip pat istoriniais sodams ir parkams svarbius tarptautinius norminius aktus: Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija; Europos kultūros konvencija; Europos architektūrinio paveldo apsaugos konvencija; tarptautinė paminklų ir vietų bei vietovių konservavimo ir restauravimo chartija; Europos architektūros paveldo chartija; Tarptautinė kultūrinio turizmo chartija; Florencijos chartija; Archeologinio paveldo apsaugos ir valdymo chartija; Europos kraštovaizdžio konvencija.

Susidomėjimas kultūriniu paveldu Latvijoje įsivyravo XIX a. pirmoje pusėje, kai susiformavo kelios senovinių paminklų ir menų sąjungos. Naujas etapas siejamas su Latvijos Respublikos laikotarpiu (1918-1940), kai 1923 metais buvo suformuota specialioji valstybinė įstaiga – Paminklų valdyba. Po II Pasaulinio karo kultūrinio paveldo srityje dirbo kelios LTSR Ministrų tarybos ir Kultūros ministerijos struktūros bei joms pavaldžios įstaigos. Latvijai atgavus nepriklausomybę 1991 metais buvo parengti ir priimti nauji norminiai aktai, susiję su gamtos ir kultūriniu paveldu.

Kadangi istoriniai sodai ir parkai pagal Latvijos norminių aktų reglamentus yra ir kultūriniai paminklai, ir įtraukti į ypatingai saugomų gamtos teritorijų kategorijas, taip pat jie apima ir atskirus kultūrinius ir gamtos paminklus, jų apsaugą, išsaugojimą ir valdymą reglamentuoja ir su kultūriniu, ir su gamtos paveldu susiję norminiai aktai. Taip pat istoriniai sodai ir parkai tai ne tik paminklai, bet ir funkcinė bei rekreacinė prasme svarbios teritorijos, kurios reikalauja atitinkamo tvarkymo, plėtros planavimo principų. Taigi istoriniai sodai ir parkai valstybinių norminių aktų kontekste įtraukiami į šias tris kategorijas:

- Kultūrinio paveldo kategorija – įstatymas Dėl kultūrinių paminklų apsaugos, Valstybinės kultūros paminklų apsaugos inspekcijos nuostatai, įstatymas Dėl Kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos ir 37 kiti įstatymai ir norminiai aktai, kurie susiję su kultūrinio paveldo sritimi, taip pat LR Kultūros ministerijos ir jai pavaldžios NKPV norminiai aktai;
- Gamtos paveldo kategorija – LR Aplinkos apsaugos įstatymas ir įstatymas Dėl ypatingai saugomų gamtos teritorijų. Pagrindinė gamtos apsaugai vadovaujanti valdyba yra Aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija (toliau – AARPM) ir jai pavaldi Gamtos apsaugos valdyba, kuri rengia su gamtos priežiūra, išsaugojimu ir valdymu susijusius MK nuostatus, taip pat institucijų vidaus nuostatus;
- parkų kategorija – istorinių sodų ir parkų tvarkymo, išsaugojimo ir plėtros planavimas reglamentuojamas Miško kodekso ir pagal jį išduotais MK nuostatais Nr. 819 „Dėl parkų tvarkymo ir valdymo principų“. Pagrindinė valstybinė miškų valdyba yra Žemės ūkio ministerija.
- Taip pat su parkų planavimu susiję LR Statybų įstatymas, Bendrosios statybinės normos.

Lietuvoje, panašiai kaip Latvijoje, ratifikuota daugelis tarptautinių aktų: Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija; Europos kultūros konvencija; Europos architektūrinio paveldo apsaugos konvencija; Europos architektūros paveldo chartija; Tarptautinė kultūrinio turizmo chartija; Florencijos chartija; Archeologinio paveldo apsaugos ir valdymo chartija; Europos kraštovaizdžio konvencija.

Dabar Lietuvoje istoriniai parkai reglamentuojami architektūros ir gamtos paminklų (valstybinės reikšmės) apsaugos įstatų. Palyginti su Latvija Lietuvoje be istorinių parkų architektūrinio paminklo statuso suteikiamas ir valstybinės reikšmės parko statusas, kurį skiria Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Nagrinėjant Lietuvos vidinius juridinius normatyvus, kurie taikomi istorinių parkų apsaugai, plėtros planavimui, taip pat juose esančių sodinių ir vandens objektų sistemų valdymui kaimų ir miestų vietovėse, pažymimi šie dokumentai:

- Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (1993, 2000). Šis įstatymas reglamentuoja gamtos ir kultūrinių vertybių (gamtos draustinių, nacionalinės ir regioninės reikšmės parkų ir kitų saugomų teritorijų) apsaugą. Įstatymas saugo ir bendras kraštovaizdžio vertybes;
- Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (1996, 2018). Šis įstatymas reglamentuoja visuomeninius santykius aplinkos apsaugos srityje, nustato pagrindines juridinių ir fizinių asmenų teises ir pareigas, išsaugant Lietuvai būdingą biologinę įvairovę, ekologines sistemas ir kraštovaizdį, užtikrinant sveiką ir švarią aplinką, racionalų gamtos išteklių panaudojimą Lietuvos Respublikoje, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniu mastu;
- Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūrinio paveldo apsaugos įstatymas (1994; 2004). Šis įstatymas reglamentuoja kultūrinio paveldo teritoriją ir vietą, taip pat parkų apsaugą, naudojimą ir valdymą pagal kultūrinio paveldo svarbą;
- Žemės įstatymas (1994; 2004), kuris nustato žemės valdymo reikalavimus, žemės valdymo ir naudojimo santykius, taip pat su žemės nuosavybe susijusius valdymo ir administravimo procesus. Paskutinioji šio įstatymo versija ypatingai fokusuojasi ties žemės administravimo, valdymo ir žemės perleidimo klausimais visuomenės poreikių naudai, taip pat ties žemių konsolidavimo procedūrų klausimais;
- Statybos įstatymas (1996; 2003). Įstatymas reglamentuoja statybos procesų organizavimą ir įgyvendinimą, apibrėžia statytos projektų rengimą ir sudėtį, taip pat nustato statybos procese dalyvaujančių tyrinėtojų, architektų, projektų rengėjų kvalifikaciją;
- Želdynų įstatymas (2007). Tai naujausias Lietuvos įstatymas, kuris parengtas siekiant apsaugoti, valdyti ir plėsti Lietuvos žaliąsias struktūras. Šiame įstatyme formuojamos juridiskai pagrįstos sąlygos viešųjų teritorijų žaliųjų zonų plėtrai ir tvarkymui, aiškiai apibrėžiamos ir reguliuojamos žaliosios zonos, taip pat teikiamas žaliųjų zonų ekonominis vertinimas, legitimuojant žaliųjų zonų žemės sklypus ir jų registraciją nekilnojamojo turto duomenų bazėse.

Lietuvoje parengti ir skirtingi strateginiai planai, pavyzdžiui, Veiksmų planas dėl kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės konservacijos (2015-2020), Valstybinės aplinkos apsaugos strategija (2015) su iškeliamais tikslais iki 2030 metų ir vizijomis iki 2050 metų, Valstybinės kraštovaizdžių valdybos planas (2015). Minėti planai yra svarbūs dokumentai reglamentuojant valstybines vertybes ir prioritetus ilgalaikėje perspektyvoje, šiuose dokumentuose minimi ir Lietuvos kultūrinis ir gamtos paveldas – rūmų ir dvarų parkai.

Latvijoje ir Lietuvoje parengtos ir prieinamos ir valstybinio masto, ir NVO bei privačių asmenų bei grupių finansinės paramos programos kultūros, gamtos ir valstybinės reikšmės

objektų apsaugai, valdymui ir plėtros planavimui. Įvairesnė ir finansinė prasme gausesnė parama teikiama teritorijoms ir objektams, kuriems suteiktas nacionalinio paminklo arba valstybinės reikšmės statusas. Tačiau tuo pat metu šioms teritorijoms ir objektams keliamos ypatingos sąlygos, kurios reikalauja konkrečios kompetencijos, naudojamų medžiagų ir technologijų jų tolesnei apsaugai ir plėtrai, tokiu būdu padidinant pritraukiamų finansų apimtį.

Populiariausi ir aktyviausi su rūmų ir dvarų parkų plėtra susiję dalinio finansavimo šaltiniai Latvijoje yra Valstybinis kultūrinio kapitalo fondas (KKF) ir NKPV kuriamos paramos programos. Šiuo metu aktuali yra Kultūrinių paminklų tyrimo, konservacijos ir restauracijos programa, kurios metu 2019 metais planuojama remti projektus, iš viso suteikiant daugiau kaip pusę milijono eurų finansavimo lėšų. Papildomai ir kultūriniais, ir turizmo bei gamtos ir kaimo vietovėse esantiems objektams galima gauti paramos iš kitų valstybinių (pavyzdžiui, kaimo paramos tarnyba) ir nevalstybinių organizacijų (pavyzdžiui, Latvijos rūmų ir dvarų asociacija), taip pat aktyviai dalyvaujant ES fondų paskelbtuose bendradarbiavimo projektuose.

Tuo tarpu Lietuvoje tai yra Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos paramos programos ir neseniai, 2017 metais, bendradarbiaujant Kultūros ministerijai, Finansų ministerijai ir AB „Viešųjų investicijų plėtros agentūrai“ buvo pasirašyta trišalė sutartis, kurios pagrindu bus formuojamas naujas paveldo finansavimo instrumentas – Kultūrinio paveldo fondas. Šis fondas finansuoja naudingas paskolas viešiesiems, privatiems ir juridiniams asmenims, kurie veikia kultūrinio paveldo objektuose. Paskolų tikslas – stimuliuoti investicijas į kultūrinio paveldo objektus, kad jie būtų pritaikyti visuomenės interesams, išsaugotų ir atvertų vertingąsias paveldo objektų savybes. Skirtingai nuo kitų paveldo finansavimo paramos fondų šis nekelia reikalavimų dėl kultūrinio paveldo objektų veiklos, taip pat jo yra liberalesni reikalavimai dėl išlaidų panaudojimo – statybos darbų finansavimo, neatgimsiančio paveldo atnaujinimo ir t. t. Taip pat svarbi yra netiesioginė parama Lietuvos kultūrinio ir gamtos paveldo savininkams – tai Kultūrinio paveldo akademijos (įsteigta 1998 metais) programos, kurios susijusios su įvairių teorinių ir praktinių mokymų ir renginių organizavimu kultūrinio paveldo apsaugos srityje, taip pat kuriant nacionalinio ir tarptautinio kultūrinio paveldo projektus ir rašant mokslinius darbus.

Ir LV, ir LT tyrinėjimų teritorijose identifikuoti parkai yra vaizdingi ir juose gausu įvairių kultūrinių ir gamtos vertybių, kurios valstybiniu mastu kai kurie nėra, kai kurie vertinami ir saugomi pagal atitinkamus statusus. Atitinkamai planuojant kiekvieno parko tolesnę plėtrą būtina atsižvelgti į visus anksčiau minėtus norminius aktus, taip pat kiekvienos savivaldybės parengtus privalomus reikalavimus. Dabartinėje situacijoje tarp tyrinėjimų teritorijoje identifikuotų parkų, didžiajai daliai per pastaruosius dešimtmečius pavyko pritraukti įvairių finansinių paramos šaltinių, dėl ko teritorijos vertybės buvo išsaugotos. Tačiau analizuojant pritraukiamų žmoniškųjų išteklių atitikimą ir kompetencijas valdant parkus, taip pat juos tvarkant, matoma esminių trūkumų. Daugiausia tai susiję su valstybine profesionalaus švietimo sistema – siūlomų profesijų programomis, taip pat su bendru visuomenės suvokimu apie būtinus pokyčius, pavyzdžiui, saugant istorinius kraštovaizdžius, valdant ir juos plečiant. Didžiausi žmoniškųjų išteklių trūkumai susiję su

istorinių parkų tvarkymo sritimi, kur, nors ir teritorijos kasdien tvarkomos, trūksta atitinkamo profesionalaus požiūrio ir sprendimų. Pavyzdžiui, tai galima matyti ir LV, ir LT tyrinėjimų teritorijose identifikuotuose parkuose – įrengti istoriškai netinkamos dangos takai, per daug sutvarkytos teritorijos – iškirstos istorinių krūmų grupės, likviduoti visi sėjinukai, surinkta sudžiūvusi mediena ir t. t. Taip pat per pastarąjį šimtmetį neapmąstytas ir istorinio kraštovaizdžio kompozicijos neatitinkančių naujų medžių sodinimas, kas dabar verčia priimti drąsius sprendimus stiprių, bet tačiau kraštovaizdžio prasme netinkančių, netgi trukdančių medžių likvidavimui.

Valstybiniu mastu ateityje svarbu yra dirbti ties tikslingu visuomenės švietimu ir istorinių kraštovaizdžių vertybių reikšmės identiteto ir gerovės kontekste, ir istorinių kraštovaizdžių saugojimo bei kokybinio valdymo kontekste. Tai galima pasiekti valstybinėms ir nevalstybinėms organizacijoms rengiant bendrojo pobūdžio vadovus ir gaires, taip pat į konkrečius klausimus ir problematikas nukreiptų sprendimų santraukas, įkvėpimo semiantis iš kitų šalių gerųjų praktikų.

3.7. Socialinių ekonominių veiksnių santrauka

Latvijoje ir Lietuvoje sodų menai pradėjo plėstis kartu su kitomis Europos šalimis, perkeltant tos pačios stiliaus ir filosofijos požymius, kurie buvo sukurti ir aktyviai plėtėsi Anglijoje ir kitose Europos šalyse. Nors angliškojo stiliaus parkas, kaip nauja sodų meno mados tendencija į Baltijos šalis atėjo vėliau negu į kitas Europos šalis, tai nemažina jos didingumo, nors gilių filosofinių principų daugumoje atvejų nėra. Pagrindiniai Latvijos ir Lietuvos rūmų ir dvarų parkų kūrimosi meno veikėjai buvo dvarininkai, kurie arba tarnaudami už šalies ribų, arba tiesiog keliaudami po Europą, sėmėsi naujų sodų mados tendencijų. Dvarininkija į Latvijos ir Lietuvos kraštovaizdį įneša svarbių pokyčių, kurie apibūdinami dvarininkų teisėmis ir įtaka politinėje srityje. Kraštovaizdis keitėsi pagal kiekvieno dvarininko jėgą ir pageidavimus. Iki XX a. pradžios dvarininkija išsaugo savo teises. Latvijos ir Lietuvos dvarų parkai – tai vienas svarbiausių kaimų kraštovaizdžio kultūrinio istorinio paveldo ir žaliosios infrastruktūros elementų, kuris išliko iki šių dienų.

Latvijos ir Lietuvos rūmų ir dvarų parkai, kaip socialinė ir ekonomine prasme svarbus ir naudingas objektas, istoriškai buvo paplitęs tik tarp dvarininkų, kurie vienas pas kitą svečiuodavosi, taip pat užsiėmė rekreacine veikla. Tačiau rimtesni konkrečių objektų lankymai prasidėjo turizmui pradedant vystytis, tai siejama su XIX a. diližansų, garlaivių ir geležinkelio transporto plėtra Baltijos šalyse.

Turizmo kaip šakos plėtra mažėjo prasidėjus Baltijos šalių okupacijai 1940 metais, nes buvo įvesti įvairūs draudimai, kurie ribojo turistų judėjimą į Baltijos šalių teritoriją. Taip pat Vakarų šalių turistams buvo leidžiama lankytis tik atskirose vietose, pavyzdžiui, Latvijoje tai buvo Ryga, Jūrmala, Siguldos miestas bei vėliau taip pat ir Rundalės pilies kompleksas.

Taip pat kaip ir anksčiau dabar parkų funkcija daugiausia pavaldi jų statinių objektų arba pastatų funkcijoms. Po 1918 metų iškilmingo Latvijos ir Lietuvos respublikų paskelbimo

eina 1920 metų agrarinė reforma, po kurios dvarų žemės sklypai buvo išdalinti šalių piliečiams. Po žemių reformos esmingai pasikeitė istorinių parkų kraštovaizdžiai, nes paskirsčius dvarų kompleksus keliems savininkams nebuvo paisoma teritorijų istorinės funkcinės struktūros ir architektoninės kompozicijos. Stipriai pasikeitė dvarų pastatų ir jiems priklausančių sodų ir parkų funkcijos – pastatuose įrenginėjamos švietimo ir socialinės įstaigos, valsčiaus valdymo, žemės ūkio įstaigos, sanatorijos ir kitos valstybinės įstaigos, taip pat dalis dvarų pastatų buvo dalinamos į kelis gyvenamuosius plotus. Dalis dvarų kompleksų su laikui bėgant suteiktomis funkcijomis, pavyzdžiui, švietimo įstaigos, sėkmingai arba ne taip sėkmingai, veikia dar ir dabar, o tai stipriai veikė parkų kraštovaizdžio istorines vertybes ir kokybę bendrai.

Šiame tyrime LV ir LT tyrinėjimų teritorijose identifikuoti parkai sugrupuoti pagal turimą ir galimą potencialą turizmo srityje, vaizduojant socialinį ekonominį aktyvumą ir turizmo paslaugas (žiūrėti 1 priedo 8.9 punkta lentelę LV-3 ir 8.13 punkta lentelę LT-3).

LV tyrinėjimo teritorijoje identifikuotų parkų, kurių pirminė arba antrinė funkcija yra siūlyti turistines paslaugas, iš viso yra 45 iš 90 objektų, o LT tyrinėjimų teritorijoje – 30 iš 93. Iš šių objektų pirminė arba tikslinė tiesioginė veikla, kuri yra susijusi su turizmu, yra keliuose parkuose, pavyzdžiui *Rundalės* rūmai, *Bauskės* pilies griuvėsiai su parku, *Garsenės* dvaras, *Mežotnės* dvaras, *Blankenfeldės* dvaras, *Berkenės* dvaras ir kt. LT tyrinėjimų teritorijoje tai yra *Kelmės* dvaras, *Žagares* dvaras, *Kurtuvėnų* dvaras, *Rokiškio* dvaras, *Paliūniškio* dvaras ir kt. Minėti objektai – tai muziejai ir viešbučiai, kurių turistinių paslaugų asortimentas dažniausiai susijęs su rūmų arba dvaro pastate esančiomis su turizmu tiesiogiai susijusiomis funkcijomis. Tuo tarpu parko teritorijos, kurios yra susijusios su šios grupės objektais, neretai nevaldomos ir nepritaikytos konkrečiai turizmo sričiai. Taigi atsižvelgiant į didelę šiuo metu esančią turizmo paklausą ilsėtis gamtoje ir nustatant konkrečią apkrovą konkrečiai parko teritorijai, svarbu yra mąstyti apie jos infrastruktūros pritaikymą prie kasdienių pasivaikščiojimų, jodinėjimo ir kitam ramiam poilsiui, taip pat ir viešiesiems renginiams. Bet kuri organizuota ir informatyvi atvira arba aiškinamoji aplinka, visų pirma, lengviau valdoma, antra, daug mažiau apkrauna jautresnes parko teritorijas, pavyzdžiui, vertingus biotopus. Aišku, *Rundalės* rūmų kompleksas minimas kaip puikus tikslingai į turizmą nukreiptas pavyzdys parko teritorijos plėtrai.

Antriniai turizmo paslaugų teikėjai yra tie objektai, kuriuose įrengtos švietimo ir kitokio visuomeninio pobūdžio įstaigos, pavyzdžiui, *Vecaucės* dvaras, *Mežmuižos* rūmai su parku, *Vecsaules* dvaras, *Zalieniekų* dvaras, *Jelgavos* rūmai ir kt. LT tyrinėjimų teritorijoje tai yra *Joniškėlio* dvaras, *Baisogalos* dvaras ir kt. Šiuose rūmų ir dvarų kompleksuose parko teritorija, visų pirma, bet ne visais atvejais, tarnauja kaip pastatą supanti teritorija, kuri yra vietinių gyventojų poilsio vieta. Tik kartu su pagrindiniu pastatu šie objektai yra atviri turizmui, tačiau didesnė dalis parkų teritorijų infrastruktūros pritaikyta turistams priimti ir ateityje jie būtų pozicionuojami kaip stabiliai išplėsti turistiniai objektai. Pavyzdžiui, tokia sujungtų funkcijų praktika stipriai išplėsta Estijoje, kur dvarų kompleksuose įrengtos švietimo įstaigos jau tradiciškai ir tikslingai įtrauktos į valstybinės reikšmės turistinius maršrutus, tokiu būdu, visų pirma, populiarinant vietinį kultūrinį istorinį paveldą, antra, užtikrinant galimybę gauti papildomą finansavimą.

Taip pat antrinė reikmė turistinėms paslaugoms ir tuose objektuose, kuriuose iki šių dienų neišliko dvarų komplekso pagrindinio pastato ir parko teritorija naudojama daugiausia vietos bendruomenės poreikiams ir kasdien, ir per šventes. Tai, pavyzdžiui *Elejos* dvaro parkas, *Iecavos* dvaro parkas, *Zasos* dvaro parkas ir kt. Šios teritorijos, visų pirma, tarnauja vietinės reikšmės renginiams organizuoti ir poilsiui. Taip pat ir ateityje, nors šių teritorijų infrastruktūra visiškai atitinka turistams priimti, kaip prioritetinai turi būti keliama vietinės reikšmės visuomenės poreikiai, o turistinių paslaugų teikimas kaip pridėtinė vietos vertė, siekiant populiarinti vietinį kultūrinį istorinį paveldą.

LV ir LT tyrinėjimų teritorijose identifikuotuose parkuose siūlomos labai įvairios turistinių paslaugų galimybės, pavyzdžiui, santuokų ceremonijos (*Elejos*, *Lielplatonės* dvaras, *Rundalės Jelgavos* rūmai, *Bistrampolio*, *Burbiškio* dvarai ir kt.), jodinėjimai (*Lielplatonės* ir *Jumpravmuižas* parkas, *Akmenėlių* dvaras ir kt.), pasivaikščiojimai su gidu (*Lielaucės*, *Vecaucės*, *Ērbergės* dvarai, *Skryverių* dendrologinis parkas, *Rokiškio*, *Ilzenbergo* dvarai ir kt.), plenerai, seminarai, teminiai vakarai (*Blankenfeldės*, *Berkenės*, *Apgunstės*, *Jakiškių* dvarai), miestų ir nuovadų šventės, taip pat įvairios metų šventės ir amatininkų turgeliai, koncertai (*Elejos*, *Vilcės*, *Iecavos* dvarai, *Bauskės* pilis su parku, *Pakruojo*, *Kuršėnu*, *Kurtuvėnu*, *Žagarės* dvarai ir kt.). Taip pat parengti skirtingi turistiniai produktai, pavyzdžiui, *Elejos* dvaro ypatingoji arbata, legendai apie nelaimingą meilę minėti.

LV tyrinėjimo teritorijoje identifikuoti parkai, kurie pažymėti kaip galimi turistiniai objektai, iš viso yra 31 iš 90, o LT tyrinėjimo teritorijoje – 37 iš 93. Galimi turistiniai objektai šiuo metu yra labai skirtingų funkcijų, tai ir visuomeninio pobūdžio objektai, ir pamesti arba degradavę objektai. Tačiau šie objektai turi aukštą turistinės plėtos potencialą, kuris remiasi šiose vietose esančiomis unikaliomis vertybėmis – parkų architektoniniu kompoziciniu stiliumi, aptinkamomis mažomis architektūrinėmis formomis, dendrologine ir biologine įvairove ir kt. Taip pat vertinant objektų turistinį potencialą svarbus aspektas yra jų galimybė tematiškai sietis su jau populiariais turistiniais objektais, tokiu būdu įvairinant ir tobulinant jau esančius vietinės, regioninės ir valstybinės reikšmės kultūrinio istorinio ir gamtos turizmo maršrutus. Šiems objektams, taip pat juose esantiems parkams reikia, visų pirma, atlikti vietos tyrimus, suprasti juose esančias vertybes ir apibrėžti apsaugos ir išsaugojimo galimybes, antra, parengti galimą turistinių paslaugų asortimentą. Kadangi šioje grupėje galimi turistiniai objektai yra su skirtingomis situacijomis, jų socialinės ekonominės galimybės reikalauja visiškai skirtingų sprendimų, kur, visų pirma, būtina atsižvelgti į pagrindinį vietos plėtos tikslą arba kraštovaizdžio kokybės tikslą – kaip ir kodėl konkreiti teritorija plėsis kaip turistinis objektas ir kokios bus jos pagrindinės vertybės, kurios bus atvertos ir saugomos. Pavyzdžiui, *Bornsmindės* dvaro parkas – galimas gamtos turizmo objektas, kuris jau dabar įtrauktas į Bauskės gamtos parko teritoriją ir saugo savyje dendrologinės ir biologinės įvairovės vertybes. Taip pat parko labai įdomus planavimas, kuris architektonine ir kompozicine prasme yra unikalus Latvijos mastu. Taip pat parkas funkcionaliai patogiai siejamas su jau esamais stipriais turistiniais objektais šalimais, pavyzdžiui, *Rundalės* rūmai, *Mežotnės* dvaras, *Bauskės* pilis su parku. Tuo tarpu LT tyrinėjimo teritorijoje kaip galimas turistinis objektas minimas *Beinoravos* dvaro kompleksas ir parkas, kur labai nedidelėje teritorijoje aptinkama unikali dendrologinė įvairovė. Dvaro apstatymas ir parkas yra valstybinės reikšmės architektūrinis

paminklas ir pagrindinis dviejų aukštų medinis dvaro pastatas išliko nuo XIX a. Parką reikėtų plėsti kaip dendrologinį parką su šiltnamiais retiems augalams auginti, eksperimentiniais laukais ir dvaro pastatuose reikėtų įkurti gamtos pažinimo muziejų, biologines laboratorijas ir t. t. Visai šalia teritorijos yra valstybės saugoma gamtos teritorija – *Naudvario botaninis draustinis*. Taip pat šį objektą lengvai gali rasti turistai, nes yra tik pusvalandis kelionės nuo Panevėžio miesto, taip pat arti valstybinis greitkelis A9 ir geležinkelio linijos.

Kiti LV ir LT tyrinėjimų teritorijose identifikuoti parkai (LV – 16 parkų ir LT – 30 parkų) neįtraukti nei į dabartinių, nei į galimų turistinių objektų sąrašą dėl įvairių priežasčių. Daugiausia tai yra labai bloga parkų istorinių vertybių būklė ir parkų prarastos istorinės kraštovaizdžio struktūros, taip pat nepalankios vietos, taigi sunkus pasiekimas ir prieiga. Taip pat į šią grupę įtraukti tie objektai, į kuriuos, nepaisant istoriniuose pastatuose esamų turistinių objektų, parkų teritorijos apimtis stipriai sumažėjo palyginti su istoriniais plotais, taip pat išliko tik atskiri medžiai, kurie bendrai neformuoja parko aplinkos.

Šiame tyrime teikiamos turistinio potencialo grupės yra sąlyginės ir kiekvieno objekto plėtra turizmo srityje priklauso nuo konkretaus savininko kūrybinių ir finansinių galimybių.

3.8. Potencialas, poreikiai ir tvarkymo gerinimo rekomendacijos

Kiekvienos atskiros turistinio potencialo grupės ir kiekvieno parko potencialas, jo poreikiai ir tvarkymo galimybės yra labai individualūs, nes tam turi įtakos įvairūs ir faktiniai, ir kintamieji veiksniai. Tai parko geografinė padėtis, aplinkui esančios infrastruktūros kokybė, teritorijos funkcinis planavimas, pagal temą panašių objektų būvimas netoliese ir jų sąsaja, taip pat kiekvieno parko istorinė plėtra – materialinis ir nematerialinis paveldas, jo išsaugojimo apimtis ir kokybė iki šių dienų, vietos ir objektų funkcinis fonas, tvarkymo reguliarumas ir kokybė ir pan. Taigi kiekvieno tyrinėjimų teritorijoje identifikuoto parko potencialas, poreikiai ir tvarkymo rekomendacijos rengiami pagal individualius tiriamuosius projektus ir šiame tyrime teikiami tik bendrojo pobūdžio formatu – pagal ankstesniame skyriuje aprašytų ir analizuotų parkų turistinio potencialo grupes.

Esamų turistinių objektų grupės potencialas daugiausiai susijęs su tarptautinio ir valstybinio masto klausimais – tokių kaip vietos identiteto stiprinimas, gamtos ir ekologinių procesų užtikrinimas ir valstybės turizmo paslaugų įvairinimas. Galimų turistinių objektų grupės potencialas turi būti plečiamas pagal vietos keliamus kraštovaizdžio kokybės tikslus ir kitus funkcinis fizinius veiksnis. Tuo tarpu objektuose, kurie prarado jų istorines vertybes, potencialas slepiasi naujo identiteto priskyrimo, subalansuojant kraštovaizdžių ekologines sistemas ir didinant vietinio masto gyvenamosios aplinkos kokybę. Kiekvienos grupės poreikiai priklauso, visų pirma, nuo turimos situacijos ir kokybių ir, antra, nuo keliamų tikslų. Kiekvienai grupei pateiktos pirminės parkų

tobulinimo ir tvarkymo rekomendacijos, remiantis vietos potencialu. Visos rekomendacijos pateiktos 6 lentelėje.

6 lentelė

Potencialas, poreikiai ir tvarkymo gerinimo rekomendacijos			
Grupės	Potencialas	Poreikiai	Gerinimo ir tvarkymo rekomendacijos
Esami turistiniai objektai	Kultūrinės istorinės tapatybės stiprinimas	Parkų kultūrinio paveldo tyrimas, kraštovaizdžio kokybės tikslų iškėlimas ir tikslinis vietinės bendruomenės švietimas	- Parko valdymo dokumentų rengimas; - Bendradarbiavimo su panašaus pobūdžio turistiniais objektais stiprinimas; - Parke esančių teminių maršrutų ženklavimas, žemėlapių rengimas (dalinamos medžiagos); - Istorinei aplinkai pritaikytų takelių ir aikštelių dangų ruošimas ir palaikymas; - Identifikuotų vertybių populiarinimas ir apsauga, įrengiant parko teritorijose informacinius standus, taip pat reguliuojant nepageidaujamą apkrovą, apibojant konkrečias vietas; - Parkų tvarkymas pagal apibrėžtas temines zonas; - Kvalifikuotų tyrinėtojų grupės dalyvavimas; - Kvalifikuotų parko tvarkymo darbuotojų dalyvavimas ir komplektavimas (parko sodininkai, augintojai).
	Gamtos paveldo apsauga ir kraštovaizdžių ekologinės sistemos užtikrinimas	Parkų gamtos paveldo tyrimas (dendrologinės ir biologinės įvairovės inventorizacija ir vertinimai). Identifikuotų vertybių apsauga ir populiarinimas visuomenės švietimo tikslais. Šalių gamtos apsaugos sąlygų taikymas (saugomų teritorijų statuso suteikimas ir pan.)	
	Šalies turizmo šakos siūlomų paslaugų įvairinimas	Kultūrinio ir gamtos paveldo turistinių maršrutų apibrėžimas ir įtraukimas į regioninės ir valstybinės reikšmės maršrutus. Esamų turistinių paslaugų kokybės didinimas. Naujų turistinių paslaugų ir produktų gamyba	
	Istorinių parkų kraštovaizdžio architektoninių ir kompozicinių vertybių atnaujinimas	Parkų kraštovaizdžio struktūros tyrimas, autentiško kraštovaizdžio ir objektų konservavimas ir/arba atnaujinimas perspektyvoje. Esamos infrastruktūros tobulinimas ir naujos infrastruktūros formavimas. Parko teminių ir vaizdingųjų zonų apibrėžimas.	
Galimi turistiniai objektai	Kultūrinės istorinės tapatybės tobulinimas ir kultūrinio paveldo vertybių įvairinimas	Parkų kultūrinio paveldo tyrimas, vertybių identifikavimas. Kraštovaizdžio kokybės tikslų iškėlimas, reikiamų dokumentų rengimas.	- Kvalifikuotų specialistų dalyvavimas tiriamuosiuose darbuose; - Parkų valdymo dokumentų rengimas; - Bendradarbiavimo ryšiai su panašaus pobūdžio objektais; - Parko teritorijos tvarkymas turizmui plėsti – takelių ir aikštelių įrengimas, informaciniai standai ir
	Gamtos paveldo pažinimas ir tobulinimas,	Parkų gamtos paveldo tyrimas (dendrologinės ir biologinės įvairovės	

Potencialas, poreikiai ir tvarkymo gerinimo rekomendacijos			
Grupės	Potencialas	Poreikiai	Gerinimo ir tvarkymo rekomendacijos
	ekologinės sistemos išsaugojimas	inventorizavimas ir vertinimai). Identifikuotų vertybių apsauga ir populiarinimas visuomenės švietimo tikslais. Šalių gamtos apsaugos sąlygų taikymas (saugomų teritorijų statusų suteikimas ir pan.).	nuorodos; - Kultūrinio paveldo konservacija ir atnaujinimas; gamtos vertybių identifikavimas ir apsaugos priemonės; - Parko teritorijos teminių ir vaizdingų zonų įrengimas, pagal vietos pageidaujamą funkciją ir tikslus.
	Naujų turistinių maršrutų ir pasiūlymų kūrimas. Esamų turistinių maršrutų ir pasiūlymų papildymas.	Parko teritorijoje naujų maršrutų identifikavimas ir planavimas. Naujų paslaugų ir produktų gamyba, remiantis identifiкуotomis vertybėmis.	
	Regioninės ir vietinės reikšmės poilsio vietų tobulinimas.	Parkų infrastruktūros plėtra pagal regiono ir vietos bendruomenės poreikius ir interesus.	
Kiti objektai ²⁷	Naujos tapatybės kūrimas	Kūrybinių idėjų ir asmenų dalyvavimas, kultūrinio istorinio fono identifikavimas.	- Naujų vietos vizijų plėtra; - Ilgalaikių valdymo planų rengimas; - Maksimalus žaliosios struktūros išsaugojimas; - Parko teritorijos tvarkomos ir kuriamos pagal parko funkcijas, papildant naujais sodiniais; - Parko teritorijos tvarkomos pagal vietos funkcinis reikalavimus, patobulinta infrastruktūra; - Kuriama sutvarkyta aplinka poilsiui gamtoje.
	Tyrimų (naujų) vertybių tvirtinimas	Ilgalaikių tikslų kėlimas.	
	Kraštovaizdžio ekologinės sistemos balansavimas.	Žaliosios struktūros (parkų teritorijų) išsaugojimas, apsauga ir tobulinimas pagal vietos plėtros tikslus.	
	Vietinės bendruomenės gyvenimo kokybės gerinimas.	Švietimo ir poilsio galimybių užtikrinimas. Atnaujintos arba kuriamos naujos kultūros ir/arba gamtos erdvės.	

Bendrosios istorinių parkų tvarkymo ir valdymo rekomendacijos (gerosios praktikos pavyzdžiai) pareiktos 2 priedo grafinėje medžiagoje.

Tyrimo teritorijose identifikuotų parkų kontekste pažymimi keli teigiami parkų valdymo pavyzdžiai, kurie nukreipti į vietos populiarinimą per įvairius renginius, t. y. siūlomos paslaugos skirtingoms tikslinėms grupėms, kuriami vietos tapatybę vaizduojantys produktai, nesezoniniai renginiai ir t. t.

²⁷ Potencialas, poreikiai, gerinimo ir tvarkymo rekomendacijos taikomos tik tiems objektams, kuriuose išliko rūmų ir dvarų parkų teritorijos.

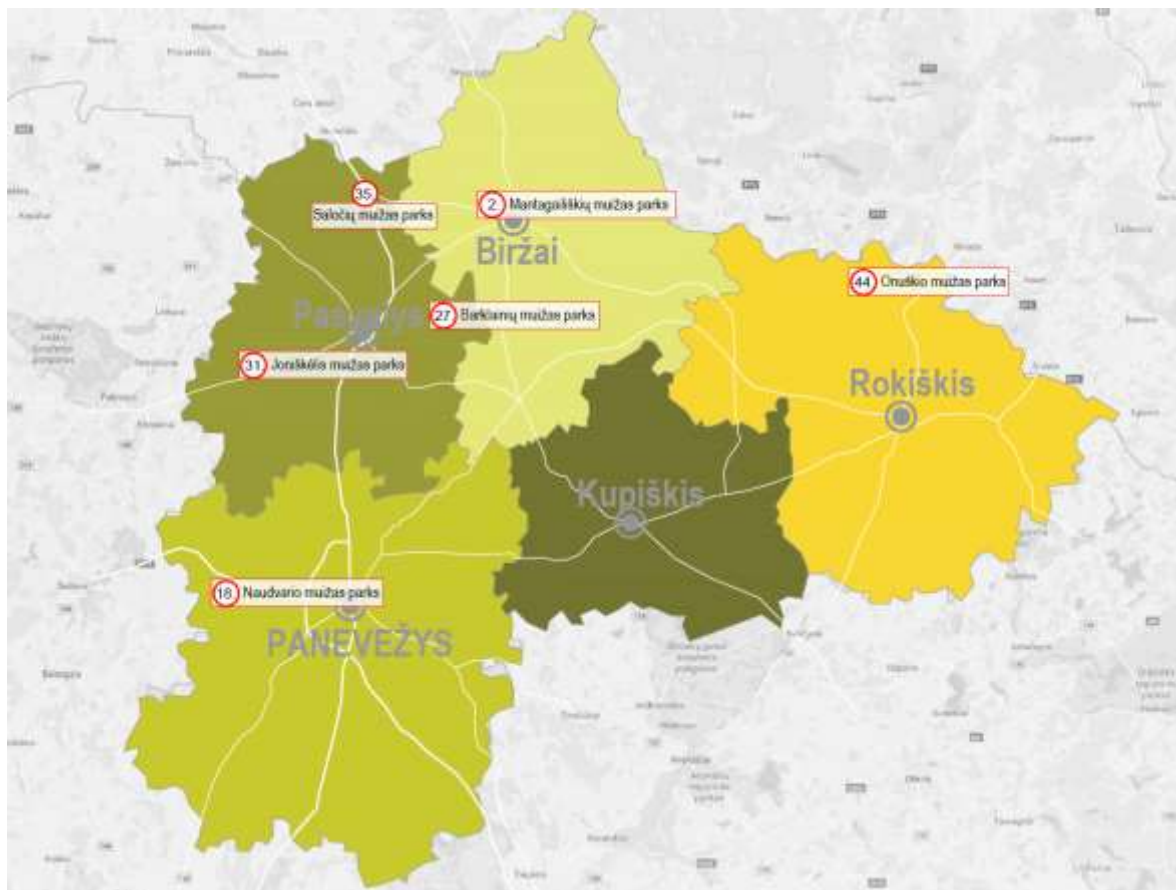
7 ir 8 lentelē pateikti gerosios praktikas pavyzdžiai, kurie ypatingai pabrėžiami tyrinėjimo teritorijose identifikuotuose rūmų ir dvarų ansambliuose.

7 lentelė

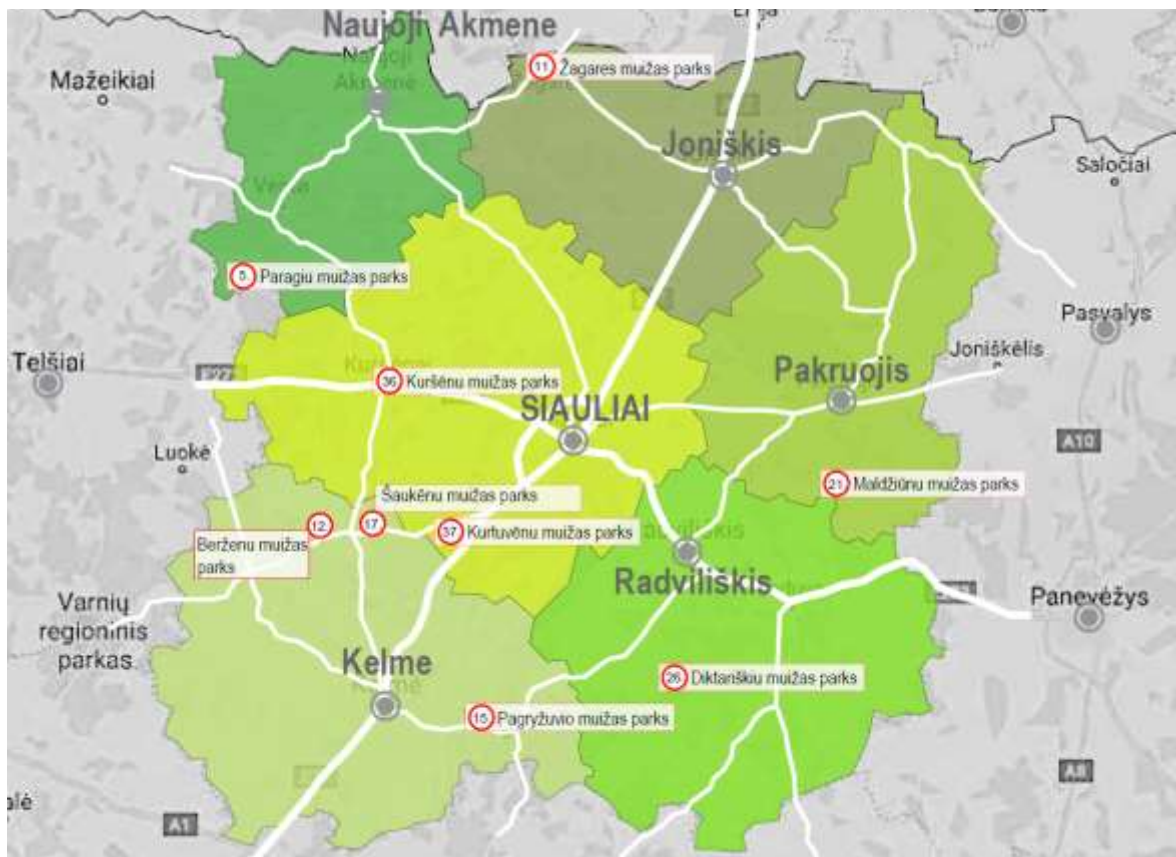
Objekto pavadinimas	Gerosios praktikos pavyzdžiai LV tyrinėjimų teritorijoje
Rundalės rūmai ir parkas	Skirtingos tikslinės grupės: - Ekskursija elektromobiliu po <i>Rundalės</i> rūmų sodą ir apylinkes; - Lavinantis stalo žaidimas „Pažink <i>Rundalės</i> rūmus“; - Orientavimosi žaidimas „Pažink <i>Rundalės</i> rūmų ekspoziciją“; - Fotosesijos nekomerciniais tikslais; - Valsas Baltojoje salėje ką tik susituokusiems ir interesantams; - Maitinimo paslaugos <i>Rundalės</i> rūmų parko teritorijoje: (Restoranas „Restorāns Rundāles pilī“; Kavinė „Ozollāde“; Kavinė „Pils krogs“; Vyno rūsys; Kavinė „Zem zelta vāzes“ Prancūzų sode); - Patalpų/teritorijos nuoma; Nesezoniniai renginiai: - Koncertai <i>Rundalės</i> rūmuose (pvz., Liepojos simfoninio orkestro koncertas „Bachas ir Stravinskis“; - Informacinės dienos, seminarai (pvz., „Informacinė diena gidams, grupių vadovams ir kitiems interesantams“); - Teatralizuotos ekskursijos (pvz., „Galantiškojo amžiaus damų paslaptys“). Skatinimo akcijos: - Ekskursijos 5 kalbomis: latvių, rusų, vokiečių, anglų, prancūzų; - Vaikų žaidimų kampelis.
Odzienos dvaras ir parkas	Skirtingos tikslinės grupės: - Ekskursijos po dvaro kompleksą ir rūmus; - Informacinė ekskursija po Rūmų bravorą, kurios metu galima sužinoti apie gėrimų gamybą, degustuoti čia pagamintus alų ir girą; - Nakvynės galimybės; - Patalpų nuoma; - Šventės ir banketai. Nesezoniniai renginiai: - Koncertai <i>Odzienos</i> rūmuose (pvz., Pirmo advento koncertas); - Filmų seansai. Turizmui skirti produktai: - <i>Odzienos</i> dvaro alus ir gira.
Blankenfeldės dvaras ir parkas	Skirtingos tikslinės grupės: - Dvaro ansamblio apžiūra; - Gido paslaugos; - <i>Blankenfeldės</i> dvaro produkcijos ragavimas; - Varpų dekoravimo studija; - Nakvynė <i>Blankenfeldės</i> dvaro viešbutyje; - Maitinimo paslaugos; - Patalpų ir teritorijos nuoma renginiams, šventėms, vestuvėms; - Vietos iškylai nuoma; - Siūloma pažaisti dvaro parko dvarininkų laikais pamėgtą kriketą.

Objekto pavadinimas	Gerosios praktikos pavyzdžiai LV tyrinėjimų teritorijoje
	Turizmui skirti produktai: - Galima įsigyti natūralių sulčių, sveikuoliškų šėivamedžių ir kitokių uogų sirupų, konservavimų iš dvaro daržuose augintų daržovių. Nuolaidos: - Moksleiviams, studentams, pensininkams taikomos nuolaidos lankantis dvaro ansamblyje, Varpų muziejuje; - Nuolaida šeimos bilietui. Kita: - Vieta laužui; - Galimybė užsakyti išskylai krepšelį su gerybėmis, nuomotis indus, kepsninę ir kitus įrankius; - Inventoriaus sporto žaidimams nuoma.
<i>Lielplatonės dvaras ir parkas</i>	Skirtingos tikslinės grupės: - Ekskursijos po dvaro komplekso teritoriją ir skalbykloje „Vešūzis“; - Galimybė sudalyvauti senovinių baltymų skalbimo demonstracijoje su patyrusia skalbėja; - Seminarai, kūrybinės dirbtuvės (pvz., torto „Cielavina“ kepimas); - Jodinėjimai arba pasivažinėjimai arklių kinkinyje. Nesezoniniai renginiai: - Legendų naktis; - Koncertai (pvz., Kalėdiniai koncertai); - Kalėdų šventė. Turizmui skirti produktai: - Suvenyrai (knygų žymekliai, padėkliukai puodukams su <i>Lieplatonės</i> dvaro vaizdu). Nuolaidos: - Vaikams, studentams, pensininkams bilietas su nuolaida.
<i>Abgunstės dvaras ir parkas</i>	Skirtingos tikslinės grupės: - Teminiai apsilankymai: nuotykių žaidimai/kvestai; - Fotosesija dvare; - Galimybė nakvoti; - Maitinimo paslaugos (vakarienė, vėlyvieji pusryčiai, kava ir sumuštinukai); - Atviros dirbtuvės keramikams, tekstilininkams ir medžio dirbtuvės bei didžiausia keramikos degimo krosnis Latvijoje; - Patalpų nuoma seminarams, šventėms, vestuvėms, koncertams, parodoms ir t. t. - Pasivažinėjimai arklių kinkinyje. Nesezoniniai renginiai: - Žiemos, kalėdiniai, pavasario švenčių renginiai <i>Abgunstės</i> dvare; - Latvijos gimimo dienai skirti pietūs; - Legendų naktis; - Koncertai (pavyzdžiui, violončelininkas Vensan Kurtua <i>Abgunstės</i> dvare, Moterų diena – Prancūzija – Jazz koncertas ir kt.); - Plenerai, parodos. Turizmui skirti produktai: - Nuotraukos/sveikinimų atvirukai.

Objekto pavadinimas	Gerosios praktikos pavyzdžiai LT tyrinėjimų teritorijoje
Ilzenbergo dvaro parkas	Skirtingos tikslinės grupės: - dvaro parke ir pastatuose yra galimybė rengti vestuves, verslo renginius ir kitas šventes; - Nakvynė Amatų name; - Fotosesija dvare, dvaro parke ir ant Meilės tiltelio; - Dvaro pirtis; - Maitinimas ir degustavimai: iš anksto registruojantis, galimybė paragauti vietinio biologinio ūkio produktų. Turizmui skirti produktai: - Dvaro parduotuvėje-kavinėje visus metus parduoda pačių augintus ir perdirbtus produktus: pieno produktus, mėsą, duoną, konditerijos gaminius, daržoves; - Galimybė įsigyti knygą apie dvaro istoriją „Lietuvos istorijos ženklai: Ilzenbergo dvaras 1515–2015“. Nulaidos: - Vaikai iki 7 metų lankosi nemokamai; - Atskiroms ekskursijoms nuolaidos vaikams iki 16 metų. Skatinimo akcijos: - ekskursijos trimis kalbomis: lietuvių, anglų, rusų.
Pakruojo dvaro parkas	Skirtingos tikslinės grupės: - nakvynė išskirtiniame viešbutyje; - restoranas; - skirtingos teminės ekskursijos; SPA; - Jodinėjimas, jodinėjimo mokykla, vasaros jodinėjimo stovykla; - dvaro mini kino teatras, kino filmų peržiūra žvakių šviesoje; - Kostiumų kambarys: galimybė apsirengti dvarininkų drabužiais ir fotografuotis; - bausmių muziejus (<i>Museum of Punishment</i>); - kvapų laboratorija, galimybė apsilankyti laboratorijoje, taip pat sudalyvauti studijose apie eterinių aliejų mišinius; - alaus degustavimai autentiškame dvaro bravore; - senieji amatai: kalvystė, puodų dirbtuvės, vilnos manufaktūra ir t. t. Nesezoniniai renginiai: - Šviesų festivalis: Didieji Kinijos žibintai (sausis); - Ledo skulptūrų ir ugnies festivalis (vasaris). Skatinimo akcijos: - didžioji renginių dalis skirta tik grupėms (10-20 asmenų), tai iš karto pritraukia daugiau žmonių.
Burbiškių dvaro parkas	Skirtingos tikslinės grupės: - kasmetinis festivalis „Tulpių žydėjimo šventė“; - dvare rengiami kamerinės muzikos ir džiazo vakarai, kultūriniai renginiai, seminarai, šeimų ir kolektyviniai renginiai; - atnaujintame dvaro pastate įrengti svečių namai; - didelis dvaro parkas pasivaikščiojimams.

3 pav. LT teritorijoje atlikto tyrimo dvarų parkai (Panevėžio apskritis)

4 pav. LT teritorijoje atlikto tyrimo dvarų parkai (Šiaulių apskritis)

4.1. Ištirtų objektų analitinė apžvalga

Iš visų LV teritorijoje ištirtų parkų vienas parkas yra miesto aplinkoje, o 14 parkų – kaimo vietovėse. Tuo tarpu LT tyrinėjimų teritorijoje 2 parkai yra miesto teritorijoje, o 13 – kaimo vietovėse. Iš viso abiejose atliktų tyrimų teritorijose apie 80% parkų yra kaimo vietovėse, taip pat apgyvendintuose vietovėse. Istoriskai dvarų ansambliai daugiausia plito vaizdingose vietose, pavyzdžiui, šalia tvenkinių arba upių, vietose su vaizdingu reljefu, nutolusiu horizontu, maksimaliai išnaudojant gamtos siūlomą kraštovaizdį. Miestuose esantys dvarų ansambliai per metų metus yra esmingai pasikeitę ir struktūriniu, ir estetiniu prasme. Duobelės mieste esantis vokiečių kunigo dvaro parkas tarsi „įaugęs“ į miesto struktūrą ir jo istorinė reikšmė sunkiai įskaitoma. Tačiau jis yra svarbus kaip miesto gyventojų poilsio ir pasivaikščiojimų vieta. Parkas reguliariai prižiūrimas, tačiau jam trūksta vizualinio ir funkcinio ryšio su kita miesto infrastruktūra – pėsčiųjų ir dviračių takų tinklu. Parkas nėra tinkamai įrengtas, taigi tikslingas jo panaudojimas yra ribotas.

Tuo tarpu LT atliktų tyrinėjimų teritorijos parkas – *Žagares* dvaro parkas, esantis *Žagarės* mieste, laikomas sėkmingu išlikimo miesto aplinkoje pavyzdžiu. Parkas yra šiek tiek atitolęs nuo tankiai apgyvendintos ir infrastruktūriniu prasme išplėtos miesto dalies, taigi iki šiol yra sėkmingai išsaugojęs parko, kaip lankytinos vietos, ir istorinį skambėjimą. *Žagarės* parkas – tai svarbus miesto elementas, kuriame vietos gyventojams bei svečiams suteikiamos ir poilsio, ir švietimo galimybės.

O štai *Kuršėnų* dvaro parkas, nors ir yra svarbus vietinių gyventojų ir svečių poilsui, vizualiniu-estetiniu požiūriu kokybišką istorinį kraštovaizdį yra praradęs. Parkas tapo itin „miestietišku“, su miestui būdingais – šiuolaikiniais ir, galimai, ne labai tinkančiais sprendimais, objektais.

Kaimo vietovėse ištirtų parkų situacija yra panaši ir Lietuvoje, ir Latvijoje. Yra parkų, kurie sėkmingai vystosi netgi nuo apgyvendintų vietų nutolusiuose teritorijose, pavyzdžiui *Paragių* dvaro parkas. Taip pat yra ir parkų, kurie yra pakankamai arti apgyvendintų vietų, taip pat patogiai pasiekiami, tačiau praradę savo funkcionalumą, pavyzdžiui, *Beržėnų* dvaro parkas bei *Svitenės* dvaro parkas. Taip pat, deja, reikia pripažinti, kad kai kurių aplankytų parkų būklė, taip pat jų pasiekiamumas ir prieinamumas kaimo vietovėse, yra kritinis, konkrečių parkų ateities plėtros potencialo požiūriu, byloja apie tai, kad yra mažai galimybių tokioms vietoms atgimti ir susigražinti istorinę didybę. Čia galima paminėti tokius parkus kaip *Varenbrokos* dvaro parkas, *Neretos* dvaro parkas, *Diktariškių* dvaro parkas.

LV atlikto tyrinėjimo teritorijos parkams būdingi ir anglų kraštovaizdžio požymiai, ir geometrinio stiliaus parkų požymiai. Kaip vienus ryškiausių geometrinių parkų pavyzdžių galima minėti *Kronvircavos*, *Odzienos* ir *Mežmuižos* parkus. *Kronvircavos* dvaro parkas unikalus savo geometriniu planavimu – vandens telkinių terasomis ir simetriniu želdinimu. *Odzienos* dvaro parko dalyje taip pat įžiūrimas geometrinis raštas, kurį formuoja simetriškai stačiakampiu sodintos karpytos liepos ir vandens telkiniai. Tuo tarpu, *Mežmuižos* parko kraštovaizdis papildė Augstkalnės malūno ežero kraštovaizdį ir dvaro pilies PV fasadas su terasomis nukreiptas į šio ežero kraštovaizdį.

Angliško stiliaus parkai, kurie iki šių dienų išlikę ir lengvai nuskaityti, retas reiškinys LV atliktų tyrimų teritorijoje. Tai, labiausiai, galima paaiškinti šuo, kad pagrindinių dvaro pastatų funkcijos keitėsi, keitėsi ir parko kraštovaizdžio tvarkymo kokybė. Tačiau kaip vieną iš ryškiausių anglų stiliaus parkų galima paminėti *Marinzejos* dvaro parką. Svarbus yra ir *Asarės* dvaro parkas, nors istorinių sluoksnių gausa apsunkina bent vieno konkretaus kraštovaizdžio formavimo stiliaus nustatymą, parke itin gausi dendrologinė kolekcija.

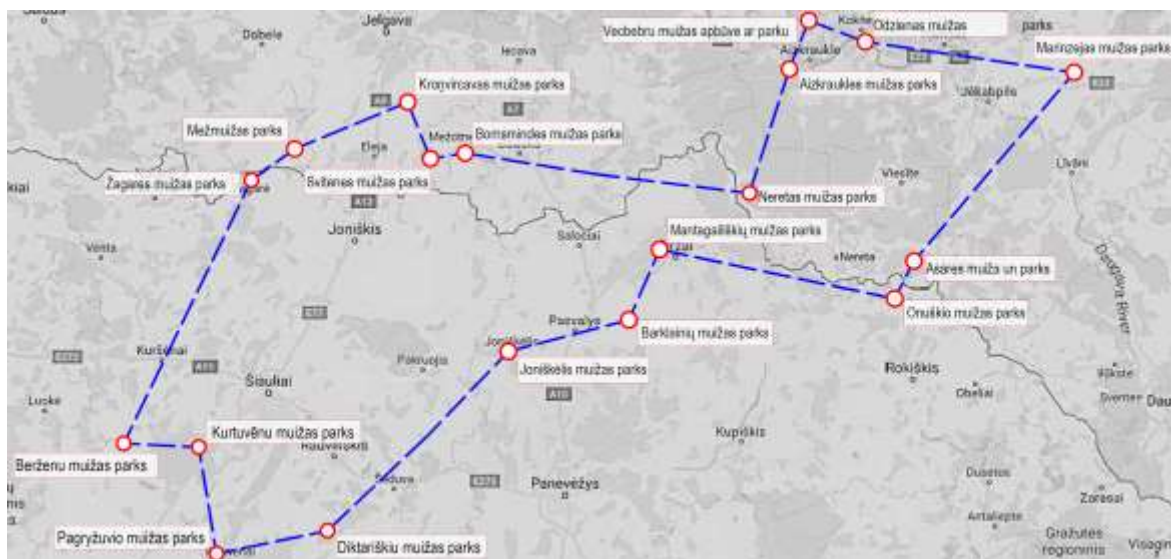
LT atlikto tyrinėjimo teritorijos parkuose itin dominuoja anglų stiliaus parkai – plačios erdvės, alėjos, vandens telkiniai ir šalia esančios upės. Kaip vienus ryškiausių galima minėti *Žagarės*, *Joniškėlio*, *Diktariškių*, *Pagryžuvio*, *Mantagailiškių*, *Beržėnų*, *Maldžiūnų* ir *Barkalainių* dvarų parkus. Minėti parkai užima dideles teritorijas, juose įrengtos plačios alėjos, įdomios dendrologinės kolekcijos, vandens veidrodžiai.

Ir LV, ir LT tyrinėjimų teritorijose aplankytuose parkuose vienas ryškiausių struktūrinių objektų yra terasos, kurios itin ryškios yra, pavyzdžiui, *Aizkrauklės* ir *Naudvario* dvarų parkų kraštovaizdžiuose. Tuo tarpu išskirtinės konfigūracijos kraštovaizdis su istoriškai reikšmingais elementais suformuotas *Bornsmindės*, *Pagryžuvio* ir *Mantagailiškių* dvarų parkuose. *Bornsmindės* dvaro parkas yra gamtos draustinio teritorijoje ir didelį vaidmenį jo kraštovaizdžio formavime atlieka šalia esantis Lielupės baseinas. Iš parko teritorijos atsiveria nuostabūs erdvūs vaizdai į upės krantus ir priešingoje upės pusėje esantį *Jumpramuižos* ansamblį. Taip pat parko kraštovaizdžiui grožio suteikia ažuolai, maumedžių grupės ir pompastiškos liepų eilių alėjos.

Pagryžuvio parko kraštovaizdį papildo *Pagryžuvio* piliakalnis, vingiuota upytė ir itin dinamiškas reljefas. Tuo tarpu, *Mantagailiškių* dvaro parkas unikalus karstiniais klinčių kauburiais, kurie formuoja ypatingą parko kraštovaizdžio struktūrą ir nuotaiką.

Dauguma iš tyrinėjimo metu aplankytų parkų įtraukti į sėkmingus turistinius maršrutus, nors ir ne visi pakankamai šiuolaikiškai atitinka visuomenės poreikius, pavyzdžiui, ne visur įrengti pažintiniai takai, poilsio vietos, neužtikrintas aplinkos prieinamumas. Tačiau jų unikalus kultūrinis-istorinis ir gamtos paveldas, taip pat socialinė reikšmė – tai svarbūs argumentai, kad šie parkai būtų tikslingai įtraukiami į formuojamus turistinius maršrutus. Tai leistų lankytojams susipažinti ir pajusti daugialypį parkų kraštovaizdį, nepaisant išlikusios kokybės. Nes bet koks kraštovaizdis saugo savyje nuostabų ir nepakartojamą jo plėtros pasakojimą, tik turi būti kažkas, kas padarytų tą pasakojimą lengvai įskaitomu ir suprantamu.

Į teminius maršrutus LV tyrinėjimo teritorijoje turi būti įtraukti *Kronvircavos* ir *Bornsmindės* dvarų parkai, kurie puikiai papildytų jau turimus turistų lankomus maršrutus, kaip, pavyzdžiui, *Elejos*, *Lielplatonės*, *Mežotnės* ir *Rundalės* dvarų parkų maršrutai. Tuo tarpu, LT teminius maršrutus galima formuoti tarp jau minėtų ryškių anglų stiliaus parkų – *Žagarės*, *Joniškėlio*, *Diktariškių*, *Pagryžuvio*, *Mantagailiškių*, *Beržėnų*, *Maldžiūnų*, *Onuškio* ir *Barkalainių* dvarų parkų. Tokiu būdu galima suformuoti kultūrinio-istorinio paveldo žiedą po Lietuvos šiaurės ir vidurio dvarų parkus. Taip pat Baltijos šalių kultūriniam-istoriniam paveldui populiarinti gali būti suformuoti teminiai maršrutai po Latvijos ir Lietuvos dvarus (žiūrėti 5 paveikslą).

5 pav. Scheminis kultūrinio-istorinio paveldo žiedo maršruta pavyzdys po LV ir LT tyrinėjimo teritorijos dvarų parkus.

4.2. Parko ir šalia esančių teritorijų zonavimo ir kraštovaizdžio tyrimas

Miestų ir nuovadų planavimo dokumentuose dvarų ansamblių ir šalia jų esančių teritorijų **funkcinis zonavimas** vaizduoja kiekvienos planavimo institucijos konkrečios vietos plėtros matymą per konkretų laiko tarpą. Tokiu būdu pažymint vietos faktines ir planuojamas funkcijas, iš kurių matoma, šiuo atveju, parkų, taip pat viso dvaro ansamblio galimos plėtros potencialas, taip pat silpnosios pusės ir pavojai. Įvertinus parkų kraštovaizdį šalia esančių funkcinio zonų kontekste, galima nustatyti ir išanalizuoti laikui bėgant susiformavusias transporto ir gyventojų srautų ypatybes, taip pat ateityje, planuojant vietos plėtrą, logiškai organizuoti parkų prieinamumo klausimus. Svarbus yra istorinių parkų ir šalia esančių gamtinių biotopų (miškų, pievų, vandens telkinių ir t. t.) ryšio veiksnys – ilgalaikėje perspektyvoje tai padės apsaugoti ir išsaugoti netrukdomus ekosistemos procesus. Taip pat teritorijos plėtros planavimo lygmenyje galima formuoti ekotonus²⁸ arba gamtinių biotopų sąlyčio taškus – perėjas, kurios, istorinių parkų atveju, tarnauja kaip buferinės zonos, pavyzdžiui, tarp intensyviai dirbamų aplinkinių plotų arba pramoninio arba techninio pobūdžio teritorijų. Bendrai teikiant rekomendacijas į ateityje rengiamus planavimo dokumentus įtraukti istorinį kraštovaizdį apsaugančios ir plėtrą skatinančios zonos. Fiksuotuose probleminėse situacijose kiekvienoje iš ištirtų teritorijų tolesnė parkų plėtros eiga turi būti vertinama kviečiant kompetentingus teritorijos planavimo specialistus.

Visos tiriamų dvarų parkų teritorijos analizuotos kartu su esamu/planuojamu miesto arba kaimo teritorijos plėtros planavimu. Tai matoma grafinėje medžiagoje, naudojant planavimo dokumentuose priimtą žymėjimą (žiūrėti 2 priedą punktuose 9.1 ir 9.2).

²⁸ Pereinamoji ekologinė zona tarp dviejų ekosistemų (Miško enciklopedija).

Pagal aplinkos pobūdį – kaimo vietovės arba miestas – ištirti parkai daugiausia aptinkami ypatingai žaliuose vietose, miestuose arba gamtos ir žaliųjų zonų teritorijose. Miestuose esančių parkų aplinkinės teritorijos yra labai skirtingos – tai yra gyvenamosios ir visuomeninės teritorijos, taip pat ir pramoninės teritorijos. Pavyzdžiui, kalbant apie Vokiečių kunigo dvarą – šio kultūrinio paminko teritorijoje yra ir gyvenamosios, ir visuomeninės paskirties teritorijos. Tai, dažniausiai, yra susiję su teritorijoje laikui bėgant susiformavusiu funkcionalumu, tačiau, deja, šiame miesto planavimo dokumente artimiausioje ateityje nebus galimybių keisti teritorijų zonavimą kultūrinio-istorinio planavimo naudai. Taip pat ir LT tyrinėjimo teritorijoje mieste esančio *Žagarės* dvaro parko yra panašus scenarijus – planavimo dokumentuose parko teritorija išskaidyta į rekreacijos, visuomeninio ir mišriojo tipo teritorijas. Tuo tarpu, *Kuršėnų* dvaro parkui suteikta kultūrinio paveldo teritorijos zona ir su ja yra susijusios želdinimo, rekreacijos, visuomeninio ir mišriojo tipo teritorijos.

Kaimo vietovėse šalia parkų esančios teritorijos daugiausia susijusios su žemės ūkiu, miškais, čia yra apgyvendintos ir pramoninės teritorijos. Pavyzdžiui, LV tyrinėjime minėtą *Varenbrokos* dvaro parką, kuris yra Viesytės nuovadė, supa dirbamos žemės ir pats parkas yra apibrėžtas kaip reto miško, augalijos arba krūmų zona. Panašioje padėtyje yra *Neretos* dvaras, kuris yra Neretos nuovadė, yra po turistine ir rekreacijos teritorijos zona, kas, vienareikšmiškai yra kultūrinei-istorinei teritorijai labiau tinkantis ir į funkcionaliai naudingesnę ateitį nukreiptas apibrėžimas, negu *Varenbrokos* dvaro parko atveju. Panaši situacija yra LT tyrimų teritorijoje įvertintuose parkuose – kaimo vietovėje kaip pavyzdžiai minimi *Beržėnų* ir *Maldžiūnų* dvarų ansambliai su parkais, nepaisant jų kultūros paminklo statuso, planavimo dokumentuose į šias teritorijas įeina augalijos, krūmų, nedidelių miškų arba parkų zonos, miškų zonos ir kitos statinių zonos.

Tuo tarpu ekosistemos procesų nenutrūkstumą tarp parkų ir esamų natūralių biotopų toliau reikėtų užtikrinti *Aizkrauklės*, *Marinzejos*, *Neretos*, *Odzienos*, *Beržėnų*, *Joniškėlio*, *Kuršėnų* ir *Pagryžuvio* dvarų parkuose, kurių esamuose/planuojamuose teritorijos plėtros planuose aiškiai matomas ryšys su natūraliais biotopais. O kituose nenagrinėtuose parkuose po teritorijų planavime nustatyto zonavimo, rekomenduojama įtraukti ekotono juostas, ypatingai tarp greta esančių žemės ūkio paskirties žemių ir pramoninio arba techninio pobūdžio teritorijų.

Bendrai vertinant ištirtų parkų ir greta esančių teritorijų zonavimą prieinama prie išvados, kad trūksta bent kiekvienoje šalyse bendrojo kultūrinės-istorinės reikšmės teritorijos zonos apibrėžimo, kuris apsaugotų ir išsaugotų tokios teritorijos vertybes ateinančioms kartoms, taip pat kas paskatintų vietos paveldo supratimą ir integraciją į vietos interesus bei bendrai, valstybės interesus. Tam tikras sąlygas svarbioms teritorijoms suteikia valstybėje galiojančių paminklų apsaugos institucijų statusai, tačiau jie dažniausiai nėra privalomi visai istorškai reikšmingo parko teritorijai, taip pat jie netaikomi parkams, kuriems dėl įvairių priežasčių nesuteiktas juos saugantis statusas arba jis yra likviduotas.

Ištirtus parkus, ypatingai miesto vietovėse, rekomenduojama ateities planavimo dokumentuose, bent parkų teritorijų didesnėse dalyse, ženklinti kaip rekreacijos teritorijas, atskirais atvejais parkuose esantiems statiniams ir apylinkėms suteikiant viešojo pobūdžio

zonas. Parkuose, greta kurių yra urbanizuotos, pramoninės ir/arba techninės teritorijos, svarbu yra įrengti parką, taip pat viso dvaro ansamblio individualias apsaugos zonas.

Įvertintų **parkų vaizdų tyrimas** atliktas fiksuojant parko kraštovaizdžių pagrindinius apžiūros taškus nuotraukose atliktų tyrimų metu – spalio, kovo ir balandžio mėnesiais. Atliekant bet kurio parko pagilintą kraštovaizdžio tyrimą būtina parką fiksuoti skirtingais metų laikais, tačiau jeigu nėra tokios galimybės, svarbiausia fiksuoti parko kraštovaizdį tuo metu, kai medžiai yra be lapų, taip pat be sniego dangos. Tokiu būdu parko kraštovaizdis yra ir skaidresnis, ir jo struktūra labiau įskaitoma ir suprantama. Tuo tarpu, reikšmingiausias problemines vietas, pavyzdžiui, vaizdus, kurie, galimai, per artimiausią laiką apžels, pakartotinai reikėtų fiksuoti tol, kol medžiai nėra numetę lapų – vasarą. O žiemą parkuose lengviau konstatuoti reguliarius transporto ir pėsčiųjų srautus.

Kiekvieno parko grafinės medžiagos tyrimų puslapiuose (žiūrėti 2 priedą punktuose 9.1 ir 9.2) pažymėti būdingiausi vaizdai, iš kurių labiausiai vertingi (vidutiniškai keturi) pridėti parengtuose parkų planuose ir vertinami paskirsčius vaizdus pagal tai, kaip jie yra kokybiškai išsaugoti dabartinėje situacijoje:

- Struktūriniu pobūdžiu puikus arba gerai išsaugotas vaizdas – iki dabar išsaugotas visas vaizdas be reikšmingų trukdančių elementų;
- Struktūriniu pobūdžiu vidutiniškai išsaugotas arba iš dalies vertingas vaizdas – vaizdo kokybė su laiku sumažėjo, pavyzdžiui, iš dalies teritorija apaugusi, vaizdas nuskaitomas tik iš konkretaus taško, sudėtingai identifikuojamas;
- Struktūriniu pobūdžiu silpnai (blogai) išsaugotas arba dingęs vaizdas – neidentifikuojamas, apie buvusį vaizdą byloja tik anksčiau vaizdą formavę elementai.

Kaip pavyzdį galima minėti LV tyrinėjimo teritorijoje esantys *Aizkrauklės*, *Neretos* ir *Kronvircavos* dvarų parkai. *Aizkrauklės* dvaro parko terasos su atsiveriančiais itin kokybiškais vaizdais į Dauguvos upę ir jos pakrantę nepermatomas tuo metu, kai medžiai apaugę lapais, nes terasa pakankamai tankiai apželdinta ir lapai visiškai dengia vaizdą į terasas, Dauguvą, taigi vaizdas vertinamas kaip iš dalies vertingas. *Neretos* dvaro ansamblis ir parkas – itin degraduota teritorija, kuri ilgą laiką nebuvo tvarkoma, taigi apaugusi krūmokšniais ir kita augalija. Vasaros metu šioje teritorijoje nebūtų įmanoma fiksuoti nei vertingo vaizdo, kuris atsiveria į dvaro rūmus, nei patekti į didesnę parko teritorijos dalį – didžioji dalis vaizdų vertinama kaip dingusi. Nors *Kronvircavos* dvaro parko viena dalis tvarkoma – suformuotos ir palaikomos poilsio vietos, jo geometrinė struktūra žaliuojant medžiams, ypatingai parko šiaurės rytų pusėje nebūtų nuskaitoma ir prieinama. Ši parko dalis apžėlusi ir ilgą laiką nebuvo tvarkoma.

LT tyrinėjimų teritorijoje panaši situacija pastebima keliuose ištirtuose parkuose, taip pat ir tuose, kurie, atrodo, yra reguliariai tvarkomi, tačiau vertingi vaizdai parko viduje žaliuojant medžiams vertinami kaip visiškai dingę. Kaip pavyzdžius galima minėti *Joniškėlio*, *Pagryžuvio* ir *Maldžiūnų* parkus. *Joniškėlio* parko kraštovaizdį papildė vingiuota upė, kuri yra svarbi kraštovaizdžio dalis, tačiau vaikstant pažintiniais takais upę galima pastebėti tik medžiam numetus lapus. Vasarą ir ankstyvąjį pavasarį ši teritorija praranda savo grožį, nes upės pakrantė apaugusi ir atskiri vaizdai netvarkomi ir neprižiūrimi. Panaši situacija yra

Pagryžuvio parke, kurio kraštovaizdį juosia upytė ir itin dinamiškas reljefas. Tuo tarpu, *Maldžiūnų* parko netvarkoma vegetacija, nepaisant vandens telkinio dvaro parko pakiojyje, dengia pagrindinius vaizdus nuo prie parko privažiuojamo kelio į dvaro rūmus. Taigi pagrindiniai ansamblio architektoniniai elementai turistų pamėgtu metų laiku vizualiai nepasiekiami.

Vertingi vaizdai dvarų ansambliuose fiksuojami iš pagrindinio dvaro pastatų fasado ir kiemo pusės, taip pat kryptant link pagrindinio pastato, taip pat einant parko teritorija. Kaip vienas išpūdingiausių vaizdų, kuris fiksuojamas LT tyrinėjimo teritorijoje įvertintų parkų, yra vaizdas į *Joniškėlio* dvaro senuosius rūmus, į kuriuos veda iš dalies atnaujinta dviejų eilių ažuolų alėja. Tuo tarpu LV tyrinėjimo teritorijoje pažymimi vertingi vaizdai su alėjomis *Kronvircavos*, *Bornsmindės*, *Aizkrauklės* ir *Marinzejos* dvarų parkuose. *Aizkrauklės* dvaro ansamblį sudėtinga identifikuoti, nes pagrindinis dvaro pastatas – rūmai, pražuvo, o likusi teritorija suskaidyta skirtingų funkcijų teritorijomis – žemės ūkio paskirties žemės, gyvenamoji teritorija, miškai, tačiau išlikusios alėjos sukelia pakankamai didingą ir kultūrine-istorine prasme svarbios vietos išpūdį. Palyginti su LT tyrinėjime įvertintais parkais LV tyrinėjimų teritorijoje parkų kraštovaizdžiui būdingas tolimas horizontas, atsiveriantis iš dvaro pilies fasado arba kiemo dalies. *Vecbebrų* dvaro ansamblis pastatytas ant kalvos viršūnės, ir dėl to rūmus galima matyti iš pakankamai toli, taip pat ir iš rūmų pastato atsiveria plačios erdvės, kas istoriškai buvo svarbus veiksnys valdant baronų nuosavybę. Taip pat ir iš *Odzienos* dvaro rūmų fasado fiksuojamas tolimas horizontas, apimantis aplinkui esančius laukus. Tuo tarpu *Mežmuižos* erdvės siejamos su malūno ežeru.

Didžiojoje dalyje ištirtų LT teritorijoje parkų yra vandens telkiniai – *Maldžiūnų*, *Šaukėnų* ir *Beržėnų* dvarų parkai. *Šaukėnų* dvaro parke, reikia paminėti, kad vandens telkinių apimtis sumažėjo ir pagrindiniai tvenkiniai su dirbtinai formuotomis terasomis identifikuojami tik iš anksto analizuojant istorines medžiagas. Tuo tarpu, *Barklainių* dvaro parkas, kuris yra privati valda, pasižymi didingomis alėjomis parko teritorijoje, ir labai toli atsiveriančiu ir nepaprastai plačiu vaizdu į dvaro rūmus.

Bendrai įvertintų parkų vaizdai kokybine prasme pažymimi kaip struktūriškai vidutiniškai išlikę arba juos galima pavadinti iš dalies vertingais. Tam, daugiausia, įtakos turėjo parkui ir jame esantiems statiniams suteiktas funkcionalumas ir tvarkymo kokybė per pastarąjį šimtmetį. Tačiau tiriant parkus, galima prieiti prie išvados, kad parkai, kurie ilgesnį laiką nėra apgyvendinti ir dėl tam tikrų priežasčių ilgesnį laiką nebuvo naudingi funkcinėje prasme, išsaugojo didesnes neištirtas vertybes – palyginti paprasčiau rekonstruojamus vaizdus, negu parkai, kurie laikui bėgant buvo pakeisti žmogaus, pavyzdžiui, dvarų ansambliai, kuriuose įrengtos švietimo įstaigos.

4.3. Teritorijoje esamos situacijos ir funkcinis tyrimas

Teritorijos **esamos situacijos tyrimo** grafinėje medžiagoje pažymėtos esamos parkų zonos, atsižvelgiant į jų tvarkymo kokybę. Priimtas toks vertinimas:

- Sutvarkyta parko zona – parke arba jo dalyje matomi reguliaraus tvarkymo požymiai – pjaunama žolė, tvarkomas takų tinklas, grėbiami lapai, tvarkomos šakos, formuojami medžių vainikai, yra naujų sodinių, kuriamos ir palaikomos poilsio vietos ir jų tvarkymo elementai ir t. t.;
- Iš dalies sutvarkyta parko zona – parke arba jo dalyje matomi nereguliaraus tvarkymo požymiai, pavyzdžiui, sodinami nauji sodiniai, išlikusios poilsio vietos su apipavidalinimo elementais, pjaunami sudžiūvę arba kritę medžiai, pravaikščioti, bet nereguliariai tvarkomi takai ir t. t.;
- Netvarkoma arba degraduota parko zona – parkas arba jo dalis apaugusi, nėra ir nematomas pėsčiųjų takas, nesurenkami kritę lapai, nesurinktos sudžiūvusios šakos. Prie vietos sunku prieiti, sukelia degraduoto kraštovaizdžio įspūdį.

Panašiai, kaip identifikuojant parko vaizdus ir vertinant jų struktūrinę kokybę, ir parkų tvarkymo kokybė bendrai abiejose tyrimo teritorijose vertinamuose parkuose vertinama skirtingai, tačiau daugelyje atveju parko teritorine prasme didesnes dalis užima iš dalies tvarkomos arba netvarkomos zonos (žiūrėti 2 priedo punktuose 9.1 ir 9.2 grafinę medžiagą). Tai aiškinama ir tuo, kad nuosavybės prasme zonos yra suskaidytos, taip pat trūksta funkcinio parkų naudingumo koeficiento.

Parko funkcinis tyrimas, visų pirma, apima parko fizinę ir daugiaformatę kokybę, antra, prieinamumo galimybes ir, trečia, transporto ir pėsčiųjų srautų tyrimą, pažymint pagrindinius įėjimus, išėjimus ir srautų tikslumą, taip pat intensyvumą.

Parkų fizinė ir daugiaformatė kokybė bendrai vertinama gerai. Palyginti LT tyrimo teritorijoje ištirti parkai buvo lengviau ir patogiau pasiekiami, negu LV teritorijoje tiriami parkai. Tai reiškia, kad apie LT tyrimo teritorijos parkus viešojo informavimo šaltiniuose bendroji informacija lengviau prieinama, nurodyta parko buvimo vieta, kalbama apie vietos socialinius-ekonominius veiksnius ir galimybes, taip pat prie parkų priveda geros kokybės automobilių keliai, juos lengva ir greitai galima rasti elektroninės navigacijos žemėlapiuose. Kaip pavyzdį galima paminėti *Paragių* dvaro parką, kuris yra nuo artimiausios apgyvendintos vietos nutolęs beveik 14 km, į kurį veda geros kokybės žvyro dangos kelias. Tuo tarpu, *Varenbrokos* dvaro parkas yra 8,5 km nutolęs nuo artimiausios apgyvendintos vietos, bet parką labai sunku pasiekti blogos kokybės bekele. Taip pat dažnai buvo skleidžiama klaidinanti informacija apie LV tyrinėjimo teritorijoje įvertintus dvarų parkus. To negalima pasakyti apie LT ištirtus parkus. Tai, galimai, aiškinama bendraisiais valstybiniais klausimais ir prioritetais.

Parkų prieinamumo galimybės vertinamos iš transporto ir pėsčiųjų prieigos pozicijų, apibūdinamas prieigos patogumas, egzistavimas ir kokybė. Visi ištirti parkai buvo prieinami, prie jų galima privažiuoti automobiliais, bet specialiai įrengtos automobilių stovėjimo aikštelės yra tik keliuose dvarų parkuose, pavyzdžiui, *Derpelės*, *Mežmuižos*, *Marinzejos* ir *Erbergės* dvarų parkuose, taip pat LT tyrinėjimo teritorijoje įvertintuose *Saločių* ir *Mantagailiškių* dvarų parkuose. Tuo tarpu, ant stendų skelbiama informacija šalia parkų su vietos pavadinimu, istorine plėtra ir kita turistams naudinga informacija pastebėta tik *Diktariškių* dvaro parke, nepaisant to, kad vieta apleista ir kraštovaizdis yra degradavęs. Daugelyje LT tyrinėjimo teritorijoje įvertintuose parkuose, pavyzdžiui,

Žagarės, Joniškėlio ir Kurtuvėnų dvarų parkų sodybose suformuoti turistinės informacijos punktai, kuriuose galima gauti daugiau informacijos apie konkrečias vietas. Deja, parkų tyrinėjimo metu atidarytas buvo tik *Kurtuvėnų* dvaro parko informacijos punktas.

Transporto ir pėsčiųjų srautas vertinamas fiksuojant įvažiavimo kelius ir išėjimus į parko teritoriją, taip pat esamas automobilių stovėjimo aikštelės arba automobilių apsisukimo aikštelės, atsižvelgiant į tai, ar yra dangos, takai. Parkuose fiksuotos įvairios dangos aikštelės ir takai, taip pat įvairios apkrovos aikštelės ir takai. Gauta informacija pažymėta grafinėje medžiagoje kaip transporto ir pėsčiųjų srautas konkrečioje teritorijoje. Tokiu būdu analizuojant srautų tikslus ir toliau rengiant kiekvieno parko plėtros planus, bus atsižvelgta į jų poreikį ir atitikimą.

Vertinant transporto ir pėsčiųjų srautą įvertintuose parkuose, didžiojoje parkų dalyje nėra istorinę aplinką atitinkančių sutvarkytų ir palaikomų aikštelių ir takų tinklų. Pažintiniai ir poilsiui tinkančių takų tinklas buvo identifikuotas keliuose parkuose, pavyzdžiui, *Mežmuižos* ir *Marinzejos* dvarų parkuose bei *Joniškėlio*, *Kurtuvėnų*, *Žagarės* ir *Kuršėnų* dvarų parkuose. Pažymimas ir LT tyrinėjimo teritorijoje įvertintas *Beržėnų* dvaro parkas, kurio didelėje teritorijoje tarybiniais laikais įrengtas asfaltuotas pažintinis takas su įrengtomis poilsiui skirtomis vietomis, tačiau dabar parko teritorija nefunkcionuoja, takai netvarkomi ir pasenę. Parke jaučiama apsilaidimo nuotaika. Taip pat didžiojoje ištirtų parkų dalyje pastebimi tikslingai vietinių gyventojų išvaikštinėti takai ir takeliai į ir iš poilsiui skirtų vietų ir kitų viešosios reikšmės objektų, kurie dažniausiai neformavosi istorinių kelių traseje. Tokios parko teritorijos, deja, neįgavo funkcinės naudos kaip parko erdvė, tačiau funkcionuoja tik kaip trumpiausias praeinamas kelias.

Abiejose tyrinėjimų teritorijose identifikuoti parkai, kuriuose iš viso nesusidaro pėsčiųjų srautas – parkų kraštovaizdis degradavęs ir jame esantys objektai – dvaro ansamblio pastatai ir statiniai, sunkiai prieinami. Čia kaip tokius pavyzdžius galima minėti *Aizkrauklės* ir *Varenbrokos* dvarų parkus, taip pat *Diktariškių*, *Onušio* ir *Maldžiūnų* dvarų parkus.

Pastebėtas transporto ir pėsčiųjų srautas pažymėtas kiekvieno parko grafinėje medžiagoje (2 priedas punktuose 9.1 ir 9.2), kur pažymėti aktyviausio intensyvumo srautai – įvažiavimai/iėjimo taškai, kryptys ir paaiškinti jų tikslai. Analizuojant transporto ir pėsčiųjų srautų intensyvumą – transporto srautas, daugiausia, buvo pastebėtas parkuose su egzistuojančiu „gyvu“ funkcionalumu – dvarų ansambliuose, kur įrengtos švietimo įstaigos arba kitos viešojo pobūdžio įstaigos. Tuo tarpu, pėsčiųjų srauto intensyvumas vertinamas labai žemai abiejose tyrinėjimo teritorijose ištirtuose parkuose. Pėsčiųjų intensyvumas, be abejonės, priklauso ir nuo oro sąlygų, jų pritaikymo pasivaikščiojimams. Tačiau ir šalia švietimo ir kitokio viešojo pobūdžio įstaigų esančiose parkų teritorijose pėsčiųjų srautas poilsiniais tikslais buvo pastebėtas labai retai. Detali aplankytų parkų funkcionalumo analizė pateikta 2 priedo grafinėje medžiagoje.

5. Kraštovaizdžio vertybių inventorizacija ir vertinimas

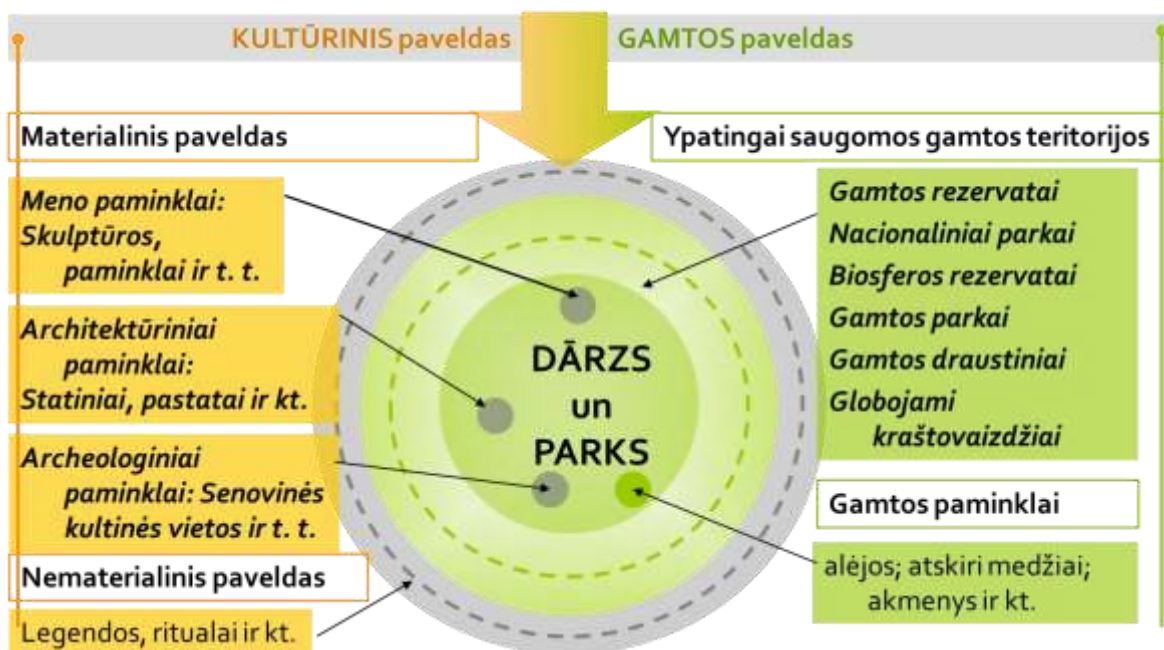
Parkų kraštovaizdžių vertybės skirstomos ir į gamtos, ir į kultūrinio paveldo kategorijas, kurias, visų pirma, identifikavo kiekvienos šalies atitinkamų institucijų atstovybės. Į kiekvieno paveldo kategoriją įtraukti keli apibrėžti paveldo apsaugos būdai pagal jų pobūdį ir ypatybes. UNESCO **gamtos paveldas** suprantamas kaip: (1) *gamtos paminklai, kurie suformavo iš fizinių arba biologinių formų arba tokių formų grupių, kurios turi ypatingos reikšmės universalią vertę estetiniu arba moksliniu požiūriu;* (2) *geologinės arba fiziogeografinės formos bei griežtai apibrėžtos zonos, kurios yra konkrečių gyvūnų arba augalų, kuriems kyla pavojus, gyvenamoji vieta, kurios turi ypatingos reikšmės universalią vertybę moksliniu arba išsaugojimo požiūriu;* (3) *gamtos vietos arba ribotos gamtinės teritorijos, kurios turi ypatingos reikšmės moksliniu, išsaugojimo arba gamtos grožio išsaugojimo požiūriu.*²⁶

Kultūrinis paveldas skirstomas į materialinį ir nematerialinį paveldą, ir pagal UNESCO apibrėžimą, **kultūrinis materialinis paveldas** apibrėžiamas kaip: (1) *paminklai – architektūra, monumentalios skulptūros ir tapybos darbai, archeologiniai elementai arba struktūros, užrašai, urvai arba elementų grupės, kurios turi ypatingos universalios reikšmės istoriniu, meniniu arba moksliniu požiūriu;* (2) *ansambliai – atskiros arba bendros pastatų grupės, kurios dėl jų architektūros, bendrumo arba tos vietos kraštovaizdžio, turi ypatingos universalios reikšmės istoriniu, meniniu arba moksliniu požiūriu;* (3) *lankytinos vietos – žmogaus sukurtos arba žmogaus ir gamtos bendrai skurtos vietos, taip pat teritorijos, į kurias įeina archeologine prasme lankytinos vietos, kurios turi ypatingos reikšmės universalią vertę istoriniu, estetiniu, etnologiniu arba antropologiniu požiūriu*²⁹. Tuo tarpu **kultūrinis nematerialinis paveldas** reiškia *papročius, tradicijas, žaidimus ir žodinio pasireiškimo formas, žinias, gebėjimus, taip pat su tuo susijusius instrumentus, daiktus, artefaktus ir kultūrinės erdves, kurias bendruomenės, grupės ir, atskirais atvejais, atskiri individai, pripažįsta savo kultūrinio paveldo dalimi. Ši nematerialinį kultūrinį paveldą, kuris perduodamas iš kartos į kartą, bendruomenės ir grupės nuolatos kuria iš naujo, priklausomai nuo aplinkos, sąsajos su gamta ir savo istorija, ir jis formuoja identiteto ir tęstinumo pojūtį, tokiu būdu skatinant pagalbą kultūros įvairovei ir žmogaus kūrybinei veiklai*³⁰.

Istoriniai parkai yra ir kultūros, ir gamtos paveldo dalis, taip pat pačiuose parkuose yra atskirų kultūrinių ir gamtos vertybių – paminklų (žiūrėti 6 paveikslą).

²⁹ Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencija (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage), UNESCO, 1972

³⁰ Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencija (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage). UNESCO, 2003

6 pav. Istorinio parko kultūrinio ir gamtos paveldo sudētinēs daļas

Istorinū parku gamtos paveldas remiasi estētiniais ir ekoloģiniais principais ir kokybēm. Estētinē kokybē nusako parku vegetacinē sudētis ir tarpusavio kompozīcija. Laikui bēgant parku vegetācija gausējo ir dabar virto svarbia nenutrūkstamas ekoloģinēs sistēmas sudētinē daļimi bei bioloģinēs įvairovēs turētoju. Tačiau estētinēs kokybēs dažnai iki mūsū diēnū stipriai pablogējo (žiūrēti 7 pav.).

7 pav. Istorinū parku vegetācijas evolūcija iki šīu diēnū³¹

Senoviniai parkai ir sodiniai funkcionuoja kaip bendros sistemos, užtikrinant gyvenamąją vietą ir maisto bazę daugeliui tipinių arba retų rūšių³², tai patvirtina ir Latvijos bioloģinēs

³¹ Watkins, J., Wright, T., *The Management & Maintenance of Historic Parks, Gardens & Landscapes: the English Heritage Handbook*. London: Publisher of Historic Gardens Review, 2009.

³² Dreija, K. *The Development Opportunities of Latvian historical parks. Example of Kurzeme*. Science – Future of Lithuania, Conference for Junior Researchers. Lithuania: Vilnius Technika, 2011; Spārītis, O.

įvairovės tyrimai, kuriuose nurodyta, kad maždaug 24 proc. žinduolių rūšių susiję, daugiausia, su kultūriniais kraštovaizdžiais – parkais ir kt. arba su atvirais vandens telkiniais³³. Mokslinių tyrimų duomenimis, jeigu istoriniuose parkuose reguliariai surenkama išdžiūvusi mediena ir pjaunami seni medžiai, parkas praranda apie 20 proc. jame aptinkamų rūšių³⁴.

Istoriškai į parkų kultūrinį paveldą įeina architektūriniai, meniniai ir archeologiniai paminklai, taip pat nematerialinio paveldo dalys, tokios kaip legendos, pasakojimai, ritualai ir kt. Kultūrinio materialinio paveldo globa ir plėtra gali padėti išsaugoti autentiškumą ir vientisumą. Sąvokos „autentiškumas“ ir „vientisumas“ pradėtos vartoti po UNESCO *World Heritage Centre* (Pasaulinio paveldo centras) 2005 metais parengtų gairių. Tuo tarpu, mūsų dienomis ypatingai per pastaruosius penkerius metus tarp mokslininkų tyrinėtojų tai tampa vis svarbesniu kriterijumi ir mato vienetu bet kokio kultūrinio-istorinio kraštovaizdžio ir jame esančių elementų bei struktūrų išsaugojimo metodu ir vertybių suvokimu³⁵. Plačiąją prasme į sąvoką „autentiškumas“ įeina etiniai, emociniai pojūčiai, noras išsaugoti ir perimti iniciatyvą ateityje bei kūrybingi aspektai, apimantys ir švietimo, ir estetikos klausimus. Tai vienas iš raktinių žodžių komunikacijai į darbą orientuotam planavimui ir valdymo procesams, siejantiems ateitį su praeitimi. Nes kuo geriau suvokiamas autentiškumas ir skirtingos jo dimensijos, tuo labiau įmanoma veikti funkcionaliai konservavimo, kraštovaizdžio ir socialiniame kontekste. Autentiškumas tiesiogiai susijęs su istoriniais, korektiškumo, suvokimo, aiškumo, dinamikos, laiko srauto, kūrybingumo, mastelio, objekto arba idėja remiamais strateginiais aspektais. Autentiškumo vertinimas yra sudėtingas ir neegzistuoja bendros kriterijų sistemos, taip pat viskas priklauso nuo autentiškumo suvokimo sąvokos, kas labai glaudžiai susiję su istoriniais sodais ir parkais. 1994 metais pasirašytas *The Nara Document on Authenticity* (Naros autentiškumo dokumentas) nustato aiškias autentiškumo formas pasaulio ir kultūrinio paveldo įvairovės kontekste, kuris turi būti pagrindu kultūrinio-istorinio peizažo politikoje. Tuo tarpu sąvoką „vientisumas“ pradėjo vartoti anksčiau negu sąvoką „autentiškumas“ ir jos reikšmė buvo daugiau siejama su gebėjimu laikui bėgant išsaugoti aplinkos fizinį ir idėjinį vientisumą. Vientisumas apibrėžiamas kaip kriterijus gamtos ir/arba kultūrinio paveldo neliečiamumui. Istorinių parkų autentiškumo ir vientisumo vertinimas svarbus dviem aspektais: (1) išsaugojimo, valdymo ir plėtos kontekste ir (2) kultūros ir gamtos paveldo išteklių suvokimo ir integracijos kontekste³⁶.

Kultūrinis paveldas – ir materialinis, ir nematerialinis, skirstomas dviem kategorijomis – suvoktas ir nesuvoktas paveldas. Šiame tyrime daugiausia apibrėžiamas ir vertinamas

Romantinių vaidmenų sistemos semantika Latvijos dvarų parkų architektūroje ir skulptūroje. Romantizmas ir neoromantizmas Latvijos mene. Ryga: AGB, 1998.

³³ Latvijos kaimų plėtos programa 2007–2013 Žemės ūkio ministerija.

³⁴ **Hermý, M., Cornelis, J.**, *Towards a Monitoring Method and a Number of Multifaceted and Hierarchical Biodiversity Indicators for Urban and Suburban Parks. Landscape and Urban Planning*, 2000

³⁵ **Stovel, H.** *Effective Use of Authenticity and Integrity as World Heritage Qualifying Conditions. City & Time*, 2007; **Gustavsson, R., Peterson, A.**, *Authenticity in Landscape Conservation and Management – the Importance of the Local Context. Landscape Interfaces*, 2003; **Jokilehto, J.** *Considerations on Authenticity and Integrity in World Heritage Context. City & Time*, 2006

³⁶ **Dreija, K.**, Latvijos istoriniai sodai ir parkai šiuolaikiniame kraštovaizdyje. LLU, Promocijos darbas, 2013

suvoktas paveldas, suteikiant pasiūlymų nesuvokto kultūrinio paveldo tolimesniems tyrinėjimais ir jų svarbai vietinės plėtros planavime.

Kraštovaizdžių vertybių inventorizacija ir vertinimas atlikti LV tyrinėjimų teritorijų *Kronvircavos* ir *Asarės* dvarų parkuose ir LT tyrinėjimų teritorijos *Šaukėnų* ir *Onuškio* dvarų parkuose.

5.1. Gamtos paveldo vertinimas

Rūmų ir dvarų parkai pagal rūšis, miško struktūrinius elementus ir trukdžius atitinka išskirtinį biotopų kompleksą, kuris panašus į biotopą *Parko tipo pievos ir ganyklos* ir vegetacinę klasę Europos plačialapiai miškai (*Cl. Querc-Fagetea*). Dvarų parkuose, šalia natūraliam miškui būdingų struktūrų, svarbus yra kokybinis rodiklis. Įvairios struktūros byloja apie natūralią biotopo plėtrą ir tuomet, jeigu jis iš pradžių buvo dirbtinai kuriamas. Natūralių miško struktūrinių elementų įvairovė padidina dvarų parkų ekologinę vertę ir tarnauja prieglobsčiu daugeliui augalų rūšių.

Parkų tipo pievos ir ganyklos – tai kraštovaizdis, kurį sudaro atskiri medžiai ir medžių-krūmų grupės arba retas miškas, kuris tarsi mozaika su įvairios augalijos fragmentais. Būtent miško ir pievų ekosistemų mišinys ir išskirtinių aplinkos sąlygų formavimasis padaro šiuos biotopus nuostabiais biologinės įvairovės atžvilgiu. Tradicinis tvarkymas – tai šienavimas, ganyklos ir medžių šakų panaudojimas. Vienas iš svarbiausių parkų kraštovaizdžio požymių yra jų plotai – kuo jis didesnis, tuo stabilesnė ir turtingesnė yra su juo susijusi biologinė įvairovė. Medžių ir krūmų žydėjimas suteikia pragyvenimo šaltinį įvairiems bestuburiams, ypačiai, įvairioms vabzdžių rūšims. Tuo tarpu, žolės pjovimas ir ganyklos daugina specifines augalų rūšis.

Neigiamai parkų kraštovaizdžius veikia jų tvarkymo nutraukimas, dėl kurio kraštovaizdis apauga krūmais ir pasidengia miškais. Dėl susidariusio šešėlio sumažėja rūšių įvairovė: dingsta šviesą mėgstančios kerpės ir bestuburių rūšys. Tuo tarpu dėl intensyvaus žolės pjovimo susipaprastina augalijos rūšys – pradeda dominuoti

paprastoji garšva *Aegopodium podagraria* L., paprastoji kiaulpienė *Taraxacum officinale* F.H.Wigg. s.l., krūminis builis *Anthriscus sylvestris* (L.) Hoffm. Taip pat atmirusios medienos trūkumas ir surinkimas sumažina ne tik ekologines nišas bestuburiams – vabzdžiams, bet ir riboja paukščių rūšis, kurios jais maitinasi. Kaip ypatingas įtakos turintis veiksnys ir grėsmė parkų kraštovaizdžiui yra medžių amžiaus struktūros nevientisumas, kas ateityje gali sukelti rūšių, susijusių su konkrečiu amžiaus medžiais, dingimą. Papildomas ekologines nišas biotopuose gali sukelti ir medžių viršūnių karpymas ir pjovimas, kuris pailgina senų medžių gyvavimo trukmę. Iširtuose ir įvertintuose parkuose konstatuotos šios biologinei įvairovei svarbios struktūros:

- Daugiapakopė ir įvairaus amžiaus augalija;
- Samanomis ir kerpėmis apaugę kamieniai;
- Trupanti skirtingos yrimo pakopos mediena;
- Geninių šeimų iškalti medžiai (taip pat medžiai su išskobtais viduriais);

- Gausi krūmų pakopa ir lapuočių gausa;
- Savaime ištrupėjusios vietos medžių vainike dėl vėjų ir natūraliai atmirusių medžių;
- Nedidelis eglių kiekis;
- Lapuočiai, kurių skersmuo viršija 30 cm.

Asarės, Kronvircavos, Onušio ir Šaukėnų dvarų parkuose konstatuotos ir dendrologinės, ir biologinės įvairovės vertybės. Iš dendrologinių svetimžemių taksonų galima paminėti *Asarės* dvaro parką, kur konstatuota 11 svetimžemių taksonų ir vienas saugomas laukinis medžių ir krūmų taksonas – Karpotasis ožekšnis (*Euonymus verrucosus*). Tuo tarpu, iš gamtos paminklų – didžiųjų medžių ir galimų medžių didžiūnų galima paminėti *Kronvircavos* dvaro parką, kur konstatuota 14 didžiūnų ir 9 galimi medžiai-didžiūnai. LT tyrinėjimo teritorijos *Onušio* ir *Šaukėnų* dvarų parkuose konstatuota palyginti mažai didžiūnų ir galimų medžių-didžiūnų, tačiau *Onušio* dvaro parkas išsiskiria konstatuotais 14 svetimžemių taksonais, iš kurių 10 yra krūmų svetimžemiai taksonai. Tuo tarpu, *Šaukėnų* dvaro parke konstatuota 7 svetimžemių taksonai ir 2 medžiai-didžiūnai. Iš viso ištirtuose parkuose dominuojančių didžiųjų laukinių medžių gyvybingumas vertinamas kaip geras (2) ir vidutinis (3), išskyrus *Šaukėnų* dvaro parką, kur medžių gyvybingumas vertinamas kaip geras (2) (daugiau dendrologinio tyrimo medžiagų pateikta 3 priede punktuose 10.1 – 10.4).

Taigi nepaisant nereguliaraus parkų tvarkymo arba to, kad parkas arba kuri nors jo dalis netvarkoma jau ilgą laiką, medžiai išsaugojo pakankamai stiprų gyvybingumą. Taip pat svarbu pažymėti faktą, kad reguliarus parkų tvarkymas visiškai nepagerino senų medžių gyvybingumo, pavyzdžiui, galima palyginimui paminėti reguliariai tvarkomą *Asarės* dvaro parką ir jau ilgą laiką pamestą *Onušio* parką. Iš krūmų taksonų įvairovės reguliariai tvarkomi parkai (*Asarės* ir *Šaukėnų*) prarado ne tik krūmų taksonų įvairovę, bet ir parko kraštovaizdinę kokybę bendrai – reguliariai tvarkant nepagrįstai buvo pašalinti iš istorinio parko dominuojantys daugiapakopiai sodiniai.

Bendrai ištirtų parkų biologinė įvairovė pagal juose esamus indikatorius, vertinama kaip vidutinė. *Onušio* ir *Kronvircavos* dvarų parkų biologinės įvairovės vertinimas pagal parkuose esamus indikatorius vertinamas kaip aukštas – daugiausia pagal parkų kraštovaizdžio aplinkos ir esamą natūralią įvairovę ir dėl to, kad ten praktiškai nėra antropogeninio įsikišimo. Tačiau *Kronvircavos* dvaro parko atveju žmogiškoji veikla ir ūkinė veikla pastebima vienoje, mažesnėje, parko dalyje daug daugiau negu parko ŠR dalyje, kur su laiku netgi susidarė plačialapių medžių biotopas. Tuo tarpu, *Šaukėnų* dvaro parko vertinimas yra žemas, nes dėl ryškios ūkinės veiklos parkas prarado istorinei aplinkai būdingą kokybę, parke praktiškai nėra daugiapakopės augalijos, auga naujos struktūros – tarybiniais laikais visiškai pakeista dvaro pagrindinių pastatų aplinka, pastatyta betoninė tvora, kuri yra ne tik vizualinis, bet ir fizinis barjeras. Tačiau iš pastebimos įvairovės parkas vertinamas gana aukštai, nes yra ir istorinės biologiškai senų medžių alėjos, ir miško paklotė, sausuolynai, drėvėti medžiai ir neapaugę vandens telkiniai. *Asarės* dvaro parko biologinė įvairovė vertinama kaip vidutinė, daugiausia dėl savo ryšio su esamais natūraliais biotopais. Palyginti su kitais vertintais parkais *Asarės* dvaro parkas vienintelis išsaugojo ryšį su natūraliais biotopais. Kiti parkai apsupti žemės ūkio paskirties sklypais ir apgyvendintomis vietovėmis. Todėl labai svarbu ateityje

planuoti šių parkų teritorijų perimetrais, besiribojančiais su žemės ūkio paskirties žemėmis, ekotonus, arba natūralių sodinių zonas, kur vienas biotopas pereina į kitą. Ekotonas atlieka svarbų vaidmenį apsaugant parkų biologines įvairoves, padeda jas nesumažinti, apsaugant nuo žemės ūkyje naudojamų pesticidų, taip pat technikos sukeliama triukšmo. Tačiau nepaisant *Asarės* dvaro parke esančio didelio antropogeninio poveikio, parke išsaugotos kelios svarbios buveinės, tokios kaip biologiškai senų medžių eilės, drėvėti medžiai, sausuolynai, išdžiūvę medžiai, akmenų krūvos, vandens telkiniai ir drėgni slėniai, taip pat griuvėsiai ir neapgyvendinti pastatai, kurie yra labai svarbios buveinės šikšnosparniams (daugiau biologinės įvairovės vertinimo medžiagų pateikta 3 priede punktuose 10.1 – 10.4).

Šiame tyrime visi ištirtinėti parkai (iš viso 30) vertinami kaip turintys pakankamai aukštą biologinę įvairovę. Taigi galima daryti išvadą, kad nepaisant parkų kraštovaizdžio bei kultūrinio paveldo kokybės mažėjimo biologinė įvairovė, ypatingai kai yra mažesnis ūkinis veiklos įsikišimas, tik didėja. Ateityje plečiant bet koki istorinį parką, svarbiausia yra rasti balansą tarp šių abiejų verčių kategorijų. Istoriskai žmogaus ir gamtos interesai dvarų ansambliuose balansavosi laikantis laipsniškumo principo – atitinkamai dvarų pastatų vizualiai labiausiai įžvelgiamas iš arti parko kraštovaizdis formuojamas ir reguliariai prižiūrimas (pavyzdžiui, karpant medžių ir krūmų vainikus, sodinant žydinčias lysves, rūpestingai tvarkant takus ir t. t.), kas labiau panašu į sodą. Tuo tarpu palaipsniui tolstant nuo dvaro centro įrengti miško parkai ir plotai medžioklei, kurie organiškai perėjo ir susivienijo su natūraliais aplinkos biotopais. Atitinkamai šiose teritorijose dominavo gamta ir minimaliai kišosi žmogus. Taip pat angliško parkų formavimo filosofijai labai artima natūrali kraštovaizdžio kompozicija, kas reiškia, kad natūraliuose biotopuose esantys elementai, tokie kaip lūžtuvės, kelmiai, sausuolynai – yra svarbi tokio tipo kraštovaizdžio sudėtinė dalis. Šie elementai bendrai sudaro ir kraštovaizdžio grožį, taigi dvaro komplekso centro vizualiai labiausiai pasiekiamoje aplinkoje pagal saugos reikalavimus yra išsaugotini natūralūs biotopai.

5.2. Kultūrinio paveldo identifikavimas, autentiškumo ir vientisumo vertinimas

Visi keturi pasirinkti parkai istoriskai yra įdomūs – turtingi architektoniškai ir kompozicine prasme įvairiomis dabartinės situacijos funkcijomis ir vizualiai estetinė kokybe. *Asarės*, *Šaukėnų* ir *Onušio* dvarų parkai yra su angliško kraštovaizdžio parkų požymiais ir jų pagrindą sudaro natūrali kraštovaizdžio kompozicija su simetrinėmis paradinėmis aikštelėmis, didelėmis medžių eilėmis ir alėjomis. Tuo tarpu *Kronvirčavos* dvaro parkas yra XVII a. reguliaraus planavimo parkas, kurio barokinio stiliaus sodo struktūra nuskaitoma ir šiomis dienomis. Tačiau visuose dvarų parkuose pastebimas ir XVIII a. reguliaraus planavimo požymiai. Visų parkų kraštovaizdis laikui bėgant kompozicine prasme daugiau arba mažiau keitėsi ir dabar kiekviename parke identifikuojamas kultūrinis paveldas, kuris išliko daugiau ar mažiau autentiškas ir vientisas. Kiekviename parke

identifikuojamas kultūrinis paveldas paskirstytas į penkias struktūras ir elementus: reljefas, vertikali ir horizontali struktūra, vegetacija, vandens elementai ir vietos vientisumas.

Asarės dvaro parko suvoktas kultūrinis paveldas yra unikalus su laiku įgautais architektoniniais stiliais, kurie papildė dvaro pilį, skiautiniais rūšiais, iš kurių vedę požeminės galerijos, parke buvusiais kitais statiniais, taip pat sodininko namelis (dabartinis *Asarės* kraštovaizdžio muziejus), ligoninė ir neatskiriama parko kokybės dalis – žiūrėjimo linija nuo pilies į *Asarės* evangelikų liuteronų bažnyčią. Dvaro pilis iki šių dienų neišliko, išlikę tik jos griuvėsiai, taip pat žiūrėjimo linija fiksuojama tik medžiams numetus lapus. Dvaro ansamblis išskirtinis dėl jo privažiavimo ir paradinės aikštelės, kuri susidariusi tarp dvaro pilies, ūkinių pastatų ir tvarkytojo namelio. Kieme perimetru pasodintos medžių eilės su pakankamai dideliais tarpais, kurie kartu sudaro erdviškai uždara ir tuo pat metu perregimą kiemo dalį. Parkas iš dalies suformuotas, taikant vėduoklės principą, t. y. iš vieno centrinio taško (rūmų) atsiveria labai tolimos perspektyvos – šiuo atveju pagrindinė žiūrėjimo linija į bažnyčią ir, galimai, į malūną (žiūrėti 8 paveikslą).

8 pav. *Asarės* dvaro planas, XVI a. Žiūrėjimo linijos į bažnyčią (Šaltinis: NKMP dokumentų centras)

Taip pat išskirtiniai ir Latvijos dvarų parkuose retai aptinkami elementai yra varpinės ir karvelidės, nuo kurių išlikę yra stulpo formos pamatai (žiūrėti paveikslus 9 ir 10).

9 pav. Varpinė ir karvelidė (Šaltinis: *Asarės* kraštovaizdžio muziejus)

10 pav. Varpinės ir karvelidės pamatų kolonos (2019 metai)

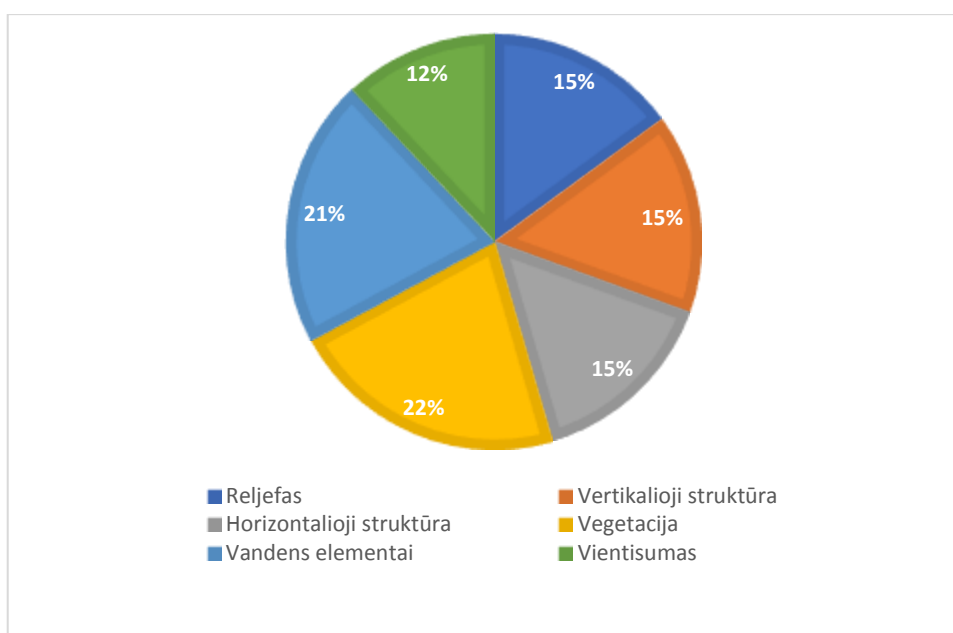
Dvaro parkas formuotas romantiškuoju stiliumi ir jį sudaro gausi dendrologinė įvairovė, kuri dabar, deja, stipriai sunyko. Taip pat išskirtinis *Asarės* dvaro parko elementas yra šventyklos kalnas su pavėsine, lazdynų alėjomis ir dirbtinai sukurtais tvenkiniais, šalia kurių poilsavo dvariškiai. Deja, iki šių dienų nėra išsaugota vaizdingoji struktūra – neišlikusios sodinių kompozicijos, originalių takų tinklas, šventyklos kalnas praradęs ryšį su likusia struktūra. D dalyje tarybiniais laikais buvo įrengta ūkinė zona – ten buvo įrengti maži darželiai, ir tuo galima paaiškinti šiomis dienomis parko dalyje susidariusias parko struktūrai nebūdingas pievas. Taip pat parkas yra nukentėjęs nuo pertvarkymo, kuris buvo atliktas vadovaujantis 1980 metais parengtu *Asarės* dvaro želdinimo planu, pagal kurį buvo įtrauktos naujos struktūros, tokios kaip sporto aikštelė, rūmų R dalyje įrengta automobilių stovėjimo aikštelė, įrengti nauji takų tinklai, tualetai, žaidimų aikštelės, taip pat vietovė naujai apželdinta. Pagal projektą buvo planuota taip pat atnaujinti dvaro sodybos griuvėsius, sukurti viešosios paskirties pastatą tačiau projektas šioje dalyje nebuvo įgyvendintas. Deja prie minėto želdinimo projekto nepridėta parko tyrimo medžiaga, taigi neaiškus šių sprendimų istorinis pagrindimas. 1980 metų želdinimo projekto fragmentai pateikti 11 pav.:

11 pav. *Asarės* dvaro parko 1980 metų želdinimo projekto fragmentai (kopijos).

Parko istorinė teritorija dabar padalinta tarp skirtingų savininkų, tačiau didžioji parko dalis valdoma *Asarės* valsčiaus, o tai, planuojant tolesnę parko plėtrą ir siekiant nuoseklaus parko kraštovaizdžio, yra svarbus faktas.

Asarės dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinime pažymėti ir įvertinti 35 elementai ir struktūros, iš kurių didžiausią dalį užima vertikaloji struktūra. Bendrai *Asarės* dvaro parko kultūrinio paveldo autentiškumo ir vientisumo vertinimas yra šiek tiek virš vidutinio, koeficientas – 2,8. Aukščiausiu lygiu parke įvertinta parko vegetacija (22%) ir vandens elementai (21%). Tai aiškinama iki šių dienų parke aptinkamu dendrologinės įvairovės išsaugojimu, taip pat istorinių vandens telkiniu dalies išsaugojimu. Žemiausias vertinimas suteiktas parko vientisumui (12%) dėl išskaidytų nuosavybės teisių ir kompozicinio fragmentiškumo. *Asarės* dvaro parko struktūrų palyginimas pateiktas 1 grafike.

1 grafikas. *Asarės* dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinimas struktūromis.

Bendros *Asarės* parko autentiškumo ir vientisumo vertinimo grafinės medžiagos su vertinimo lentelėmis ir išvadomis pateiktos 3 priede punkta 10.5.

Vadovaujantis gautais duomenimis *Asarės* dvaro parko plėtros koncesija labiausiai remiasi autentiškomis struktūromis ir elementais, pavyzdžiui, dendrologine įvairove ir stipriu ryšiu su dvaro ansamblio pastatais, susijusiais su šiuolaikiniais technologinių galimybių ir meninių stilių vaizduojančiais elementais. Vienas iš parko prioritetų galėtų būti atnaujintas vaizdas iš rūmų į bažnyčią, galimai, po rūmų griuvėsių konservacines darbų formuojant aukštesnę platformą, iškeliant istoriškai svarbią ir parko vaizdų planavime unikalią žiūrėjimo liniją. Parke reikia atnaujinti augalijos kompoziciją, apsodinant tuštesnes parko dalis. Taip pat reikėtų atnaujinti vaismedžių sodą su egzotiniais ir naujais valgomų rūšių vaismedžiais ir krūmais, tęsiant parko introdukuotą augalų veislių įvairovę. Taip pat būtina atstatyti ryšį su šventyklos kalneliu ir surengti teminius renginius jam populiarinti. Parko kraštovaizdis yra svarbi aplinka vietos gyventojams, todėl jo atnaujinimas ir tobulinimas turi būti pritaikyti gyventojų poreikiams ir interesams, papildomai išsaugant istorinę vertę

ir perduodant ją naujoms kartoms. Parke apibrėžiamos funkcinės zonos, apimančios gamtos paveldą ir vaizduojančios kultūros materialinį ir nematerialinį paveldą per teminius renginius ir pasakojimus.

Kronvircavos dvaro parko pagrindinės kultūrinio paveldo vertės susijusios su parko planavimo istorine struktūra – terasos tipo tvėnkinių sistema ir reguliaria augalija, taip pat dvaro ansamblio pastatų tarpusavio planavimo struktūra (žiūrėti 12 paveikslą). Šalia Kronvircavos dvaro parko 1931 metais vienoje iš geometrinių sodo trasų įrengtas plentas, taigi parko vaizdas yra fragmentinis ir iš dalies praradęs savo vertę (žiūrėti 13 paveikslą). Įrengtas plentas iš esmės keičia iš istorinį vandens parterį. Pagrindinis dvaro pastatas – klasicizmo stiliaus rūmai iki šių dienų išliko tik iš dalies ir yra kritinės būklės (žiūrėti 14 ir 15 paveikslus).

12 pav. Kronvircavos dvaro žemės sklypų padalinimo planas. Matomas senojo dvaro kelias ir Virnavos upė (Šaltinis: NKMP dokumentų centras).

13 pav. Naujai įrengtas plentas per Kronvircavos dvaro parką (Šaltinis: NKMP dokumentų centras).

14 pav. Kronvircavos dvaro rūmai, 1875 metai (Šaltinis: NKMP dokumentų centras).

15 pav. Vaizdas į Kronvircavos dvaro rūmų išlikusį A sparną (2019 metai).

Geriausiai iš dvaro apstatymo išsaugoti kavalierių namai, kur yra įrengta ir sėkmingai veikia dabar Virčavos mokykla. Tačiau naujoji funkcija pakeitė ir parko kraštovaizdį – D dalyje yra įrengta neproporcingai didelė sporto aikštelė. Parke išlikęs tarybinių laikų tvarkymas, taip pat per pastaruosius metus įrengti ir nauji tvarkymo elementai, kurie, deja, sudaro chaotiško ir nesuderinto parko kraštovaizdžio įspūdį (16-19 paveikslai).

16 pav. Fontanas, grįsti takeliai ir suoliukas *Kronvirčavos* dvaro ansamblio teritorijoje.

17 pav. Vaizdas iš plento pusės į parko tvarkymo elementus – laiptus, estradą, suoliukus.

18 pav. Vaizdas iš parko. Pasenę tvarkymo elementai – laiptai, atliekų urna, estrados suoliukai.

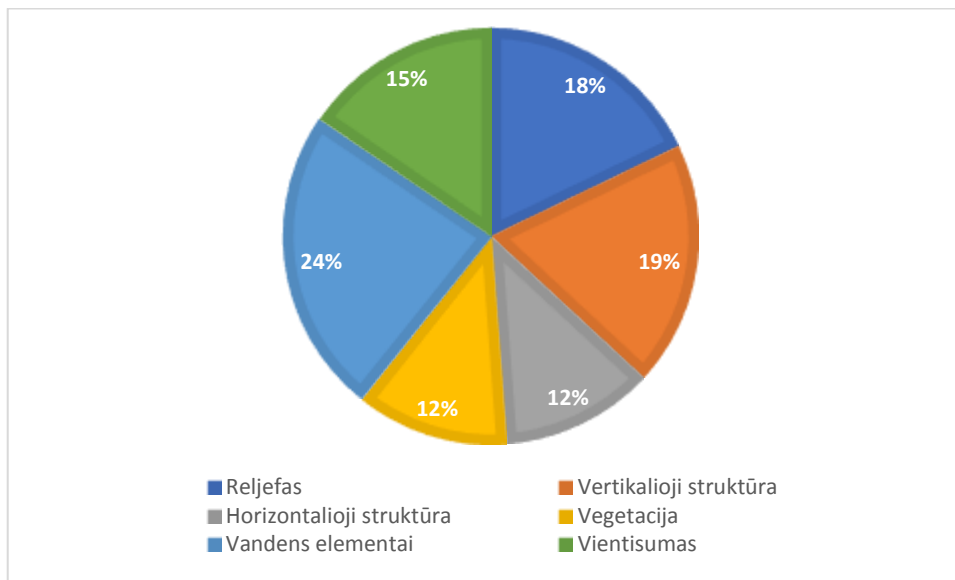

19 pav. Parke įrengta sporto aikštelė su sėdimomis vietomis ir asfaltuotu bėgimo taku.

Įrengtas plentas ne tik vizualiai dalina parką, bet ir fiziškai – palei plentą neįrengti pėsčiųjų takai ir patekti į parką bei išeiti iš jo nėra šiam tikslui įrengtų elementų (laiptelių), dėl ko pažeidžiami saugumo reikalavimai, todėl artimiausioje ateityje rekomenduojama įrengti pėsčiųjų taką parko teritorijos dalyje bent vienoje plento pusėje. Neišsaugotas ir senasis tiltas per Virčavos upę, apie jį byloja tik išlikę tilto vietose pamatai. Parke gerai išsaugoti pagrindiniai geometrinės struktūros formuotojai – medingieji augalai, kurie padeda suvokti šio kraštovaizdžio istorinį planavimą. Parko ŠR dalyje pastebimi ir atskiri medžiai, kurie kažkada formavo konkretų apskritimo ritmą.

Kronvirčavos dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinime pažymėti ir įvertinti 25 elementai bei struktūros, iš kurių didžiausią dalį užima vertikalioji struktūra. Bendrai, panašiai kaip *Asarės* dvaro parko vertinime, *Kronvirčavos* dvaro parko kultūrinio paveldo

autentiškumo ir vientisumo vertinimas yra šiek tiek virš vidutinio lygio ir koeficientas yra 2,8. Parke aukščiausiai įvertinti parko vandens elementai (24%) ir vertikalioji struktūra (18%). Tai paaiškinama iki šių dienų parke išsaugotu vandens parteriu, kuris, nors ir stipriai apžėlęs bei su pakeistu vandens lygiu, yra svarbus ir unikalus istorinių parkų elementas. Žemiausias bendras vertinimas suteiktas horizontaliai parko struktūrai (12%), dėl 1931 metų įrengto plento ir dėl to, kad nėra takų tinklo. *Kronvircavos* dvaro parko struktūrų palyginimai pateikti 2 grafike.

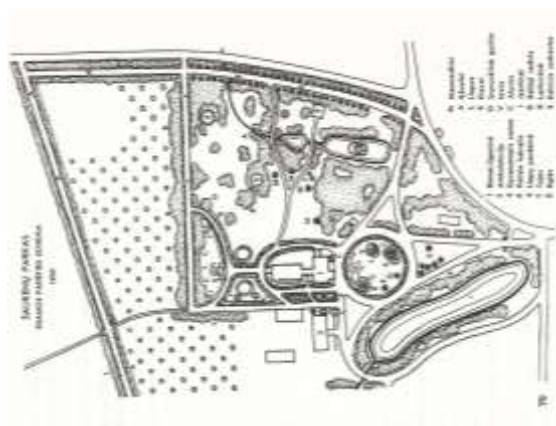
2 grafikas. *Kronvircavos* dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinimas struktūromis.

Bendros *Kronvircavos* parko autentiškumo ir vientisumo vertinimo grafinės medžiagos su vertinimo lentelėmis ir išvadomis pateiktos 3 priede punkta 10.6.

Vadovaujantis gautais duomenimis *Kronvircavos* dvaro parko plėtros koncepcija paremta autentiškomis struktūromis ir elementais – vandens parterio ir dvaro ansamblio pastatų konservacija ir atnaujinimas. Parko dendrologinė sudėtis yra gausi, čia yra medžių-senolių ir potencialių medžių-senolių, kurie vienareikšmiškai pavaizduoja ir parko amžių, ir jo geometrinį planavimą. Šiomis dienomis maksimaliai išsaugant parke aptinkamas vertybes rekomenduojama atnaujinti barokalinių takelių tinklą, vadovaujantis istoriniais parko planais ir vietos archeologija. Parke atnaujintas takelių tinklas leistų akivaizdžiau nuskaityti jo barokalinį planavimą. Parke apibrėžiamos funkcinės zonos, į kurias įeina maršrutai gamtos ir kultūrinio paveldo (parko architektoninės kompozicijos) pažinimui, apžvalgos taškai su platformomis, patogus ir saugus priėjimas nuo naujai pastatyto plento pusės, senojo kelio ir tinklo atnaujinimas, taip pat bendri ir istorinę aplinką atitinkančio stiliaus nauji tvarkymo elementai.

Šaukėnų dvaro parko kultūrinio paveldo vertybės daugiausia siejamos su parko planavimu, jame buvusių kūdrų kaskadomis, išpūdingomis ąžuolų ir liepų alėjomis, vaismedžių sodu. Parko planavimas geometriškai ritmingas ir vaizdingas. Itin geometrinė yra parko paradinė aikštelė ir išoriniu parko perimetru įrengtos alėjos. Taip pat ir 1959

metų parko plane, ir 1987 metų žemėlapyje aiškiai nuskaitomi parke esantys vandens veidrodžiai ir V dalyje platus vaismedžių sodas (žiūrėti 20 ir 21 paveikslus).

20 pav. Šaukėnų dvaro parko planas, 1959 metai.

21 pav. Situacinis žemėlapis. Šaukėnų dvaro parko aplinka, 1987 metai.

Istoriniais faktais *Šaukėnų* dvaro parko tvenkiniuose gyveno gulgės. Šiomis dienomis parko V dalyje taip pat yra įkurtas vaismedžių sodas, kuris, sprendžiant pagal medžių biologinį amžių, pasodintas tarybiniais laikais. Parke netoli nuo tvenkinių kaskadų, apie ką dabar primena tik parko reljefas su įdubomis, išsaugotas nedidelis kalnelis, istoriniuose duomenyse minėti faktai apie pavėsinę šiame parke – galimai ji ir buvo įrengta ant šio kalnelio (žiūrėti 22 ir 23 paveikslus).

22 pav. Reljefas ir kūdra Šaukėnų dvaro parke, 2019 metai.

23 pav. Nedidelė kalvelė Šaukėnų dvaro parke, galima pavėsinės buvimo vieta, 2019 metai.

Pagrindinis dvaro pastatas – rūmai – buvo vieno aukšto. Deja dabar rūmai visiškai praradę savo istorinę formą. Geriausiai išsaugotos arklidės, kurios dabar yra atnaujintos (žiūrėti 24 paveikslą). Po Antrojo pasaulinio karo dvaro pastatai buvo atnaujinti ir juose buvo įrengta psichiatrinė ligoninė, kuri buvo panaudojusi visą parko istorinę paradinės aikštelės dalį. Ligoninė veikia ir dabar ir apjuosta masyviu betoniniu aptvėrimu. Istoriniai dvaro parko įėjimo vartai išliko labai geros būklės ir yra viliojantys (žiūrėti 25 paveikslą), tačiau

važiuojant pro vartus į dvaro parką glumina tai, kad nėra automobilių stovėjimo aikštelės, yra masyvūs betoniniai vartai ir nėra informacinių stendų.

24 pav. Atnaujintos Šaukėnų dvaro arklidės, 2019 metai.

25 pav. Šaukėnų dvaro parko įėjimo vartai ir privažiavimo kelias, 2019 metai.

Liepų ir ąžuolų alėjos šiomis dienomis gerai nuskaitomos, tačiau žaliuojant medžiams jos mažiau įžvelgiamos dėl to, kad nėra takelių tinklo ir dėl vejų (žiūrėti 26 ir 27 paveikslus).

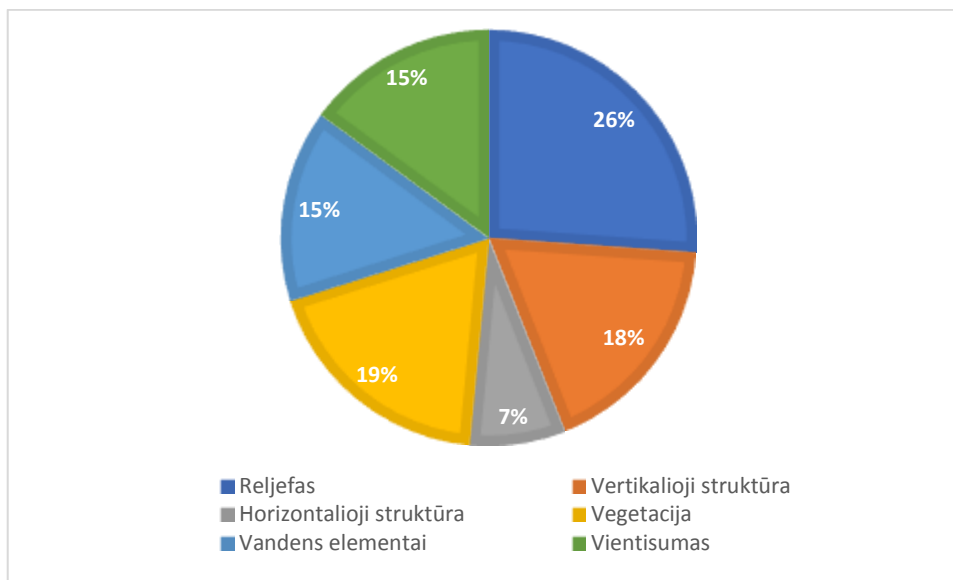
26 pav. Šaukėnų dvaro parko ąžuolų alėja žaliuojant medžiams, 2018 metai.

27 pav. Šaukėnų dvaro parko ąžuolų alėja medžiams numetus lapus, 2019 metai.

Šaukėnų dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinime pažymėti ir įvertinti 24 elementai ir struktūros, iš kurių didesnę dalį užėmė vegetacija. Bendrai Šaukėnų dvaro parko kultūrinio paveldo autentiškumo ir vientisumo vertinimas yra šiek tiek žemiau vidutinio lygio ir jo koeficientas yra 2,3. Parke didžiausią vertinimo vidurkį gavo parko reljefas (26%) ir vegetacija (19%). Tai galima paaiškinti iki šių dienų išlikusiomis žemo autentiškumo lygio išlikusiomis kitomis struktūromis ir elementais. Taigi tokios struktūros kaip reljefas išėjo į priekinį planą ir su laiku išliko be esminių pokyčių. Tuo tarpu, vegetacija – perimetru ir parko viduje esančios išpūdingos alėjos, jau parko įrengimo metu sukūrė stiprų vietos charakterį ir tapatybę, kurie itin autentiškai išliko iki šių dienų. Žemiausias bendras vertinimas parke suteiktas horizontaliai struktūrai (7%), parke

praktiškai neegzistuoja takelių tinklas ir visiškai transformuota istorinė paradinė aikštelė. Šaukėnų dvaro parko struktūrų palyginimas patiekta 3 grafike.

3 grafikas. Šaukėnų dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinimas struktūromis.

Bendros Šaukėnų dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinimo grafinės medžiagos su vertinimo lentelėmis ir išvadamis pateiktos 3 priede punkta 10.7.

Vadovaujantis gautais duomenimis Šaukėnų dvaro parko tolesnės plėtros koncepcija remiasi parko istorinio planavimo atnaujinimu ir pastatams paskirtos funkcijos pernešimu į parko aplinką, formuojant reabilitacijos sodą. Kad tai būtų įgyvendinta, visų pirma, reikia perkelti tvorą, reikalui esant, į parko išorinį perimetrą, tvora turi būti ažūrinė, bet tuo pat metu turi būti pritaikyta ligoninės poreikiams. Antra, atnaujinti istorinę paradinę aikštelę bent iš dalies atkuriant istorinę jos konfigūraciją. Trečia, integruoti naujai pastatytus pastatus į bendrą parko kraštovaizdį, numatyti bendras pastatų apdailos medžiagas ir tonus. Tuo pat metu būtina iškelti ir atnaujinti esamus išsaugotus istorinius statinius, tolius kaip arkliadės ir dvaro rūmai. Ketvirta, atnaujinti istorinius ir sukurti naujus reabilitacijos sodą atitinkančius takelius ir poilsio vietas, taip pat pavėsinę. Penkta, atnaujinti istorinius parko vandens telkinius su terasomis ir gulbių namelį. Ir, šešta, užtikrinti istorinių augalų – alėjų tvarkymą ir, palaipsniui, atnaujinimą. Parke apibrėžiamos funkcinės zonos, kurios pritaikytos reabilitacijai, taip pat atitinkamai prižiūrint ir papildant parko vaismedžių sodą.

Onušio dvaro parko kultūrinio paveldo vertybės daugiausia susijusios su dvaro įspūdingais klasicizmo stiliaus rūmais, kurie pastatyti ant kalvos, yra stambūs laiptai fasado dalyje ir pandusai bei akmenų grupės kiemo dalyje. Reljefinė aplinka ir dvaro ansamblio pastatų išsidėstymas puikiai matomi 1984 metų žemėlapyje (žiūrėti 28 paveikslą). Iš ir į rūmų pusę suformuotos tolimos gražios žiūrėjimo linijos į ir iš parke esančio tvenkinio, kuris įtrauktas į vaizdinę parko dalį su reguliaraus parko požymiais (žiūrėti 29 paveikslą).

28 pav. *Onuškio dvaro parko* reljefas žemėlapyje, 1984 metai.

29 pav. *Onuškio dvaro parko* akvarelinis piešinys, 1875 metai (Šaltinis: Lietuvos kultūrinių vertybių registras).

Iš rūmų iki šių dienų išliko tik griuvėsiai, kurie juosiami tvora lankytojų saugumui. Kitos dvaro ansamblio dalys daugiausia yra neapgyvendintos, tačiau jų istorinis branduolys yra nuskaitymas, nepaisant pastangų atnaujinti arba gyvenimui pritaikyti atskirus pastatus. Išskirtinis U formos pastatas centrinėje dalyje, kuris pastatytas beveik rūmų centrinės ašies parko dalyje. Anksčiau atliktuose parko inventorizacijos planuose šis pastatas pažymėtas kaip ūkinis pastatas. Planuose matoma ir akivaizdžiai dirbtinė kalva, kuri, žiūrint iš rūmų, dalį pastato, greičiausiai, uždengtų (žiūrėti 30 ir 31 paveikslus).

30 pav. *Onuškio dvaro parko* plano fragmentas. Vaizdas iš rūmų (1) į U formos pastato pamatų griuvėsius (8) ir dirbtinai suformuotą kalvą, 1982 metai.

31 pav. *Onuškio dvaro parke* esanti kalva prie U formos pastato pamatų griuvėsių, 2019 metai.

Rūmų paradinė aikštelė, greičiausiai, suformuota su pusiau apskritimo privažiavimo keliu, kurio viduje įrengtos dekoratyvinių augalų lysvės. Apie tai byloja istorinės fotofiksacijos, kurios atliktos žiūrint į rūmų fasado dalį (žiūrėti 32 ir 33 paveikslus). Šiomis dienomis paradinės aikštelės struktūra visiškai pasikeitusi – sukurtas naujas į vieno iš ansamblio pastatų nukreiptas birios dangos kelias. Paradinėje aikštelėje išliko istoriniai krūmai (rožės ir spirėjos), taip pat blogos būklės išlikusi veimutinė pušis.

32 pav. *Onuškio* dvaro rūmų fasadinė dalis, 1915 metai (Šaltinis: Lietuvos kultūrinių vertybių registras).

33 pav. *Onuškio* dvaro rūmų fasadinė dalis, 1960 metai (Šaltinis: Lietuvos kultūrinių vertybių registras).

Parko planavimo struktūraliai nuskaitomos išlikusios akmeninės tvoros liekanos ir blogos būklės išlikusi parko alėja (žiūrėti 34 paveikslą). Dabar ši pieva yra aktyviai nuganoma. Parko teritorijoje nėra iš naujo įrengtų arba istoriškai išlikusių takelių tinklo, tačiau yra išvaikštinėti atskiri takeliai, apie kuriuos žino tik šios vietovės gyventojai, pastebimi jie medžiam numetus lapus (žiūrėti 35 paveikslą).

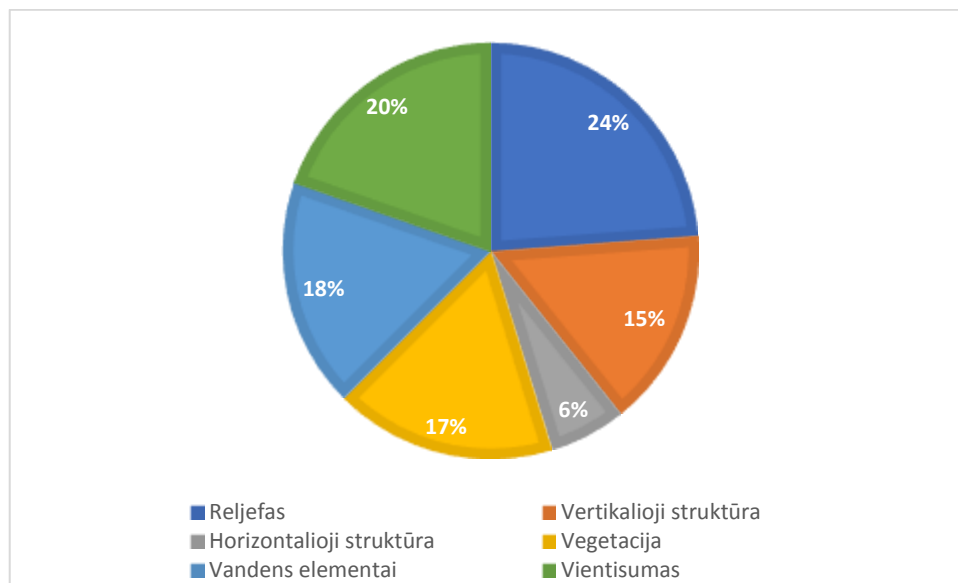
34 pav. *Onuškio* dvaro parko alėja ir akmeninės tvoros fragmentai, 2019 metai.

35 pav. išvaikščiotas takas *Onuškio* dvaro parke, 2019 metai.

Onuškio dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinime pažymėta ir vertinama 31 pozicija (elementai ir struktūros), iš kurių didžiausią dalį užėmė vertikalioji struktūra. Bendrai *Onuškio* dvaro parko kultūrinio paveldo autentiškumo ir vientisumo vertinimas yra šiek tiek virš vidurinio lygio ir koeficientas yra 2,8. Parke aukščiausiu vertinimo vidurkiu vertinamas parko reljefas (24%) ir parko vientisumas (20%). Tai, daugiausia, yra paaiškinama gamtos vertybėmis – yra natūralus, ryškus reljefas, kurį netgi laikui bėgant daug sudėtingiau pakeisti, negu nuosaikaus reljefo arba lygias teritorijas. Taip pat paaiškinamas aukštas vientisumo lygis – nors parko kraštovaizdis stipriai apaugęs ir vizualiniu estetiniu požiūriu degradavęs, vaizdas nenukentėjo nuo nekvalifikuotų ir nereguliarių parko priežiūros darbų. Taigi parko kraštovaizdis vienu metu yra ir

įvairialypis, ir kompozicine prasme tolygiai suvokiamas ir suprantamas dėl jame esančių augalų ir kitų kraštovaizdį formuojančių elementų. Verta paminėti ir dėl autentiškumo aukštai įvertintus vandens elementus (18%), nors didžiausias parko tvenkinys yra stipriai apaugęs, jo veidrodis palyginti lengvai gali būti atnaujintas ateityje rekonstruojant vieną įspūdingiausių parko vaizdų iš tvenkinio pakrantės į rūmus. Taip pat parke esantis mažesnis tvenkinys labai lengvai įžiūrimas ir jis daugiausiai išlikęs dėl esamų požeminių šaltinių, kurie, savo ruožtu, šioje vietoje išliko dėl nesikeičiančių parko geologinių aplinkybių. Žemiausias bendras vertinimas – tik 6 %, suteiktas parko horizontaliajai struktūrai, parke praktiškai neegzistuoja takelių tinklo ir išnykusi paradinė aikštelė dėl privažiavimo kelių transformacijos. *Onušio* dvaro parko struktūrų palyginimas pateiktas 4 grafike.

4. grafikas. *Onušio* dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinimas struktūromis.

Bendros *Onušio* dvaro parko autentiškumo ir ventisumo vertinimo grafinės medžiagos su vertinimo lentelėmis ir išvadamis pateiktos 3 priede punkta 10.8.

Vadovaujantis gautais duomenimis, *Onušio* dvaro parko tolesnė plėtros koncepcija remiasi parko istorinio planavimo atnaujinimu, ypatingą dėmesį skiriant parko paradinės aikštelės daliai ir žiūrėjimo linijoms į ir iš rūmų. Nors sudegintų rūmų liekanos primena apie baisius įvykius, jie šiuolaikiniame kraštovaizdyje sukelia architektoninės didybės ir pompastikos įspūdį, galimai netgi efektyvesnį negu jiems būnant architektonškai kokybiškiems iki sudeginimo. Todėl vienas prioritetinių žingsnių planuojant dvaro plėtrą – atlikti rūmų griuvėsių konservavimo darbus. Galimai, siekiant užtikrinti visavertį parko kraštovaizdžio suvokimą ir mėgavimąsi tuo, reikėtų atnaujinti rūmų įėjimo dalis, ir iš fasado, ir iš kiemo pusės, pritaikant šiuolaikiškus sprendimus, maksimaliai gerbiant ir išsaugant originalias rūmų dalis. Kitas planavimo prioritetinis taškas būtų parko vegetacijos priežiūros ir atnaujinimo veiksmai. Tai yra sudėtingas, ilgalaikis ir laiko reikalaujantis procesas, kuris dažnai reikalauja priimti drąsius ir nepopuliarius sprendimus, tačiau kadangi parko kraštovaizdį daugiausia sudaro šios žaliosios ir mėlynosios struktūros – jos tiksliai reikalauja žmogaus investicijų, kad būtų palaikomos tokios būklės, kaip

parko formavimo metu. Tą patį galima pasakyti apie esamų tvenkinių priežiūros darbus. Naujas funkcijas į parko aplinką galima įnešti vietoje buvusio ūkinio pastato pamatų griuvėsių, tačiau jos tikrai neturi disonuoti su bendru parko kultūriniu istoriniu paveldu. Parke reikia atnaujinti istorinių pasivaikščiojimo takų tinklą, suformuoti apžvalgos platformas, galima plaukioti valtimi po didesnę tvenkinį, taip pat reikia atnaujinti istorinį vaisių sodą. Parko teritorijoje galima suformuoti kelis pažintinius takus, kur galima sužinoti apie parke esančią dendrologinę įvairovę, biologinę gausą ir geologines vertybes.

Nepaisant įvairių vertintų parko kraštovaizdžių ir jų dabartinės būklės, parkų autentiškumas ir vientisumas išlikę tokio lygio, kuris leidžia kelti pakankamai kokybiškus ir vertingus tolesnės plėtros prioritetus. Tokiu būdu apsaugant ir išsaugant vertingiausią, kartu iškeliant vietos reikšmingumą ir unikalumą regioniniu, valstybiniu ir, galimai, tarptautiniu, lygiu.

6. *Asarės ir Onuškio dvarų parkų funkcinis ir teminis zonavimas*

Asarės ir *Onuškio* dvarų parkų zonavimas pagrįstas pagrindinėmis parko ir paties dvaro ansamblio vertybėmis, kurios išliko per šimtmečius iki šių dienų. *Asarės* dvaro parko atveju pagrindinės vertybės siejamos su bendromis dvaro ansamblio kultūrinėmis istorinėmis vertybėmis – iki šių dienų išlikusiais ūkiniu ir dvasinio pobūdžio statiniais. Tuo tarpu *Onuškio* dvaro pagrindinės vertybės siejamos su vietos gamtos struktūra ir vėlyvojo klasicizmo architektūra.

Asarės dvaro parko kraštovaizdis, kuris apima jame istoriškai susiformavusius statinius, sodinius, jų kompoziciją ir žiūrėjimo linijas, laikui bėgant, iškentėjo dabar akivaizdžiai pastebimus, daugiau arba mažiau kokybiškus laiko sluoksnius (žiūrėti 36 pav.).

36 pav. *Asarės dvaro parko kraštovaizdžio istorinis grafikas*

Dvaro ansamblio raidos metu ryškiai pastebima įvairių stilių įtaka – barokas, neogotika, klasicizmas ir romantizmas. *Asarės* parko kraštovaizdis Latvijos mastu yra unikalus, jame taikomas vėduoklės planavimo principas, suformuota žiūrėjimo linija nuo dvaro rūmų į *Asarės* evangelikų liuteronų bažnyčią. Taip pat unikalios yra fasado paradinės aikštelės

geometrinės ažuolų eilės, kurios sukuria erdvinio gausumo pojūtį ir dvaro ūkio poreikiams pastatytos varpinė ir karvelydė, iš kurių iki šių dienų išliko tik pamatų kolonos.

Iki šių dienų identifikuoti ir įvairios kokybės išlikę *Asarės* dvaro ansamblių formuojantys statiniai – *Asarės* evangelikų liuteronų bažnyčia, dvaro senosios kapinės ir koplyčia, šventyklos kalnas su pavėsine, vėjo malūnas, spirito darykla, dvaro užėiga ir arklidės, taip pat karvelidė ir varpinė. **Taigi šiame tyrime keliamas *Asarės* dvaro plėtros planavimo prioritetas yra ne tik parko kraštovaizdžio plėtra, neužeinant už jo ribų, bet ir viso dvaro ansamblio plėtros galimybės turistinių paslaugų srityje.** Planuojant parko plėtrą būtina numatyti dvaro parko identitetą formuojančių elementų – istorinių stilių įvairovės, žiūrėjimo perspektyvos ir parko dendrologinės vertybės išskėlimą, kultūrinio istorinio paveldo konservavimą ir naujų funkcijų įvedimą.

***Asarės* dvaro parko kraštovaizdžio kokybės tikslas:** Skatinti apgyvendintos vietos komplekso plėtrą, formuojant vieningą turistų pritraukimo objektą su įvairiomis pramogų galimybėmis, skatinti kultūrinio istorinio paveldo išsaugojimą ir išskėlimą. Plėsti *Asarės* dvaro parko teritoriją kaip valsčiaus centrą, atnaujinant jo istorinę reikšmę, suteikiant jam funkcinės ir teminės naudos.

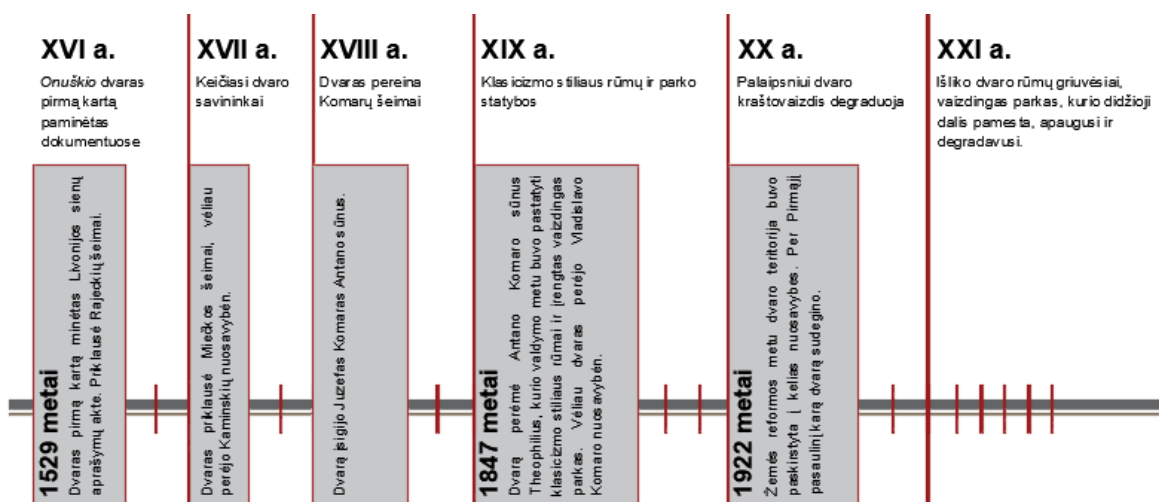
Asarės dvaro parko teritorijoje apibrėžtos šios teminės ir funkcinės zonos:

- *Parko reprezentacinės zonos*, kurios formavosi dvaro rūmų paradinės aikštelės dalyje ir žiūrėjimo linijoje iš dvaro rūmų į bažnyčią. Šios zonos tarnauja kaip vietos identiteto ir reprezentacijos „produktai“.
- *Parko rekreacinės arba poilsio zonos*, kurios apskirstytos į tris atskiras temines dalis – vaizdingoji parko dalis, pievos dalis ir sodo dalis. Vaizdingąją parko dalį siūloma atnaujinti kaip romantinių pasivaikščiojimų ir ramaus poilsio vietą, su galimybe rengti privačius renginius. Pieves dalyje galima numatyti viešųjų renginių vietą, kur gali būti įrengta estrada po atviru dangumi, amatininkų turgeliai, taip pat aktyvaus poilsio infrastruktūra – vaikų žaidimų ir sporto aikštelės ir ramaus poilsio mobilioji įranga – vietos išskyloms ir hamakai. Sodo dalyje galima numatyti atnaujinti istorinius vaisių ir uogų sodinius.
- *Ūkinė zona*, kuri įrengta parko A dalyje ir į ją įeina automobilių stovėjimo aikštelė.

Parke pagal apibrėžtas zonas, atsižvelgiant į turimus istorinius liudijimus ir kraštovaizdžio tyrimą, sukurtas takelių tinklas ir aikštelės, kurių pagrindas yra anglų vaizdingųjų parkų filosofiniai principai – vingiuoti pasivaikščiojimų takeliai, poilsio vietos su žiūrėjimo linijomis į parko kraštovaizdį ir turimus objektus, vandens veidrodžiai ir upeliai, jungiantys parko istorinius tvenkinius ir suteikiantys kraštovaizdžiui romantinę nuotaiką. Parko kraštovaizdis papildytas tvarkymo elementais – vieno stiliaus suoliukai, šiukšliadėžės, vietos dviračiams pastatyti, informaciniai stendai su kryptimis. Parko įvairiafunkciniam naudojimui numatytas stacionarus inventorių, pavyzdžiui, vaikų žaidimų aikštelės elementai, „žaliosios“ klasės, lavinamieji pažintiniai taškai, pojūčių ir pažinimo takai ir mobilus inventorių. Parko kraštovaizdžiui įvairinti galima periodiškai prezentuoti trumpalaikius aplinkos objektus, kurie pritrauktų vietos gyventojus jiems kurti, taip pat pritrauktų visais sezonais turistus. Išsaugomos turimos parko naujovės – daugiamečiai sodiniai ir pastatams suteiktos funkcijos.

Parko istoriniams statiniams, kurie dabar nefunkcionuoja, suteiktos naujos funkcijos. Rūmų griuvėsius planuojama konservuoti ir nuvalyti nuo kultūrinių sluoksnių ir viduje atnaujinti viziją apie istorinę oranžeriją. Ūkiniame pastate (Nr. 3) galima įrengti amatininkų centrą ir kūrybines dirbtuves. Tuo tarpu parko centrinėje dalyje atnaujinti šiltnamį (Nr. 11) su planais auginti gydomąsias žoleles. Svarbios yra ir Augškurzemėje istoriškai didžiausių spirito dirbtuvių atnaujinimo galimybės, kur galima būtų plėsti kaimo turizmą, siūlant nuotaikingas ekskursijas ir dirbtuves.

Onušio dvaro parko kraštovaizdis, į kurį įeina istoriškai pastatyti statiniai, ryški gamta – reljefas, sodiniai, jų kompozicija ir žiūrėjimo linijos, kurie su laiku išsaugojo savo pirminį charakterį. Dvaro ir parko kraštovaizdžio plėtrai įtakos turėjo keli žmogiškieji ir politiniai aspektai (žiūrėti 37 pav.).

37 pav. Onušio dvaro parko kraštovaizdžio istorinis grafikas

Dvaro kraštovaizdžio istorijoje funkcinė ir estetinė prasme aukščiausias taškas buvo XIX a. vidurys, kai Komarų šeimos atžala realizavo Europos architektoninių stilių tendencijas *Onušio* dvaro nuosavybėse – pasirinktas vietos aukščiausias taškas su gražiomis ir tolimomis žiūrėjimo linijomis į aplinką ir pastatyti pompastiniai klasicizmo stiliaus rūmai, kuriuos papildė vaizdingas parkas su vandens veidrodžiais. Iki šių dienų identifikuojami visi parke buvę statiniai arba jų liekanos – rūmų griuvėsiai, buvęs gyvenamasis namas, trys ūkiniai pastatai, iš kurių dviejų išlikę tik griuvėsiai, aliejaus bazė ir šunų prižiūrėtojo namelis. Parke yra trys tvenkiniai, iš kurių vienas didesnis – stipriai apaugęs, o du, palyginti, mažesni ir neraiškingi. Parko reljefo šlaite yra drėgmės, kuri susidaro dėl požeminių vandenų. Parko kraštovaizdis išsaugojo romantizmo nuotaiką dėl jame esančių vandens veidrodžių, gausos žalumos ir istorinių statinių ritmo. **Taigi šiame tyrinėjime keliamas kraštovaizdžio plėtros prioritetas – tai parko kraštovaizdžio erdvinės kompozicijos atnaujinimas ir naujų funkcijų suteikimas, kas leistų sukurti ir ramaus, ir aktyvaus poilsio galimybes kasdien ir šventinėmis dienomis.**

Onušio dvaro parko kraštovaizdžio kokybės tikslas: atnaujinti parko istorinio kraštovaizdžio kompoziciją su visomis esančiomis struktūromis ir elementais, suteikiant parkui funkcinės ir teminės naudos.

Onušio dvaro parko teritorijoje apibrėžtos šios teminės ir funkcinės zonos:

- *Reprezentacinė zona*, kuri apima vaizdingą parko dalį ir rūmų fasado aikštelės dalį. Šios zonos tarnauja kaip vietos tapatybės ir reprezentacijos „produktai“.
- *Miško parko zona*, kuri suformuota parko Š dalyje, kur dabartinėje situacijoje su laiku susidarė plačialapių miškui būdinga aplinka. Zona sutvarkyta užtikrinant įvairias poilsio ir vietos pažinimo galimybes.
- *Pievos zona*, planuojama parko R dalyje esančioje aikštelėje. Plati teritorija tarnauja kaip viešųjų renginių rengimo vieta su galimybe įrengti estradą po atviru dangumi ir kitą įrangą įvairioms pramogoms. Kasdieną pievoje planuojama leisti ganytis gyvuliams, tokiu būdu pajvairinant ir vietos estetiką, ir ekologiją.
- *Ūkinė zona*, kuri yra parko R dalyje ir į ją įeina automobilių stovėjimo aikštelė.

Kiekviena parkui suteikta teminė ir funkcinė zona susijusi su parkų istoriniais statiniais ir planavimu ir dabartinėje situacijoje – su erdvės optimaliu panaudojimo principu.

Parke pagal apibrėžtas zonas, atsižvelgiant į turimus istorinius liudijimus ir turimo kraštovaizdžio tyrimą, suformuotas takelių tinklas ir aikštelės, ko pagrindas yra angliškojo vaizdingojo parko filosofiniai principai – vingiuoti takeliai, poilsio vietos su žiūrėjimo linijomis į parką ir jame esančius objektus, taip pat numatomas vandens veidrodžių valymas ir prieigos gerinimas. Parko kraštovaizdis papildytas įvairiais elementais – bendro stiliaus suoliukais, šiuokšliadėžėmis, dviračių stovėjimo vietomis, informaciniais stendais ir krypčių nuorodomis. Parko įvairialypiam naudojimui numatytas stacionarus inventorių, pavyzdžiui, vaikų žaidimų įranga ir sporto inventorių, „žaliosios“ klasės, lavinamieji vietos pažinimo taškai, pažintiniai takai ir mobilusis inventorių, kuris turi atitikti parke planuojamas veiklas. Žiūrėjimo linijoje nuo rūmų kiemo fasado per centrinę aikštelę – ašies gale į istorinio reljefo paaukštinimą planuojama įrengti meno objektą. Per centrinės aikštelės perimetrą planuojama atnaujinti pasagos formos takelių tinklą. Parko kraštovaizdžiui įvairinti galima periodiškai įrengti trumpalaikius meno objektus, kurie įtrauktų vietos gyventojus jiems kurti, taip pat pritrauktų turistus bet kuriuo metų laiku.

Parko istoriniams statiniams, kurie šiuo metu iš dalies nefunkcionuoja, suteikti naujas turistų atvykimą skatinančias funkcijas. Rūmų griuvėsius planuojama konservuoti ir nuvalyti nuo kultūrinio sluoksnio. Rūmų griuvėsiai papildyti šiuolaikinio stiliaus apžvalgos platformomis, kurios veda per rūmų kolonas ir fasado, ir kiemo dalyje. Tokiu būdu suteikiama galimybė įsijausti į rūmų ir aplinkos didingumą per mastelio pajutimą. Apžvalgos platformos nukreiptos ir į rūmų paradinės aikštelės dalį, ir į parko kraštovaizdį su tvenkiniu, tiksliai fiksuojant vietą reprezentuojančius vaizdus. Rūmų paradinį ansamblį sudaro keli pastatai, iš kurių išliko ir sveiki pastatai, ir liekanos. Iš abiejų rūmų pusių buvusiuose gyvenamuosiuose namuose (Nr. 2) planuojama įrengti informacinį centrą ir „Poilsio namus“ privatiems ir nedideliems viešiesiems renginiams, pavyzdžiui, eilėraščių skaitymo vakarams, patalpų nuomai, seminarams, lekcijoms ir kt. Buvusiame ūkiniame pastate (Nr. 3) planuojama įrengti avidę ir sandėlį. Buvusio ūkinio pastato (Nr. 4) vietoje

(dabar griuvėsiai) numatyta atnaujinti pastato apimtį, naudojant šiuolaikinius sprendimus ir medžiagas ir įrengti vaikų ir jaunimo poilsio ir pažinimo aikštelę. Tuo tarpu parko centrinėje dalyje planuojama atnaujinti buvusį ūkinį pastatą (dabar likučiai) (Nr. 7), formuojant pergolos tipo laisvą permatomą erdvę su poilsiui skirtais suoliukais – sūpynėmis. Planuojama erdvė apauginama įvairiais vijokliniais augalais ir pasodinti įvairūs ūkinės reikšmės augalai – prieskoniniai, vienmečiai augalai – pupelės, žirniai ir pan., su nuoroda į pastato istorinę funkciją. Atnaujintoje ūkinio pastato apimtyje galima siūlyti įvairias kūrybines dirbtuves, vesti seminarus, taip pat privačius renginius. Parko teritorijoje atnaujinami ir istorinio akmens aptvėrimo, kuris istoriškai buvo svarbi parko sudedamoji dalis, blokai.

Asarės dvaro parko teminio ir funkcinio planavimo grafinę medžiagą žiūrėti 4 priede, 11.1 punkta, puslapis Nr. AS-1. Tuo tarpu, *Onušio* dvaro parko teminio ir funkcinio planavimo grafinę medžiagą žiūrėti 4 priede, 11.2 punkta, puslapis Nr. ON-1.

6.1. *Asarės* dvaro parko plėtros koncepcijos

Parko reprezentacinės zonos plėtros koncepcija (4 priedas, puslapis Nr. AS-2)

Asarės dvaro parko identitetas ir vietos vaidmuo, visų pirma, siejami su dvaro ansamblio ir kaimo centro plėtra ir, antra, su parko kraštovaizdžio istorine architektonine kompozicija. Taigi dvaro parką pristatančios zonos apibrėžtos su tikslu apsaugoti ir išsaugoti vietos identitetą per ryšį su istoriniais dvaro pastatais, šiuo atveju – žiūrėjimo linija į bažnyčią ir kraštovaizdžio planavimą – rūmų fasado dalyje.

Reprezentacinės zonos plėtros koncepcijos pagrindas – dvi dalys. Pirma dalis yra parko vėduoklės tipo planavimo atnaujinimas – žiūrėjimo linijos į bažnyčią formavimas. Dabartinėje situacijoje (žiūrėti 38 pav.) žiūrėjimo linija medžiams numetus lapus yra pastebima ir bažnyčią galima įžiūrėti. Tuo tarpu medžiams žaliuojant (žiūrėti 39 pav.) bažnyčios praktiškai neįmanoma įžiūrėti, ją užgožia medžiai. Istorinei žiūrėjimo linijai atnaujinti rekomenduojama atlikti šiuos veiksmus:

- Likviduoti arba perkelti į kitą vietą žiūrėjimui trukdančius ir užgožiančius elementus – vaikų žaidimų įrangą.
- Likviduoti atskirus istorine prasme mažaverčius medžius.
- Formuoti naujus sodinius – žiūrėjimui ir kompozicijai fiksuoti, numatant daugiapakopius sodinius – mažo, vidutinio dydžio ir didelius sodinius (pavyzdžiui, spirėją, putinus, jazminus, ožekšnius, iervas, lazdynus, gudobelių rūšis) ir sodinti naujus medžius (pageidautina išsaugant vietai būdingą dendrologinę introductentų įvairovę), užtikrinant palaipsninį medžių keitimą (žiūrėti 40 pav.). Tokiu būdu maksimaliai išsaugant žiūrėjimo liniją.

38 pav. *Asarės* dvaro parkas. Žiūrėjimo linija nuo rūmų į bažnyčią, 2019 metų ankstyvas pavasaris.

40 pav. *Asarės* dvaro parkas. Žiūrėjimo linijos nuo rūmų į bažnyčią atnaujinimo pasiūlymai.

39 pav. *Asarės* dvaro parkas. Žiūrėjimo linija nuo rūmų į bažnyčią. 2019 metų pavasario pabaiga.

- likviduojamos apimtys – vaikų žaidimų inventorių, galimi žiūrėjimo liniją užgožiantys medžiai.

- papildomos žiūrėjimo linijų formuojančios apimtys – daugiapakopiai sodiniai – žemų, vidutinių ir didelių sodinių grupės, medžiai, numatant palaipsniui pakeisti senus medžius.

Antroje reprezentacinės zonos dalyje yra rūmų fasado aikštelė – ovalas, kurį juosia privažiavimo kelias ir per vidinį perimetrą auganti ąžuolų eilė. Rūmų fasado aikštelė apima istorinius pastatus – dvaro rūmus, ūkinius pastatus ir dvaro valdytojo namus. Paradinės aikštelės dalį papildo varpinė ir karvelide. Istorškai ši vieta tarnavo kaip žmonių susibūrimo vieta. Dabar aikštelės viduryje išliko praėjusio amžiaus aštuntame dešimtmetyje įrengta sporto aikštelė, taip pat tiesiai dvaro rūmų pakojoje suformuota asfaltbetonio aikštelė su stačiakampe dekoratyvinių sodinių lysve (žiūrėti 41-44 pav.). XX a. gale ši vieta tarnavo kaip vietos gyventojų susibūrimų ir poilsio vieta, čia buvo rengiami vakarėliai ir viešieji renginiai. Dabar čia yra informacinis stendas apie *Asarės* dvaro ansamblį. Aukštelė pasenusi, planavimas neatitinka istorinės erdvės. Varpinės ir karvelidės bokštų išliko tik pamatų kolonos. Istoriniame valdytojo name įsikūrusi *Asarės* valsčiaus valdyba, biblioteka ir valsčiaus kraštovaizdžio įvairovės ekspozicija.

41 pav. *Asarės* dvaro parko želdinimo projekto fragmentas – rūmų paradinė dalis su planuojama sporto aikštelės įranga ir asfaltbetonio aikšte su stačiakampio formos lysve rūmų pakojoje, 2019 metų fotokopija.

42 pav. Vaizdas iš paradinės aikštelės dalies į *Asarės* dvaro rūmų fasadą, XX a. pradžia (Šaltinis: NKPV dokumentų centro archyvas).

43 pav. Vaizdas į per aštuntąjį XX a. dešimtmetį įrengtą aikštelę rūmų pakojoje, 2019 metai.

44 pav. Vaizdas į paradinę aikštelę ir rūmus. Aikštelėje aštuntame XX a. dešimtetyje įrengta sporto įranga, 2019 metai.

Vietą reprezentuojantiems tikslams pasiekti rekomenduojama atlikti šiuos veiksmus:

- Dvaro rūmų griuvėsių konservavimo darbai ir požeminių ėjimų atnaujinimas. Galima dvaro rūmų griuvėsiuose atnaujinti istorinės oranžerijos apimtį;
- Varpinės ir karvelidės bokštų atnaujinimas, papildant turistams skirtomis interaktyviomis ir vietą pristatančiomis paslaugomis;
- Rūmų paradinėje dalyje likviduoti XX a. aštuntame dešimtmetyje įrengtus elementus ir struktūras, išsaugant ovalinę aikštelę ir formuojant geometrinius sodinius rūmų pakojoje;
- Išmontuoti asfaltbetoninę dangą ir vietoje jos įrengti minkštos dangos takelius ir aikštelę. Prieigai prie konservuotų rūmų griuvėsių numatyti takelius aplink rūmų griuvėsius;
- Įrengti naujus tvarkymo elementus – bendro stiliaus suoliukus, atliekų dėžes ir informacinius stendus, krypčių nuorodas;
- Atnaujinti istorinius ūkinius pastatus ir suteikti jiems naujas funkcijas, pavyzdžiui, amatininkystės centrą ir kūrybines dirbtuves.

Reprezentacinės zonos plėtros koncepcija įgyvendinama palaipsniui ir nuolatos, ypatingai formuojant ir palaikant žiūrėjimo linijas nuo rūmų į bažnyčią erdvinę kompoziciją.

Parko rekreacinių priemonių koncepcija (4 priedas, puslapiai Nr. AS-3; AS-4; AS-5; AS-12)

Asarės dvaro parko rekreacinių arba poilsio priemonių koncepcijos pagrindas yra vietos daugiafunkcinis naudojimas, išsaugant jos teminį ir stilistinį vientisumą. Parko kraštovaizdis jau istoriškai ne tik tarnavo ūkio poreikiams patenkinti, bet ir kaip poilsio vieta šeiminiams. Taigi *Asarės* dvaro parke apibrėžtos šios aktyvios ir pasyvios rekreacijos galimybės pagal teminį ir funkcinį planavimo paskirstymą – vaizdingo parko, pievos ir sodo dalys:

- *Poilsiniai maršrutai* – parke planuojamas takelių tinklas, kuris užtikrina įvairias pasivaikščiojimų galimybes, pasivažinėjimus dviračiais ir jodinėjimo galimybes. Pasivaikščiojimų maršrutai planuojami parko atnaujintais ir naujai įrengtais takais, šalia kurių įrengti suoliukai ir atskiri trumpalaikiai meno ir erdviniai objektai. Pasivažinėjimui dviračiais planuojamas maršruto ratas per parko pagrindinį įėjimą – istorinius vartus, palei istorinį šiltnamį ir sodininko namuką kryptimi į šventyklos kalvą. Ateityje šį dviračių maršrutą galima plėsti, įtraukiant visus *Asarės* dvaro ansamblio istorinius objektus į po mažus Sėlijos miestus suformuotą dviračių maršrutą. Tuo tarpu jodinėjimui pritaikyti esami takai ir aikštelės aplink dvaro rūmų griuvėsius ir kelias į šventyklos kalną. Ateityje konservuotų griuvėsių aikštelėje parko pusėje galima vesti santuokų ceremonijas ir kitus privačius renginius, kurie tęstųsi arklių kinkinyje iki šventyklos kalno. Papildomai žiemą galima įrengti slydinėjimo trasą palei parko takelių tinklą, gali būti įrengtas 800 m ilgio lygumų slydinėjimo ratas;
- *Renginių aikštelės* – parko teritorijoje planuojamos kelios aktyvaus ir pasyvais poilsio zonos. Dvaro rūmų R pusės aikštelė pritaikyta privatiems renginiams, pavyzdžiui, santuokų ceremonijoms, krikštynoms, gimimo dienos iškylos ir kt. renginiams šiltuoju metų laiku. Renginiams planuojama mobilioji įranga ir dekoracijos, kurios neuždengtų parko žiūrėjimo linijos nuo rūmų į bažnyčią. Dvaro rūmų P dalies aikštelėje aktyvus poilsis visais metų laikais – sporto ir sveikos gyvensenos veikla, pavyzdžiui, ritinė mankšta, joga, kriketas, šachmatų turnyrai, skandinaviskas ėjimas ir apšilimo taškai bei kiti renginiai, kuriems nereikia stacionarios įrangos. Kiekvienoms priemonėms įgyvendinti dalyviai arba organizatoriai užtikrina reikalingą inventorių. Žiemą šioje aikštelėje galima įrengti nedidelę čiuožyklą vietiniams gyventojams pramogauti. Parko PV gale planuojama didesnė parko aikštelė, kuri skirta viešiesiems renginiams, pavyzdžiui, valsčiaus šventės, metų šventės, amatininkų turgeliai, kino vakarai ir kiti teminiai renginiai visais metų laikais. Šioje vietoje įrengiama perkeliama estrada po atviru dangumi, suoliukai, pastogės, prekybos standai ir kt. įranga pagal planuojamą renginį. Tuo tarpu parke atnaujinamose sodo dalyse (parko R ir V pusės) galima rengti nedidelius renginius po atviru dangumi vietiniams gyventojams ir jų svečiams, pavyzdžiui, rudens talkos su sulčių spaudimu, gastronomijos pamokos, šventinės

iškylos (pavyzdžiui, baltosios staltiesės šventės (gegužės 4 d. – vert. past.), lavinančios sveikatą skatinančios лекcijos, seminarai;

- *Sutvarkytos aktyvios veiklos aikštelės* – parke planuojamos kelios žaidimų, sporto ir pažintinės aikštelės. Parko V dalyje numatytos vaikų žaidimų aikštelės su natūralių medžiagų ir išradingo dizaino žaidimų inventoriu. Viena aikštelė skirta mažesniems vaikams – amžiaus grupė nuo 2 iki 5 metų ir kita aikštelė didesniems vaikams – 5-12 metų amžiaus grupei. Sportą ir sveiką gyvenseną skatinantis inventorių planuojamas ir parko V dalyje, taigi formuojama aikštelė įvairioms amžiaus grupėms. Sporto inventorių – tai individualių treniruočių elementai – raumenų tonusui, balansui ir judėjimą skatinantis inventorių. Įranga iš natūralių medžiagų, jeigu tai įmanoma ir natūralių atspalvių. Žaidimų ir sporto aikštelės tikslingai įrengiamos toliausioje parko dalyje. Tokiu būdu skatinant pasivaikščiojimą po visą naudingą parko erdvę. Dabartinė žaidimų aikštelė likviduojama arba perkeliama į artimesnių namų kiemus. Taip pat esamos sporto aikštelės rūmų paradinėje aikštelėje likviduojamos ir komandinių žaidimų aikštelės perkeliama į kitas kaimo artimiausias teritorijas. Papildomai parko pievos dalyje įrengti pojūčių taškai, kurie leidžia pajusti, išgirsti, pamatyti ir pauostyti. Šis inventorių papildomas lavinančia veikla, kurios pagrindas – parke planuojamos stacionarios ir perkeliama „žaliosios“ klasės.
- *Vandens telkinių tvarkymas* – parko teritorijoje išliko du vandens telkiniai. Vienas tvenkinys yra parko centrinėje dalyje ir reguliariai tvarkomas, tuo tarpu, antras – yra parko P dalyje ir stipriai apaugęs. Pagal plėtros koncepciją planuojama nuvalyti ir praplėsti apaugusį tvenkinį ir per nedidelį kanalą sujungti su parko centriniu tvenkiniu. Tokiu būdu užtikrinama reguliari tvenkinių vandens cirkuliacija, kuri padeda išsaugoti atvirą vandens veidrodį ir sumažina tvenkinio apaugimą. Kanalo įrengimas parko kraštovaizdyje įneštų papildomos romantinės nuotaikos, taip pat pajvairintų estetiką ir ekologiją. Atsižvelgiant į vietos aukščio žymą, kanalą būtina įrengti su nuolydžiu iš P galo tvenkinio į parko centrinį tvenkinį. Prie abiejų tvenkinių bus pasivaikščiojimų takai su poilsio vietomis ir suoliukais. Trijose vietose planuojami nedideli romantiški tilteliai per naujai įrengtą kanalą. Tvenkinius neplanuojama naudoti plaukiojimui arba vežinėjimui valtimi.

Kadangi *Asarės* dvaro parko teritorija nėra didelė, joje nenumatomos atskiros turistinės zonos, kurios užtikrintų, pavyzdžiui, nakvynę palapinėse. Nedidelį skaičių namelių ant ratų būtų galima pastatyti planuojamoje parko ūkinėje zonoje – automobilių stovėjimo vietoje.

Parko lavinančios veiklos koncepcija (4 priedas, puslapiai AS-3; AS-6; AS-7)

Parko lavinančiosios veiklos koncepcijos pamatas – jame esančių vertybių suvokimas ir perdavimas ateinančioms kartoms. Dabartinėje situacijoje kraštovaizdis papildytas gausiais ir įvairiais daugiamečiais sodiniais kurie turi ne tik estetinės, bet iš šviečiamosios reikšmės. Pagal koncepciją planuojama parke įrengti trys skirtingų temų pažintinius maršrutus:

- *Gamtos vertybių pažinimo maršrutai* – planuojami du teminiai gamtos vertybių pažinimo maršrutai: (1) parko vegetacijos pažinimo maršrutas – parko centrinėje dalyje nuosekliai pažinti parko istorinius sodinius – retus ir introdukuotus medžius,

taip pat saulės ir šešėlio daugiametės lysves bei augalines žoleles ir (2) parko biologinės įvairovės pažinimo maršrutas – daugiausia per parko perimetrą, tiriant vietos gamtines buveines. Parke prie ypatingai vertingų medžių ir žolynų egzempliorių dedamos informacinės plokštelės su medžio pavadinimu ir parametrais. Ateityje papildant parko kraštovaizdį naujais medžiais ir žolynais, taip pat rūšių buveinėmis, formuojami gamtos pažinimo maršrutai ir kitoje parko dalyje ir aplinkui;

- *Kultūrinių istorinių vertybių pažinimo maršrutai* – planuojami du kultūrinio istorinio paveldo pažinimo maršrutai – didelis ir mažas žiedas. Didelis žiedas apima pasivaikščiojimą arba pasivažinėjimą dviračiu po istorinę dvaro ansamblio teritoriją, tiriant visus identifikuojamus statinius ir objektus, pavyzdžiui, vėjo malūną, spirito daryklą, krautuvę, šventyklos kalną, koplyčią, bažnyčią ir kt. Mažas žiedas apima kultūrinio istorinio paveldo apžiūrėjimą parko viduje ir aplinkui, nagrinėjant parko planavimo struktūrą, apsilankant rūmų griuvėsiuose ir jų požeminiuose įėjimuose, buvusiam valdytojo name, varpinėje ir karvelydėje, buvusiam sodininko namelyje, šiltnamyje ir kt. objektuose. Prie svarbiausių objektų pateikiama aiškinamoji informacija stenduose;
- *Pojūčių takas* – formuojamas siekiant pajvairinti parko kraštovaizdį ir rasti galimybių lavintis gamtoje. Takas formuojamas parko P dalyje apie centrinę aikštelę. Tako trasoje iš šonų išdėlioti pažinimo elementai vaikams ir stacionari „žalioji“ klasė. Papildomai galima įrengti perkeliamą žaliąją klasę tarp centrinio tvenkinio ir atnaujinamo šiltnamio. Pažinimo ir pojūčių takas su laiku papildomas įvairiais konkrečiu metu aktualiais trumpalaikiais erdviniais objektais.

Visi maršrutai aprašyti informacinėse bukletuose ir stenduose, kartografinėje medžiagoje, kuri siūloma valsčiaus valdybos pastate, taip pat parko teritorijoje prie pagrindinių įėjimų. Didžiausią maršrutų dalį galima apeiti ir pažinti individualiai, tačiau pagilintam suvokimui gali būti kviečiamas vietinis gidas.

Funkcinė planavimo koncepcija (4 priedas, puslapiai AS-8 – AS-13)

Funkcinio planavimo pagrindas – vietos istorinis paveldas – struktūra, architektoninė ir erdvinė kompozicija, taip pat dabartinės situacijos socialinės, politinės ir ekonominės sąlygos. Vietos funkcionalumą kuria mobilumas arba judėjimo srautas ir vizualinė erdvė. *Asarės* dvaro parke planuojami šie funkcinio planavimo sprendimai:

- *Įėjimo į parką takai ir judėjimo sistema* – planuojama išsaugoti beveik visus istorinius ir dabar suformuotus įėjimus į parko teritoriją. Rekomenduojama likviduoti su laiku suformuotą takelį, kuris kerta parko pagrindinę alėją – organizuojant pėsčiųjų srautą iš daugiabučių namų per istorinius vartus ir palei rūmų griuvėsius. Taip pat rekomenduojama likviduoti pravažiuojamą kelio ruožą parko P dalyje, išsaugant prieigą prie žemės ūkio paskirties sklypų, bet netęsiant šio kelio per parką. Pageidautina formuoti vieną matomą įėjimo tašką į parko teritoriją – šiuo atveju pro istorinius vartus. Istorinius vartus rekomenduojama atnaujinti ir pastatyti pagrindinį informacinį stendą (perkelti iš rūmų griuvėsių) ir kryptčių nuorodas (dizaino pasiūlymus žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. AS-5). Judėjimo po

parką sistema organizuota formuojant pasivaikščiojimų žiedus ir užtikrinant pristatymo ir operatyvaus transporto prieigą prie viešojo pobūdžio objektų (schemą žiūrėti 4 priedo puslapyje AS-12);

- *Aplinkos prieinamumo pasiūlymai* – parko teritorija yra lygi, be ryškaus reljefo, taigi aplinkos prieinamumo klausimai sprendžiami taikant valstybės nustatytas gaires ir gerosios praktikos pavyzdžius. Visų pirma, vengti laiptelių, jų vietoje formuoti nedidelius šlaitus, antra, numatant aiškias ribas, ypatingai tose vietose, kur keičiasi lygmenys, trečia, užtikrinti maksimaliai lygius ir tvirtus takelių ir aikštelių pamatus be duobių ir erozijos, ir, ketvirta, užtikrinant aiškiai apibrėžtus maršrutus su atitinkama įranga – lytėjimo kortelėmis, ženkliniu ir t. t. Visa *Asarės* dvaro parko teritorija, atsižvelgiant į minėtą, pritaikyta žmonėms, turintiems ypatingų poreikių. Gerosios praktikos sprendimus žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. AS-13.
- *Eismo organizacija* – iš viso 56 stovėjimo vietoms, iš kurių 3 stovėjimo vietos skirtos žmonėms, turintiems ypatingų poreikių ir 3 autobusų stovėjimo vietos. Stovėjimo aikštelė planuojama savivaldybei priklausančioje teritorijoje su prijungimu prie savivaldybės kelio. Parko teritorijoje išsaugota transporto prieiga prie ir aplink rūmų griuvėsius, taip pat privažiavimas prie *Asarės* kraštotyros muziejaus. Planuojamoje stovėjimo aikštelėje numatyta kieta danga iš ekologinės trinkelės arba su žolės-vejų koriais, kuri kasdieną, kai aikštelė neužpildyta transportu, vizualiai mažiau pastebima ir labiau tinka kaimo vietai. Prie stovėjimo aikštelės prijungiamas netvirtos dangos pėsčiųjų takas, kuris veda į pagrindinį įėjimą į parką (detalų sprendimą žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. AS-9). Rūmų paradinės aikštelės asfaltbetonio dangą rekomenduojama keisti į granito trinkelę arba netvirtą dangą. Kitoje parko dalyje transportui naudoti numatyti takai planuojami bent 3,5 m pločio, netvirtos dangos (žiūrėti 4 priedo puslapį AS-10);
- *Pėsčiųjų eismo organizacija* – Pėsčiųjų judėjimas daugiausia užtikrinamas nuo naujai pastatytos stovėjimo aikštelės ir išlikusio judėjimo srauto iš gyvenamųjų namų. Parko teritorijoje esmingai planuojama išplėsti takelių tinklą, taip pat pagerinti turimus takus. Formuojami nauji pasivaikščiojimų maršrutai, apimantys visą parko teritoriją. Turimi takeliai išsaugoti, bet šiek tiek keičiama konfigūracija – turi būti formuojami labiau plastiški ir vaizdingą parką atitinkantys. Visiems pėsčiųjų takams numatyta 2,2 m pločio netvirta danga. Atskirose vietose, kur planuojamas ir dviračių maršrutas, takelių minimalus plotis yra 3,0 m (žiūrėti 4 priedo puslapį Nr. AS-10);
- *Tvorų trasa* – palei parko R ribą išliko istorinė tašyto akmens tvora, kuri dabar yra iš dalies sugriuvusi. Rekomenduojami jos konservavimo ir atnaujinimo darbai, vadovaujantis architektoniniais ir meniniais tyrimais;
- *Informaciniai stendai, krypčių nuorodos* – parke planuojama įrengti informacinius stendus, katedros tipo stendus ir krypčių nuorodas. Bendrasis informacinis stendas, kuriame teikiama informacija apie dvaro statinius turi būti statomas prie parko pagrindinio įėjimo (istorinė vartų dalis), taip pat šioje vietoje įrengiama viena iš krypčių nuorodų. Antra nuoroda įrengiama šalia rūmų griuvėsių, maksimaliai netrukdant vizualiai suvokti rūmų apimtį. Įvairios kitos informacinės plokštelės,

taip pat katedros tipo stendai įrengiami prie kultūrine istorine prasme svarbių objektų ir gamtos vertybių. Informacinės plokštelės turi vizualiai neužgožti ir atitikti parko kraštovaizdį (dizaino pasiūlymai pateikti 4 priedo puslapyje Nr. AS-5);

- *Mažosios architektūrinės formos* – parke rekomenduojama atnaujinti visas mažąsias architektūrines formas – suoliukus, šiukšlių dėžes, informacinius stendus ir papildyti naujomis poilsio vietomis ir jų tvarkymu. Papildomai parko teritorijoje įrengiamos vietos dviračiams pastatyti (šalia rūmų griuvėsių). Kadangi dvaro ansamblyje pastebimi įvairūs stiliai, pasiūlymas mažąsias architektūrines formas kurti šiuolaikinio dizaino, kad būtų kontrastas su istoriniais objektais. Dizaino pasiūlymus žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. AS-5).
- *Žiūrėjimo linijos ir istorinės aikštelės* – *Asarės* dvaro parko planavimo liudijimai išsaugojo labai mažai informacijos apie parko erdvinę kompoziciją, taigi dabartinėje situacijoje parke identifikuojamos tik kelios istorinės aikštelės ir vėduoklės formos principu suformuota žiūrėjimo linija iš rūmų į bažnyčią. Istorinės ir naujos parko aikštelės formuojamos vadovaujantis parke esančia vegetacija, takelių tinklo ir planuojamomis žiūrėjimo linijomis, siekiant vietos erdviškumo pojūčio. Rekomenduojama pašalinti sporto inventorių ir atnaujinti rūmų paradinę ovalo formos aikštelę. Tuo tarpu sodiniais būtina papildyti pagrindines žiūrėjimo linijos aikšteles, rūmų griuvėsių P dalies aikštelę. Naujos parko aikštelės formuojamos prie planuojamų vaikų žaidimų aikštelių ir parko P dalyje prie tvenkinio. Aikštelių planavimo principus žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. AS-11;
- *Senieji sodiniai* – istoriškai *Asarės* dvaro parke gausi introdukuotų medžių įvairovė. Ir šiomis dienomis parko vegetacinė įvairovė išlieka naujai suformuotuose daugiamečių augalų lysvėse. Parke yra senų sodinių eilės – liepų ir klevų alėja ir ąžuolų ovalas rūmų paradinėje aikštelėje. Liepų alėjoje iškrito keli medžiai, kuriuos ateityje reikėtų atnaujinti, taip pat reikia sutvarkyti medžių vainikus. Parko viduje esami seni sodiniai turi būti nuvalyti nuo sėjinukų ir mažaverčių medžių, taip pat pagrindines žiūrėjimo linijas užgožiančius medžius reikėtų pašalinti. Atnaujintini istoriškai introdukuoti medžių taksonai, pavyzdžiui, baltalksnio ir paprastojo klevo rūšys ir krūmų rūšys (korinto rozinos, sausmedžiai, alyvos, netikrieji jazminai ir t. t.);
- *Nauji sodiniai* – parko kraštovaizdis su laiku nukentėjo nuo teritorijos naudojimo vietinių gyventojų poreikiams. Taigi parko centrinėje ir P dalyje susidarė parkui nebūdingos aikštelės. Rekomenduojama šią teritoriją papildyti naujais sodiniais, atsižvelgiant į planuojamą takelių tinklą ir vietai suteiktas funkcijas. Nauji sodiniai formuojami kelių pakopų su žydinčiais akcentais žolėje, pavyzdžiui, svogūninėmis gėlėmis. Svarbu išsaugoti parke esančias laukinių tulpių teritorijas, taigi šiose vietose reikia kruopščiai apmąstyti naujų didelių medžių sodinimą, kad jie nesudarytų per didelio šešėlio. Šalia parko tvenkinių sodinami gluosnių (*Salix sp.*) rūšių medžiai. Taip pat naujai suformuoto kanalo dalyse išsaugomos žydinčios pievos, kurios šienaujamos 2 kartus per sezoną – vasarą po Joninių ir rudenį. Parko R ir V dalyse planuojama sodinti medžius. R dalyje vaismedžius planuojama

sodinti neužgožiant pagrindinės žiūrėjimo linijos iš rūmų į bažnyčią. Rekomenduojamas naujų sodinių grupės žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. AS-8.

6.2. Onušio dvaro parko plėtros koncepcijos

Parko reprezentacinės zonos plėtros koncepcija (4 priedo puslapis Nr. ON-2)

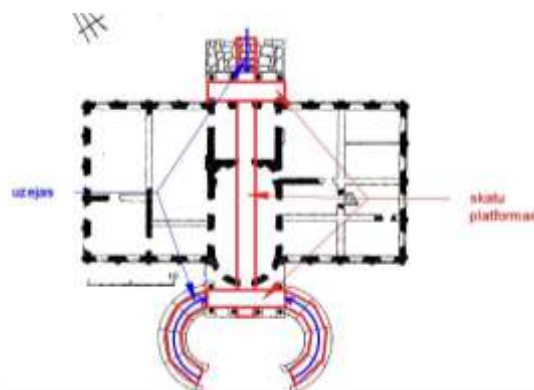
Onušio dvaro parko identitetas ir vietos vaidmuo siejami su įspūdingais klasicizmo rūmais ir su parko kraštovaizdžio istorine architektonine kompozicija. Taigi dvaro parką pristatančios zonos apibrėžtos, siekiant apsaugoti ir išsaugoti vietos identiteto charakterį per rūmų konservaciją, paradinės dalies ansamblio atnaujinimą ir funkcijų suteikimą bei pagrindinės žiūrėjimo linijos iš rūmų į tvenkinį ir atvirkščiai, atnaujinimą.

Reprezentacinės zonos plėtros koncepcijos pagrindas – dvi dalys. Pirma dalis apima parko paradinės dalies ansamblio atnaujinimą, taip pat privažiavimo prie paradinės aikštelės atnaujinimą, rūmų konservaciją ir funkcijos suteikimą ir istorinių pastatų atnaujinimą ir funkcijų suteikimą.

Rūmų paradinė aikštelė sujungia istorinius pastatus – dvaro rūmus, gyvenamąjį ir ūkinius pastatus. Visi istoriniai pastatai sujungiami privažiavimo kelio, kuris matomas ir istorinėse nuotraukose (žiūrėti pav. 32, 33.). Dabartinėje situacijoje paradinės dalies takelių tinklas visiškai pasikeitė – dingo puslankiu išlenktas privažiavimo kelias prie rūmų, tačiau išliko kelios istorinių krūmų grupės paradinės aikštelės tolesnėje dalyje žiūrint nuo rūmų (žiūrėti pav. 45 ir 47). Paradinė dalis papildyta informaciniu stendu (žiūrėti pav. 48). Rūmų griuvėsiuose nuskaitoma klasicizmo stiliaus architektūra su įspūdingomis kolonomis, pusračio sale ir pandusais kiemo dalyje (žiūrėti pav. 46 ir 49). Dabar prie rūmų griuvėsių apribota prieiga, įrengta tvora ir įspėjimas apie tai, kad šalia būti pavojinga. Paradinę aikštelę išardė istorinės situacijos neatitinkantis privažiavimo kelias. Viename gyvenamajame name vyksta ūkinė veikla ir su tuo susieta artimiausia aplinka.

45 pav. Vaizdas iš viršaus į *Onušio* dvaro rūmus ir paradinę aikštelę, XXI a. pradžia (Šaltinis: *Onušio* istorijos muziejus).

46 pav. *Onušio* dvaro rūmų planas (Šaltinis: Lietuvos kultūros paveldo centrinė biblioteka). Planas papildytas funkcijos suteikimu – atnaujinta prieiga prie rūmų.

47 pav. Fragmentas iš *Onuškio* dvaro parko paradinės dalies topografinio plano, 2014 metai (Šaltinis:: Rokiškio rajono savivaldybės *Onuškio* dvaro tyrimo dokumentas)

48 pav. Vaizdas iš rūmų į paradinę aikštelę. Kairėje pusėje veimutinė pušis (*Pinus strobus*), silpno vitališkumo, centre istorinės krūmų grupės ir informacinis stendas, 2019 metai.

49 pav. Vaizdas iš kiemo dalies į rūmus. Pusracio kolonada ir pandusai iš abiejų pagrindinio įėjimo į rūmus pusių, 2019 metai.

Vieta reprezentuojantiems tikslams pasiekti rekomenduojama planuoti šiuos veiksmus:

- Dvaro rūmų griuvėsių konservacijos darbai ir šiuolaikiškai sprendžiamos apžvalgos platformos ir pavėsinių įrengimas rūmų viduje ir prie įėjimo (žiūrėti 46 pav.);
- Išmontuoti turimą privažiavimo kelią ir įrengti naują pusracio formos privažiavimo kelią (pageidautina atlikus archeologinius tyrimus, tiksliai keliui nustatyti). Prieigai prie konservuotų rūmų griuvėsių numatyti netvirtos dangos takus aplink rūmų griuvėsius;

Rūmų paradinės dalies aikštelėje planuotos geometrinės formos daugiamečių ir kitų dekoratyvinių sodinių lysvės;

Palaipsniui atnaujinti istorinius senus sodinius – pasodinti naujas veimutines pušis ir kt.;

Įrengti naujus elementus – bendro stiliaus suoliukus, atliekų dėžes, vietas dviračiams statyti ir informacinius standus, krypčių nuorodas;

Atnaujinti istorinius gyvenamuosius ir ūkinius pastatus ir suteikti naujas funkcijas – įkurti informacinį centrą, „Poilsio namus“, vaikų ir jaunimo poilsio ir žaidimų vietas.

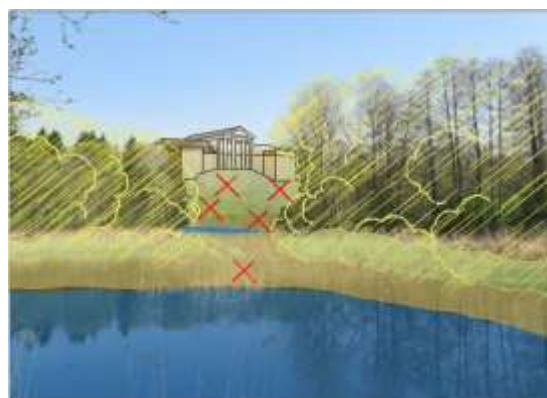
Antra reprezentacinės zonos dalis – žiūrėjimo linija iš rūmų į didelį parko tvenkinį ir žiūrėjimo linija iš tvenkinio į rūmus. Dabar žiūrėjimo linija minimaliai nuskaitoma medžiams numetus lapus (žiūrėti 50 pav.), tuo tarpu medžiams žaliuojant vaizdas visiškai

dingęs (žiūrėti 51 pav.). Parke blogos būklės išliko didelis tvenkinys – visiškai dingo ir neįžiūrima istoriškai esanti salelė, tvenkinys stipriai apaugęs. Parko mažasis tvenkinys gerai išliko, pastebima, kad yra požeminių vandenų. Parko kraštovaizdis atnaujinamas, atveriant istoriškai svarbų vaizdą iš tvenkinio į rūmus (žiūrėti 52 pav.). Vaizdui atnaujinti būtina atlikti šiuos veiksmus:

- Žiūrėjimo linijos traseje likviduoti visus mažaverčius medžius, paliekant tik dendrologinę prasme reikšmingus egzempliorius. Vaizdą valyti galima tik atlikus topografinius matavimus ir detalią dendrologinę inventorizaciją;
- Formuoti naujus sodinius – vaizdui ir kompozicijai fiksuoti, numatant daugiapakopius sodinius – mažo, vidutinio dydžio ir didelius sodinius (pavyzdžiui, spirėją, putinus, jazminus, ožekšnius, ievas, lazdynus, gudobelių rūšis) ir sodinti naujus medžius, užtikrinant palaipsninį medžių keitimą;
- Tvenkinio valymo priemonės – valyti krantus nuo augalų, užtikrinant prieigą ir formuojant reprezentacinius vaizdus formuojančias platformas;
- Takelių tinklo atnaujinimas, šalia rūmų užtikrinant aplinkos prieinamumą.

50 pav. Onušio dvaro parkas. Žiūrėjimo linija iš rūmų į tvenkinį. Tolumoje įžiūrimi mažas ir didelis tvenkiniai. 2019 metai, ankstyvas pavasaris, medžiai be lapų.

52 pav. Onušio dvaro parkas. Žiūrėjimo linijos nuo didelio tvenkinio į dvaro rūmus atnaujinimo siūlymai.

51 pav. Onušio dvaro parkas. Žiūrėjimo linija iš rūmų į tvenkinį. Nematomi vandens veidrodžiai.

✗ - likviduojamos apimtys - medžiai;

☼ - išsaugomos ir papildomos vaizdą formuojančios apimtys – daugiapakopiai sodiniai – žemų, vidutinių ir aukštų krūmų grupės, medžiai, numatant palaipsniui pakeisti senus medžius.

Reprezentacinės zonos plėtros koncepcija įgyvendinama palaipsniui ir nuolatos, ypatingai formuojant ir palaikant žiūrėjimo linijos iš rūmų į tvenkinį ir atvirkščiai erdvinę kompoziciją.

Parko rekreacinių priemonių koncepcija (4 priedas, puslapiai Nr. ON-3; ON-4; ON-5; ON-12)

Onušio rekreacinių arba poilsio priemonių koncepcijos pagrindas yra vietos daugiavertis naudojimas, išsaugant jos teminį ir stilistinį vientisumą. Parko kraštovaizdis jau istoriškai ne tik tarnavo kaip ūkio poreikiams patenkinti, bet ir kaip poilsio vieta šeiminiams. Taigi Onušio dvaro parke apibrėžtos aktyvios ir pasyvios rekreacijos galimybės pagal teminį ir funkcinį planavimo paskirstymą – vaizdingo parko, miško parko ir pievos zonas:

- *Poilsiniai maršrutai* – parke planuojamas takelių tinklas, kuris užtikrina įvairias pasivaikščiojimų galimybes, pasivažinėjimus dviračiais ir jodinėjimo galimybes (rūmų paradinėje dalyje). Pasivaikščiojimų maršrutai planuojami parko naujai įrengtais takais, šalia kurių įrengti suoliukai ir apžvalgos platformos prie tvenkinio. Pasivažinėjimui dviračiais planuojamas maršruto ratas per parką, šis maršrutas susijęs su esamu Rokiškio apskrities dvarų dviračių maršrutu. Dviračių maršrutas įrengiamas parko perimetru ir baigiasi rūmų paradinėje aikštelėje. Tuo tarpu jodinėjimui pritaikyti esami takai ir aikštelės rūmų paradinėje dalyje ir pievoje parko R pusėje. Jodinėjimo inventoriui gali būti pritaikytas buvęs ūkinis pastatas, kur planuojama klėtis ir sandėlio patalpos. Ateityje konservuotų rūmų griuvėsių paradinėje aikštelėje galima rengti santuokų ceremonijas ir kitus privačius renginius. Dėl parko ryškaus reljefo žiemos sportinė veikla, tokia, kaip slydinėjimas lygumu slidėmis, nerekomenduojama. Tačiau galimi kiti „žiemos džiaugsmiai“ – čiuožinėjimas, pasivažinėjimai rogutėmis, įvairios šventės ir kt.;
- *Renginių aikštelės* – parko teritorijoje pagal apibrėžtas zonas planuojamos kelios aktyvaus ir pasyvaus poilsio aikštelės. Dvaro rūmų paradinė dalis tarp rūmų griuvėsių ir planuojamo „Poilsio namuko“ pritaikyta privatiems renginiams, pavyzdžiui, santuokų ceremonijos, krikštynos, gimimo dienų iškylos ir kt. renginiams šiltuoju metų laiku. Renginiams lauke užtikrinti planuojama mobili įranga ir dekoracijos, o vidaus renginiams naudojamos „Poilsio namelio“ patalpos. Dvaro ŠV dalyje – miško parko zonoje planuojamas aktyvus poilsis visus metus – sporto ir sveikos gyvensenos aikštelė, pavyzdžiui, žaisti kamuoliu, jogai, skandinaviskam ėjimui rinktis ir apšilti ir kt. veiklai, kuriai nereikia stacionarios įrangos. Kiekvienai veiklai įgyvendinti dalyviai arba organizatoriai rūpinasi reikalingu inventoriu. Parko PV – reprezentacinės zonos vaizdinėje parko dalyje, atnaujintoje tvenkinio salelėje, galima planuoti koncertus, taip pat gastronomijos renginius ant vandens. Aikštelė žiūrėjimo linijoje iš rūmų į tvenkinį skirta žiurovų ir klausytojų sėdimoms vietoms, kurios įrengiamos konkrečiam renginiui. Parko R dalyje – pievos zonoje išsaugota plati aikštelė, kuri tarnauja kaip įvairių viešų renginių vieta, taip pat, reikalui esant, palapinėms statyti. Parko aikštelė skirta

viešiams renginiams organizuoti, pavyzdžiui, valsčiaus šventės, metų šventės, amatininkų turgeliai, kino vakarai ir kiti teminiai renginiai įvairiu metų laiku. Šioje vietoje įrengiama mobilioji estrada po atviru dangumi, suoliukai, pastogės, prekybos stendai ir kt. įranga pagal planuojamą renginį. Kasdieną pievoje planuojama ganyti gyvulius, juos aptveriant nedidele tvorele;

- *Sutvarkytos aktyvios veiklos aikštelės* – parke planuojamos kelios žaidimų, sporto ir pažintinės aikštelės. Didžiausia vaikų ir jaunimo žaidimų ir poilsio aikštelė planuojama vietoje buvusio ūkinio pastato griuvėsių, formuojant pastato apimtį formuojantį objektą, kuriame integruotas įvairus žaidimų ir poilsio inventorių su vietą pristatančiais elementais. Aikštelė skirta 8-15 metų amžiaus grupei. Tuo tarpu parko ŠV dalyje planuojamos vaikų žaidimų aikštelės su natūralių medžiagų kūrybingo dizaino inventorių 2-12 metų amžiaus grupei. Sporto ir sveikos gyvensenos veiklai skatinti, taip pat kaip nuoroda į sportiškus dvaro savininkus, miško zonos dalyje planuojama atletams skirta trasa su išdėstytais inventorių – improvizuotu rutulio stūmimo sektoriumi, šuolių į aukštį inventorių, jėgos ir balanso inventorių;
- *Vandens telkinių tvarkymas* – parko teritorijoje išliko trys vandens telkiniai. Didžiausias parko tvenkinys yra parko V dalyje, likę du mažesni tvenkiniai yra nuo rūmų į kairę ir į dešinę. Didžiausias tvenkinys stipriai apaugęs. Siekiant užtikrinti kraštovaizdžio estetiką ir vietos istorines funkcijas būtina atlikti tvenkinio valymo ir platinimo darbus. Tvenkinyje būtina atnaujinti salelę. Palei didelio tvenkinio perimetrą neplanuojamas pasivaikščiojimų takelis su poilsio suoliukais ir vaizdą fiksuojančiomis platformomis – tvenkinio PV ir ŠR dalyse. Didelis tvenkinys skirtas ir plaukioti valtimi. Mažesnius tvenkinius būtina valyti ir atnaujinti vandens veidrodžius.

Parko lavinančios veiklos koncepcija (4 priedas, puslapiai ON-3; ON-6; ON-7)

Parko lavinančiosios veiklos koncepcijos pamatas – jame esančių vertybių suvokimas ir perdavimas ateinančioms kartoms. Pagal koncepciją planuojama parke įrengti tris skirtingų temų pažintinius maršrutus:

- *Gamtos vertybių pažinimo maršrutai* – planuojami du teminiai gamtos vertybių pažinimo maršrutai: (1) parko vegetacijos pažinimo maršrutas – parko centrinėje dalyje nuosekliai pažinti parko istorinius sodinius – retus ir introdukuotus medžius, ir (2) parko biologinės įvairovės pažinimo maršrutas – formuojamas nepriklausomai nuo planuojamo takelių tinklo, ištiriant vietos natūralias buveines. Parke prie ypatingai vertingų medžių ir žolynų egzempliorių dedamos informacinės plokštelės su medžio pavadinimu ir parametrais. Ateityje papildant parko kraštovaizdį naujais medžiais ir žolynais, taip pat rūšių buveinėmis, formuojami gamtos pažinimo maršrutai ir kitoje parko dalyje ir aplinkui;
- *Kultūrinių istorinių vertybių pažinimo maršrutai* – apima kultūrinio istorinio paveldo apžiūrą parko teritorijoje, suvokiant parko planavimo struktūrą, tyrinėjant rūmų griuvėsius, buvusius ūkinius ir gyvenamuosius pastatus, buvusį šunų prižiūrėtojo namelį, parko alėją ir kitus objektus. Prie svarbiausių objektų pateikiama aiškinamoji informacija stenduose;

Visi maršrutai aprašyti informacinėse bukletuose ir stenduose, kartografinėje medžiagoje, kuri siūloma valsčiaus valdybos pastate, taip pat parko teritorijoje prie pagrindinių įėjimų. Didžiausią maršrutų dalį galima apeiti ir pažinti individualiai, tačiau pagilintam suvokimui gali būti kviečiamas vietinis gidas.

Funkcinė planavimo koncepcija (4 priedas, puslapiai ON-8 – ON-13)

- Funkcinio planavimo pagrindas – vietos istorinis paveldas – struktūra, architektoninė ir erdvinė kompozicija, taip pat dabartinės situacijos socialinės, politinės ir ekonominės sąlygos. Vietos funkcionalumą kuria mobilumas arba judėjimo srautas ir vizualinė erdvė. *Onušio* dvaro parke planuojami šie funkcinio planavimo sprendimai:
- *Įėjimo į parką takai ir judėjimo sistema* – planuojama išsaugoti pagrindinius įėjimus į parko teritoriją – daugiausia, ŠR ir R dalyse. Rekomenduojama likviduoti su laiku suformuotą privažiavimo kelią per rūmų paradinę aikštelę, vietoje to įrengiant naujus įėjimus, kurie istoriškai formavo paradinės dalies privažiavimo kelius. Likviduojamas takelis, kuris parko V dalyje kerta istorinę akmeninę tvorą, taip pat taką parko PV dalyje, kuris tęsiasi už parko teritorijos. Pageidautina formuoti vieną matomą įėjimo tašką į parko teritoriją – šiuo atveju įėjimas, kuris formuojasi per dvaro rūmų centrinę ašį. Prie pagrindinio įėjimo įrengiamas informacinis stendas apie vietos istorinę plėtrą (perkelti esamą stendą) ir krypčių nuoroda (dizaino pasiūlymus žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. ON-5). Judėjimo parke sistema organizuota formuojant pasivaikščiojimo maršrutus ir užtikrinant privažiavimą operatyviam transportui prie viešųjų objektų (schemą žiūrėti 4 priedo puslapyje ON-12);
- *Aplinkos prieinamumo pasiūlymai* – parko teritorija yra ryškaus reljefo, taigi aplinkos prieinamumo klausimai sprendžiami pažymint teritorijas, kur aplinkos prieinamumas užtikrinamas vadovaujantis valstybės nustatytais gairėmis ir gerosios praktikos pavyzdžiais. Visų pirma, vengti laiptelių, jų vietoje formuoti nedidelius šlaitus, antra, numatant aiškias ribas, ypatingai tose vietose, kur keičiasi lygiai, trečia, užtikrinti maksimaliai lygius ir tvirtus takelių ir aikštelių pamatus be duobių ir erozijos, ir, ketvirta, užtikrinant aiškiai apibrėžtus maršrutus su atitinkama įranga – lytėjimo kortelėmis, ženklinimu ir t. t. *Onušio* dvaro parko teritorijoje, atsižvelgiant į minėtą, aplinkos prieinamumą galima užtikrinti ansamblio paradinės aikštelės dalyje (4 priedo puslapis Nr. ON-8 – aplinkos prieinamumo zona). Kitose teritorijose ypatingų poreikių turintiems žmonėms lankytis reikalingas palydovas. Gerosios praktikos sprendimus žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. ON-13.
- *Eismo judėjimo organizacija* – parko R dalyje istorinio sodo teritorijoje numatyta ūkinė zona su automobilių stovėjimo aikšte net iki 120 stovėjimo vietų, iš kurių žmonėms, turintiems ypatingų poreikių, skirtos 3 vietos ir 3 autobusų stovėjimo vietos. Stovėjimo aikštelė planuojama savivaldybei priklausančioje teritorijoje su prijungimu prie savivaldybės kelio. Ūkinėje aikštelėje planuojamos 10 stovėjimo vietų kasdien automobiliams statyti ir vidutiniškai 120 stovėjimo vietų švenčių dienomis. Planuojamoje stovėjimo aikštelėje numatyta kieta danga iš ekologinės

trinkelės, o kitoje dalyje – tvirtos vejos danga, kuri kasdieną, kai aikštelė neužpildyta transportu, vizualiai mažiau pastebima ir labiau tinka kaimo vietovei. Prie stovėjimo aikštelės prijungiamas netvirtos dangos pėsčiųjų takas, kuris veda į parką. Detalų stovėjimo vietų sprendimą žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. ON-10. Parko teritorijoje išsaugotas transporto privažiavimas prie ir aplink rūmų griuvėsius, taip pat privažiavimas prie buvusio ūkinio pastato (dabar pergolos) parko centre. Parko važiuojamajai daliai rekomenduojama netvirta, bent 3,5 m pločio danga (žiūrėti 4 priedo puslapį ON-9);

- *Pėsčiųjų eismo organizacija* – Pėsčiųjų judėjimas daugiausia užtikrinamas nuo naujai pastatytos stovėjimo aikštelės ir išlikusio judėjimo srauto iš savivaldybės kelio. Parko teritorijoje planuojama išplėsti takelių tinklą. Likviduojami visi esantys pėsčiųjų takai ir takeliai, išskyrus takelius, kurie veda iš alėjos į buvusi ūkinį pastatą ir aplink didelį parko tvenkinį. Dabartinėje situacijoje takeliai susidarė dėl tikslingo pėsčiųjų eismo ir išliko matomos išmindžiotos žemės dangos juostos. Nauji pasivaikščiojimų maršrutai formuojami apimant visą parko teritoriją. Takai parko teritorijoje formuojami plastiniai, vaizdingo parko filosofiją atitinkantys. Planuojamos pergolos (buvęs ūkinis pastatas). Visoje teritorijoje rekomenduojama numatyti kietos granitinės trinkelės arba akmens dangos aikšteles. Visiems pėsčiųjų takams numatyta netvirta 2,2 m pločio danga. Atskirose vietose, kur planuojamas ir dviračių maršrutas, takelių minimalus plotis yra 3,0 m (žiūrėti 4 priedo puslapį Nr. ON-9);
- *Tvorų trasa* – palei parko ŠV ribą išliko istorinė tašyto akmens tvora, kuri dabar yra sugriuvusi. Rekomenduojami jos konservavimo ir atnaujinimo darbai, vadovaujantis architektoniniais ir meniniais tyrimais;
- *Informaciniai stendai, krypčių nuorodos* – parke planuojama įrengti informacinius stendus, katedros tipo stendus ir krypčių nuorodas. Bendrasis informacinis stendas, kuriame teikiama informacija apie dvaro statinius, turi būti statomas prie parko pagrindinio įėjimo (dvaro rūmų ašis). Iš viso parko teritorijoje numatytos trys krypčių nuorodos. Viena krypties nuoroda įrengiama šalia rūmų griuvėsių, maksimaliai netrukdam vizualiai suvokti visą rūmų apimtį. Antra – prie įėjimo į parką iš planuojamos stovėjimo aikštelės ir trečią – pasivaikščiojimo takų sankryžoje prie didelio tvenkinio. Įvairios mažesnės informacinės plokštelės, taip pat katedros tipo stendai įrengiami prie kultūrine istorine prasme svarbių objektų ir gamtos vertybių. Informacinės plokštelės turi vizualiai neužgožti ir atitikti parko kraštovaizdį (dizaino pasiūlymai pateikti 4 priedo puslapyje Nr. ON-5);
- *Mažosios architektūrinės formos* – parke rekomenduojama atnaujinti visas mažąsias architektūrines formas – suoliukus, šiukšlių dėžes, vietas dviračiams statyti, apžvalgines platformas ir lieptelius. Kadangi parko centrinė dalis yra drėgna dėl požeminių vandenų, tokiuose takų ruožuose rekomenduojama įrengti medinius lieptelius. Didelio tvenkinio pakrantėje ir salelėje planuojamas nedidelis lieptelis valčiai pririšti. Suoliukų dizainas gali skirtis vaizdingame parke ir miško parke. Vaizdingojo parko dalyje gali būti romantinio stiliaus suoliukai – ir stacionarūs palei pėsčiųjų takus, ir laisvai stovintys poilsio krėslo aikštelėse. Tuo tarpu miško parke daliai suoliukų ir poilsio vietų pasirinktas gamtai labiau tinkantis dizainas.

Didelio tvenkinio P gale numatytos apžvalginės medinės platformos, kurias galima papildyti vaizdą fiksuojančiu rėmu. Dizaino pasiūlymus žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. ON-5. Parko centrinėje dalyje ant istorinio paaukštinimo planuojama įrengti meno objektą. Meno objektas turi būti kuriamas maksimaliai pritraukiant visuomenės dėmesį ir dalyvavimą;

- *Žiūrėjimo linijos ir istorinės aikštelės* – *Onušio* dvaro parko planavimo liudijimai išsaugojo labai mažai informacijos apie parko erdvinę kompoziciją, taigi dabartinėje situacijoje parke identifikuojamos tik kelios istorinės aikštelės ir žiūrėjimo linija iš tvenkinio į rūmus. Istorinės ir naujos parko aikštelės formuojamos vadovaujantis parke esančia vegetacija, takelių tinklo ir planuojamomis žiūrėjimo linijomis, siekiant vietos erdviškumo pojūčio. Kokybiškam vaizdui užtikrinti iš dvaro rūmų rekomenduojama pašalinti rūmų paradinę aikštelę sujaukusį kelią ir atnaujinti istorinį privažiavimo kelią ir ovalinę aikštelę su dekoratyviniais sodiniais. Parko teritorija su laiku labai apaugusi. Atnaujinant vaizdingam parkui būdingą kompoziciją planuojama suformuoti kelias naujas aikšteles – miško parko zonoje ir vaizdingojo parko zonoje. Miško parko zonoje numatytos mažesnės aikštelės, maksimaliai išsaugant plačialapių miškui būdingą aplinką. Tuo tarpu vaizdingojo parko zonoje planuojama visiškai nuo augalų nuvalyti pagrindinę aikštelę ir istorinę žiūrėjimo liniją į tvenkinį ir suformuoti dideles aikšteles. Papildomai formuojamos mažesnės aikštelės, atidengiančios žiūrėjimo linijas iš parko žemesnės dalies į tvenkinį. Žiūrėjimo linijai fiksuoti šonuose planuojama pastatyti suoliukus. Aikštelių planavimo principus žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. ON-11;
- *Senieji sodiniai* – istoriškai *Onušio* dvaro parko teritorijoje gausi augalija. Parke yra senų sodinių eilės – liepų alėja parko P dalyje ir palei didelį tvenkinį drebulių ir juodalksnių eilės. Liepų alėjoje dešinėje pusėje iškrito daug medžių, galimai čia istoriškai alėja buvo sodinama tik iš vienos pusės. Parko viduje esantys seni sodiniai turi būti nuvalyti nuo sėjinukų ir mažaverčių medžių, taip pat pagrindines žiūrėjimo linijas užgožiančius medžius reikėtų pašalinti. Atnaujintini istoriškai introdukuoti medžių taksonai, pavyzdžiui, veimutinės pušys, maumedžiai ir krūmų rūšys (korinto rozinos, sausmedžiai, alyvos, netikrieji jazminai ir t. t.);
- *Nauji sodiniai* – parko kraštovaizdis su laiku stipriai apaugo ir pradeda parko priežiūros darbus visų pirma rekomenduojama iškirsti mažaverčius medžius. Tik likvidavus medžius planuojami nauji sodiniai, pirmiausia, žiūrėjimo riboms formuoti ir turimiems seniems medžiams palaipsniui keisti. Parko paradinėje aikštelėje planuojama geometrinės formos dekoratyvinių daugiamečių augalų lysvė. Kitoje parko dalyje nauji sodiniai sodinami daugiapakopiai, daugiausia, žiūrėjimo linijai formuoti. Šalia parko tvenkinių sodinami gluosnių (*Salix sp.*) rūšių medžiai. Atskirose parko dalyse – miško parko zonoje galima formuoti žydinčias pievas, kurios šienaujamos 2 kartus per sezoną – vasarą po Joninių ir rudenį. Parko R dalyje kaip nuoroda į istorinį vaismedžių sodą planuojamas vaismedžių sodinimas, kurie tuo pat metu atskirtų stovėjimo aikštelę nuo parko dalies. Atnaujintoje tvenkinio salelėje pageidautina numatyti sodinti tik žemus krūmus arba daugiamečius augalus, kad nebūtų uždengta reprezentacinė žiūrėjimo linija.

Planuojamos pergolos teritorijoje parko centrinėje dalyje planuojami įvairių rūšių ir veislių vijokliniai augalai ir ūkinio pobūdžio vienmečiai augalai. Rekomenduojamas naujų sodinių grupės žiūrėti 4 priedo puslapyje Nr. ON-8.

7. Rūmų ir dvarų parkų plėtros planų ruošimo ir įgyvendinimo gairės

Šiame tyrinėjime teikiamos rūmų ir dvarų parkų plėtros plano ruošimo ir įgyvendinimo gairės vadovaujantis šio tyrimo metu gautais rezultatais – tyrinėjimo teritorijose identifikuotais parkais, gamtoje ištirtų parkų esama situacija, jų funkcionalumu, vizualine ir estetinė kokybe ir tvarkymo principais. Vadovaujantis tyrimo metu atlikta parkų identifikacija, turimu ir atskirų parkų detaliu tyrimu, galima identifikuotus parkus paskirstyti šiomis grupėmis, kurioms, atitinkamai, yra privalomi visi arba atskiri teikiamų gairių žingsniai:

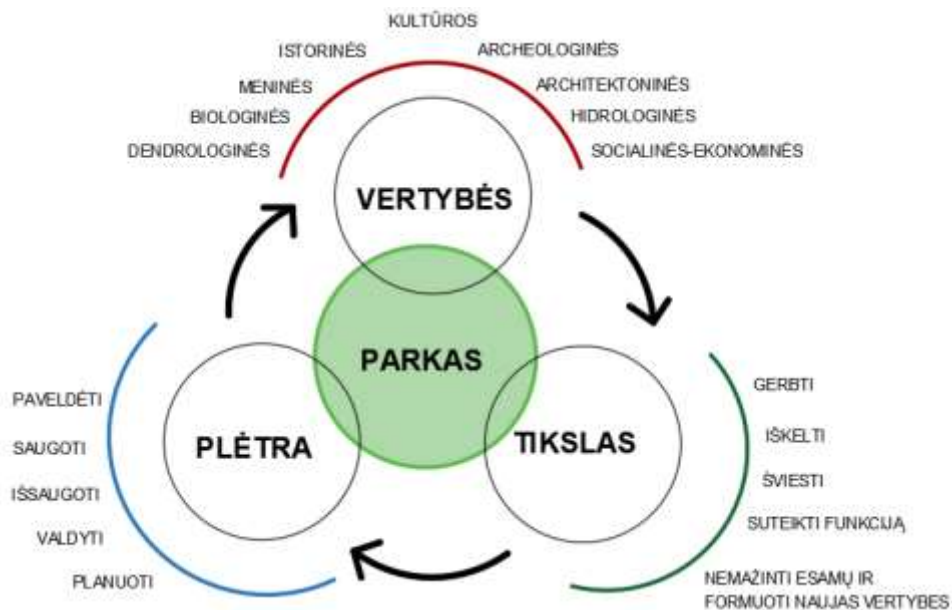
- **I grupė** – *degraduotos arba ilgą laiką netvarkomos teritorijos*. Tai parkai, kuriuose pagrindiniai dvaro ansamblio statiniai yra arba sugriuvę, arba prarado savo funkcijas. Parkų istorinė struktūra stipriai transformavosi – dingo parko istorinis vientisumas, yra naujų, netinkamų statinių ir struktūrų, pavyzdžiui, žemės ūkio paskirties sklypai, vyksta netinkamas vietos vertybę griaunantis ūkininkavimas. Parko kraštovaizdis ilgą laiką netvarkomas ir nefunkcionuoja. Kaip pavyzdžiai minimi *Varenbrokos* dvaro parkas ir *Diktariškiu* dvaro parkas;
- **II grupė** – *funkcine prasme iš dalies aktyvios ir nereguliariai tvarkomos* parko teritorijos. Šioje grupėje minimi parkai, kur kurioje nors parko dalyje vyksta reguliari veikla, taip pat parkai, kuriuose istorinė struktūra su laiku prarado vertybes ir įgijo naujas funkcijas, nepaisant parkų pakankamai intensyvaus tvarkymo. Taip pat šioje grupėje yra parkai, kur kurioje nors dalyje, taip pat statiniuose, vyksta atnaujinimo darbai. Kaip pavyzdžiai minimi *Vecbebrų* dvaro parkas ir *Saločiu* dvaro parkas;
- **III grupė** – *tikslingai plečiami objektai* – funkcine prasme aktyviai ir reguliariai tvarkomos parko teritorijos. Šioje grupėje yra parkų, kuriuose vyksta reguliari veikla ir kasdien, ir švenčių dienomis visais metų laikais. Parkai, kuriuose saugomos ir išsaugomos jų istorinės vertybės ir atnaujinamas parkų kraštovaizdis, pavyzdžiui, *Rundalės* rūmų parkas ir *Ilzenbergo* dvaro parkas.

Skirstymas grupėmis yra sąlyginis, nes kiekvieno parko kraštovaizdis yra unikalus ir nepakartojamas ir kiekvienas konkretaus parko valdytojas ir savininkas įtraukia savo nuosavybę į tą grupę, kurią konkrečiu metu labiausiai atitinka minėtas apibrėžimas.

Ruošiant ir įgyvendinant dvarų ir parkų plėtros planą visų pirma būtina atsižvelgti į kultūrinio ir gamtos paveldo apsaugą, išsaugojimą ir plėtrą pagal pasaulines chartijas ir konvencijas, kurios pateiktos šio tyrimo 3.4 punkte. Kultūros ir gamtos paveldo chartijos, konvencijos, rekomendacijos ir kiti standartai turi būti pasirenkami kaip pagrindiniai gairių principai, nustatant atitinkamą reakciją į istorinių parkų konservavimo klausimus, o ne kaip nedelsiamus ir viską apimančius įsakymus. Minėtų dokumentų pagrindas yra šie svarbiausi veiksniai:

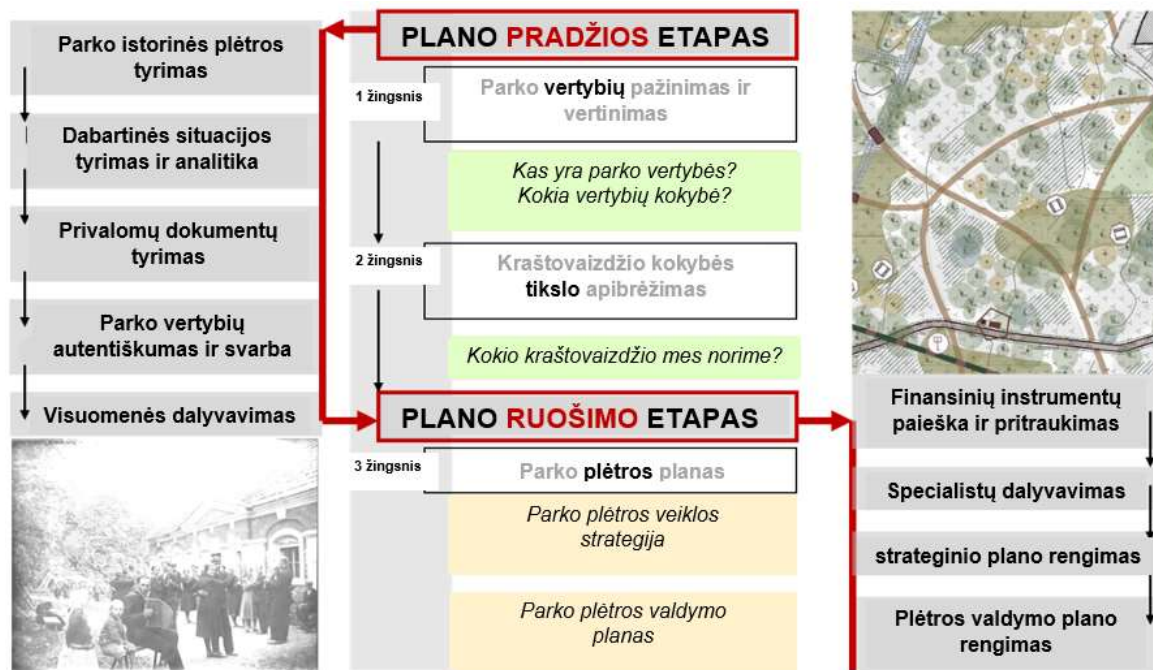
- Reikalavimas atlikti istorinės aplinkos **visapusį tyrimą**, kuris apima istorinių faktų – dokumentų, archyvinių medžiagų, žodinių liudijimų apdorojimą ir tyrimą su vietos plėtra susijusių įvykių ir žmonių tyrinėjimais ir t. t.;
- Atlikti **vietos erdvinį tyrimą**, kuris apima ne tik, pavyzdžiui, parko erdvinę analizę, neišeinant už dabartinių arba istorinių ribų, bet ir artimiausios aplinkos erdvinę analizę;
- Atlikti identifikuotų vertybių **autentiškumo vertinimą**, apimant tolimesnius veiksmus ir tvarkymo principus;
- **Minimaliai kištis** į identifikuotas istorines struktūras, elementus, detales ir medžiagas;
- Gerbti **visų laikotarpių buvimą**, kas yra ypatingai svarbus veiksnys planuojant istorinių vietų plėtrą, keliant jos plėtros tikslus, taip pat kraštovaizdžio kokybės tikslus;
- **Tikslūs dokumentai** – sistemingas bendras arba detalus informacijos apdorojimas su nuorodomis ir gautomis naudojamomis medžiagomis.

Gairių pagrindas – nuolatinė cirkuliarinė trijų pagrindinių veiksnių – identifikuotų **vertybių**, keliamų **tikslų** ir planuojamos **plėtros** sąveika (žiūrėti 1 schemą). Bet kurio parko plėtros ciklo metu svarbu išsaugoti visų sąveikaujančių veiksnių buvimą.

1 schema. Istorinio parko plėtros gairių pagrindinių veiksnių sąveika

Planuojamos parkų plėtros gairės gali būti paskirstytos dviem etapais – *planavimo pradžia ir plano ruošimas*. Pradedant *planavimą* svarbiausi yra **vertybių** pažinimo ir **tikslo** iškėlimo veiksniai. Tuo tarpu *ruošiant* planą, vadovaujamas pažintomis vertybėmis ir iškeltais tikslais ir pradedamas ruošti **plėtros planas** (žiūrėti 2 schemą). Iš išskirtų trijų parkų grupių planavimo *pradžios etapas* yra privalomas I ir II grupei, laikantis to, kad III grupės, arba sėkmingai vystomi parkai, šį planavimo pradžios etapą jau atliko individualiai. Taip pat ir teikiamos plano *ruošimo etapo* gairės III grupei gali būti privalomos tik iš dalies.

2 schema. Parkų plėtros plano pradžios ir ruošimo gairių žingsniai

Plano pradžios etapas – 1 ŽINGSNIS – VERTYBIŲ pažinimas

I ir II grupėje esančių parkų plėtros planavimas pradedamas atliekant visapusišką parko ir jo apylinkių istorinės ir dabartinės situacijos tyrimą, taigi visų **vertybių** suvokimą. Kad tyrimas būtų visapusiškas iš pradžių ruošiamas vietos (parko) *topografinis planas*, fiksuojant:

- Reljefą, taip pat visas kalvas ir pakalnes su aukščio žymomis prie vertikalinių ir horizontalinių struktūrų ir elementų;
- Medžius, kiurių kamieno apimtis virš vidurkio 20 cm, pažymint kiekvieno medžio kamieno apimtį ir identifikuojant genties lygmeniu;
- Atskirai stovinčius krūmus ir krūmų grupes;
- Dekoratyvinių augalų lysves;
- Pievas ir aikšteles;
- Griuvėsius, taip pat akmenų krūvas;
- Takelius, keliukus ir aikšteles su kieta arba nekieta danga;
- Trumpalaikius takelius;
- Drėgnas vietas, šaltinius, upeliukus, tvenkinius, natūralius vandens telkinius, krantus;
- Griovius, šulinius, pratakas;
- Visus parko statinius ir mažąsias architektūrines formas, taip pat jų liekanas, pavyzdžiui, tiltelius, skulptūrinius objektus, pavėsines, stulpelius ir t.t.

Kokybiškai parengtas topografinis planas – tai pagrindinis įrankis planuojant parko tolesnę plėtrą. Visų pirma, topografinis planas padeda analizuoti vietos istorinę plėtrą kontekste su identifikuotais istoriniais faktais, antra, plane pažymėtas parko dendrologinės sudėties ritmas, apimtys ir dydis, leidžia lengviau nuskaityti galimas istorinio planavimo

kompozicines struktūras, pavyzdžiui, alėjas, medžių eiles, žiedus, pusračius, senesnių medžių vietas ir t. t. ir, trečia, planas – tai tikslus vietos dabartinę situaciją vaizduojantis dokumentas, kuris yra pagrindas bet kokiems kitiems vietoje planuojantiems pokyčiams, tokiu būdu tiksliai fiksuojant parko plėtros procesus.

Pagal vietos valdytojo, taip pat savininko finansines ir tyrimui pageidaujamo laiko galimybes, interesus ir žinias, plėtros plano ruošimo etapu jau iš pradžių arba proceso eigoje kviečiami atitinkamų sričių specialistai (žiūrėti toliau).

Vietos vertybių pažinimą galima paskirstyti į dvi grupes – dabartinės situacijos tyrimas ir su vieta susijusių dokumentų, taip pat archyvinių medžiagų tyrimas. Abu tyrimus galima vykdyti ir biure, ir natūroje, kelis kartus pakartotinai palyginant abiejų tyrimų metu įgytus duomenis ir medžiagas. Į dabartinės situacijos tyrimą įeina šie veiksmai:

- Vietos tyrimas ir esamos situacijos nagrinėjimas natūroje, atliekant foto fiksavimą visais metų laikais, geriau iš to paties taško;
- Parko ir šalia esančių teritorijų zonavimo tyrimas, fiksuojant ir analizuojant parke esančių ir aplinkinių zonų identifikavimą;
- Teritorijos funkcinis tyrimas – pėsčiųjų ir transporto srautai, intensyvumas, analitinis apibūdinimas.

Tuo tarpu su vieta susijusių dokumentų ir archyvinių medžiagų tyrimas apima šiuos veiksnus:

- Archyvinių medžiagų ir anksčiau atliktų istorinių liudijimų nagrinėjimo medžiagų apdorojimas ir analizė;
- Anksčiau atliktų dendrologinių inventorizacijų ir biologinės įvairovės vertinimų pažinimas ir apdorojimas;
- Informacijos apie su projekto teritorija susijusiais teritoriniais planavimais, konkursais ir plenerais, statybų projektais, atliktais pirminio projekto tyrimais, bendradarbiavimo projektais, plėtros programomis ir bet kokia kita dokumentuota veikla, apdorojimas;
- Informacijos apie parko esančius tvarkymo ir valdymo procesus apdorojimas – ar ir kaip projektas trankomas dabar – kokie privalomi standartai ir vidiniai norminiai aktai pritaikomi, finansinių ir žmoniškųjų išteklių apibūdinimas;
- Informacijos apie parko teritorijos naudojimą socialinės-ekonominės veiklos realizacijai, pavyzdžiui, menų plenerai, miesto šventės, metų šventės, tradicijų ir amatininkų veiklos demonstravimai, žiemos renginiai, apdorojimas.

Informacija apie parko istorines vertybes ieškoma Valstybiniame istorijos archyve, valstybinėse paminklų apsaugos institucijose ir valdybose, valstybiniuose, regioniniuose ir vietiniuose muziejuose ir bibliotekose, vietiniuose savivaldybių archyvuose. Šiomis dienomis didelis vaidmuo atitinka ir skaitmeniniam „pasauliui“, kur yra galimybė rasti labai vertingos informacijos kitų šalių skaitmeniniuose archyvuose ir asmeniškai sukurtuose profiliuose ir apie pačią vietą, ir apie su ją susijusius žmones. Internetu paieškos vykdomos pagal raktinį žodį, įvedamas ir dabartinis, ir istorinis pavadinimai (šiuo atveju, vokiškas). Tuo tarpu su vietos plėtra susiję dokumentai daugiausia ieškomi vietinėse savivaldybėse – nuvadų ir valsčių centruose.

Archyvinėse medžiagose gali būti reikšmingos informacijos ir apie konkrečią teritoriją, ir apie jos aplinką. Svarbu atkreipti dėmesį į kartografinėse medžiagose nuskaitomą istorinę dvaro apimtį ir jo ribas, taip pat gamtos niuansus – reljefą, šalia esantį mišką, amžių, ribas, vandens telkinius ir kanalus, taip pat urbanizaciją ir infrastruktūras – gyventojų tankumą, kelius ir kt. techninius ir industrinius objektus. Papildomai vertinga atlikti palyginamąjį tyrimą tarp istorinių ir šiuolaikinių žemėlapių, tokiu būdu fiksuojant visus pokyčius, kurie susiję su teritorija ir jos aplinka. O archyvinėse medžiagose, kur vieta fiksuojama nuotraukose arba aprašyta įvairiose inventorizacijos bylose, galima nurodyti į ypatingas vietos kultūrinės istorinės ir gamtos vertybes, kurios yra artimiausioje dvaro aplinkoje. Taigi galima atrasti istoriškai svarbius gamtos, kultūros ir archeologijos objektus, kurie yra svarbūs vietos identitetui saugoti ir išsaugoti, pavyzdžiui, ateityje jos gali tapti svarbiomis turizmo objekto dalimis.

Kai ištirta dabartinė parko situacija ir atlikta analizė, taip pat apdoroti privalomi dokumentai ir archyvinės medžiagos, pagilintam vietos tyrimui kviečiami tokių sričių, kaip istorija, kraštovaizdžio architektūra, architektūra, archeologija, dendrologija, biologinė įvairovė, ekologija, rinkodara, socialinė antropologija, ekonomika ir kitų sričių specialistai ir ekspertai. Svarbiausia prieš kviečiant specialistus nesiimti jokių veiksmų, kurie gali turėti įtakos vietos dabatinei situacijai. Tai taikoma ir paprastiems parko kraštovaizdžio tvarkymo darbams, taip pat talkoms, atskirų objektų perkėlimui ir t. t.

Sričių specialistai yra atsakingi už tokias parke identifikuojamas vertybes kaip:

- Istorinių įvykių vertybės – chronologine tvarka išanalizuota ir išnagrinėta vietos plėtra, atsižvelgiant į jos erdvinis pokyčius, naujus sluoksnius, įtaką (atsakingieji specialistai – istorikas, kraštovaizdžio architektas);
- Parko erdvinės vertybės – istorinio planavimo stilius ir architektoninė kompozicija, pavyzdžiui, baroko stiliaus sodas, angliško stiliaus parkas (atsakingieji specialistai – istorikas, kraštovaizdžio architektas);
- Architektoninės vertybės – parke esančių pastatų, taip pat pastatų interjero ir mažųjų architektūrinių formų, pavyzdžiui, rotundų, suoliukų ir kt. istorinis stilius, naudojamos medžiagos, funkcijos (atsakingieji specialistai – istorikas, architektas);
- Meno vertybės – skulptūriniai objektai – skulptūros, paminklai (atsakingieji specialistai – istorikas, architektas, skulptorius);
- Žmogiškosios vertybės – su vietos plėtra susijusios asmenybės, jų veikla, išsilavinimas, etninė priklausomybė, pasiekimai ir įtaka (atsakingieji specialistai – istorikas, socialinės antropologijos specialistas);
- Nematerialiosios vertybės – pasakojimai, legendos, papročiai, tradicijos, vietinių gyventojų pasakojimai ir įvykiai (atsakingieji specialistai – istorikas, socialinės antropologijos specialistas);
- Archeologinės vertybės – iškasenos, nauji sluoksniai, kultinės vietos (atsakingasis specialistas – archeologas);
- Dendrologinės vertybės – parko vegetacija, jos amžius, kompozicija, įvairovė (vietinės ir introdukuotos rūšys) (atsakingieji specialistai – dendrologijos, arboristas, kraštovaizdžio architektas);

- Biologinės įvairovės vertybės – parke esančios buveinės ir rūšys (atsakingieji specialistai – rūšių ir biotopų ekspertas, kraštovaizdžio architektas);
- Hidrologinės vertybės – parko vandens telkiniai ir vandentakiai natūralūs ir dirbtiniai (atsakingieji specialistai – hidrologas, kraštovaizdžio architektas);
- Techninės ir industrinės vertybės – dvaro laikais sukurti objektai įvairiai ūkinei veiklai, pavyzdžiui, Sėjos dvaro vandens bokštas (atsakingieji specialistai – istorikas, architektas);
- Ir, galimai, dar kitos individualios ir unikalios vertybės.

Tolesnius vertybių pažinimo žingsnius svarbu žengti įvertinant identifikuotus objektus, pavyzdžiui, nustatant jų autentiškumą. Istorinio parkų autentiškumo nustatymo apibrėžimai ir būdai nurodyti šio tyrimo 2 ir 5 punktuose.

Plano pradžios etapas – ANTRAS ŽINGSNIS – TIKSLO IŠKĖLIMAS

I ir II grupėje esantiems parkams kitas žingsnis, atlikus vertybių pažinimą ir įvertinimą – tai plėtros **tikslo** iškėlimas. Sėkminga istorinio parko plėtra daugiausia siejama su daugiau arba mažiau intensyviu ir visapusišku naudojimu, kur pagrindinis vaidmuo atitenka žmogui – nesvarbu, ar jis vietinis gyventojas, ar yra svečias. Taigi parkų plėtros tikslas turi atitikti kraštovaizdžio kokybės tikslą, kuris apibrėžtas Europos Kraštovaizdžio konvencijoje (EKK), kur nurodyta, kad *kraštovaizdžio kokybės tikslas – tai konkrečiam kraštovaizdžiui kompetentingų viešosios valdžios institucijų parengta visuomenės siekių formuluotė, atsižvelgiant į tos aplinkos kraštovaizdžio ypatumus*. Tokiu atveju pradedant rengti parkų plėtros planą, vadovaujantis vietos išoriniais ir vidiniais veiksniais, iškeliamas kraštovaizdžio kokybės tikslas – taigi apibrėžimas, kokią mes norime matyti šią teritoriją ir kokiais būdais galime to pasiekti.

Pagal EKK bendrus principus kraštovaizdžio kokybės tikslas turi būti grindžiamas detaliomis kraštovaizdžio tyrimo medžiagomis, kartu dėmesį skiriant kraštovaizdžio formavimo eigai, taigi istoriniams aspektams, taip pat erdvinei situacijai ir dabartiniam socialiniam tyrimui. Kraštovaizdžio kokybės tikslo pagrindas – turimų vertybių apsauga, išsaugojimas ir iškėlimas ilgalaikėje perspektyvoje.

Kitas žingsnis apibrėžiant tikslą – tai viešuomenės dalyvavimas ir istorinio parko rekreacinio potencialo išaiškinimas. Rekreacinis potencialas – tai pagrindinis parko tolesnio funkcionalumo gyvybingumo rodiklis – kam, kodėl, koku tikslu ši vieta turėtų egzistuoti? Svarbiausi klausimai nustatant rekreacinį potencialą:

- *Kokiais tikslais parkas naudojamas dabar? Taigi, kas naudojasi* – vietiniai gyventojai, švietimo įstaigos mokslų tikslais ir t. t., *koku tikslu*, pavyzdžiui, kaip artimiausias praėjimo kelias iki kito objekto, miško gerybėms rinkti, pasivaikščiojimams, poilsiui ir t.t., *kaip dažnai naudojamas* – kiek ši vieta yra populiari? *Kam svarbus jo naudojimas* – vietinei savivaldybei, valstybinei paminklų apsaugos valdybai ir t. t., *arba nenaudojimas* – nereikia rūpintis ir atsakyti už parko palaikymą ir t. t.? Kokios yra populiariausios lankytinos vietos, keliai, takai, kuriais dažniausiai vaikštoma? Ar buvo kokių nors konfliktų dėl vietos naudojimo poilsiui? Siekiant išaiškinti šiuos klausimus reikia atlikti vietos tyrimą, apklausti vietos gyventojus ir vietos lankytojus, konsultuotis su vietos

savivaldybėmis (jeigu turtas priklauso privačiam asmeniui), su šalia esančių teritorijų savininkais. Tokiu būdu išaiškinamas naudotojo profilis (atvykimo tikslas, distancija, dažnumas, sezoniškumas, praleidžiamo laiko trukmė ir kt.).

- *Kiek parko funkcijos, jame esančios vertybės ir planuojami plėtros tikslai atitinka galimas rekreacines funkcijas?* Pavyzdžiui, ar čia yra ypatingai jautrių, retų rūšių, svarbių archeologinių radinių, kultūros paveldo ir t. t. – bet kokie indikatoriai, kurie galėtų iš esmės keistis esant lankytojų srautui arba veiksmai, kurie galėtų ateityje stipriai keisti norą lankytis šioje vietoje (pavyzdžiui, didelė kaina už apsilankymą vietoje).
- *Koks yra parko patrauklumo raktas?* Daugelyje šalių, kuriose yra daug istorinių parkų, jų išteklių ir vertybės susiformavo keliais sluoksniais – čia yra vertinga ekosistema (ir ekonomine, ir ekologine, ir estetinė prasme) ir juose aukšta kraštovaizdžio estetinė kokybė, kurią kuria architektoninė erdvinė kompozicija ir unikalūs objektai, taip pat istoriniai parkai – tai svarbios vietos su įdomiais įvykiais, su jomis siejamos įvairios legendos, pasakojimai ir t. t.
- *Kas bus galimas istorinio parko lankytojas/naudotojas?* Natūralios aplinkos rekreacijoje dalyvauja labai didelės naudotojų grupės, kurios pasirenka ir atstovauja labai įvairiai veiklai. Net viena šeima arba draugų ratas domisi skirtingais dalykais, pavyzdžiui, tėvai nori tiesiog pailsėti nuo kasdienio skubėjimo, ilgai ramiai pasivaikščioti, tuo tarpu, vaikai nori žaisti tam skirtose vietose. Taigi apibrėžiant tikslą būtina įvertinti, ar bus galimybė patenkinti visus naudotojų interesus.
- *Ar egzistuoja kokia nors galima grėsmė?* Šiuo klausimu reikia būti labai atsargiems, nes tai didžiaja prasme gali nustatyti rekreacijos būdą ir galimybes. Galimas pavojus gali būti susijęs su gamtos struktūromis, kaip nestabilus pagrindas (pelkės), statūs šlaitai, pavojingi medžiai, taip pat dėl dirbtinių struktūrų tai gali būti pavojingos atliekos, karinis paveldas (minos), duobės (apkasai). Pavojus gali būti susijęs ir su per didele vietos antropologine apkrova – nekontroliuojamu kultūros paveldo vertybių mažinimu arba biotopų trypinimu.
- *Ar daug reiškia parko buvimo vieta?* Parko buvimo vieta atlieka svarbų vaidmenį planuojant rekreaciją – nuo vietos priklauso rekreacijos būdas, naudojimo intensyvumas. Pavyzdžiui, didžiausia poilsio galimybių paklausa yra šalia urbanizuotų teritorijų, ypatingai, didelių miestų. Šias teritorijas daugiausia lanko šeimos pasivaikščiojimams ir iškyloms po atviru dangumi, dažniausiai, savaitgaliais ir laisvadieniais, tuo tarpu, kasdieną tai pasivaikščiojimų su šunimis vietos, sportavimo vietos (bėgimas, pasivažinėjimas dviračiais, skandinaviskas ėjimas, slydinėjimas). Taip pat parko rekreacinis potencialas siejamas su šalia arba netoli esančiomis kitomis poilsio galimybėmis, kurios viena kitą papildo, pavyzdžiui, įvairina pasivaikščiojimų maršrutus, siūlant aukštos kokybės infrastruktūrą, tvarkymą, galimybę įsigyti užkandžių, gėrimų, siūlant visuomeninį transportą ir t. t. Parkas gali būti ir kaip rišantis ilgesnius turistinius maršrutus koridorius – siejantis kelias poilsio vietas, turistinius objektus.
- *Ar svarbus yra parko plotas?* Parko ploto reikšmė daugiausia priklauso nuo vietos, pavyzdžiui, jeigu mažas parkas šalia miesto ir tai yra vienintelis tokio pobūdžio

gamtos objektas, kur galima pailsėti, tuomet rekreacinis potencialas labai didelis. Bet dažniausiai, kuo didesnis parkas, tuo didesnis yra parko rekreacinis potencialas. Parkas gali priimti didelį skaičių lankytojų neprarasdamas jo pagrindinės esmės ir vertybių, tačiau ir šiuo atveju svarbu nustatyti limitus, kurie daugiausia susiję su miško nenualinimu ir miško ruošos užtikrinimu. Aišku didesnio parko bus didesnis pajėgumas. Didesnes teritorijas galima zonuoti, kad nebūtų konfliktų tarp lankytojų interesų ir poreikių, taip pat nustatant jautriausias zonas.

- *Ar istorinis parkas pritaikytas tik kokiai nors vienai konkrečiai veiklai?* Viskas priklauso nuo parko kraštovaizdžio pobūdžio, jame esančių vertybių, taip pat pastatų funkcijų. Pavyzdžiui, ryškaus reljefo parkų teritorijos bus pritaikytos tolesnių apylinkių vaizdams stebėti, dinamiškiems pasivaikščiavimams ir važinėjimui dviračiu. Parkai su unikaliu kultūros paveldu – įdomiems istoriniams objektams, pavyzdžiui, grotos, arbatos nameliai, atnaujintos paradinės aikštelės ir kt. bus įdomūs istorijos pažinimo turistams. Seni istoriniai parkai su natūraliu į miško parką panašiu kraštovaizdžiu bus įdomūs lankytojams, kurie nori pažinti gamtos vertybes, fauną, florą, pavyzdžiui, stebėti paukščius, gyvūnus, susipažinti su retais biotopais, augalais ir t. t.
- *Ar parkas jau gerai sutvarkytas?* Tvarkymas atlieka didelį vaidmenį planuojant parko rekreaciją ir priežiūrą. Tvarkymo lygmenys gali būti labai įvairūs, pradedant primityvia infrastruktūra – nuo nedidelių takų paprastiems pasivaikščiavimams iki šiuolaikinio aptarnavimo, konferencijų salių, kavinių ir apšviestų pasivaikščiavimo maršrutų. Taip pat parkuose gali būti specifinis tvarkymas – paukščių stebėjimo bokštai, apžvalgos platformos, pavėsinės, prieplaukos meškeriojantiems ir t. t. Svarbu yra fiksuoti, kaip parkas jau yra sutvarkytas, ar tvarkymas atitinka istorinę aplinką, ar jis yra kokybiškas, ar jo pakanka, ar reikėtų papildyti, išplėsti. Taip pat, ar jis atitinka rekreacijos galimybes? Svarbiausia parko rekreacijos pradžios ir pabaigos taškų tvarkymas – tai nurodo į galimybes likusioje parko teritorijoje, pavyzdžiui, lankytojų centre įrengtas sanitarinis punktas žmonėms, turintiems ypatingų poreikių, tai reiškia, kad ir kita parko infrastruktūra ir tvarkymas pritaikyti pasivaikščiavimams įvairiems žmonėms. Ne visada tai galima realizuoti dėl parkų gamtinio pagrindo (pavyzdžiui, dėl ryškaus reljefo), bet tokiais atvejais nors atskiruose maršrutuose turi būti galimybė apsilankyti ir tai turi būti nurodyta maršruto žemėlapiuose ir nurodyta natūroje.

Visuomenės dalyvavimas, nustatant parko rekreacinį potencialą, yra labai svarbus. Kuo daugiau pusių dalyvaus, tuo kokybiškesnis bus galutinis rezultatas. Visuomenės, vietinių gyventojų, šalia esančių teritorijų savininkų, vietinės savivaldybės, įvairių suinteresuotų organizacijų dalyvavimas vyksta planuojant susirinkimus, kuriuose rengiami realūs pasiūlymai istorinio parko plėtrai, formuojamos darbo grupės, išklausomos nuomonės ir t. t.

Atitinkamai apdorojus archyvinės medžiagas, socialinių apklausų metu gautus duomenis dėl keliamų rekreacinio potencialo klausimų, apibrėžiamas konkretaus *kraštovaizdžio kokybės tikslas*. Taigi nustatomos pageidautinos ribos kraštovaizdžiui plėsti, kurios atitinka teritorijos valdytojo bendruosius tikslus, vietos vertybes (paveldą) ir visuomenės interesus.

Plano ruošimo etapas – TREČIAS ŽINGSNIS – PLĖTROS planas

Parkų **plėtros** plano arba kurios nors jo dalies ruošimas yra privalomas visoms tyrime išskirtoms grupėms – **I, II ir III grupėms**. Parko plėtros planas skirstomas į dvi neatskiriamas dalis: (1) *Parko plėtros veiklos strategija* ir (2) *Parko plėtros valdymo planas*. Pradedant plėtros planą svarbu priimti sprendimą dėl vietos strateginės plėtros dokumento ruošimo prieš pradedant ruošti realų parko planavimą.

(1) *Parko plėtros veiklos strategija* – tai planavimo ir valdymo dokumentas, kuris dar prieš realius veiksmus saugant istorinę aplinką ir ją atnaujinant verčia sutvirtinti ir suvokti bet kokių toliau planuojamų pakeitimų galimybes, poreikius, taip pat pasekmes ir pavojus. Latvijoje parengta Kultūros ministerijos metodika „Objekto veiklos strategijos ruošimo metodika kultūrinio paveldo objektui 3.4.3.2 veikla „Socialine ekonomine prasme svarbių kultūrinio paveldo objektų atnaujinimas“ projektų pareiškimams ruošti“. Plėtros strategijos pagrindas – tai teritorijos gyvybingumo ir viešosios funkcijos tolesnio užtikrinimo sąlygos, kad būtų garantuojama investicijų perspektyva, aprašant planuojamus kultūrinius renginius, patalpų apkrovą, valdymo modelį, organizacines struktūras ir kt. veiksmus, kurie pagrindžia projekto ryšį su Europos Sąjungos regioninės politikos nacionalinio lygmens ir kitais planavimo dokumentais kultūros paveldo apsaugos ir išsaugojimo srityje.

(2) *Parko plėtros valdymo planas* – tai vienas iš ateities sprendimų, kuris yra efektyvus įrankis apsaugos ir išsaugojimo užduočių integracijai į kraštovaizdžio tvarkymo veiksmus, taip pat planavimo ir dokumentavimo veiksmus. Parko plėtros valdymo planas turi skatinti šiuos veiksmus:

- Istorinio parko meninio, architektoninio ir filosofinio pasireiškimo, taip pat kraštovaizdžio ekologinės reikšmės populiarinimas;
- Specialių sodininkystės praktikų, vietinių švietimo įstaigų, taip pat visuomenės dalyvavimo skatinimas;
- Tolesnių istorinių parkų architektoninių elementų ir struktūrų apsauga nuo pažeidimo ir vegetacijos išsaugojimas;
- Visuomenės saugumo ir sveikatos užtikrinimas tiesiogiai, rūpinantis istorinių parkų elementų ir struktūrų technine būkle, ir netiesiogiai, skatinant ir palaikant aktyvaus ir pasyvaus poilsio galimybes, taip pat kultūrinius renginius.

Į parko plėtros valdymo planą įeina kelios, pagal poreikį, ruošiamos dalys:

- Parko architektoninių, meno ir skulptūros objektų mokslinio tyrimo, konservacijos arba restauracijos projektai;
- Parko architektoninio tyrimo projektai;
- Parko kraštovaizdžio projektai;
- Tvarkymo veiksmų ilgalaikiai (bent 50 metų laikotarpiui) planai.

Visi minėti projektai – tai valstybinių atsakingųjų institucijų suderinti dokumentai, kurie remiasi plėtros *plano pradžios metu* atliktais vietos tyrimais, identifikuotomis vertybėmis ir keliamu *kraštovaizdžio kokybės tikslu*.

7.1. Pavyzdys. Parko kraštovaizdžio projekto sudėtis

Viena svarbiausių parko plėtros plano sudėtinių dalių yra kraštovaizdžio projektas arba planas. Tai yra parengtas techninis projektas, kuris atitinka valstybės nustatytas statybų normas ir į kurį pageidaujama įtraukti šiuos parko planus su sprendimais:

- *Teritorijos teminio ir funkcinio zonavimo planai* – Planuojant veiklą istoriniame parke pageidautina paskirstyti temines ir funkcines zonas – tai reiškia, kad teritorija sugrupuojama pagal vienodus joje aptinkamų vertybių kriterijus arba pagal pageidaujamų veiklų tipus. Taigi užtikrinama optimali vertybių apsauga ir išsaugojimas, įdiegiama vietą atitinkanti rekreacija ir atitinkamas tvarkymas. Vienoje parko dalyje priklausomai nuo jo ploto ir aptinkamų vertybių galima pažymėti bent tris skirtingas zonas, pavyzdžiui, ramaus poilsio zona, renginių zona ir gamtos tyrimo zona. Teritorijoje galima formuoti mažesnę ir didesnę zonas – viskas priklauso nuo to, kaip įvairiapusiškai įmanoma šią teritoriją naudoti. Kuo daugiau zonų, tuo didesnė galimybė pritraukti lankytojus su skirtingais rekreacijos poreikiais ir pageidavimais. Zonavimas padeda orientuotis veiklos asortimente konkrečioje teritorijoje. Taip pat zonavimas maksimaliai užtikrina galimybę išvengti konfliktų tarp skirtingų poilsio būdų.
- *Tvarkymo planai*, kurie ruošiami ir visai parko teritorijai bendrai, ir detalai atskirai kiekvienai parko zonai. Į tvarkymo planą įeina takelių tinklas, aikštelių (taip pat automobilių stovėjimo vietų), poilsio vietų sprendimai ir mažųjų architektūrinių formų arba vertikalinių struktūrų (suoliukai, stalai, atliekų dėžės, informaciniai ženklai ir t. t.) bendrieji dizaino sprendimai. Detalai mažosios formos sprendžiamos techniniuose brėžiniuose (žr. kitą punktą).
- *Tvarkymo elementų detalizavimas*, kuris apima mažųjų architektūrinių formų techninius brėžinius. Juose teikiami mažųjų formų parametrai, konstrukciniai sprendimai, medžiagų ir detalių specifikacijos. Paprastai objektams, kurie yra istorinėje aplinkoje, siūlomi individualūs sprendimai atskiroms tvarkymo elementų grupėms, taigi tvarkymo detalių brėžiniai yra labai svarbi projekto dalis. Kuriant aplinkos objektus paprastai kviečiamas atitinkamos srities specialistas – menininkas, skulptorius ir ne retai šie objektai kuriami tik kaip eskizai be papildomų techninių brėžinių. Tokiu atveju svarbus yra vietos erdvinis mastas, nurodant objekto vietą ir tai galima fiksuoti tik būnant natūraliai vietoje.
- *Dangos planas* – tai planas, kuriame pavaizduotos miške planuojamos infrastruktūros, pėsčiųjų ir dviratininkų infrastruktūros detalus vietų išdėstymas ir dizaino sprendimai. Prie dangos plano priskiriamos visos horizontalios struktūros, pavyzdžiui, tilteliai, liepteliai, platformos, laipteliai. Šiame plane teikiami detalūs sprendimai – aikštelių, kelių, takų, dangos rūšių, parametrų, konstrukcinių sprendimų, naudojamų medžiagų ir t. t. skersiniai pjūviai ir profiliai. Teikiant sprendimus sudėtingesniems elementams, pavyzdžiui, tilteliams, svarbus yra vietos išmatavimas, tokiu atveju svarbūs yra konstrukcinių tarpatramių parametrai, tvirtinimai ir t. t., kurie dažniausiai priklauso nuo kliūties tikslų parametrų, taip pat dirvos ypatumų.

- *Želdinimo planas* apima parko kraštovaizdžio svarbiausią pagrindinę struktūrą – vegetaciją. Tokiu atveju ne tik svarbu patiekti sprendimų planuojant naujus sodinius, taip pat jų vietą, asortimentą, kompoziciją, bet ir kruopščiai įvertinti ir teikti sprendimų turimos vegetacijos estetiniam tvarkymui, atsižvelgiant į parke esančių medžių amžių, tankumą, rūšių įvairovę, ekologines ir estetiškes vertybes ir kt. parametrus. Želdinimo plane svarbu pavaizduoti kraštovaizdžio kompozicinius formavimo sprendimus (žr. 4.3.2. punktą), ypatingai vietose, kur svarbu ilgam užtikrinti patrauklias žiūrėjimo linijas, taip pat poilsio vietose – aikštelėse ir t. t.

Bendras projekto detalumas priklauso nuo rekreacijos būdo ir pageidaujamo tvarkymo lygio. Kuo paprastesnės rekreacijos galimybės, pavyzdžiui, pasivaikščiojimai, tuo paprastesni yra projektų sprendimai – galimai, užteks tik reikalingų veiksmų aprašymo. Tuo tarpu, kuo sudėtingesnis, įvairesnis ir kompleksiškas poilsio pasiūlymas, tuo detalesnis turi būti projektas. Taip pat detalizavimas priklauso nuo parke esančių vertybių. Beveik visuose planuose reikia vaizduoti galimas konfliktines situacijas, pavyzdžiui, dirvožemio erozija arba galimas vandalizmas.

Projektas turi atitikti realius įvykdymo terminus ir laiko, ir finansine prasme. Taip pat jame turi būti aprašyti veiksmas, kurie turi būti įgyvendinti nedelsiant, taip pat prioritetiniai darbai ir veiksmas, kurie gali būti siekiami perspektyvoje.

Parko kraštovaizdžio projektas ruošiamas remiantis topografiniu planu. Atskirais atvejais, jeigu planuojama teritorija yra labai didelė (pvz., virš 20 ha) ir rekreacinių paslaugų asortimentas primityvus (pavyzdžiui, planuojama įrengti vieną pasivaikščiavimo maršrutą su poilsio vieta), tuomet kaip pirmines medžiagas galima naudoti turimus žemėlapius, atliekant topografinius matavimus tik konkrečioms tvarkomoms vietoms. Bet kuriuo atveju, kuo tikslesnė yra pirminė medžiaga, tuo tiksliau galima teikti su rekreacijos paslaugomis susijusius sprendimus pagal vietos realią situaciją. Taip pat yra užtikrinamas tikslesnis vietos valdymas ir įrengiant objektą, ir jį tvarkant ateityje.

Atskirais atvejais, jeigu parko teritorijoje jau realizuotas konkrečių rekreacinių paslaugų sprendimas, kurį planuojama papildyti nauja veikla, parengiamas projektas tik planuojamiems veiksams. Projektavimo darbo užduoties pavyzdys:

- Rekonstruoti 250 m ilgio istorinį taką, kuris jau sujungtas su esančiais parko takais;
- Įrengti 2 suoliukus ir 1 nuorodą visame naujai įrengtame take.

Atitinkamai keliamoms užduotims iš pradžių rengiamas projektas ir tada tiksliai realizuojamas natūroje pagal pateiktus projekto sprendimus. Taigi ir ateityje, esant bet kokiems kitiems planuotiems ir neplanuotiems pakeitimams, galima tiksliai fiksuoti reikalingus veiksmus situacijai spręsti.

Šios gairės pradedant ir ruošiant istorinių parkų plėtros planus daugiausia taikomos I ir II grupės parkams, taip pat iš dalies III grupės parkams, priimant, kad tokio lygio planavimo dokumentai jau yra arba palaipsniui yra ruošiami.

8. 1 Priedas

- 8.1. Žemėlapis. Identifikuoti rūmų ir dvarų parkai (LV teritorijoje)
- 8.2. Aprašymas. Identifikuoti rūmų ir dvarų parkai (LV teritorijoje)
- 8.3. Žemėlapis. Identifikuoti rūmų ir dvarų parkai (LT teritorijoje, Panevėžio)
- 8.4. Aprašymas. Identifikuoti rūmų ir dvarų parkai (LT teritorijoje, Panevėžio)
- 8.5. Žemėlapis. Identifikuoti rūmų ir dvarų parkai (LT teritorijoje, Šiaulių)
- 8.6. Aprašymas. Identifikuoti rūmų ir dvarų parkai (LT teritorijoje, Šiaulių)
- 8.7. LV-1 lentelė
- 8.8. LV-2 lentelė
- 8.9. LV-3 lentelė
- 8.10. LV-4 lentelė
- 8.11. LT-1 lentelė
- 8.12. LT-2 lentelė
- 8.13. LT-3 lentelė
- 8.14. Gerosios praktikos pavyzdžiai

9. 2 Priedas

- 9.1. LV teritorijoje atlikto tyrimo dvarų parkai (grafinėse medžiagose)
- 9.2. LT teritorijoje atlikto tyrimo dvarų parkai (grafinėse medžiagose)

10. 3 Priedas

- 10.1. *Asarės* dvaro parko bendrasis dendrologinis tyrimas ir biologinės įvairovės vertinimas
- 10.2. *Kronvircavos* dvaro parko bendrasis dendrologinis tyrimas ir biologinės įvairovės vertinimas
- 10.3. *Šaukėnų* dvaro parko bendrasis dendrologinis tyrimas ir biologinės įvairovės vertinimas
- 10.4. *Onuškio* dvaro parko bendrasis dendrologinis tyrimas ir biologinės įvairovės vertinimas
- 10.5. *Asarės* dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinimas grafinėse medžiagose
- 10.6. *Kronvircavos* dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinimas grafinėse medžiagose
- 10.7. *Šaukėnų* dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinimas grafinėse medžiagose
- 10.8. *Onuškio* dvaro parko autentiškumo ir vientisumo vertinimas grafinėse medžiagose

11. 4 Priedas

- 11.1. *Asarės* dvaro parko plėtros koncepcijos grafinėse medžiagose (AS-1 – AS-13)
- 11.2. *Onuškio* dvaro parko plėtros koncepcijos grafinėse medžiagose (ON-1 – ON-13)

Žiemgalos planavimo regiono ir Panevėžio bei Šiaulių apskričių rūmų ir dvarų parkų tyrimas

SANTRAUKA

Tyrimo teritorija – tai dalis Latvijos (toliau tekste – LV tyrinėjimo teritorija) ir dalis Lietuvos (toliau tekste – LT tyrinėjimo teritorija). Latvijos dalyje tai yra Žiemgalos planavimo regionas (toliau tekste – ŽPR), tuo tarpu Lietuvos dalyje – tai Panevėžio ir Šiaulių apskritys.

Pagrindinis tyrimo tikslas – **identifikuoti Žiemgalos planavimo regione, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse esančius rūmus ir parkus, atlikti bent 30 parkų tyrimą natūroje ir išanalizuoti dabartinį kraštovaizdį, 4 iš ištirtų parkų atlikti dendrologinį ir biologinės įvairovės vertinimą ir 2 parkams paruošti jų funkcinį ir teminį zonavimą, taip pat paruošti parkų plėtros planų ruošimo ir įgyvendinimo gaires.**

Tyrimas atliktas vadovaujantis 2018 m. spalio 3 d. ŽIEMGALOS PLANAVIMO REGIONO ir SIA „Veido vidi“ sudaryta Sutartimi Nr. 18/1-12.2/114. Pagal Sutartį buvo planuojama parengti Žiemgalos planavimo regiono, Panevėžio bei Šiaulių apskričių rūmų ir dvarų tyrimą, kurio pagrindas yra penkios darbo užduotys:

1 užduotis. Atlikti visų Žiemgalos, Panevėžio ir Šiaulių regionuose esančių rūmų ir dvarų parkų identifikavimą ir su jais susijusių dokumentų tyrimą bei nagrinėjimą.

Iš viso tyrinėjimų teritorijoje buvo identifikuoti 183 rūmų ir dvarų kompleksai, kuriuose yra istoriniai didesnio arba mažesnio ploto, skirtingų funkcijų, nuosavybės teisių ir dabartinės būklės kokybės, parkai (žiūrėti lentelės Nr. 4. ir 5.). Iš visų identifikuotų parkų 90 yra Žiemgalos planavimo regione ir 93 Panevėžio ir Šiaulių regione, iš kurių 50 parkų yra Panevėžio apskrityje esančiuose rajonuose ir 43 parkai – Šiaulių apskrityje esančiuose rajonuose.

Palyginti abi tyrinėjimų teritorijas LV tyrinėjimų teritorijoje identifikuoti parkai yra žemesnės kultūrinės ir gamtos vertės, bet aukštesnės dabar esamos parkų kraštovaizdžio kokybės. Tuo tarpu, LT tyrinėjimų teritorijoje identifikuoti parkai yra architektonine prasme daug įvairesni ir dendrologine prasme daug įvairesni, jiems reikalingas atitinkamas tvarkymas.

LT tyrinėjimo teritorijoje identifikuoti parkai pasižymi ypatingai gausia vietinių ir introdukuotų rūšių įvairove. Tačiau panašiai kaip LV tyrinėjimo teritorijoje identifikuotuose parkuose, šiomis dienomis dendrologinės inventorizacijos ir vertinimai yra reti ir šio tyrimo metu nėra viešai skelbiamos informacijos apie tokias medžiagas. Tuo tarpu parkų kraštovaizdžio inventorizacijos, taip pat dendrologinės sudėties apskaitymas, kurie buvo atlikti XX a. viduryje ir antrojoje pusėje įvairių botanikos ir

gamtos tyrinėtojų, taip pat vadovaujant kitiems suinteresuotiems specialistams, turi būti ieškomos kiekvieno parko istorinių archyvų bylose.

Valstybiniu mastu ateityje svarbu yra dirbti ties tikslingu visuomenės švietimu ir istorinių kraštovaizdžių vertybių reikšmės identiteto ir gerovės kontekste, ir istorinių kraštovaizdžių saugojimo bei kokybinio valdymo kontekste. Tai galima pasiekti valstybinėms ir nevalstybinėms organizacijoms rengiant bendrojo pobūdžio vadovus ir gaires, taip pat į konkrečius klausimus ir problematikas nukreiptų sprendimų santraukas, įkvėpimo semiantis iš kitų šalių gerųjų praktikų.

2 užduotis. Atlikti atrinktų 20-30 (bent 10 parkų kiekvienoje valstybėje su kuo labiau besiskiriančia situacija) Žiemgalos, Panevėžio ir Šiaulių regionuose esančių rūmų ir dvarų parkų tyrimą ir analitinį kraštovaizdžio nagrinėjimą.

Iš viso buvo ištirta 30 rūmų ir dvarų parkų LV ir LT tyrinėjimo teritorijose, iš kurių 15 buvo LV atlikto tyrimo teritorijoje ir 15 LT atlikto tyrinėjimo teritorijoje (žiūrėti 1 lentelę).

1 lentelė

Eil. Nr.	LV tyrimų srityje apžiūrėti rūmų ir dvaro parkai	LT tyrimų srityje apžiūrėti rūmų ir dvaro parkai
1.	<i>Aizkrauklės dvaro parkas</i>	<i>Mantagailiškių dvaro parkas</i>
2.	<i>Asarės dvaro parkas</i>	<i>Naudvario dvaro parkas</i>
3.	<i>Bėnės dvaro parkas</i>	<i>Barklainių dvaro parkas</i>
4.	<i>Derpelės dvaro parkas</i>	<i>Joniškėlio dvaro parkas</i>
5.	<i>Vokiečių kunigo dvaro parkas</i>	<i>Saločių dvaro parkas</i>
6.	<i>Kronvircavos dvaro parkas arba Vircavos dvaro parkas</i>	<i>Onušio dvaro parkas</i>
7.	<i>Vecbebrų dvaro parkas</i>	<i>Paragių dvaro parkas</i>
8.	<i>Marinzejos dvaro parkas</i>	<i>Žagarės dvaro parkas</i>
9.	<i>Ērbergės dvaro parkas</i>	<i>Beržėnų dvaro parkas</i>
10.	<i>Neretos dvaro parkas</i>	<i>Pagryžuvio dvaro parkas</i>
11.	<i>Odzienos dvaro parkas</i>	<i>Šaukėnų dvaro parkas</i>
12.	<i>Bornsmindės dvaro parkas (Ziedoņa kraštovaizdžio parkas)</i>	<i>Diktariškių dvaro parkas</i>
13.	<i>Svitenės dvaro parkas</i>	<i>Maldžiūnų dvaro parkas</i>
14.	<i>Meždvario parkas</i>	<i>Kuršėnų dvaro parkas</i>
15.	<i>Varenbrokos dvaro parkas</i>	<i>Kurtuvėnų dvaro parkas</i>

Tiriamų parkų turizmo potencialo vertinimas, dauguma iš tyrinėjimo metu aplankytų parkų įtraukti į sėkmingus turistinius maršrutus, nors ir ne visi pakankamai šiuolaikiškai atitinka visuomenės poreikius, pavyzdžiui, ne visur įrengti pažintiniai takai, poilsio vietos, neužtikrintas aplinkos prieinamumas. Tačiau jų unikalus kultūrinis-istorinis ir gamtos paveldas, taip pat socialinė reikšmė – tai svarbūs argumentai, kad šie parkai būtų tikslingai įtraukiami į formuojamus turistinius maršrutus. Tai leistų lankytojams susipažinti ir pajusti daugialypį parkų kraštovaizdį, nepaisant išlikusios kokybės.

Vertinant ištirtų parkų ir greta esančių *teritorijų zonavimą* prieinama prie išvados, kad trūksta bent kiekvienoje šalyse bendrojo kultūrinės-istorinės reikšmės teritorijos zonos

apibrėžimo, kuris apsaugotų ir išsaugotų tokios teritorijos vertybes ateinančioms kartoms, taip pat kas paskatintų vietos paveldo supratimą ir integraciją į vietos interesus bei bendrai, valstybės interesus. Tam tikras sąlygas svarbioms teritorijoms suteikia valstybėje galiojančių paminklų apsaugos institucijų statusai, tačiau jie dažniausiai nėra privalomi visai istoriškai reikšmingo parko teritorijai, taip pat jie netaikomi parkams, kuriems dėl įvairių priežasčių nesuteiktas juos saugantis statusas arba jis yra likviduotas.

Bendrai įvertintų parkų *vaizdai kokybine* prasme pažymimi kaip struktūriškai vidutiniškai išlikę arba juos galima pavadinti iš dalies vertingais. Tam, daugiausia, įtakos turėjo parkui ir jame esantiems statiniams suteiktas funkcionalumas ir tvarkymo kokybė per pastarąjį šimtmetį. Tačiau tiriant parkus, galima prieiti prie išvados, kad parkai, kurie ilgesnį laiką nėra apgyvendinti ir dėl tam tikrų priežasčių ilgesnį laiką nebuvo naudingi funkcinėje prasme, išsaugojo didesnes neištirtas vertybes – palyginti paprasčiau rekonstruojamus vaizdus, negu parkai, kurie laikui bėgant buvo pakeisti žmogaus, pavyzdžiui, dvarų ansambliai, kuriuose įrengtos švietimo įstaigos.

Tvarkymo kokybė bendrai abiejose tyrimo teritorijose vertinamuose parkuose vertinama skirtingai, tačiau daugelyje atveju parko teritorinė prasme didesnes dalis užima iš dalies tvarkomos arba netvarkomos zonos (žiūrėti 2 priedo punktuose 9.1 ir 9.2 grafines medžiagas). Tai aiškinama ir tuo, kad nuosavybės prasme zonos yra suskaidytos, taip pat trūksta funkcinio parkų naudingumo koeficiento.

3 uždutis. Parengti vieno Žiemgalos regiono ir dviejų Panevėžio ir Šiaulių apskričių rūmų ir dvarų parkų (iš anksto suderinus su Užsakovu) kraštovaizdžio vertybių inventorizavimą ir vertinimą.

Kraštovaizdžių vertybių inventorizacija ir vertinimas (dendrologinio ir biologinės įvairovės vertinimo bei autentiškumo įvertinimo) atlikti LV tyrinėjimų teritorijų Kronvircavos ir Asarės dvarų parkuose ir LT tyrinėjimų teritorijos Šaukėnų ir Onušio dvarų parkuose.

Rūmų ir dvarų parkai pagal rūšis, miško struktūrinius elementus ir trukdžius atitinka išskirtinį biotopų kompleksą, kuris panašus į biotopą Parko tipo pievos ir ganyklos ir vegetacinę klasę Europos plačialapiai miškai (Cl. Querc-Fagetea). Dvarų parkuose, šalia natūraliam miškui būdingų struktūrų, svarbus yra kokybinis rodiklis. Įvairios struktūros byloja apie natūralią biotopo plėtrą ir tuomet, jeigu jis iš pradžių buvo dirbtinai kuriamas. Natūralių miško struktūrinių elementų įvairovė padidina dvarų parkų ekologinę vertę ir tarnauja prieglobsčiu daugeliui augalų rūšių.

Asarės, Kronvircavos, Onušio ir Šaukėnų dvarų parkuose konstatuotos ir dendrologinės, ir biologinės įvairovės vertybės. Dominuojančių didžiųjų laukinių medžių gyvybingumas vertinamas kaip geras (2) ir vidutinis (3), savo ruožtu biologinė įvairovė pagal juose esamus indikatorius, vertinama kaip vidutinė. nepaisant nereguliaraus parkų tvarkymo arba to, kad parkas arba kuri nors jo dalis netvarkoma jau ilgą laiką, medžiai išsaugojo pakankamai stiprų gyvybingumą. Taip pat svarbu pažymėti faktą, kad reguliarus parkų tvarkymas visiškai nepagerino senų medžių gyvybingumo,

pavyzdžiui, galima palyginimui paminėti reguliariai tvarkomą Asarės dvaro parką ir jau ilgą laiką pamestą Onušio parką. Iš krūmų taksonų įvairovės reguliariai tvarkomi parkai (Asarės ir Šaukėnų) prarado ne tik krūmų taksonų įvairovę, bet ir parko kraštovaizdinę kokybę bendrai – reguliariai tvarkant nepagrįstai buvo pašalinti iš istorinio parko dominuojantys daugiapakopiai sodiniai.

Visi keturi pasirinkti parkai istoriškai yra įdomūs – turtingi architektoniškai ir kompozicine prasme įvairiomis dabartinės situacijos funkcijomis ir vizualiai estetinė kokybe. Asarės, Šaukėnų ir Onušio dvarų parkai yra su angliško kraštovaizdžio parkų požymiais ir jų pagrindą sudaro natūrali kraštovaizdžio kompozicija su simetrinėmis paradinėmis aikštelėmis, didelėmis medžių eilėmis ir alėjomis. Tuo tarpu Kronvircavos dvaro parkas yra XVII a. reguliaraus planavimo parkas, kurio barokinio stiliaus sodo struktūra nuskaitoma ir šiomis dienomis. Tačiau visuose dvarų parkuose pastebimas ir XVIII a. reguliaraus planavimo požymiai. Visų parkų kraštovaizdis laikui bėgant kompozicine prasme daugiau arba mažiau keitėsi ir dabar kiekviename parke identifikuojamas kultūrinis paveldas, kuris išliko daugiau ar mažiau autentiškas ir vientisas. Kiekviename parke identifikuojamas kultūrinis paveldas paskirstytas į penkias struktūras ir elementus: reljefas, vertikali ir horizontali struktūra, vegetacija, vandens elementai ir vietos vientisumas.

Nepaisant įvairių vertintų parko kraštovaizdžių ir jų dabartinės būklės, parkų autentiškumas ir vientisumas išlikę tokio lygio, kuris leidžia kelti pakankamai kokybiškus ir vertingus tolesnės plėtros prioritetus. Tokiu būdu apsaugant ir išsaugant vertingiausią, kartu iškeliant vietos reikšmingumą ir unikalumą regioniniu, valstybiniu ir, galimai, tarptautiniu, lygiu.

4 užduotis. Paruošti vieno Žiemgalos regiono ir dviejų Panevėžio ir Šiaulių apskričių rūmų ir dvarų parkų (iš anksto suderinus su Užsakovu) funkcinį ir teminį zonavimą.

Asarės ir Onušio dvarų parkų zonavimas pagrįstas pagrindinėmis parko ir paties dvaro ansamblio vertybėmis, kurios išliko per šimtmečius iki šių dienų. Asarės dvaro parko atveju pagrindinės vertybės siejamos su bendromis dvaro ansamblio kultūrinėmis istorinėmis vertybėmis – iki šių dienų išlikusiais ūkiniu ir dvasinio pobūdžio statiniais. Tuo tarpu Onušio dvaro pagrindinės vertybės siejamos su vietos gamtos struktūra ir vėlyvojo klasicizmo architektūra.

Asarės dvaro parko kraštovaizdžio kokybės tikslas: Skatinti apgyvendintos vietos komplekso plėtrą, formuojant vieningą turistų pritraukimo objektą su įvairiomis pramogų galimybėmis, skatinti kultūrinio istorinio paveldo išsaugojimą ir išskėlimą. Plėsti Asarės dvaro parko teritoriją kaip valsčiaus centrą, atnaujinant jo istorinę reikšmę, suteikiant jam funkcinės ir teminės naudos.

Asarės dvaro parko teritorijoje apibrėžtos šios teminės ir funkcinės zonos: Parko reprezentacinės zonos; Parko rekreacinės arba poilsio zonos; Ūkinė zona.

Reprezentacinės zonos plėtros koncepcijos pagrindas – dvi dalys. Pirma dalis yra parko vėduoklės tipo planavimo atnaujinimas – žiūrėjimo linijos į bažnyčią formavimas.

Dabartinėje situacijoje žiūrėjimo linija medžiams numetus lapus yra pastebima ir bažnyčią galima įžiūrėti. Tuo tarpu medžiams žaliuojant bažnyčios praktiškai neįmanoma įžiūrėti, ją užgožia medžiai.

Asarės dvaro parko rekreacinių arba poilsio priemonių koncepcijos pagrindas yra vietos daugiafunkcinis naudojimas, išsaugant jos teminį ir stilistinį vientisumą. Parko kraštovaizdis jau istoriškai ne tik tarnavo ūkio poreikiams patenkinti, bet ir kaip poilsio vieta šeiminiams. Taigi Asarės dvaro parke apibrėžtos šios aktyvios ir pasyvios rekreacijos galimybės pagal teminį ir funkcinį planavimo paskirstymą – vaizdingo parko, pievos ir sodo dalys: Poilsiniai maršrutai; Renginių aikštelės; Sutvarkytos aktyvios veiklos aikštelės; Vandens telkinių tvarkymas.

Parko *lavinančiosios veiklos koncepcijos* pamatas – jame esančių vertybių suvokimas ir perdavimas ateinančioms kartoms. Dabartinėje situacijoje kraštovaizdis papildytas gausiais ir įvairiais daugiamečiais sodiniais kurie turi ne tik estetinės, bet iš šviečiamosios reikšmės. Pagal koncepciją planuojama parke įrengti trys skirtingų temų pažintinius maršrutus: Gamtos vertybių pažinimo maršrutai; Kultūrinių istorinių vertybių pažinimo maršrutai; Pojūčių takas.

Funkcinio planavimo pagrindas – vietos istorinis paveldas – struktūra, architektoninė ir erdvinė kompozicija, taip pat dabartinės situacijos socialinės, politinės ir ekonominės sąlygos. Vietos funkcionalumą kuria mobilumas arba judėjimo srautas ir vizualinė erdvė. Asarės dvaro parke planuojami šie funkcinio planavimo sprendimai: Įėjimo į parką takai ir judėjimo sistema; Aplinkos prieinamumo pasiūlymai; Eismo organizacija; Pėsčiųjų eismo organizacija; Tvorų trasa; Informaciniai stendai, krypčių nuorodos; Mažosios architektūrinės formos; Žiūrėjimo linijos ir istorinės aikštelės; Senieji sodiniai; Nauji sodiniai.

Onušio dvaro parko kraštovaizdžio kokybės tikslas: atnaujinti parko istorinio kraštovaizdžio kompoziciją su visomis esančiomis struktūromis ir elementais, suteikiant parkui funkcinės ir teminės naudos.

Onušio dvaro parko teritorijoje apibrėžtos šios teminės ir funkcinės zonos: Reprezentacinė zona; Miško parko zona; Pievos zona; Ūkinė zona.

Reprezentacinės zonos plėtros koncepcijos pagrindas – dvi dalys. Pirma dalis apima parko paradinės dalies ansamblio atnaujinimą, taip pat privažiavimo prie paradinės aikštelės atnaujinimą, rūmų konservaciją ir funkcijos suteikimą ir istorinių pastatų atnaujinimą ir funkcijų suteikimą.

Onušio rekreacinių arba poilsio priemonių koncepcijos pagrindas yra vietos daugiafunkcinis naudojimas, išsaugant jos teminį ir stilistinį vientisumą. Parko kraštovaizdis jau istoriškai ne tik tarnavo kaip ūkio poreikiams patenkinti, bet ir kaip poilsio vieta šeiminiams. Taigi Onušio dvaro parke apibrėžtos aktyvios ir pasyvios rekreacijos galimybės pagal teminį ir funkcinį planavimo paskirstymą – vaizdingo parko, miško parko ir pievos zonas: Poilsiniai maršrutai; Renginių aikštelės; Sutvarkytos aktyvios veiklos aikštelės; Vandens telkinių tvarkymas.

Parko *lavinančiosios veiklos koncepcijos* pamatas – jame esančių vertybių suvokimas ir perdavimas ateinančioms kartoms. Pagal koncepciją planuojama parke įrengti tris skirtingų temų pažintinius maršrutus: Gamtos vertybių pažinimo maršrutai; Kultūrinių istorinių vertybių pažinimo maršrutai.

Funkcinio planavimo pagrindas – vietos istorinis paveldas – struktūra, architektoninė ir erdvinė kompozicija, taip pat dabartinės situacijos socialinės, politinės ir ekonominės sąlygos. Vietos funkcionalumą kuria mobilumas arba judėjimo srautas ir vizualinė erdvė. Onušio dvaro parke planuojami šie funkcinio planavimo sprendimai: Įėjimo į parką takai ir judėjimo sistema; Aplinkos prieinamumo pasiūlymai; Eismo judėjimo organizacija; Pėsčiųjų eismo organizacija; Tvorų trasa; Informaciniai stendai, kryptčių nuorodos; Mažosios architektūrinės formos; Žiūrėjimo linijos ir istorinės aikštelės; Senieji sodiniai; Nauji sodiniai.

5 uždutis. Vadovaujantis tyrimo metu gautais rezultatais paruošti visiems rūmų ir dvarų parkams tinkamas gaires prieš pradedant ruošti rūmų ir dvarų parkų plėtros planus.

Šiame tyrinėjime teikiamos rūmų ir dvarų parkų plėtros plano ruošimo ir įgyvendinimo gairės vadovaujantis šio tyrimo metu gautais rezultatais – tyrinėjimo teritorijose identifikuotais parkais, gamtoje ištirtų parkų esama situacija, jų funkcionalumu, vizualine ir estetinė kokybe ir tvarkymo principais. Vadovaujantis tyrimo metu atlikta parkų identifikacija, turimu ir atskirų parkų detaliu tyrimu, galima identifikuotus parkus paskirstyti šiomis grupėmis, kurioms, atitinkamai, yra privalomi visi arba atskiri teikiamų gairių žingsniai:

- **I grupė** – *degraduotos arba ilgą laiką netvarkomos teritorijos.*
- **II grupė** – *funkcine prasme iš dalies aktyvios ir nereguliariai tvarkomos parko teritorijos.*
- **III grupė** – *tikslingai plečiami objektai.*

Planuojamos parkų plėtros gaires gali būti paskirstytos dviem etapais – *planavimo pradžia ir plano ruošimas*. Pradedant *planavimą* svarbiausi yra **vertybių** pažinimo ir **tikslo** iškėlimo veiksniai. Tuo tarpu *ruošiant* planą, vadovaujamas pažintomis vertybėmis ir iškeltais tikslais ir pradedamas ruošti **plėtros** planas. Iš išskirtų trijų parkų grupių planavimo *pradžios etapas* yra privalomas I ir II grupei, laikantis to, kad III grupės, arba sėkmingai vystomi parkai, šį planavimo pradžios etapą jau atliko individualiai. Taip pat ir teikiamos plano *ruošimo etapo* gairės III grupei gali būti privalomos tik iš dalies.

Plano pradžios etapas – 1 ŽINGSNIS – VERTYBIŲ pažinimas

I ir II grupėje esančių parkų plėtros planavimas pradedamas atliekant visapusišką parko ir jo apylinkių istorinės ir dabartinės situacijos tyrimą, taigi visų **vertybių** suvokimą.

Vietos vertybių pažinimą galima paskirstyti į dvi grupes – dabartinės situacijos tyrimas ir su vieta susijusių dokumentų, taip pat archyvinių medžiagų tyrimas. Abu tyrimus

galima vykdyti ir biure, ir natūroje, kelis kartus pakartotinai palyginant abiejų tyrimų metu įgytus duomenis ir medžiagas.

Plano pradžios etapas – ANTRAS ŽINGSNIS – TIKSLO iškėlimas

I ir II grupėje esantiems parkams kitas žingsnis, atlikus vertybių pažinimą ir įvertinimą – tai plėtos **tikslo** iškėlimas. Sėkminga istorinio parko plėtra daugiausia siejama su daugiau arba mažiau intensyviu ir visapusišku naudojimu, kur pagrindinis vaidmuo atitenka žmogui – nesvarbu, ar jis vietinis gyventojas, ar yra svečias. Taigi parkų plėtos tikslas turi atitikti kraštovaizdžio kokybės tikslą, kuris apibrėžtas Europos Kraštovaizdžio konvencijoje (EKK), kur nurodyta, kad *kraštovaizdžio kokybės tikslas – tai konkrečiam kraštovaizdžiui kompetentingų viešosios valdžios institucijų parengta visuomenės siekių formuluotė, atsižvelgiant į tos aplinkos kraštovaizdžio ypatumus*. Tokiu atveju pradedant rengti parkų plėtos planą, vadovaujantis vietos išoriniais ir vidiniais veiksniais, iškeliamas kraštovaizdžio kokybės tikslas – taigi apibrėžimas, kokią mes norime matyti šią teritoriją ir kokiais būdais galime to pasiekti.

Plano ruošimo etapas – TREČIAS ŽINGSNIS – PLĖTROS planas

Parkų **plėtos** plano arba kurios nors jo dalies ruošimas yra privalomas visoms tyrime išskirtoms grupėms – **I, II ir III grupėms**. Parko plėtos planas skirstomas į dvi neatskiriamas dalis:

- (1) *Parko plėtos veiklos strategija* – tai planavimo ir valdymo dokumentas, kuris dar prieš realius veiksmus saugant istorinę aplinką ir ją atnaujinant verčia sutvirtinti ir suvokti bet kokių toliau planuojamų pakeitimų galimybes, poreikius, taip pat pasekmes ir pavojus.
- (2) *Parko plėtos valdymo planas* – tai vienas iš ateities sprendimų, kuris yra efektyvus įrankis apsaugos ir išsaugojimo užduočių integracijai į kraštovaizdžio tvarkymo veiksmus, taip pat planavimo ir dokumentavimo veiksmus.

Pradedant plėtos planą svarbu priimti sprendimą dėl vietos strateginės plėtos dokumento ruošimo prieš pradedant ruošti realų parko planavimą.

Viena svarbiausių parko plėtos plano sudėtinių dalių yra **kraštovaizdžio projektas arba planas**. Tai yra parengtas techninis projektas, kuris atitinka valstybės nustatytas statybų normas ir į kurį pageidaujama įtraukti šiuos parko planus su sprendimais: *Teritorijos teminio ir funkcinio zonavimo planai; Tvarkymo planai; Tvarkymo elementų detalizavimas; Dangos planas; Želdinimo planas*.

Bendras projekto detalumas priklauso nuo rekreacijos būdo ir pageidaujamo tvarkymo lygio. Projektas turi atitikti realius įvykdymo terminus ir laiko, ir finansinę prasmę. Taip pat jame turi būti aprašyti veiksmai, kurie turi būti įgyvendinti nedelsiant, taip pat prioritetiniai darbai ir veiksmai, kurie gali būti siekiami perspektyvoje. Parko kraštovaizdžio projektas ruošiamas remiantis topografiniu planu.

1 Priedas

8. Jelgavas nuovado rūmų ir dvarų parkai:

33. *Abgunstės* dvaro parkas
34. *Berkenės* dvaro parkas
35. *Bērvircavos* dvaro parkas
36. *Blankenfeldės* dvaro parkas
37. *Bolių* dvaro parkas
38. *Brambergės* dvaro parkas
39. *Ciemaldu* dvaro parkas
40. *Elejos* dvaro parkas
41. *Franksesavos* dvaro parkas (Prankos dvaro parkas)
42. *Jaunsvirlaukos* dvaro parkas
43. *Kronvircavos* dvaro parkas arba *Vircavos* dvaro parkas
44. *Lielplatonės* dvaro parkas
45. *Lielsesavos* dvaro parkas
46. *Lielvircavos* dvaro parkas
47. *Lyvbērzes* dvaro parkas
48. *Stalgenės* dvaro parkas
49. *Svētės* dvaro parkas
50. *Vīlcės* dvaro parkas
51. *Zalienieku* dvaro parkas

5. Duobelės nuovado rūmų ir dvarų parkai:

18. *Annasmuižas* parkas
19. *Alavės* dvaro parkas
20. *Bērzs* dvaro parkas (*Bērzs vandens malūnas*)
21. Buvęs *Rengės* dvaro parkas, dabar
22. *Bikstų* dvaro parkas
23. *Duobelės* rūmų parkas
24. *Lustės* rūmų griuvėsiai ir parkas
25. *Upesmuižas* parkas
26. *Vokiečių* kunigo dvaro parkas
27. *Vecapguldės* dvaro parkas
28. *Virkus* dvaro parkas

3. Aucės nuovado rūmų ir dvarų parkai:

4. *Bēnės* dvaro parkas
5. *Ylės* dvaro parkas
6. *Lielaucės* dvaro parkas
7. *Stīmos* dvaro parkas
8. *Vecaucės* dvaro parkas

20. Tērvetės nuovado rūmų ir dvarų parkai:

79. *Meždvario* parkas
80. *Paleno* dvaro parkas
81. Reabilitacijos centras „*Tervete*“ ir parkas
82. *Vecstēgulės* dvaro parkas

9. Jelgavas miesto rūmų ir dvarų parkai:

52. *Jelgavas* rūmų parkas
53. *Valdekos* rūmų parkas
54. *Villa Medem* parkas (*Uzvaras parkas*)

6. Iecavos nuovado rūmų ir dvarų parkai:

29. *Dzimtmīšos* dvaro parkas
30. *Gailiņu* dvaro parkas
31. *Iecavos* (*Lieliecvavos*) dvaro parkas

15. Ozolnieku nuovado rūmų ir dvarų parkai:

66. *Cenos* dvaro parkas
67. *Tetelės* arba *Tetelmindės* dvaro parkas

21. Vecumnieku nuovado rūmų ir dvarų parkai:

83. *Anēs-Mēmēlēs* dvaro parkas
84. *Kurmenės* katalikų bažnyčia ir dvaro parkas
85. *Saulės* dvaro (*Jaunsaulės dvaro, Neu-Rahden*) parkas
86. *Skaistkalnēs* dvaro parkas

19. Skryveriu nuovado rūmų ir dvarų parkai:

80. *Skyveriu* dendrologinis parkas (*Skryveriu dvaro parkas*)

1. Aizkrauklės nuovado rūmų ir dvarų parkai:

1. *Aizkrauklės* dvaro parkas

12. Koknesės nuovado rūmų ir dvarų parkai:

58. *Koknesės* dvaro parkas
59. *Koknesės* viduramžių pilies griuvėsiai ir parkas
60. *Vecbebrų* dvaro parkas

16. Pliaviņu nuovado rūmų ir dvarų parkai:

68. *Odzienos* dvaro parkas
69. *Stukmaniņu* dvaro parkas

13. Krustpīlio nuovado rūmų ir dvarų parkai:

61. *Marinzejos* dvaro parkas

11. Jekabpīlio miesto rūmų ir dvarų parkai:

56. *Keno* dvaro parkas
57. *Krustpīlio* rūmų parkas

18. Salos nuovado rūmų ir dvarų parkai:

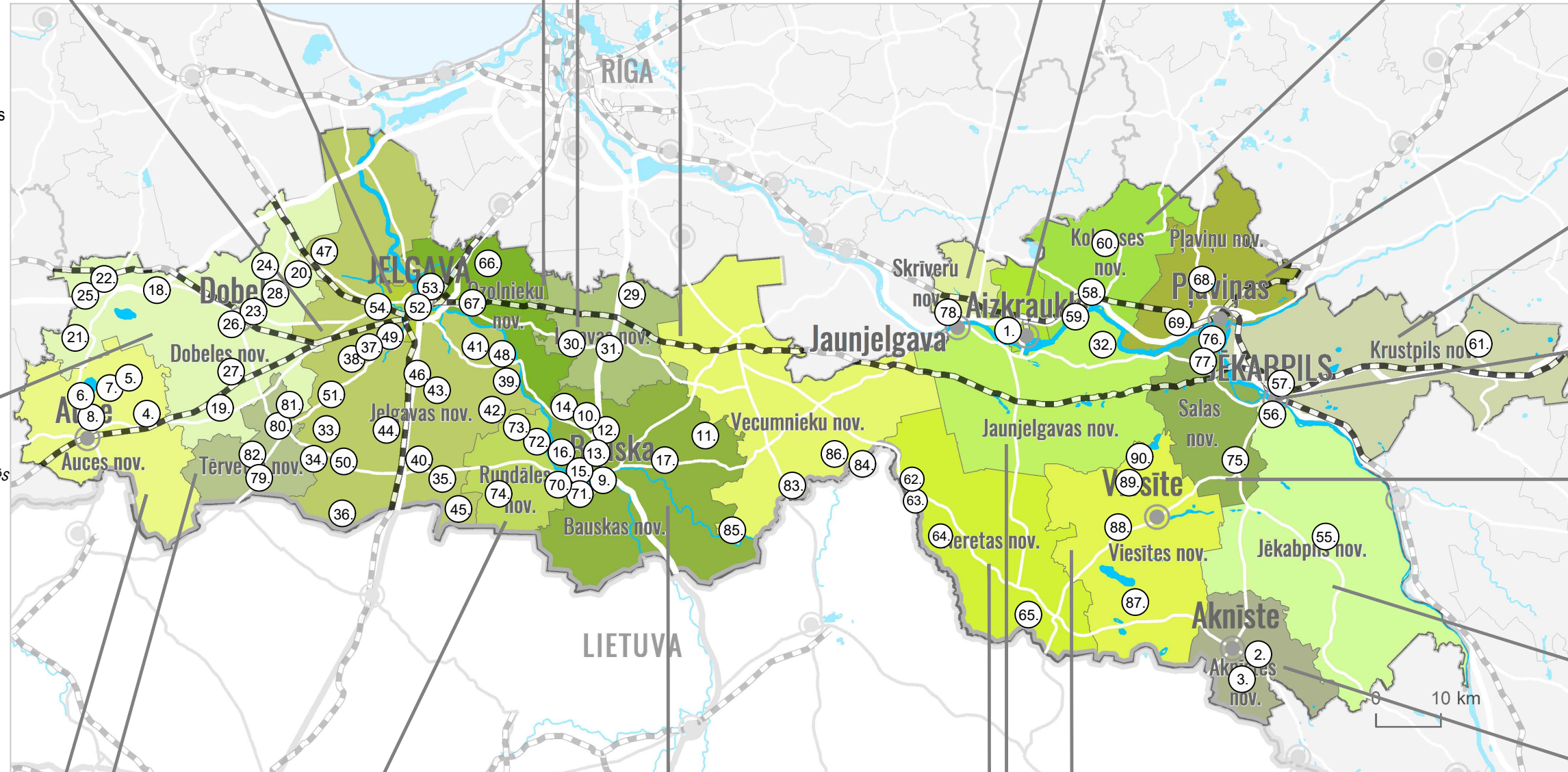
75. *Biržu* dvaro arba *Biržu* kunigo dvaro parkas
76. *Lykumu* dvaro parkas
77. *Vecsēlpīlio* dvaro parkas

10. Jekabpīlio nuovado rūmų ir dvarų parkai:

55. *Zasos* dvaro parkas

2. Aknystēs nuovado rūmų ir dvarų parkai:

2. *Asarēs* dvaro parkas
3. *Garsenēs* dvaro parkas

17. Rundalēs nuovado rūmų ir dvarų parkai:

70. *Bornsmindēs* dvaro parkas (*Ziedoņa kraštovaizdžio parkas*)
71. *Kaucmindēs* dvaro parkas
72. *Mazmežotnēs* dvaro parkas
73. *Rundalēs* rūmų parkas
74. *Svītenēs* dvaro parkas

4. Bauskēs nuovado rūmų ir dvarų parkai:

9. *Bauskēs* pilies griuvėsiai su parku
10. *Bērdvaro* parkas
11. *Bruknos* dvaro parkas
12. *Codēs* dvaro parkas
13. *Derpelēs* dvaro parkas
14. *Garozos* dvaro parkas
15. *Jumpravmuižas* parkas
16. *Mežotnēs* dvaro parkas
17. *Vecsaulēs* dvaro parkas

14. Neretos nuovado rūmų ir dvarų parkai:

62. *Ērbēgēs* dvaro parkas
63. *Lielmēmēlēs* dvaro parkas
64. *Neretos* dvaro parkas
65. *Pilkalnēs* dvaro parkas

7. Jaunjelgavas nuovado rūmų ir dvarų parkai:

32. *Vygantēs* dvaro parkas

22. Viesytēs nuovado rūmų ir dvarų parkai:

87. *Cyruļmuižas* parkas
88. *Ekengravēs* dvaro parkas
89. *Varenbrokos* dvaro parkas
90. Senojo Stendero kunigo dvaro parkas "*Ģederti*"

SIA „Veido vidi“
Reg. Nr. LV43603058426
Adresas: Asteru g. 14a-49, Jelgava, LV-3001
tel.: +371 22007585
el. paštas: kristine.dreija@gmail.com

„Dvarų ir rūmų parkų Žiemgalos planavimo regione ir Panevėžio bei Šiaulių apskrityse tyrimas“
„Nuotaikinga kelionė po dvarų parkus bet kuriuo metu laiku“ Nr. LL-313

19 Rūmų ir dvarų parko vieta ir serijos numeris	
Puslapio pavadinimas	Rūmų ir dvarų parkai Žiemgalos planavimo regione
Priedas Nr.2 9.1 skirsnis	

8.2. Pilių ir dvarų parkai Žemgalės planavimo regione

Aizkrauklės apskrities dvaro parkai

1. Aizkrauklės dvaro parkas (Aizkrauklės valsčius)

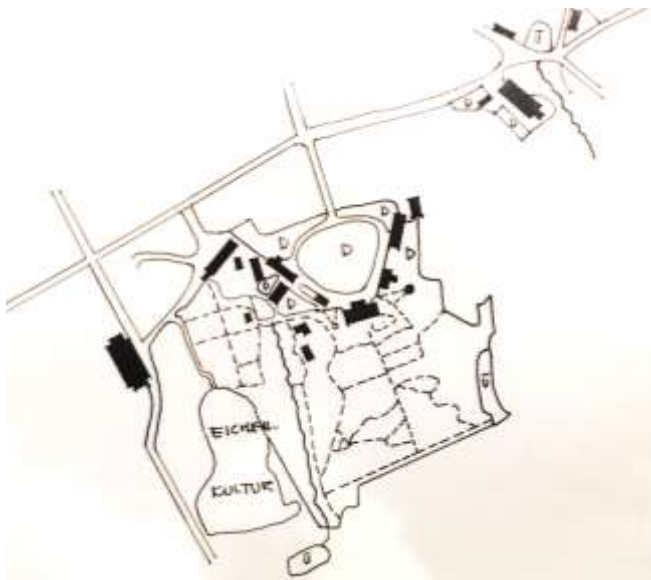
XVIII a. viduryje pastatytas dvaras buvo dviejų aukštų, su mansardiniu stogu ir aukštu rūsiu. Jo savininkas buvo baronas K. F. Schulz von Asheraden. Jo valdymo laikotarpiu Aizkrauklės dvaro gyvenamasis pastatas tapo panašesnis į Vidžemės sodybą, jame nebuvo būdingų pilies bruožų. Dvaro ansamblį sudarė 15 pastatų ir statinių. Už dvaro buvo parkas su pėsčiųjų takais ir tvenkiniais. Pirmojo pasaulinio karo metu Aizkrauklės dvaras buvo beveik visiškai sunaikintas. Iki šiol išlikęs dviejų aukštų šešiakampio bokšto formos sodo paviljonas (XIX a. antroji pusė) su kupoliniu stogu. Vietoj rąstų pirmame aukšte yra nišos. Aizkrauklės dvaro sodo paviljonas yra vietinis architektūros paminklas.

1 pav.. Aizkrauklės dvaro parkas, aeronuotrauka

2 pav.. Aizkrauklės dvarorūmai, XX a. a. pr. nuotrauka

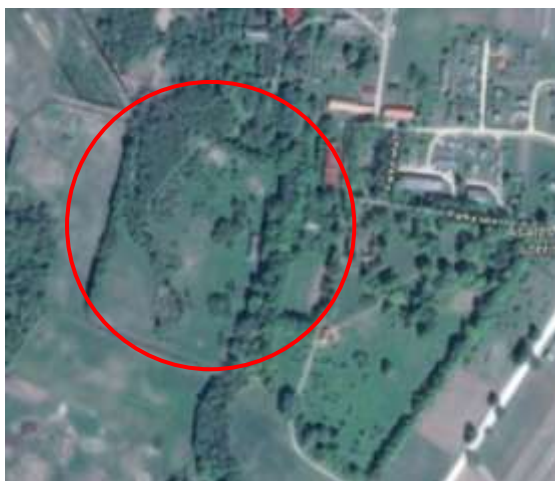

3 pav.. Aizkrauklės dvaro planas 1905: D - sodas, Ū - tvenkinys (Aizkrauklės dvaro planas 1905 m. - tai 1872 m. 1875 m. Vidžemės brigados inspektoriaus K. Bekmanio atlikto žemės dvaro plano kopija)

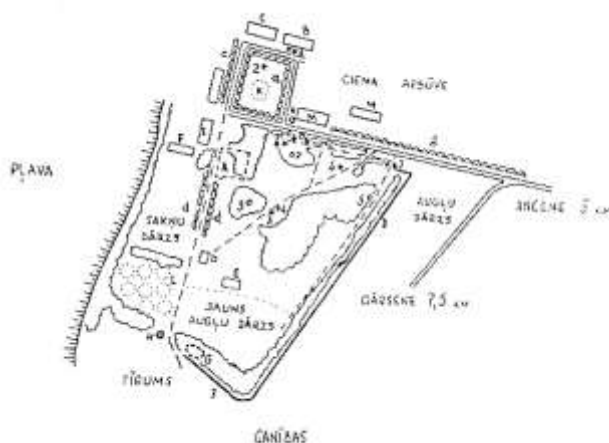
Aknystos apygardos dvarų parkai

2. Asarės dvaro parkas (Asarės valsčius)

Dvaras yra žinomas nuo XVI a., dvaro ansamblis susideda iš kelių pastatų - vaisių sandėlio, tarnų namo, kalvės, klėties, ponų namo, ūkvedžio namo, užiegos, koplyčios, senosios alaus daryklos, naujosios alaus daryklos, kitų pastatų bei Asarės evangelikų liuteronų bažnyčios. Ansamblio centre yra savininko namas - vienas seniausių neogotikinių paminklų Augšzemėje. Pastatas pastatytas maždaug 1749 m., o neogotinis priestatas pastatytas 1840 m. Dvaras sudegė 1926 m. Dabar dvarą valdo Aknystos savivaldybė. Maldos namai sugriuvę, bet gerai atspindi to meto architektūros tendencijas, ūkvedžio ir tarnų namai buvo atstatyti ir pritaikyti savivaldybės poreikiams. Aplink Asarės dvarą, kaip kompozicijos centrą, XVIII a. sukurtas nedidelis romantizmo stiliaus parkas su dendrologiniais želdynais. XIX a iš kitos pusės jis buvo išplėstas į bažnyčios pusę, iš dalies naudojant vėduoklės principą - su laukais ir introdukuotų medžių grupėmis. Asarės parkas yra ypatingas tuo, jog jis yra vienas iš nedaugelio senų parkų Latvijoje su centrinės perspektyvos vaizdu iš rūmų į bažnyčios bokštą. Teritorijoje yra riedulių. Parke yra 24 vietinių ir 28 introdukuotų medžių ir krūmų rūšys, tokios kaip Sibiro eglė, europinis maumedis, pociūgė, Pensilvanijos uosis, Amūrinis vynmedis, paprastasis klevas ir kt. Liepų alėjoje auga dvi storakamienės liepos. Bendras dvaro parko plotas yra 6,7 ha. 1991 m. spalio 3 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardijamos medžių rūšys, planavimo ypatumai, mažosios architektūros formos ir kt. Apraše daroma išvada, kad parke yra didelės vertės vietinių ir atvežtinių medžių rūšių įvairovė ir parkas turėtų būti įtrauktas į saugomų teritorijų sąrašą.

4pav.. Asares dvaro parkas, aeronuotrauka

5pav.. Situacijos planas: A pilies griuvėsiai; B-kaimų taryba; C gyvenimas. „šventyklos“; D-medpoint; Elektroninio verslo kūrimas; F gyvenimas. „pilies kalno namas; G-sausas tvenkinys; I-vartų vartai; J akmens tvor K-sporto aikštelė

3. Gaarsenės dvaro parkas (Gaarsenės valsčius)

Dvaro pastatas buvo baigtas 1856 m., rekonstruotas 1939 m. Dvaro rūmai yra neogotikinio stiliaus. Juose yra Garsenės pradinė mokykla ir krašto istorijos muziejus, kuriame galite pamatyti Budbergų šeimos ekspoziciją ir dvaro istoriją. Priešais rūmus yra vartai. Dvaro pastatai yra suskirstyti aplink paradinį kiemą, šalia rūmų yra sena klėtis ir arklidė su arkadine veranda. Už asfaltuotos gatvės yra malūnas. Dvaro komplekse taip pat yra plytiniai darbininkų ir tarnų namai. Garsenės miško parke yra gamtos takai. Taip pat yra dvaro laikais parke sodinta uosių alėja, vidutinis medžių amžius yra 80 - 90 metų, alėjos ilgis yra 250 m, medžių skaičius alėjoje - 65. Parko inventorizacija ir išsamus parko aprašymas, kurį galima rasti NKMP archyve, sudarytas dešimtajame dešimtmetyje. Jame paminėta, kad dvaro parkas buvo geometrinis, tačiau jo struktūros ir formos nepavyko išsaugoti, taip pat nurodomos parko medžių rūšys, planavimo ypatumai, mažos architektūros formos ir kt. Parko aprašyme nurodoma, jog parkas yra 11 ha.

6 pav.. Garsene dvaro pastatas su parku, aeronuotrauka

7 pav.. Situacijos planas: A-pilis; B miškininkystė; C siloso rezervuarai; D-medar tiltas; „E-Pool“; F-memorialinis akmuo; G-tvenkiniai; H-mokyklos seminaras; I-tualetas; J-sodo likučiai; K-stulpelio eilutė; L-sporto aikštelė; M-buvęs malūnas

Aucės apskrities dvaro parkai

4. Bēnės dvaro parkas (Bēnės valsčius)

Bēnės dvaras pastatytas XVI a., iki šiol išlikę rūmai pastatyti 1876–1878 m. Dvaras buvo pastatytas kaip neogotikinė vila, tačiau vėlesniais metais buvo iš dalies perstatytas. 1905 m. dvaras buvo sudegintas, o vėliau tapo šiek tiek mažesnis ir paprastesnis. Išliko ir kiti dvaro komplekso pastatai - tvartas, didelis tvartas, vandens ir garo malūnas, tarnautojų namai. Bēnės dvaras yra vietinės reikšmės architektūros paminklas. Šiuo metu dalyje dvaro rūmų yra bendruomenės namai, tačiau dvaro rūmus valdo parapijos administracija. Šalia jo yra nauja Bēnės estrada ir teka Aucės upė, per kurią eina istorinis akmeninis tiltas. Pakeliui į šeimininko namą yra saugoma liepų alėja.

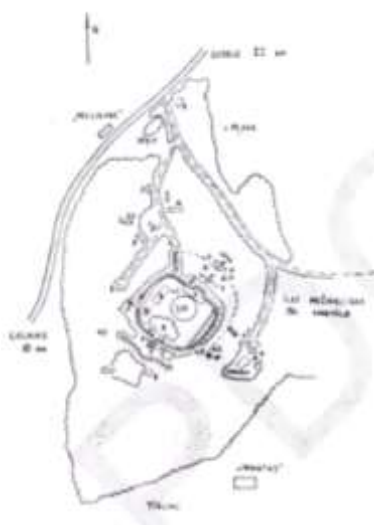
8pav.. Bēnes dvāro parks, aeronuotrauka

5. Ylēs dvāro parks (Ylēs valsčius)

Pirmosios žinios apie dvarą yra iš XVI a. XVIII a pradžioje - Šiaurės karo maro laikotarpiu dvaras buvo sugriautas, o vėliau perstatytas praktiškai iš naujo. Dabartinis dvaras pastatytas Krymo karo metu (1854-1856) kaip simetriška vila su dviem bokštais. Gotikinio stiliaus pastatą puošia ornamentinis frizas ir specifiniai langai. Bokštai buvo efektyvus kraštovaizdžio sprendimas, kuris suteikė dvarui didingumo aurą. 1923 m. Ylēs dvāro rūmai buvo peduoti plaučių ligų gydytojui Ludwigui Kalnišui dėl sanatorijos steigimo. 1929 m. balandžio 23 d. Ylēs dvaras buvo perduotas Tuberkuliozės kovos draugijai, kur buvo planuojama įkurti tuberkuliozės sanatoriją. Nuo 1930 iki 1931 m. rūmai buvo pritaikyti sanatorijos poreikiams, todėl buvo nugriautas bokštas terasoje arba vadinamajame žiemos sode. Sanatorijos veikimo metu buvo pastatyti abu pagalbiniai pastatai - gydytojo namas ir ligonių pastatas, prie kurio stovėjo miegamosios patalpos priešais rūmus, taip pat fontanas prieš pagrindinį įėjimą. Iki 2010 m. dvare veikė socialinio aprūpinimo centras, tačiau vėliau jis buvo uždarytas. Ylēs dvāro pastatas ir parkas yra nacionalinės reikšmės architektūros paminklai.

9pav.. Ylēs dvāro pastatas su parku, aeronuotrauka

10pav.. Situacijos planas: A-pilis; B-ūkininkas. pastatai; C-bij. fontanai; D-terastos, dekoratyvinė mūro

6. Lielaucės dvaro parkas (Lielaucės valsčius)

Lielaucės dvaro rūmų ansamblis buvo įkurtas XIX a. pradžioje, pilis buvo ampyro stiliaus. Dvaras įsikūręs vaizdingoje Lielaucės ežero pakrantėje. Dvaro rūmai yra valstybinės reikšmės architektūros paminklas. Istoriskai dvaro komplekse buvo dvaro rūmai, tarnų namas, tvartai, ūkiniai pastatai, arklidės. 1903 m. dvarą sudegino aplinkiniai ūkininkai ir tarnautojai, tačiau iškart buvo pradėta pastato renovacija. Vienas iš galinių senojo dvaro fasadų nebuvo atstatytas. Neatsiejama kraštovaizdžio dalis - du tiltai - vienas link ūkinių pastatų, kitas - nuo tvenkinio iki ežero, kuris karo metu labai nukentėjo. Aplink pilį įrengtas 13,8 ha ploto laisvalaikio parkas, apsodintas grafo Medemo laikais. Parke auga įvairių rūšių medžiai, įskaitant usūrinį kėnį, Japonijos kiparisą, Japonijos kamštinį ąžuolą, Kanados ir Mandžurijos riešutus. Priešais rūmus yra didelė įlanka su vaizdu į ežerą ir terasa. Už rūmų yra ilgas laukas su atvežtinių augalų rūšių grupėmis, pasodintomis abiejose pusėse. Parko teritorijoje yra du tvenkiniai. Didžiausias tvenkinys atskiria valsčiaus centrą nuo parko. Kitoje šio tvenkinio pusėje buvo grafo arklidės, link kurių ėjo specialus tiltas per tvenkinį. 1922 m. Lielaucės dvaro rūmai su greta esančiu parku ir ežeru perduoti Latvijos žemės ūkio universitetui. Universitetas išnuomavo rūmus viešajai organizacijai „Falks“. Organizacija palaipsniui atlieka rūmų restauravimo darbus. Rūmuose yra kultūrinių renginių, organizuojamos šventės, atviros turistams. 1991 m. liepos 16 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko augalų rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos, dideli medžiai ir kt. Vertybių aprašyme pripažįstamas gerai išsaugotas kraštovaizdžio parkas ežero krante su turtingais retų rūšių želdiniais.

11pav.. *Lielaucē* dvaras su parku, aeronuotrauka

12pav.. Situacijos planas: A-pilis; B namų apyvokos pastatas; C-griuvėsiai; D-gyvenimas. namas; E-barn; I garažas; G-riedulys. mūro siena; H-vartai

7. Stirnų dvaro parkas (Ylės valsčius)

Stirnų dvaras yra vienas iš pirmųjų V. L. Bokslafo kūrinų. Vėliau jis buvo pertstatytas. Apie 1893 m. dvare gyveno Auguste Ucke, onuo 1903 m. Dr. Phil. Arnolds Ucke. Jo vardas siejamas su Latvijos literatūros draugija (*Lettisch-literarische Gesellschaft*). Trečiajame ir ketvirtajame dešimtmetyje dvare veikė Aucės miškų ūkis, 1938 m. pervadintas į Ylės miškų ūkį. 2005 m. Laima Muktupavels delfi.lv rašė, kad ten taip pat buvo ir senelių slaugos namai. Jų gyventojai buvo laidojami netoliese esančiose Stirnų kapinėse. Reikia pasakyti, kad kapinės šiandien nėra matomos. Parkas, kuris kadaise turėjo fontaną ir gražius laiptus, vedančius į pastatą, tapo nepereinamu tankumynu. Slaugos namuose buvo ir rožių sodas. Parkas yra Lielaucės ežero krante. Teritorijoje yra liepų alėja ir ežero pusėje buvo plotas su buvusiomis terasomis. 1991 m. liepos 19 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko augalų rūšys, plano ypatumai, dideli medžiai ir kt. Apibūdinama, kad parkas išliko kaip gražus rūmų žalumos plotas, kuriame randama daugiausia vietinių augalų rūšių.

13pav.. Stirnų dvaro parkas, aeronuotrauka

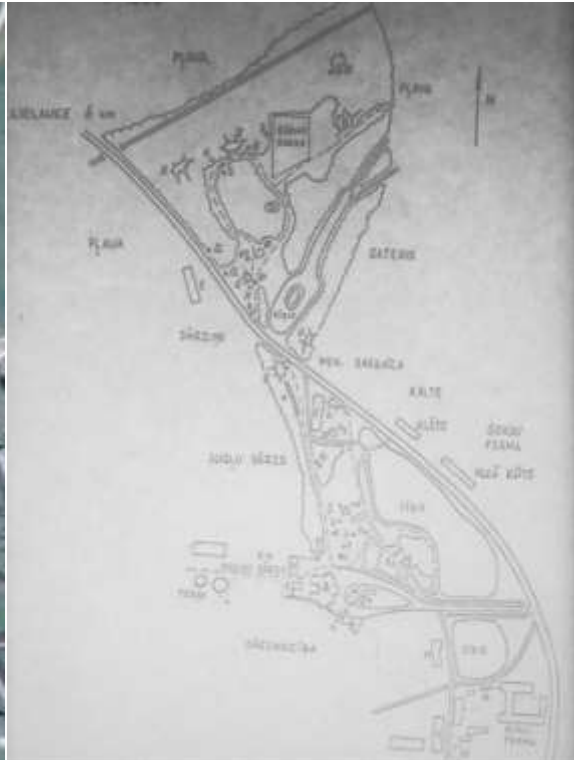
14pav.. Situacijos planas: A-pilis; B namų apyvokos pastatas; C-vonia; D-rūsvis su kalvos viršūnėmis; E-garažas

8. Vecaucės dvaro parkas (Vecaucės valsčius)

Vecaucės dvaro rūmai pastatyti 1842–1845 m., pseudo-gotikinio anglosaksų stiliaus pastato architektas - Berlyno eklektikas Friedrichas Styleris. Dvaro savininkas buvo vokiečių grafas Johann Friedrich von Mether. Vecaucėje jis turėjo 400 hektarų žemės ūkio paskirties žemės ir dar kelis dvarus kaimynystėje: Jaunaucės, Kēvelės, Vītīnės, Benės ir Elējos dvarus. Rūmai yra apsupti 13 ha ploto parko su daugybe tvenkinių, atvežtinių medžių ir krūmų plantacijų, pėsčiųjų takų ir paminklų - pirmajam Vecaucės studijų ir tyrimų ūkio vadovui Janiui Bergui ir profesoriui Janiui Apsičiui, o taip pat yra Pirmojo pasaulinio karo vokiečių ir rusų kareivių kapinės. Taisyklingas parko išdėstymas priešais rūmus, kita dalis - vaizdinga. Želdiniai susodinti laisvu išdėstymu su medžių eilėmis, alėjomis, laukais ir augalų grupėmis. 1990 m. Parengtas dokumentas „Vecaucės parko inventorizacija“, kurį sudaro aiškinamasis raštas, medžių, augalų aprašymas ir dendrologinis inventoriųs, taip pat planinės medžiagos. Dokumentas prieinamas NKMP archyve. 1991 m. liepos 16 d. buvo parengta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas, prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko augalų rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos ir kt.

15pav.. Vecauces dvaro parkas, aeronuotrauka

16pav.. Situacijos planas: A-pilis; B senas svirnas; C namų apyvokos pastatai; D, E-gyvenimas. namas; F-siurblių namai; H-Pirmojo pasaulinio karo kapinės; I, J memorialiniai akmenys

Bauskės apygardos dvaro parkai

9. Bauskės pilies griuvėsiai su parku (Bauskės miestas)

Pilis buvo pastatyta XV a. 1860 m. Bauskės mieste įsteigtas sodo komitetas, kuris 1869 m. rudenį pradėjo sodinti medžius abiejose pilies griovio pusėse. 1873 m. buvo surinkti želdynų išplėtimo planai. Kaimynystės miškininkai, suteikė nemokamus medžių sodinukus. Entuziastai įtikino atsisakyti ganyklos pilies teritorijoje. Parko sodinimas buvo ypač tęsiamas, kai miesto administracija perėmė Bauskės pilį ir Mazmežotnės rūmus ir valstybinę žemę prie Mūšos upės. Viena pilies dalis buvo rekonstruota 2008 m. ir yra vienas iš žymiausių Latvijoje manierizmo stiliaus architektūros paminklų. Rekonstruotose pilies dalyse įkurtas Bauskės pilies muziejus, o didžiausias bokštas turi apžvalgos zoną. XIX a. pabaigoje aplink pilį buvo sukurtas kraštovaizdžio parkas, pavadintas Pilskalnio parku, taip pat yra lauko estrada.

17pav.. Bauskas pilies griuvėsiai su parku, aeronuotrauka

10. Berzmuīžos dvaro rūmai ir parkas (Mežotnės valsčius)

Berzmuīžos dvaras pastatytas XVIII a. pabaigoje. Kadangi dvaro savininko Kristiano von Renne brolis Friedrichas Kristofas turėjo Garozos dvarą netoliese, abiejų pastatų statybą lygiagrečiai vykdė vietinis meistras, todėl jų architektūrai būdingi bendri bruožai. Klasicizmo stiliaus Berzmuīžos dvaro rūmai yra dviejų aukštų pastatas su iškilium viduriniu rizalitu, užsibaigiančiu mezoninu su ovalo formos langu. Lakoniškos klasicizmo formos nebuvo būdingos XVIII a. Žemgalės dvarų architektūrai, kur svarbiausia buvo prabangiūs partikai su kolonomis ir plastiško dekoru vinjetėmis. Pirmoje XIX a. pusėje toks supaprastintas požiūris į fasadą tapo aktualus dėl biedermeierio įtakos dvarų išvaizdai, pagal kurią formos turėjo būti solidžios, tvirtos, bet be jokių išskirtinių dekoracijų. XX a. aštuntajame dešimtmetyje, kai davro gyvenamajame name kilo gaisras prarastos vidaus ir lauko durys su barokiniais papuošimais, ampyro stiliaus krosnis. Po gaisro dvaro pastatas nebuvo naudojamas ilgą laiką. 1984 m. buvo atlikti remonto darbai, pastatas pritaikytas gyvenamiesiems butams - pastatytos medinės pertvaros, jos buvo padengtos gipso plokštėmis. 2017 m. paskutiniai dvaro gyventojai išsikraustė ir dabartinė pastato funkcija nėra aiški. Taip pat yra didelis parkas. Vietos koordinatės: 56 ° 29'40 " N 24 ° 07'31 " E.

18pav.. Bērzmuižas dvaro rūmai ir parkas, aeronuotrauka

11. Bruknos dvaras (*aDavinų valsčius*)

XVIII-XIX a. įkurtas Bruknos dvaras prie Iecavos kranto. Ikišiu dienų išliko dvaro rūmai ir trys tvartai. Priešais gyvenamąjį namą yra buvusių arklidžių pamatai ir pelkėtas tvenkinys, kitoje pusėje buvo parkas su taisyklingais želdynais. XX a. septintajame dešimtmetyje buvo pakeista įvažiavimo kelio ir Iecavos upės tilto vieta, taip pabloginant dvaro centro išdėstymą ir kraštovaizdį. Bruknos dvaras pastatytas 1755 m. ir perstatytas XIX a. viduryje. Iš pirmojo statybos laikotarpio buvo išlaikyti rūšiai ir atskiros sienos. XIX a. rūmai buvo visiškai perstatyti, suteikiant jiems dabartinę išvaizdą. Dvarą sudaro dviejų aukštų centrinis korpusas ir vieno aukšto šoniniai korpusai abiejuose galuose. Centrinio korpuso fasadas yra dekoruotas plokščiu portiku suketuriais jonėninio orderio piliastrais. Dvaro rūmai yra tipiškas ir paprastas XIX a. vidurio mažo kaimo dvaro ampyro stiliaus pavyzdys. Bruknos dvaro parkas su taisyklingais želdynais pradėtas kurti XVIII a. viduryje. Iki XX a. dešimtojo dešimtmečio pradžios šiaurinėje rūmų pusėje buvusi išpjauta liepų alėja buvo atsodinta, lygiagrečiai pasodinta antra alėja, , arčiau Iecavos upės. Nėra tikslios informacijos apie parko planavimą, dauguma želdinių sunyko. Nuo 2001 m. dvare veikia viešoji organizacija "Kalna svētību kopiena", kuri yra struktūrizuota pagal narkomanijos reabilitacinės sistemos „Cenacolo“ modelį. 2011 m. organizacija vykdė Hipotekos ir žemės banko finansuojamą projektą „Renesanso sodo atnaujinimas Bruknos dvaro sodyboje“ ir Europos Sąjungos Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) finansuotą projektą „Bruknos dvaro supaprastintos renovacijos priemonės“. Sode įrengti geometriniai sodiniai - parteris, labirintas, medžiai, įvairios skulptūros ir akmens formacijos, dažniausiai biblinio siužetoskulptūros. Bruknos dvaras yra erdvė banketams ir renginiams, kiekvienais metais vyksta Renesanso šventė ir meno plenerai. Netoli Bruknos dvaro Caunėnų kapinėse yra 1780 m. pastatyta Korfu šeimos koplyčia, vieno aukšto paviljonas su 4 dorėninio orderio kolonomis kiekvienoje pusėje. Šiandien koplyčia yra nuniokota.

19pav.. Bruknas dvaro pastatas su parku, aeronuotrauka

20pav.. Bruknas dvaro istorinis žemėlapis

12. Codės dvaras (*Codės valsčius*)

Dvaro komplekso statyba prasidėjo XVIII a. 5-tajame dešimtmetyje, kai dvarą valdė Ulrichas von Beckas. Pagrindinis dvaro pastatas išlaikė savo pradinį dydį kaip vieno aukšto medinis rąstinis namas. Dvaro rūmai yra valstybinės reikšmės architektūros paminklas,

išsaugota salės lubų rokoko dekoracija ir durys, puoštos drožiniais. Dvaras yra renovuotas ir jame veikia svečių namai. Dvaro parkas nebuvo išsaugotas, galbūt išsaugoti kai kurie seni medžiai. Svečių namai įsikūrę *Codes* kaime.

21pav.. *Codes* dvaras, aeronuotrauka

13. Derpelės dvaro rūmai (Codės valsčius)

Dvaro žemė žinoma nuo XVI a. pabaigos, tačiau Derpelės dvaro rūmai buvo pastatyti XIX a. 1936 m. dvare buvo įrengti senelių globos namai. Šiuo metu pastatą galima apžiūrėti tik iš išorės, nes jame vis dar veikia senelių globos namai. Dvaras ypač didžiuojasi savo rožių plantacijomis. 1991 m. liepos 5 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas, prieinamas NKMP archyve, kuriame paminėta, kad parko išdėstymas sunyko, jis galėjo būti baroko stiliaus; taip pat pateikiamas sąrašas, kuriame išvardytos medžių rūšys, dizaino ypatybės, mažosios architektūros formos, dideli medžiai ir pan. Apraše daroma išvada, kad parkas yra vidutinio dydžio - 4,6 ha, su didelėmis vietinėmis medžių rūšimis ir 4 tvenkiniais, parkui reikalinga priežiūra ir reikia šiek tiek pertvarkyti, kad būtų sukurta maloni poilsio vieta slaugos namų gyventojams.

22pav.. *Derpeles* dvaro pastatas su parku, aeronuotrauka

23pav.. Situacijos planas: A-pilies slaugos namai; B namų apyvokos pastatas; C sandėlis ir pastatas; D-medžio pastogė; E-griuvėsiai; F-rūsiai; G-pieno namai; H-aka; I-siurblio namai

14. Garozos dvaro parkas (*Mežotnės valsčius*)

Garozos dvare buvo vaisių ir šakniavaisių sodai, tačiau jau 1791 m. aprašomas baroko stiliaus poilsio sodas su paviljonais, tiltais per upelį, tai liudija apie romantizmo įtaką kuriant mažas sodo architektūros formas. Parką 1837 m. patobulino sodininkas Ėederts, o po penkerių metų aplink kraštovaizdžio parko plotą buvo įrengta tvora. 1907 m. dvaro parkas buvo 2,5 ha dydžio, trapecijos formos pratęsimu į dvaro rūmų pusę, o šiaurinėje pusėje buvo panašaus dydžio vaisių sodas. Parką kerta upelis, o prie dvaro abipus kelio yra tvenkiniai, beveik simetriškai atspindintys dvaro rūmus. Iki šiol originalūs parko pastatai neišliko, matomos architektūros formos ir tiltai - XX a. antros pusės, parko pietrytiniame kampe yra lauko estrada. Iš senojo parko išlikusi 4,5 metrų aukščio piramidės formos kalva – t.y. specialiai supiltas parko kalnelis, suprojektuotas kaip apžvalgos platforma ir paviljono vieta, nes ši lygumos dalis neturėjo natūralaus išraiškingo reljefo. Pasivaikščiojimo takas eina palei rytinį parko kraštą, tai leidžia stebėti ryškų kraštovaizdžio kontrastą su tankiu parku kuris yra populiarus Žemgalės parkų kompozicijos metodus.

24pav.. Garozas dvaro parkas, aeronuotrauka

15. Jumpravmuižas dvaro pastats su parku (*Mežotnės valsčius*)

Pirmą kartą *Jumpravmuižas* dvaras rašytiniuose šaltiniuose paminėtas XIII a., kai čia buvo įkurtas vienuolynas. Dvaras buvo sunaikintas I pasaulinio karo metu. *Jumpravmuižas* pastatų kompleksas apima buvusį dvaro parką - romantišką kraštovaizdžio stiliaus parką, kuris sukurtas XVIII a. pabaigoje. Parko statyboje sėkmingai panaudotas neįprastas Zemgalės lygumos - dolomito uolų reljefas Lielupės pakrantėse, upės uola, upelis. Parke buvo išsaugoti romantiškos estetikos architektūros elementai - XVIII a. pab. dirbtiniai pilies griuvėsiai, koplyčia (XIX a. pab.), parko paviljonas (XIX a. pr.) ir dvaro savininkų Lidinghauzenų-Volfų šeimos kapinės (XIX a.). *Jumpravmuiža* parkas laikomas išskirtiniu XVIII a. pab. - XIX a. ankstyvojo romantizmo stiliaus kraštovaizdžio parku, kuris kartu su Bornsmindės dvaru priešingame krante sudaro išskirtinai vaizdingą kompleksą. Parko plotas yra 8,2 ha. Parkas ir dirbtiniai pilies griuvėsiai yra nacionaliniai paminklai, Lidinghauzenų-Volfų giminės kapinės yra nacionalinis meno paminklas, koplyčia ir parko paviljonas yra vietinės reikšmės paminklai. 1991 m. liepos 4 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko medžių rūšys, dizaino ypatumai, mažosios architektūros formos, dideli medžiai ir kt.

25pav.. *Jumpravmuižas* pastats su parku, aeronuotrauka

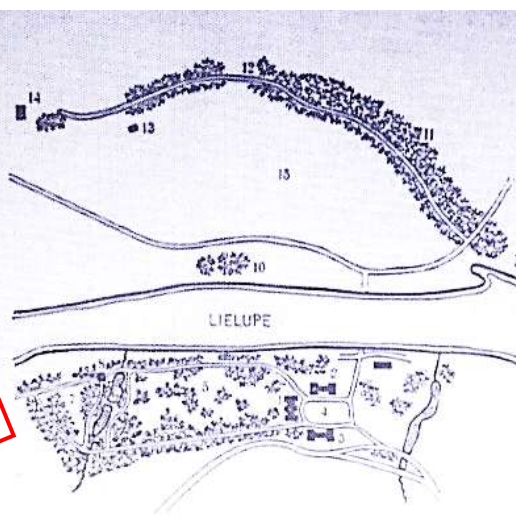
26pav.. Situācijas plans

16. Mežotnės dvaro parkas (Mežotnės valsčius)

Klasicizmo stiliaus dvaro rūmai buvo pastatyti 1798-1802 m. Netoliese buvo dvaro pastatai: tarnų namai, arklidės, ūkvedžio namai ir tvartai. Dvaras yra Bauskės apskrityje, dešiniajame Lielupės krante. Dvare yra atrestauruota kupolinė salė, baras, restoranas ir viešbutis. Taip pat vyksta įvairūs renginiai, tokie kaip koncertai, teminės šventės arba klasikiniai šokiai. Mežotnės pasididžiavimas yra angliško stiliaus parkas. Parką sudaro trys dalys - paradinis kiemas, vasaros parkas ir žiemos parkas. Parko viduryje yra natūrali vaga, skirianti vasaros parką nuo žiemos parko. Vienas iš pagrindinių takų veda palei gražią Lielupės upę. Antrasis kelias eina palei rytinę parko pusę ir turi mažą kalną viduryje, kuris sukuria parko pratęsimo iliuziją. Praeityje Mežotnės dvaro parke buvo paviljonas, jo istorinės nuotraukos yra NKMP archyvuose, iki šiol išliko tik jo liekanos. Tačiau tai yra tik dalis 17 ha ploto dvaro teritorijos, dvarą taip pat apima ganyklos, esančios priešais Lielupės krantą. Tolumos vaizdai mažame kraštovaizdžio parke sukuria didelio parko įspūdį, o kai kurios perspektyvos driekiasi per Lielupę. 1991 m. liepos 2 d. buvo parengtas parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas, prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko medžių rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos ir kt.

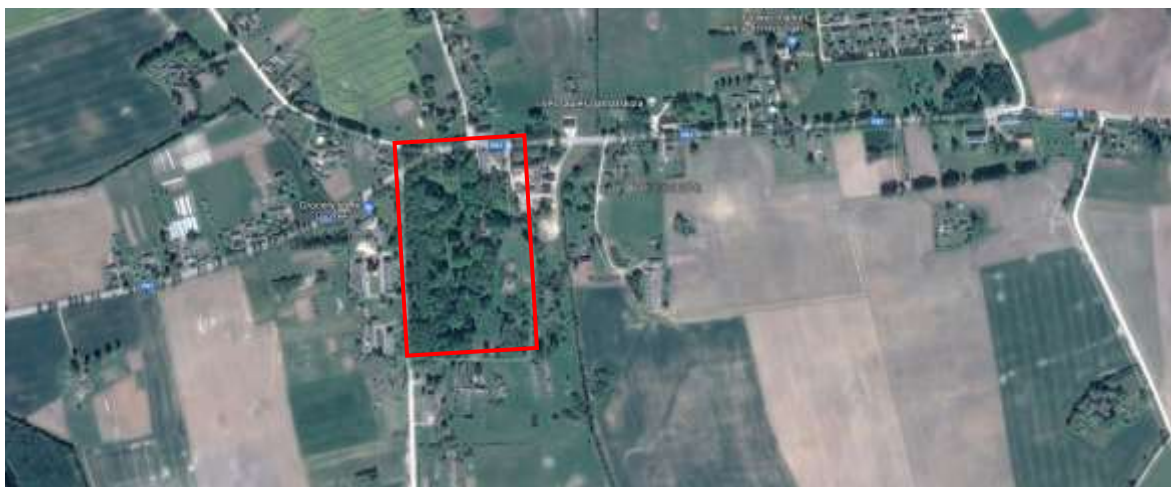
27pav.. *Mežotnes* dvaro parkas, aeronuotrauka

28pav.. Situācijas plans: A-pilis; B-bij. vadovo nama

17. Vecsaulės dvaras ir parkas (Vecsaulės valsčius)

Vecsaulė iš pradžių priklausė Livonijos ordinui, o paskui Kuršo kunigaikščiui. Vėlesniais laikotarpiais valdė Heinrichas von Rautenfeldas ir baronas Brandenburgas. Dvaro išdėstymas buvo paprastas – prie kelio buvo dvaro rūmai, o už jų – parkas, nuo kurio į rytus buvo dauguma ūkinių pastatų. Dvaro rūmai neišliko. Parko plotas taip pat sumažėjo perpus. Buvo išsaugoti kai kurie senoviniai želdynai. Neseniai rekonstruotas vienas dvaro svirnas. Bauskės ir Radviliškio savivaldybių vadovai 2012 m. atidarė šį restauruotą pastatą, kuris yra Lietuvos dovana Latvijai ir bus Lietuvos kultūros centras. Tai pirmasis Lietuvos kultūros centras, atvėręs duris Latvijoje.

29pav.. Vecsaules dvaro parkas, aeronuotrauka

Dobelės apskrities dvaro parkai

18. Annasmuižas dvaro pastatas ir parkas (Anneniekų valsčius)

Apie 1800-uosius metus barono von Rekės šeima pradėjo statyti Annos dvarą. Pastatomas dvaras ir jo ūkiniai pastatai. 1850 m. Annos dvare pradėjo veikti vietinė mokykla, kuriai vadovavo mokytojas Fr. Veinbergas, baigęs Irlavos mokytojų seminariją. 1920 m. Annos dvaro žemė suskirstyta į ūkius. 1920-aisiais Anno dvaro teritorija buvo pervadinta į Anneniekius. Pirmosios nepriklausomybės metu Anneniekliai formuojami kaip kultūros centras. 1930 m. senajame dvaro svirne buvo pastatyti liaudies namai (iš dalies už gyventojų paaukotas lėšas). Šiuo metu perstatyti dvaro liaudies namai yra tušti, kurį laiką ten buvo parduotuvė. Galima įžiūrėti dvaro parko liekanas už Liaudies namų.

30pav.. Annasmuižas pastats ir parkas, aeronuotrauka

19. AAlavės dvaro parkas (Penkulės valsčius)

AAlavės dvaras pastatytas XIX a. Tai medinis rąstinis namas, padengtas kaltinėmis lentomis. Apatinėje dalyje yra dideli rūšiai. Pastatas buvo dažytas pilka spalva, detalės buvo baltos. Kažkada šalia dvaro buvo didelis ir gražus parkas su retomis augalų rūšimis, bet dabar jis užaugo. Visose dvaro duryse buvo gražių drožinių. Dvaras dabar yra blogos būklės. AAlavės dvaro pastatai yra vietinės reikšmės architektūros paminklas.

31pav.. Alaves dvaro parkas, aeronuotrauka

20. Berzės dvaro pastats, Berzės vandens malūnas (Berzės valsčius)

Senojo Berzmuižos dvaro ūkinio pastato liekanos išliko iki šių dienų. Manoma, kad ūkinis pastatas pastatytas XVIII a. viduryje. Berzės vandens malūnas yra sujungtas su Berzės dvaru. Malūno atsiradimo pradžia datuojama Kuršo kunigaikščio Jokūbo (1643 - 1684) valdymo laikotarpis, kai Berzės upėje buvo įrengtos krantinės ir burių audykla, iš kurių vėliau išvystė Berzės upės užtvanka ir vandens malūnas. Dabartinis malūno savininkas yra Orvils Heniņš, kuris jau kelerius metus atnaušina ir stiprina upės užtvanką ir be grūdų malimo taip pat užsiima elektros energijos gamyba. Berzės malūnas yra nacionalinis kultūros paminklas. Šis vandens malūnų kompleksas yra vienintelis šiuo metu seniausias veikiantis istorinis paminklas Latvijoje, kur galite pamatyti ir susipažinti su 100 metų grūdų perdirbimo technologijomis ir tradicijomis, naudojant vandens energiją. Berzės vandens malūno komplekso statyba vyko XIX a. viduryje ir baigta 1863 m. Vandens malūnų

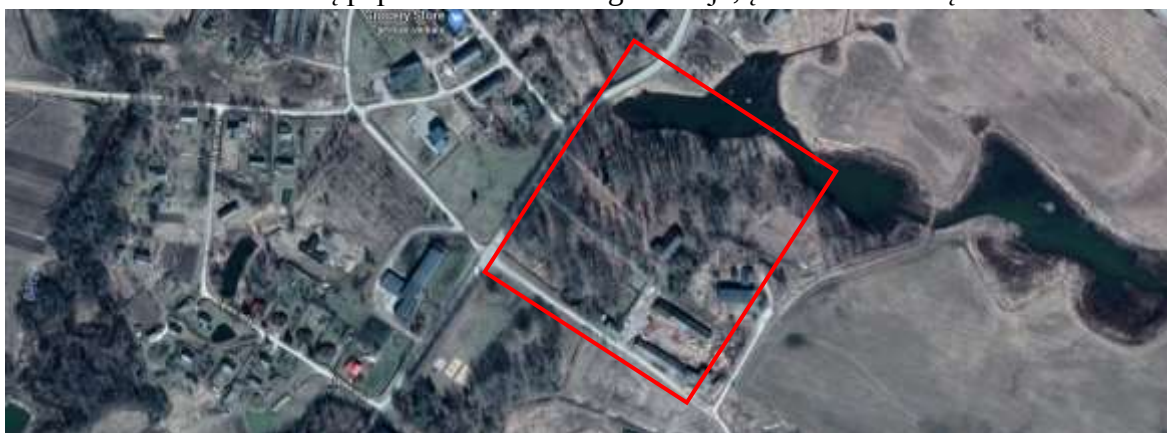
kompleksas susideda iš 55 m ilgio užtvankos prie Berzės upės, 600 m ilgio derivacijos ir 200 m ilgio nutekėjimo kanalo, malūno pastato su darbo mašinomis ir hidrotechnikos įranga bei vežimėliais. Iki 1940 m. malūnas aktyviai dirbo ir teikė paslaugas plačiame regione. Po 1940 m. nacionalizacijos iki 1972 m. malūnas veikė, tačiau dėl vyraujančios ekonominės sistemos malūno kompleksas palaipsniui nyko ir vandens sistema buvo sunaikinta. Per dvidešimt neveiklumo metų malūno vertybės buvo plėšiamos, o statinių konstrukcijos sunyko. 1991 m. malūnas buvo grąžintas paveldėtojams ir prasidėjo renovacijos procesas. 1994 m. įsteigta bendrovė Z/S "Dzirnavas", kuri dabar teikia grūdų perdirbimo paslaugas ir yra svarbus vietinių žemės ūkio gamintojų bendradarbiavimo partneris.

32pav.. Bērzes vandens malūnas, aeronuotrauka

21. Buvęs Rengės dvaro parkas, dabar Zebrenės centrinis parkas (Zebrenės valsčius)

Sename parke vis dar yra retų ir savitų medžių rūšių. Parke yra paminklas Antrojo pasaulinio karo metu žuvusiems kovotojams. 1995 m. asociacija "Daugavas Vanagi" iš užsienio latvių rinko aukas įamžinti Zebrenės parapijoje 1941 ir 1949 m. vykdytas represijas. 2018 m. vasarą parke buvo atidarytas pojūčių takas, kurį Zebrenės gyventojai savanoriškai sukūrė. Taką papildė laužavietė - gera idėja, įvairios žaidimų stotelės.

33pav.. Zebrenės centro parkas, aeronuotrauka

22. Bikstų dvaro parkas (Bikstų valsčius)

Dvaras pastatytas 1847 m. eklektišku stiliumi, klasicizmo forma. Yra istorija, kad senuosiuose Bikstų rūmuose, stovėjusiuose iki 1847 m., buvo vienuolynas, kuriame gyveno 7 vienuoliai. Jie gyveno čia iki gyvenimo pabaigos ir yra palaidoti dvaro parke. Naujieji Bikstų dvaro rūmai yra sąlyginai siejami su neogotika. Atkūrus pastatą, pastatas prarado savo pradinę išvaizdą ir proporcijas. Dvaro pastatų ansamblyje taip pat yra tarnų gyvenamieji namai, ūkiniai pastatai, arklidės. Nuo 1945 m. dvare veikia mokykla. Dvaro pastatas yra valstybės saugomas kultūros paminklas. Pastato meninė vertė didina balkono ir verandos tvoros grotelių liejiniai. XIX a. viduryje šalia dvaro įkurtas didelis parkas su retomis medžių rūšimis, kurio plotas siekė 18,2 ha. Parkas yra lygioje vietoje prie tvenkinio, kanalusungto su Bikstupe. Šiaurinėje dalyje yra didelis vaizdingas laukas su medžių grupėmis, kurios sudaro perspektyvos elementus, rytinė dalis turi tolimojo plano perspektyvas, ši parko dalis turi daug šviesos ir erdvės. Parke buvo pasodinta 280 medžių. 1991 m. liepos 23 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko medžių rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos ir kt. Apraše daroma išvada, kad parko vertybės yra didelės vietinių medžių rūšių ir maumedžių grupės, o parkas turėtų būti saugomų teritorijų saraše.

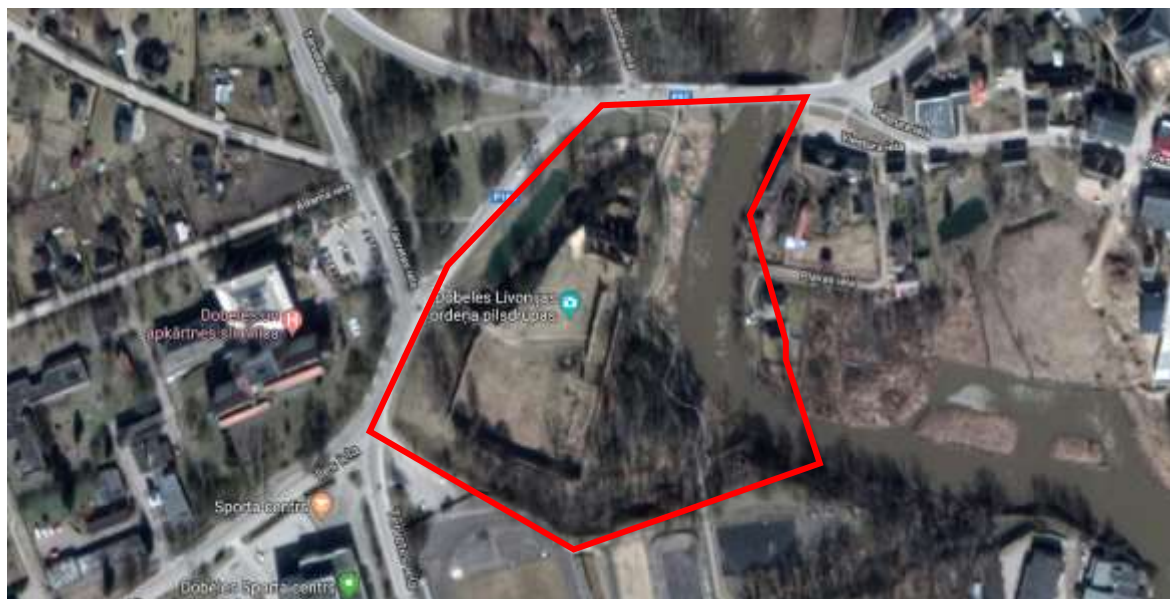
34pav.. *Bikstu* dvaro parkas, aeronuotrauka

35pav.. Situacijos planas

23. Dobelēs pilies parkas (Dobelēs miestas)

Pilis buvo pastatyta XIV a. Iš pradžių tai buvo medinė pilis, vėliau akmenis, tada pastatyta bažnyčia ir užveistas parkas. Hercogienės Elžbietos Magdalenos valdymo metu pietinėje šlaito vietoje už pilies sienų buvo pasodinti sodai. Pilies buvo apgyvendinta iki 1730 m., vėliau tapo negyvenama ir palaipsniui nyko. Pilies griuvėsių konservacija prasidėjo 2002 metais. 2019–2020 m. planuojama parengti pilies rekonstrukcijos darbų projektą, planuojama pastatyti parodų salę ir atnaujinti parką.

36pav.. Dobeles pilies parkas, aeronuotrauka

24. Lustēs dvaro griuvēsiai (Jaunberzēs valsčius)

Lustēs dvaras buvo pastatytas 1775 m. ir tuo metu buvo vienas iš prabangiausių Kuržemēs ir Žemgalos hercogo Petro rūmų su prancūzišku sodu ir dideliu medžioklės parku. Architektas Severinas Jensenas. Aplink pilį buvo pasodintas estetiškas parkas su keliomis egzotinių augalų rūšimis ir su uždara siena aptvertu medžioklės sodu. Šiuo metu iš dvaro liko tik įspūdingos išorinės sienos, nuo 1950 m. rūmai stovėjo be stogo, todėl nuo oro sąlygų daug kas nukentėjo. Pavasarį rūmų papėdėje žydi saugomos laukinės tulpės. Teritorija palaipsniui tvarkoma. Prie rūmų palei kelią yra ūkinių pastatų, kurie blogina aplinkos vaizdą ir kenkia vizualiniam rūmų suvokimui.

37pav.. Lustes pilies griuvēsiai, aeronuotrauka

25. Upesmuižas rūmai ir parkas (Bikstų valsčius)

Upesmuižas rūmai yra vietinės reikšmės architektūros paminklas. Pastatas pastatytas XIX a. pirmoje pusėje. Iki šiol išliko ūkiniai pastatai, dvaro rūmai ir parkas, tačiau teritorija apleista.

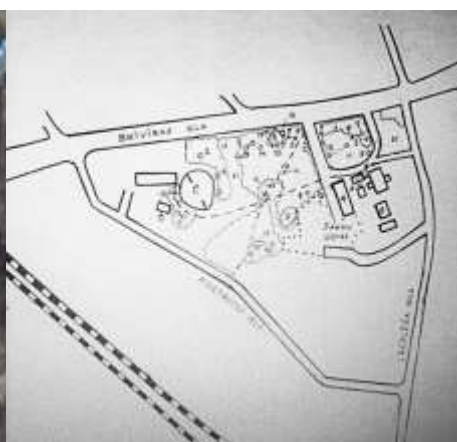
37pav.. *Upesmuižas* parkas, aeronuotrauka

26. Vokiečių pastoriaus namas (Dobelės miestas)

Vokiečių klebonijos pastatas datuojamas XIX a. pradžia. Ansamblį sudarė pastoriaus namas su erdviu kiemu. Nuo 1867 iki 1905 m. klebonijoje gyveno vokiečių parapijos pastorius, žinomas latvių kalbos ir etnografijos tyrėjas Augusts Bīlenšteins (1826 - 1907). Jo pasiryžimo ir energijos dėka XIX a. antroje pusėje sukurtas dvaro parkas su įvairių medžių plantacijomis, kurios buvo sudarytos ne tik iš vietinių, bet ir iš atvežtinių augalų. Kai Augusts Bīlenšteins tapo vokiečių Dobelės bažnyčios pastoriumi, jo didžiausia aistra buvo sodinti sodą ir rūpintis laukais. Tai tapo „mažu rojumi tiek tėvui, tiek vaikams, tiek namų draugams ir visada buvo džiaugsmo, pakilimo ir laimės šaltinis”. Pastoriaus sodas buvo puiki retų augalų ir medžių kolekcija, kuri tuo metu nustebino net botanikos specialistus. Parką sudaro laisvo plano plantacijos link tvenkinio. Iki šiol iš senovės vokiečių parapijos bažnyčios pastato išliko medinis gyvenamasis namas, riedulio akmuo, grūdų svirnas atstatytas kaip gyvenamasis pastatas XX a. 30-ajame dešimtmetyje). Parko kraštovaizdį praturtina tvenkinys. Vokietijos pastoracinis pastatas ir parkas yra vietiniai architektūros paminklai. 1999 m. liepos 27 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko augalų rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos, dideli medžiai ir kt.

39pav.. Vokiečių pastoracija, aeronuotrauka

40pav.. Situacijos planas: A-rectory; B namų apyvokos pastatas; C-tvenkinys

27. Vecapguldės dvaro parkas (Naudītės valsčius)

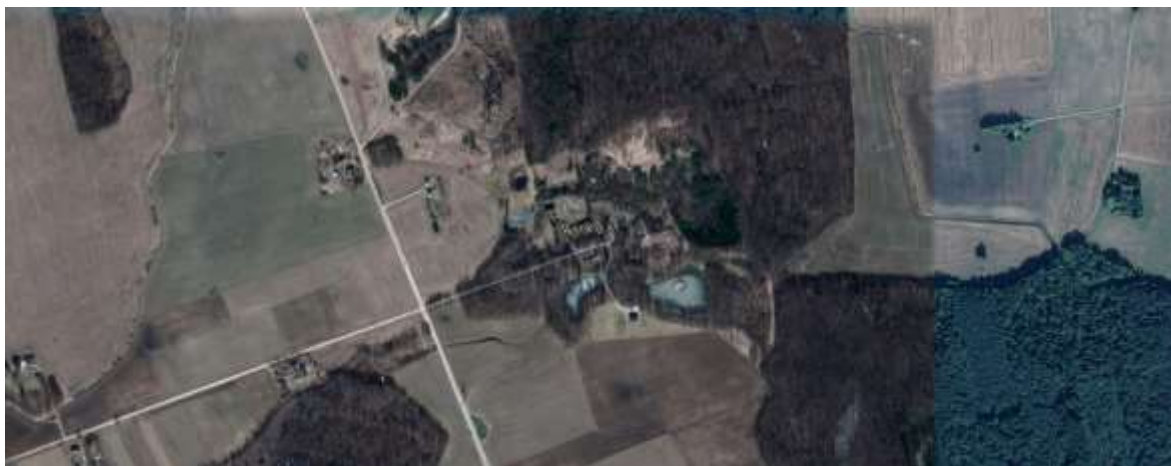
Dvaro pastats datuojamas XVIII a. pabaiga. Dvaro teritorijoje išlikę kai kurie ūkiniai pastatai. Pokario laikotarpiu pastatai buvo stipriai perstatyti ir sunykę, tačiau jų pradinė medžiaga išliko. Šiuo metu Vecapguldės dvaro kompleksui gresia pavojus. Šiuo metu dvaro pastatai yra privačiojo asmens nuosavybė, kur vyksta atstatymo darbai. Taip pat išlikęs XVIII a. pabaigoje suformuotas dvaro parkas.

41pav.. *Vecapguldes* dvaro parkas, aeronuotrauka

28. Virkaus dvaro parkas (Bērzēs valsčius)

Virkaus dvaro pastats ir parkas yra nacionālīnēs reikšmēs architektūras paminklas. Pastats buvo pastatytas apie XVIII – XIX a., o parkas - XVIII a. Ponų namas virtęs griuvėsiais, o kiti pastatai yra apgyvendinti. Aplink parką, dauguma teritorijos yra privati nuosavybė. XX a. pradžioje dvaras užsiēmė netradiciniu ūkininkavimu, augindamas fazanus ir juos paleisdamas gamtoje medžioklēs reikmēs.

42pav.. *Virkus* dvaro parkas, aeronuotrauka

Iecavos apskrities dvaro parkai

29. Dzimtmsis dvaras (Dzimtmisa)

Dvaro rūmai yra galingas medinis pastatas, pastatytas 1560 m. Iš pradžių pastatas turėjo nuožulnų čerpių stogą, tačiau vėliau stogas buvo perstatytas ir buvo sukurtas unikalus, neogotikinis stogas su dviem simetriškais bokšteliais. Šalia šeimininko namų XIX a. įkurtas parkas su tvenkiniu. Nuo 1920 m. dvaro rūmuose veikia mokykla. Mokykla rudenį organizuoja Dzimtmsis dvaro dienas, kur galite susitikti su dvarininku. Aplink dvaro sodybą yra mažai augmenijos, atrodo, kad iš istorinio parko išliko mažai, arba parko nebuvo.

43pav.. *Dzimtmisā* dvaro pastatas su parku, aeronuotrauka

30. Gailiu dvaras (Iecavos valsčius)

Pastatytas 1880 m. 1905 m. revoliucionieriai sudegino dalį pastato. 1907 m. buvo atstatytas sudegintas pastatas, bet vietoj akmens mūro pastatytas medinė konstrukcija. 1929 m. gegužę Gailio dvaras visam gyvenimui, su paveldėjimo teise išpirkos būdu atiduotas advokatui Aleksandriui Brivinui. Nuo tada buvo pakeistas pavadinimas „Brivinai“. 1944 m. spalio mėn. buvo susprogdinta senoji Zalītės mokykla, tada mokykla persikėlė į „Brivinus“, nes Brivinų šeima išvyko į emigraciją, kai vokiečių kariuomenė pasitraukė. 1968 m. buvo pastatyta nauja Iecavos vidurinė mokykla. Tuo pačiu metu likviduojama Brukno pradinė mokykla su dviem pagalbinių mokyklų klasėmis, perkeliama į buvusios aštuonmetės mokyklos vietą ir įkuriama aZalītės mokykla. Dabar - speciali Zalītės internatinė mokykla.

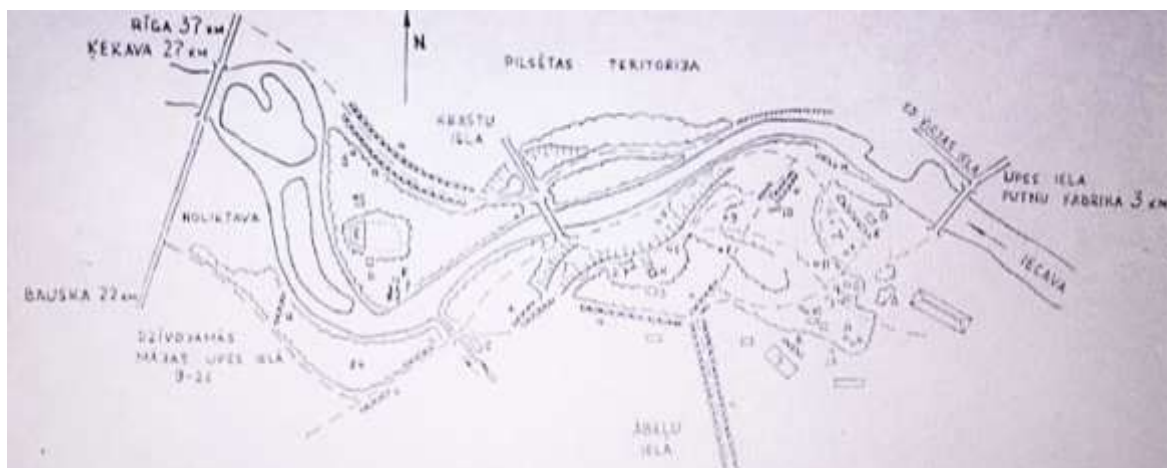
44pav.. *Gaiļu dvaras*, aeronuotrauka

31. Iecavos dvaro rūmai su parku (Iecava)

Iecavos dvaro komplekse išsilaikė 1908 m. pastatytas bibliotekos korpusas, XVIII a. antroje pusėje statyta klėtis su vėjo malūnu, XIX a. pabaigoje pastatytos arklidės (dabar svečių namai „Darta“), vartininko namas prie įvažiavimo ir parkas. Iecavos dvaro pastatas su parku yra nacionalinės reikšmės architektūros paminklas. Parkas kurtas tuo pačiu metu, kaip pastatytas dvaro kompleksas - nuo 1795 iki 1800 m., parkas kurtas natūralistinio angliško kraštovaizdžio parko stiliumi. Bendras parko plotas yra 16,6 ha, jam būdinga didelė lapuočių medžių įvairovė, su daug atvežtinių medžių rūšių. Medžių amžius - iki 130 metų. XVII a. parkas buvo kaip dekoratyvinis sodas su daugeliu labirintų, vėliau transformuotas į kraštovaizdžio parką. Parke daug introdukuotų medžių ir jų grupių, alėjų ir medžių eilių. Per parką eina asfaltuotas kelias, kuriame vyksta automobilių eismas, leistinas greitis 30 km/h. 1936 m. skulptorius P. Banderas sukūrė paminklą žuvusiems Latvijos laisvės kovose. Parke yra lauko estrada, kurioje vyksta įvairūs renginiai. 1991 m. vasarą buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko medžių rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos, dideli medžiai ir kt.

45pav.. *Iecavas (Lieliecas dvaro) dvaro pastats su parku*, aeronuotrauka

46pav.. Situācijas planas: E etapas; F-vokiečių kareivių kapinės; G-Antrojo pasaulinio karo paminklas; H-išlaisvinimo kovos paminklas

Jaunpils apskrities dvaro parkai

32. Vigantės parkas (Staburago valsčius)

Buvęs Liepavoto parkas - kairiajame Dauguvos krante, 0,2 km į šiaurę nuo Staburago, prie buvusių Vigantės rūmų. Parkas sukurtas XIX a.-XX a. pradžioje, Vigantės dvaro gyvavimo laikotarpiu. Parke buvo 64 medžių rūšys, tačiau barono von Bero pasididžiavimas buvo rožių laukas. XX a. trečiajame dešimtmetyje, kai buvęs dvaras ir parkas tapo Latvijos valstybės nuosavybe, buvo planuojama sukurti vieningą Staburago ir Vigantės parko ansamblį, tačiau tai neįvyko, bet parkas tapo populiari ir gerai žinoma vasaros lauko renginių vieta. Nuo 1920 m. čia vyko įvairūs renginiai. Žinoma, kad jau 1923 m. Vigantės parke vyko dainų šventė, kurios vyriausiasis dirigentas buvo vietinis aJanis Apsalons. Šios šventės organizavimas tapo Vigantės parko tradicija ir paprastai buvo renginys vykdavo Joninių dieną. XX a Parkas smarkiai nukentėjo - pirmą kartą per II pasaulinį karą, kai vokiečiai atsitraukdami iškirto daugelį didelių medžių, antrą kartą šeštajame dešimtmetyje, kai Vigantės parkas buvo nuniokotas, kai buvo pastatyta Plavino hidroelektrinė. Parko dalyje, kuri nukentėjo nuo potvynių, medžiai buvo nupjauti. Parko pasididžiavimas - scena ir amfiteatro pavidalo žiūrovų vietos taip pat buvo pažeistos. 1977 m. likusį parką pradėjo saugoti valstybės. Parko plotas yra 10 ha, jame yra 41 egzotinių medžių rūšis. Parke stovi buvusios skulptūros „Daina“ kopija, kurią 1978 m. atstatė A. Briedė, laiptai Dauguvos krante, vedantys link „Dainos“ skulptūros buvimo vietos. Parke yra lauko estrada, laivų prieplauka, taip pat Jančo ir Marčo skulptūros, įrengtos 2011 m. pagal V. Zališo knygos „Staburaga bėrni“ motyvus. Parke nuo Vigantės dvaro laikų išliko trys tvenkiniai. Šiuo metu parke yra tvarkingi takai, tiltai. Taip pat atgaivinamos Vigantės parko tradicijos. 1991 m. rugsėjo 27 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - galima rasti NKMP archyve, kuriame išvardytos parko medžių rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos, dideli medžiai ir kt.

47pav.. *Vīgante* parkas, aeronuotrauka

48pav.. Situācijas planas: A-pilies
žemēs griuvēsiai; B-skulptūra; C etapas;
D-tvenkinys; E-akmens tvora;
F namų apyvokos pastatai;
namas

Jelgavas apskrities dvaro parkai

33. Abgunstēs dvaro parkas (Zalenieku valsčius)

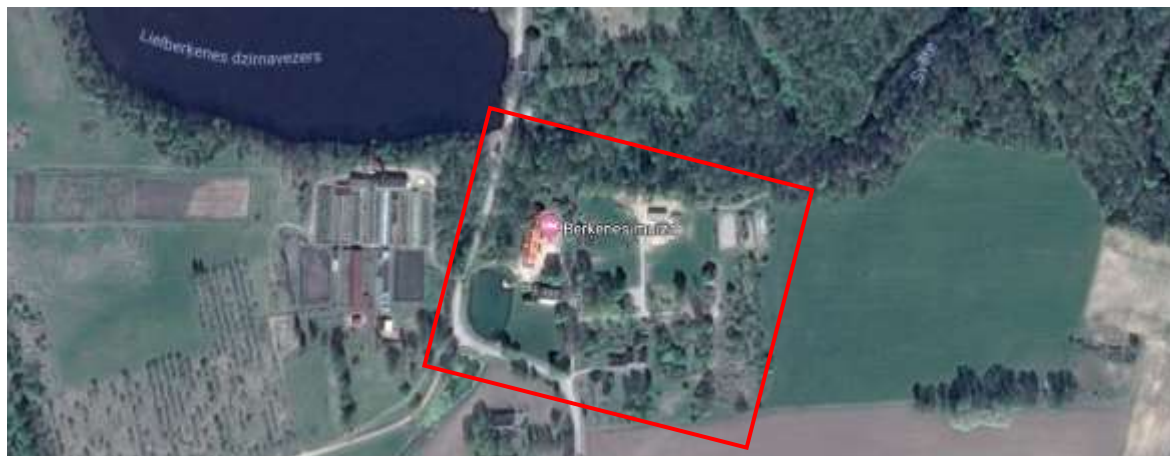
Dvaro pastats buvo pastatytas maždaug 1780 m., bet jis buvo sudegintas. Pastatas buvo atstatytas 1908 m., bet buvo išsaugoti tik mūriniaipamatai ir rūšys. Rūmų atstatymo darbai buvo nutraukti, o vėliau, 1929-1931 m., buvo nuspręsta užbaigti rekonstrukciją, siekiant ten įkurti Abgunstēs pradinę mokyklą. Likvidavus mokyklą 1971 m., pastate buvo įrengti butai. Buvo išsaugoti didelė dalis langų, 1929–31 m. durų varčios, dveji mokyklos reikmėms pastatytimediniai laiptai - šie elementai žymiai padidina kultūrinę ir istorinę pastato vertę. Šiuo metu dvaras yra privati nuosavybė ir kūrybinė aplinka meno simpoziumams, renginiams, parodoms, seminarams, apgyvendinimui vasaros laikotarpiu. Atidarytos amatų dirbtuvės veikia nuo 2017 m. rudens. Dvarui suteiktas valstybinio saugomo kultūros paminklo statusas. Parkas yra vidutinio dydžio, įžiūrimos medžių eilės, galbūt alėja. Teritorijoje yra keturi tvenkiniai.

49pav.. *Abgunstes* dvaro parkas, aeronuotrauka

34. Berkenės dvaras (Vilcės valsčius)

Dvaras minimas nuo XV a., tačiau dabartinis dvaras pastatytas 1820 m. 2004 m. Berkenės dvarą ir žemę nupirko Ilze ir Aldis Melgalvjai ir pradėjo dvarų pastatų rekonstrukciją ir vykdė kaimo plėtros projektą. Šiuo metu atnaujinti dvaro rūmai ir ūkiniai pastatai, teritorija gerai prižiūrima, įrengtos poilsio zonos, apgyvendinimas dvare, patalpos šventėms ir seminarams. Berkenės dvaras yra vietinės reikšmės architektūros paminklas.

50pav.. *Berkenes dvaras*, aeronuotrauka

35. Bervircavos dvaro rūmai ir parkas (Sesavos valsčius)

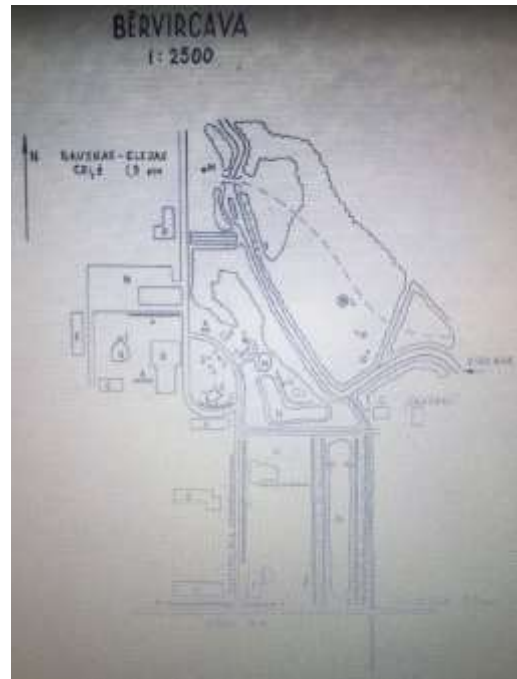
Bervircavos dvaro rūmai pastatyti XVII a. Remiantis architektūrinių-meninių tyrimų medžiaga nustatyta, kad tai seniausias medinis dvaras Latvijoje, galbūt ir Baltijos šalyse. Išlikę unikalios XVII a. pab. - XVIII pr. dažytos lubų sijos, tačiau pastatas buvo smarkiai apgadintas. 1923–1924 m. dvaro žemė buvo perduota Valstybiniam žemės fondu ir padalinta į 17 ūkių. Dvaras kartu su parku yra vietinės reikšmės architektūros paminklas. Latvijos valstybiniame istoriniame archyve yra XIX a. dvaro sodybos planas. Jame yra užfiksuota pastatų vieta, taisyklingas sodas, esantis už dvaro, daržai, kraštovaizdžio parkas upės krantuose. Priešais ponų namą buvo stačiakampis kiemas, su ovalia žaliaja zona. Laikui bėgant, dvaro rūmai buvo pertvarkyti, o 20-ajame dešimtmetyje pastate įrengti butai. Antroje XX a. pusėje buvo nugriauta veranda ir, manomai keičiant stogo dangą, nugriautas centrinis rizalito priestatas. Interjeras buvo perstatytas kelis kartus. Darbar parko bendras ansamblis yra išdarytas. Dvaro gyvenamasis namas yra atskirtas nuo parko. Barokinė parko plano dalis išliko tik iš vienos pusės, su tvenkiniais ir medžių eilėmis. Parkas apaugęs mažos vertės medžiais ir krūmais. Parke galima rasti svetimų medžių rūšių.

51pav.. *Bērvircavas* dvaro rūmai ir parkas, aeronuotrauka

52pav.. XIX a. *Bērvircavas* dvaro apylinkės topografinis tyrimas

53pav.. *Bērvircavas* dvaro situācijas planas, XX a.

(A-namas, B-Common avangardas, klubas, C-Shed, D-gyvenamasis, E-Diner, Parduotuvē, F-Gater, G-Mail, H-Parking, I-Dryer, J-Machine platforma su statybinių medžiagų sandēliavimo zona, K-sportas, L-pavēsinē, M-sausas apdorotas medis su „Bervircava“ užrašu, N-tvenkinys)

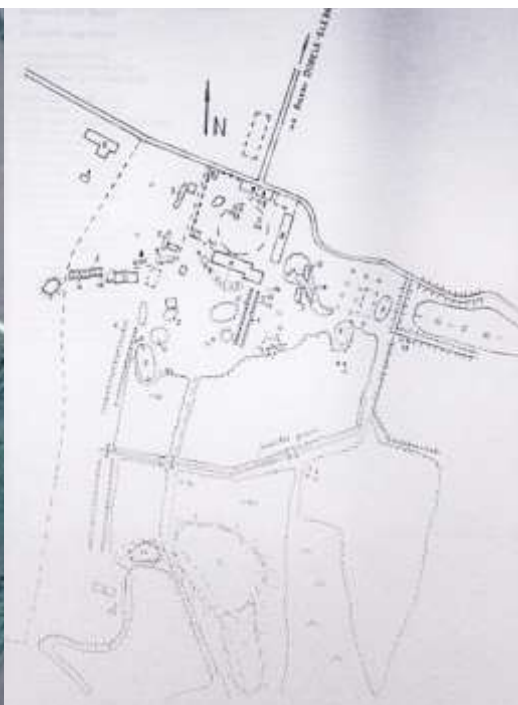
36. Blankenfelds dvaro parkas (Vilcēs valsčius)

Dabartinis dvaro pastats buvo pastatytas XVIII a. viduryje. Priešais rūmus yra uždaras kiemas, kuriame yra vartai, tvartas, akmenų tvora ir trys nedideli XIX a. paviljonai. Dvaro rūmai buvo pastatyti santūraus baroko forma. Dvaro gausu Latvijoje retai sutinkamų mažosios architektūros formų - įėjimo vartai, maži paviljonai, spiraliniai laiptai. Jau XVIII a. prie dvaro buvo taisyklingos formos sodas. Dvaro komplekso pastatai yra susieti su keliu ir centrine parko aikšte ir sudaro vieną ašį. Kraštovaizdžio parkas sukurtas XIX a. viduryje, jame auga svetimų rūšių medžiai - maumedis, balzaminis kėnis ir t. t. Už kraštovaizdžio parko dalies yra miško parkas. Parkas suformuotas angliško klasicizmo stiliumi, o teritorijoje yra ir mažų tvenkinių. Bendras parko plotas yra 12,7 ha. Šiuo metu dvaro

savininkas yra SIA „JVB“, kuris tvarko dvarą nuo 2007 m. 1998 m. rugsėjo 4 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko augalų rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos, dideli medžiai ir kt. Apraše daroma išvada, kad parko vertybė yra vieningas rūmų ir parko kompleksas, keletas vertingų atvežtinių medžių, maumedžių grupės ir dideli vietiniai medžiai, o parkas turėtų būti įtrauktas į saugomų objektų sąrašą.

54pav.. Blankenfelses dvaro parkas, aeronuotrauka

55pav.. Situacijos planas: A-pilis; B-stalai;
C-paviljonas; D-denis; E-gyvenamasis
namas; F-tvenkiniai; G-namas

37. Boļu dvaras (*Svētes valsčius*)

1704 m. dvaras priklausė hercogams. Šiuo metu liko tik keli ūkiniai pastatai, tačiau jie yra gerai prižiūrimi ir apgyvendinti. Viename iš pastatų dabar yra Svėtės valsčiaus administracija. Taip pat yra šiek tiek augalijos ir didelių medžių. Vietos koordinatės: 56.589825, 23.651997.

56pav.. *Boļu* dvaras, aeronuotrauka

38. Brambergės dvaras (Glūdos valsčius)

Brambergės dvaro rūmai pastatyti XVII a. pirmoje pusėje, perstatyti XVIII a. 4-ajame dešimtmetyje, vartų bokštas pastatytas XVII a. viduryje ir perstatytas 1764 m. Šiuo metu gyvenamasis namas ir vartų bokštas yra apleistas. XVII a. viduryje Brambergės dvaras priklausė Kuršo kunigaikščio Jokūbo žmonai Louisei Šarlotei, todėl jis iki XX a. pradžios priklausė karūnai. Dvaras iš pradžių priklausė kunigaikštystei, tačiau po likvidavimo jis tapo Rusijos karūnos dvaru. Nuomininkai dažnai keitėsi. XX a. 2-ajame ir 3-ajame dešimtmetyje dvaro rūmuose buvo valsčiaus valdyba ir paštas. Kurį laiką dvare buvo mokykla ir butai. Sovietinės okupacijos metu dvaro komplekse buvo vaistinė ir bendrabučiai. Devintajame dešimtmetyje Brambergės dvaro kompleksas priklausė kolūkiui „Nakotne“. Šiuo metu dvaras yra privačioje nuosavybėje. Ten yra netvarka. Parko teritorija apaugusi, kaip matyti fotografijoje iš oro.

57pav.. *Brambergės* dvaro parkas, aeronuotrauka

39. Ciemaldų dvaras (Jaunsvirlaukos valsčius)

Yra labai mažai informacijos apie šį dvarą. Vietos koordinatės: 56.507457, 24.018935. Teritorijoje yra keletas pastatų, įdomu, jog parko teritorija didėja. Dvaro struktūra prarasta, tačiau parko teritorija yra patraukli.

58pav.. Ciemaldū dvaro teritorija, aeronuotrauka

40. Elējos dvaro parkas (Elējos valsčius)

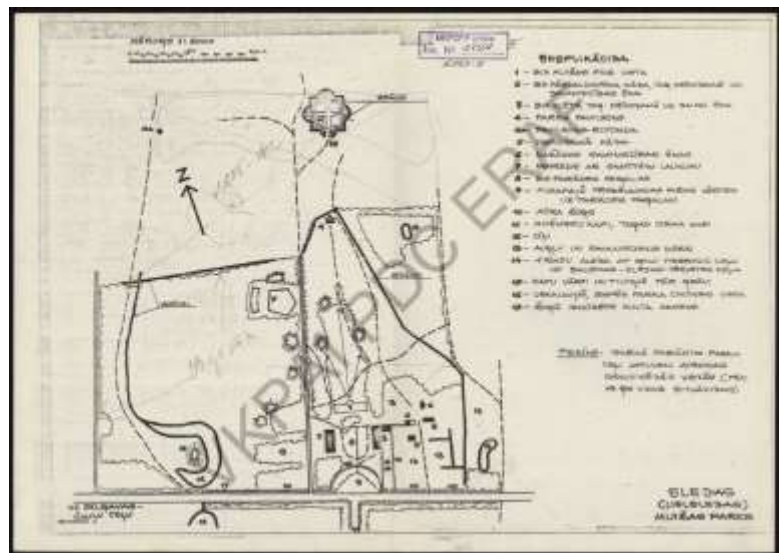
Iki 1806 m. Elējos dvaro centre buvo medinis ponų namas, tarnautojų namai ir ūkiniai pastatai. Elējos dvaras yra pirmasis brandaus klasicizmo pavyzdys, kurį liudija senovinis portikas su kolonomis ir romantizmo stiliaus angliškas parkas su rotunda. Dvaro kompleksas nuo kelio yra atskirtas akmens tvora su arkada, pastatyta XIXa. 2-ajame dešimtmetyje. Paradinis kiemas išilgai kelio buvo apsuptas 1,5 metrų aukščio tvora, vartai buvo papuošti sfinksais. Iš klasicistinio stiliaus ponų namo išliko tik pirmojo aukšto sienų fragmentai, iš akmens kalti kolonų kapiteliai ir bazės. Elējos dvaro parke į šiaurę nuo buvusių rūmų driekiasi ilgas, platus laukas su atskiromis spygliuočių grupėmis. Parką kerta alėja, o pietvakarių krašte yra ilgas vingiuotas tvenkinys. Į šiaurę nuo parko yra simetriškai suplanuotos baronų kapinės. 1991 m. parko inventorizacijos metu buvo rastos 28 vietinės ir 45 įvestos rūšys. Parkas apima 17 ha plotą, kuriame auga veimutinės pušys, olandiškos liepos, Sibiro kėniai ir putiniai. Dvaro parkas saugo paslaptis ir legendas. Parke auga 15 kilnių medžių, o biologinės įvairovės požiūriu tai yra gamtos “perlas” Latvijos ir Europos mastu.

59pav.. Elejas dvaro pastats su parku, aeronuotrauka

60pav.. Parko rekonstrukcijos ir plėtros projektas, 1905 m

61pav.. Situacijos planas: 1-Buvęs rūmai; 2-ojo buvusio vadovo namai; 3-ių buvusių sėjinukų; 4 parku paviljonas

41. Franksesavos dvaras arba Prankos dvaras (Jaunsvirlaukos valsčius)

Pastatytas XVIII a. pabaigoje, perstatytas antroje XIX a. pusėje. Iš pastatų išliko klėtis. Dvaro teritorija smarkiai pasikeitė, tačiau anksčiau pagrindinis kelias, einantis per medinį tiltą per Sesavos upę ažuolų alėjos gale sudarė apie 80 metrų ilgio apžvalgos liniją į vaizdingą parką. Šalia kelio buvo svirnas su stačiu raudonų čerpių stogu ir baltomis kalkių skiedinio tinko sienomis. Šalia svirno - sargo namas su nedideliu bokštu keturšlaičio stogo gale. Mažo medinio pastato pompastiškumą sustiprino lentų apdaila ir dekoratyviniai medžio raižiniai. Kiemas pasižymėjo didele žydinčia pieva, apsupta žydinčiais krūmai, o šiaurinėje dalyje yra pailgos formos tvenkinys. Kraštovaizdžio

parko perimetrą juosia griovių sistema, sujungta su Sesavos upe. Parke yra galinga ąžuolų eilė vakarinėje dalyje su sidabriniais gluosniais prie buvusio tvenkiniopietvakariniam kampe. Istoriskai ten galėjo būti medinis tiltas į mažą romantišką pailgos formos tvenkinio salą. Pažymėtina, kad Franksesavos dvaras buvo šeimos nuosavybė ir jis buvo prižiūrimas atidžiau nei vadinamieji Karūnos ar grafystės dvarai. Šeimos kapinės yra apie 400 metrų į rytus. Šiuo metu dauguma istorinių pastatų išnykę, bet vaizdinga kompozicinė erdvė yra įskaitoma. Parkas yra labai užaugęs ir jo atkūrimui reikalinga ypatinga priežiūra ir kruopštūs istoriniai tyrinėjimai. Šiuo metu dvaras yra privati nuosavybė ir bent jau kiekvieną vasarą šienaujama žolė. Nors pastatai šiuo metu yra prastos būklės, jų originalus vaizdas neprarastas ir vis dar įmanoma juos atkurti kokybiškai ir profesionaliai. LLU Architektūros fakulteto mokslų daktarė Aija Ziemeļniece čia atliko mokslinius tyrimus.

62pav.. *Franksesavas dvaro parkas, aeronuotrauka*

42. Jaunsvirlaukos dvaras (Jaunsvirlaukos valsčius)

Dvaras pastatytas XIX a. viduryje. Jaunsvirlaukos dvaras yra vietinės reikšmės architektūros paminklas. XIX a. 6-tajame dešimtmetyje lietuvių gydytojas Petras Smuglevičius išnuomojo Jaunsvirlauko dvarą ir palikęs tarnybą Sankt Peterburge, persikėlė į dvarą, o Jaunsvirlauko dvaras tapo Lietuvos intelektualinės veiklos centru, kuriame taip pat laiką leisdavo Lietuvos istorikas, rašytojas ir folkloristas Simons Daukants (1793 - 1864). Vėliau dvaro sodyboje buvo vaistinė, paštas ir biblioteka. Šiuo metu dvaras atrodo apleistas. 2016 m. vyko talka Jaunsvirlauko dvaro teritorijoje. Vietos koordinatės: 56.504119, 23.930828.

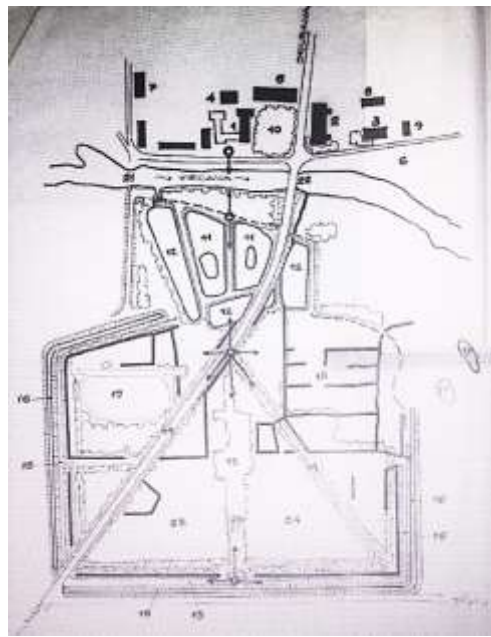
63pav.. *Jaunsvirlaukas* dvaro parkas, aeronuotrauka

43. Kronvircavos dvaro parkas arba Vircavos dvaro parkas (Vircavos valsčius)

Kronvircavos arba Vircavos dvaro parkas yra dešiniajame Vircavos upės krante, tačiau dvaro pastatų centras yra kairėje, o tai leidžia manyti, kad čia galėjo būti dar vienas senesnis sodas, buvęs šalia dvaro pastatų centro kairiajame upės krante. Dabartinėje vietoje dekoratyvinių augalų sodas ir daržas buvo sukurti dar XVII a. pabaigoje. XVIII a. sodas pertvarkytas, spėjama, kad tada pasodintos liepų alėjos. Vėliau planavimas tapo paprastesnis. Apie 1931 m. per parką, palei vieną iš jo radialinių kelių, pastatytas greitkelis, vėliau parke pastatytas stadionas ir šaudykla. Dėl to vandens nuotėkis yra užblokuotas ir parkas patvinęs. Parkas susideda iš dviejų skirtingų dydžių keturkampių, išdėstytų pagal dvaro simetrijos ašį. Abipus centrinio įėjimo ir vaizdingos alėjos yra du tvenkiniai, penktasis tvenkinys eina per alėją, ir šie tvenkiniai laikomi savotišku vandens parteriu. Už vandens parterio išsidėsčiusi rūmų ir parko bendros simetrijos ašis turi keturias pagrindines apžvalgos perspektyvas - trijų radialinių kelių, esančių parko gilumoje, ir vaizdo atgal į rūmus. Didįjį parko keturkampį juosia keturių eilių alėja, pylimas ir kanalas, už pylimo istoriškai buvo gudobelių gyvatvorė. Iš viso komplekso geriausiai išlikęs Kavalierių namas, kuriame šiuo metu veikia mokykla. 1991 m. liepos 22 d. užbaigta parko inventorizacija, sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko rūšys, planavimo ypatumai ir kt. Barokinis parkas laikomas labai vertingu.

64pav.. *Krogvirčavas* dvaras su parku, aeronuotrauka

65pav.. Situacijos planas: 1 fragmentas iš *Virčavas* dvaro rūmų; 2-*Virčavas* vidurinė mokykla, Piano namas; 3 kaimų vykdomasis komitetas; 4-pagalbinis pastatas; 5 krypčių pramogos; 6 kvadratinis su rūšio rūsiuose; 7 atstatytas senas gyvenimas. namas; 8 namų ūkis, pvz. pastatyti; 11 tvenkinių su salelėmis; 12 kitų parkų tvenkinių; 13-centrinė alėja

44. Lielplatonės dvaro parkas (Lielplatonės valsčius)

Dvaras pastatytas 1845 - 1860 m. Komplekse yra 11,1 ha ploto parkas, tarnų namas, skalbykla, koplyčia, tvenkinys, Hanų šeimos kapinės. 2018 m. buvo atkurta skalbykla - autentiški 18–19 a. skalbimo namai, kuriuose siūloma senojo skalbimo tradicijų pažinimo programa. "Vešūzis" yra iš trijų aukštų, kurių kiekvienas įrengtas pagal to meto istorines funkcijas. Į dvaro paradinį kiemą veda medžių alėja. Paradinė dalis yra taisyklingo išdėstymo su karpomomis gyvatvorėmis ir medžių eilėmis. Dalinis parko masyvas - erdvus atviras parkas su atskirais laukais ir atvežtinių medžių bei krūmų grupėmis. Dabar pastate yra valsčiaus administracija, vaikų darželis, biblioteka ir turizmo informacijos centras, kur galima kreiptis dėl ekskursijų. 1991 m. birželio 21 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - galima rasti NKMP archyve, kuriame išvardytos parko rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos, dideli medžiai ir kt. Atviro plano parkas su taisyklinga paragine dalimi, vertingomis svetimomis rūšimis ir dideliais ąžuolais yra pripažįstamas vertybe.

66pav.. *Lielplatones* dvaro parkas, aeronuotrauka

67pav.. Situācijas planas: A-pilis; B-felders taškas; C-gyvenamasis namas; Elektroninio verslo kūrimas; F-svīmas; G-degiklis; H-korpusai

45. *Lielsesavas* dvaras (*Sesavos* valsčius)

Dvaras pastatytas maždaug 1655 m. Dabartinė išvaizda suteikta jau kunigaikščio laikais - 1802 metais. Dabar *Lielsesavas* dvaro rūmuose yra butai ir nėra jokių šio istorinio objekto požymių. Aplink dvarą taip pat yra nedidelis sklypas. Vietos koordinatės: 56.356827, 23.813814.

68pav.. *Lielsesavas* dvaro parkas, aeronuotrauka

46. *Lielvircavos* dvaras (*Platonės* valsčius)

Senasis dvaras pastatytas tarp 1803 ir 1808 m. 1920 m. dvaras perėjo valstybės nuosavybėn ir buvo suskirstytas į naujus ūkius, tačiau dvaro rūmai buvo perduoti valsčiaus savivaldybei, kuri nuo 1924 m. ten įsteigė keturių metų pradinę mokyklą. Šiuo metu dvaro gyvenamajame name įrengta parodų salė ir ekspozicija. Dvarui suteiktas

nacionalinio saugomo kultūros paminklo statusas ir jis yra vietinės reikšmės kultūros paminklas. Netoli dvaro yra parkas, tačiau apie jį yra labai mažai informacijos. Galima matyti pasodintas medžių eiles palei kelius, plačius vejų laukus, per teritoriją teka Vircavos upė.

69pav.. *Lielvircavas* dvaro parkas, aeronuotrauka

47. Livberzės dvaras (Livberzės valsčius)

Dvaras pastatytas iki XVIII a. XVIII a. rūmai buvo išplėsti, buvo pristatytas ilgas medinis korpusas, likęs skersinis korpusas pratęsė senąją mūrinę dalį, taip buvo sudarytas simetriškas T formos pastato planas. Aukštas mansardinis stogas ir kai kurios dekoratyvinės detalės išskyrė ponų namą iš ūkio pastatų. 1774 m. baigtas vartų bokštas su laikrodžiu, kuris tapo Livberzės dvaro ženklu. Bokšte buvo du varpai, kuriuos pagamino varpų gamintojas iš Jelgavos Ernstas Friedrichas Fechteris. Be dvaro rūmų, komplekse buvo 16 medinių ir mūrinių pastatų su išraiškingais frontonais ir stačiais čerpių stogais. Tai buvo tikras Kuržemės - Žemgalės statybos stebuklas. Latvijos agrarinės reformos metu dvarą nacionalizuotas, o jo centras buvo išnuomotas įmonei "Lopkopis". Kaip rodo ataskaitos, nuomininkai bandė kažką daryti, kad sutvarkytų dvaro rūmus. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje dvaro pastatai buvo sunaikinti, o dvaro rūmuose įkurdinti netoliese esančios GULAG 317 pataisos ir priverstinio darbo kolonijos darbuotojai. Dvaro čerpių stogas buvo nugriautas, visiškai perstatytas interjeras, o graži rokoko stiliaus keraminių plytelių krosnis buvo sunaikinta (apie 1774 m.). Bokštas buvo nugriautas sovietmečiu, kad kolūkio sunkvežimiai patektų į kiemą, o pastate įrengta 18 butų, iš kurių kai kurie buvo apgyvendinti 2013 m. Pastatas laikui bėgant buvo stipriai perstatytas. Dabar jis apleistas ir palaipsniui nyksta. Buvo išsaugotas parkas aplink dvarą, tačiau daug medžių buvo nupjauti. Vietos koordinatės: 56.717044, 23.495322.

70pav.. Līvberzes dvaro parks, aeronuotrauka

48. Stalģenes dvaras su parku (Jaunsvirlaukos valsģius)

Dvaras pastatytas XVI a. kaip Kurģo ir Źemģalģes kunigaikģģio dominija. Klasicizmo stilias rģmai su parku buvo pastatyti 1797 m. pagal architekto Severino Jenseno projektą. 1866 - 1921 m Dvaras priklausģ Repenakģ Ńeimai. Pastatas įdomus Latvijos architektģriniu - techniniu poŹiģriu. Jo pirmasis aukģtas buvo pastatytas iš plytģ ir tinkuotas, o antrasis aukģtas - netinkuotas. Nuo 1866 iki 1921 m. dvaras priklausģ von Repenaku Ńeimai. Dabartinis dvaro kompleksas iš esmģs buvo suformuotas XVIII a. pabaigoje, iki dabar yra išlikusių atskirģ ūkiniģ pastatģ. XIX a. septintajame deģimtetyje pastatas buvo išplģstas priestatais abiejuose galuose. 1921 m. dvaro rģmai buvo rekonstruoti ir pritaikyti Stalģenģs pradinės mokyklos poreikiams, taip pat buvo pakeistas ir paradinis kiemas. Iki Ńiol išliko dvaro rģmai, klģtis ir parkas su tarpusavyje sujungtais tvenkiniais ir liepģ eiliģ fragmentais. Dvaro pastatas su parku yra vietinės reikģmģs kultģros paminklas. 1998 m rugsģjo 16 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko apraģymas - galima rasti NKMP archyve, kuriame išvardytos parko medŹiģ rģģys, dizaino ypatumai, maŹos architektģros formos, dideli medŹiai ir kt.

71pav.. Stalģenes dvaro parks, aeronuotrauka

72pav.. Situacijos planas: A-pilis; B-naujas mokyklos pastatas; C-medŹio pastogģ; D, H pastatas; F Źaidimģ aikģtelģ vaikams; G-pavģsinģ, J-tvenkinys

49. Svetės dvaras (Svetės valsčius)

1774 m. buvo pastatytas architekto Severino Jenseno. Rūmai kariuomenės poreikiams visiškai perstatyti 1876 -1878 m. Dabar SSRS kariuomenės apleistos kareivinių patalpos virto lūšnynu. Prie rūmų buvo arklidės ir tarnų namai, taip pat parkas. 2018 m. sugriautą Svetės dvarą nupirko Artūrs Blumfelds ir Marīte Bahromkinajauna šeima iš Jelgavas apskrities Svetės valsčiaus, kuri pradėjo tvarkyti ir atnaujinti rūmus ir aplinkinę apie trijų hektarų teritoriją.

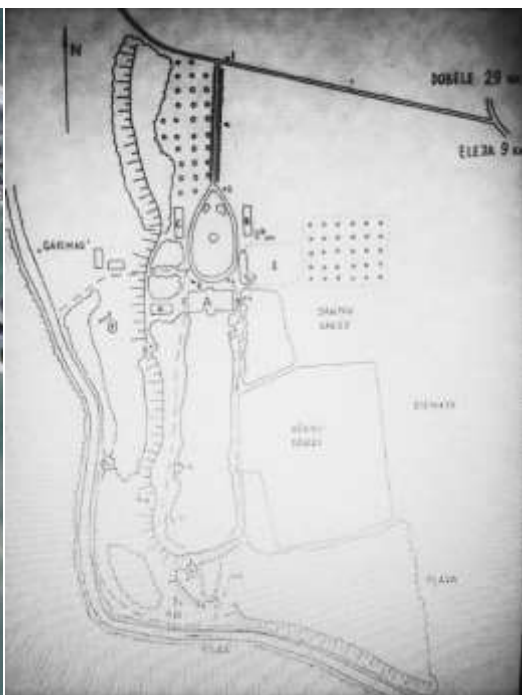
73pav.. *Svētes* dvaro parkas, aeronuotrauka

50. Vilcēs dvaro parkas (Vilcēs valsčius)

Vaizdingame Vilcēs upės krante XVIII a. šeštajame dešimtmetyje dvaro kompleksą pastatė vienas iš barono Medemo šeimos narių - Kristofs Dītrihs fon Mēdems, kuris buvo vedęs grafo Keizerlingo dukrą Anną von Keizerling. Dėl to įėjimas į Vilcēs dvarą yra papuoštas Medemų - Keizerlingų giminės herbais. Vilcēs dvaras buvo rekonstruotas XIX a., kai dvaras tapo Johano Frydricho Vilhelmo von Hano nuosavybe. Po agrarinės reformos, 1921 m. Vilcēs dvare buvo įrengta Vilcēs pradinė mokykla, kuri veikia iki šių dienų. Šiuo metu Vilcēs dvare yra mokykla, turizmo informacijos centras ir istorinė ekspozicija. Dvarą supa 7,5 ha kraštovaizdžio parkas su atskirais taisyklingais elementais. Centrinėje dalyje yra ilgas laukas. Iš dviejų pusių parką supa upė. Dvaro parkas toliau pereina į gamtos parką „Vilce“ 144 ha plote su Žemgalei būdingu kalnuotu reljefu. Senovinė gamtos parko dalis ribojasi su Vilcēs upės krantais, kur galite pavasarį pasimėgauti mėlynu ir baltu augalų kilimu, vasarą pajusti liepžiedžių kvapą, rudenį ieškoti gilių ir kaštonų, o žiemą mėgautis baltuoju gamtos grožiu. Čia galite patirti ir mėgautis kiekvieno sezono transformacija, pasivaikščioti Barono taku prie senojo Vilcēs piliakalnio, apžiūrėti Rukūzės ir Vilcēs upių krantus su smiltainio atodangomis, o piliakalnio papėdėje, kur driekiasi Zuikio pieva, atsipalaiduokite sportinėje veikloje. 1991 m. liepos 24 d. atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - galima rasti NKMP archyve, kuriame išvardytos parko rūšys, plano ypatumai, mažos architektūros formos, dideli medžiai ir kt. Vertingas yra gana gerai išlikęs kraštovaizdžio parkas su taisyklingu paradiniu kiemu, vertingomis ir didelėmis svetimomis ir vietinėmis medžių rūšimis.

74pav.. Vilces dvaras su parku, aeronuotrauka

75pav.. Situacijos planas: A-pilis - traukos vidurinė mokykla; B gyvenamasis namas; C- mokyklos internatinė mokykla; D-namų pastatai; E-sporto laukas; F-tvenkinys; G- memorialinis akmuo

51. Zalenieķų dvaro parkas (Zalenieķų valsēius)

Buvę Zalenieķų dvaro rūmai yra Zalenieķų valsēiuje. Juos uzsakē Kuršo kunigaikštis Ernestas Johanas Bironas kaip medžioklēs dvarā tarp 1767 ir 1775 m. Rūmus suprojektavo architektas Franēsko Bartolomeo Rastrelli, taēiau jū statybā realizavo Severinas Jensenas, suteikdamas jiems klasicizmo bruožū. Dabar dvarā valdo Zalenieķiū profesinē mokykla. 1925 m. dvaro inventORIZACIJOS dokumentuose buvo paminēti daugiau kaip 30 skirtingū pastatū, iš kuriū kai kurie buvo neįprasti - gēliū namas, vynu namas, ugniagesiū pastatas, taip pat tradiciniai statiniai - arklidēs, tarnautojū namai, tvartai ir kiti pastatai. Rūmus supa 24,1 hektaro kraštovaizdžio parkas, kuriame 3 hektarus užima ēzeras ir tvenkinys. Parko kompozicija pagrįsta dekoratyviniu sodu arba, remiantis XVIII a. terminologija, pramogū, vaisiū ir virtuvēs sodais. 1991 m. liepos 19 d. atlikta parko inventORIZACIJA, sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko rūšys, planavimo ypatumai, mažos architektūros formos, dideli medžiai ir kt. Gerai išlikęs kraštovaizdžio parkas su dideliu užpildytu tvenkiniu ir taisyklingos formos paradiniu kiemu yra vertingas, o parke yra keletas vertingū atvežtinių rūšiū ir dideliū vietinių medžių.

76pav.. Zaļenieku dvārs parkas, aeronuotrauka

77pav.. Situācijas plans: A-pilis; B-mokymo korpusas; C katilinė; D, E, F, G-live. namas; H stogai; I-broliu kapinēs; J-bij. fontanas; K-sporto aikštē

Jelgavas miesto dvārs parki

52. Jelgavas rūmai su parku (Jelgavas miestas)

Rūmai pradėti statyti 1738 m. ir statybos tęsėsi iki 1772 m. XIX a. pradžioje nugriauti senosios tvirtovės pylimai. Jelgavas rūmų parkas buvo įkurtas 1817 m. vietoj buvusių piliakalnių. Rūmus suprojektavo F. B. Rastrelli. Pagal pradinį projektą buvo norima užpildyti lygumą žemiau rūmų ir įrengti pramoginį sodą. Tačiau šį projektą Bironas atmetė, o kitame rūmų projekte sodas nebebuvo planuojamas. 1829 m. iš miesto į rūmus nutiestas kelias, kuris buvo apsodintas tuopomis. Kelias išliko iki šių dienų. Rūmų parkas yra tarp Lielupės ir Driksų. Parke yra romantiški kanalai, tiltai, keli rūmų pastatai ir Gubernatoriaus sala, todėl jis yra vienas gražiausių Jelgavos parkų. Apželdinimas pagrįstas dideliais vietinių rūšių medžiais, laikui bėgant papildytas svetimų rūšių medžiais ir krūmais. Pilies parke yra keletas didelių medžių - du kaštonai, ąžuolas, pilkoji tuopa. Dešinėje Rygos kelio pusėje šalia Driksų kranto buvo 1913 m. pastatytas rūmų teatro pastatas, kuris buvo sunaikintas po Antrojo pasaulinio karo. Jelgavas rūmai yra buvusi Kuršo kunigaikščių rezidencija Jelgavoje. Šiandien tai yra viena iš nedaugelio to laiko pastatų, atkurtas į pradinę savo išvaizdą.

79pav.. *Jelgavas pilies parkas XX a*
situācijas plans: A - pils, B -
garažas, C - namas, D - laboratorija, E
- malkos, F - studentu klubas, G -
buitinīs pastatas, H - šokių aikštelė, I -
betoniniai suolai, P - automobilių
stovėjimo aikštelė

53. Valdekos rūmai (Jelgavas miestas)

Klasicizmo stiliaus Valdekos dvaro rūmainikriaušiai pavadinti Valdekos princesēs Luizēs Karolinos garbei, kuriā 1765 m. vedē Peteris Bironas. 1848 m. rūmus īsigijō Rekiū šeima. Užbaigus Rygos-Jelgavos plento (1857 m.) statybā, buvo nusprēsta pastatā pertvarkyti kaip medžioklēs dvarā. Todēl XIX a. āštuntajame dešimtmetyje dvaras buvo perstatytas pagal Kuržemēs gubernijas architekto Adolfo Vinbergo projektā neogotikiniu stiliumi. 1920 m. žemēs reformas metu Ozolmuižos ir Valdekos dvarai buvo padalinti ī 252 vienetus, kuriū bendras plotas 1299 ha, o1927 m. Valdekos dvaro apylinkēs buvo ītrauktos ī Jelgavos miesto teritorijā. Po 2014 m. atliktos rekonstrukcijas Valdekos rūmuose īsikūrē Latvijas žemēs ūkio universiteto Aplinkos ir statybos fakulteto Kraštovaizdžio architektūros ir planavimo katedra. Rūmai pastatyti romanikos-gotikos stiliumi, taip pat yra parkas.

80pav.. Valdekas pilis su parku, aeronuotrauka

54. Medemų vila (Jelgavas miestas)

Klasicizmo stiliaus gyvenamasis namas pastatytas 1818 m.. Pastatą suprojektavo architektas Johans Georgs Adams Berlics. Prie rūmų yra sodas. 1881 m. vilą ir parką įsigijo Jelgavos Latvijos draugija, ten vyko koncertai ir teatro spektakliai. 1908 m. vilą nusipirko Jelgavos lino manufaktūros savininkas Hoffs. Bermontininkų laikais rūmuose buvo įsikūrusi Vakarų Rusijos armijos būstinė, o po Jelgavos išlaisvinimo rūmų parkas buvo pavadintas Pergalės parku. Dabar vila ir parkas yra du atskiros nuosavybės objektai. Parkas priklauso savivaldybei ir jame vykdoma įvairi veikla bei miesto veikla. Parkas yra nacionalinės reikšmės architektūros paminklo „Villa Medem“ dalis. 1895 m. birželio 15 d. šioje vietoje prasidėjo 4-osios Latvijos dainų ir muzikos šventės eiseną, kurią organizavo Janis Čakste, kurio garbei 2008 m. parke buvo pastatytas memorialinis akmuo „Dainų vainikas“. 1998 m rugsėjo 3 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko rūšys, dizaino ypatumai ir kt.

81pav.. Villa Medem dvaras su renovuotu miesto parku, aeronuotrauka

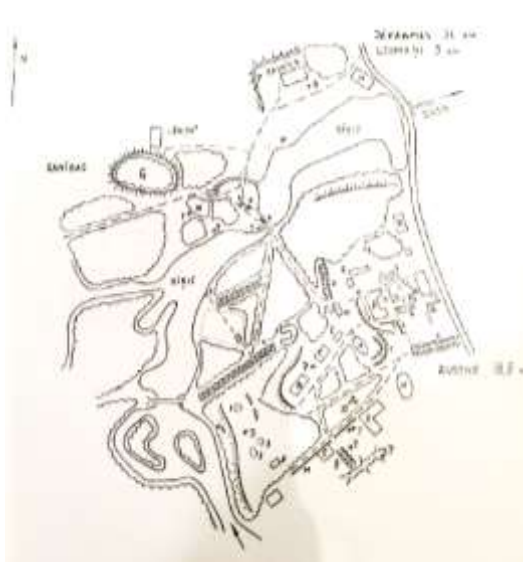
Jekabpilio apskrities dvaru parkai

55. Zasos dvaro parkas (Zasos valsčius)

Parkas (19,4 ha) pradėtas formuoti barono Zasos (17 a.), o baigtas barono Grejaus laikais. Per Zasos parką teka Zasos upė, prasidedanti mažame Salų miške ir įteka į Susieją. Upės parke naudojant malūno užtvanką įrengta trijų tvenkinių sistema ir penkios salelės. Ši upės dalis vadinama Dzirnupite. Parko teritorijoje, prie tako į maudyklą ir bažnyčios, yra senovės sėlių šventa vieta: šventas šaltinis, kuris teka į rytus. Dešiniajame Zasos upės krante, ažuolo giraitėje yra Velnio akmuo - aukojimo akmuo. Už kelio į parką, priešais Baltąjį tvenkinį, taip pat yra didelis akmuo, vadinamas Gydančiuoju akmeniu. Svarbi vieta kairiajame krante yra dirbtinis kalvagūbris Cukurkalnis. Jis apsodintas keliais liepų ratais: viduryje - aštuoni, išoriniame žiede - šešiolika. Juos supa maumedžiai, eglės, beržai, alksniai ir kiti medžiai. Cukurkalnio pavadinimas atsirado nuo to, kad baronas su savo svečiais mėgo sėdėti ir gerti arbatą ar kavą su cukrumi. Vienas iš tiltų, esančių priešais Cukurkalnį, eina per upę ir veda link rūmų ir liepų alėjos. Ant kalvos šlaito kairiajame Dzirnupytės krante auga šimtamečių ažuolų giraitė. Parke yra laužavietės, šokių aikštelė, maudykla. Parkui suteiktas vietinės reikšmės saugomo objekto statusas. Kompozicija paremta XVIII a. romantizmo krypties kraštovaizdžio parko bruožais. Dvarininkai daug dėmesio skyrė atvežiniams medžiams – maumedžiams, sidabriniais gluosniams, graikiniams riešutmedžiams ir kt. Parke buvo daug maumedžių, daugelis jų, deja, išnyko. Čia yra kedrų, veimutinių pušų ir raudonųjų gluosnių. 1991 m. parko inventorizacijos metu buvo rastos 25 vietinės ir 53 įvestos rūšys, didelių medžių nerasta. Iš žolinių augalų daugiausia rasta drėgmę mėgstančių augalų rūšių. Žoliniai augalai sodinami didelėmis grupėmis parko centre, pakraščiuose ir pievose. Upėje žydi baltosios vandens lelijos.

82pav.. Zasos dvaras su parku, aeronuotrauka

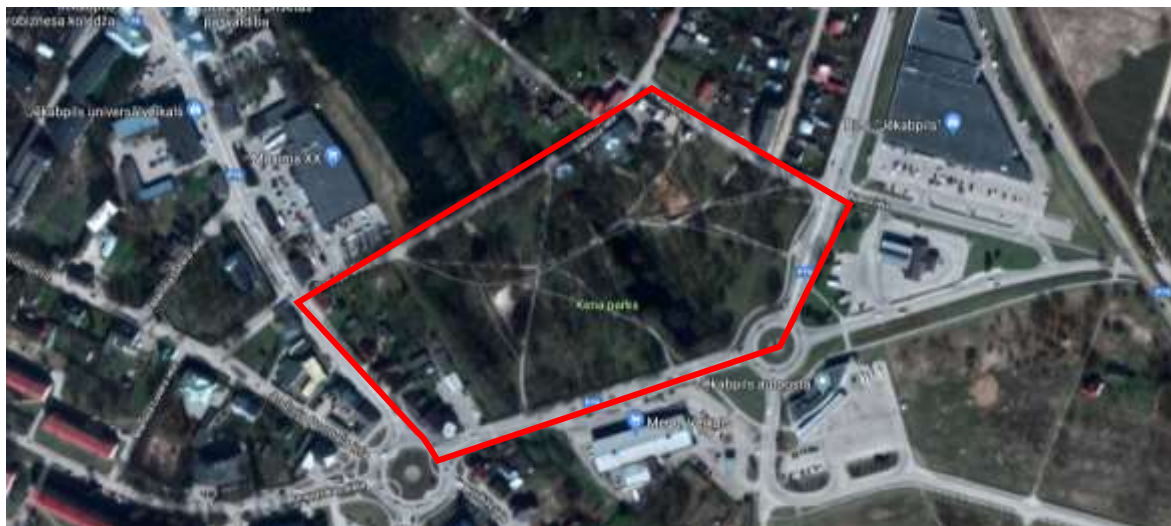

83pav.. Situacijos planas: A-pilis; B-vaistinė; E-gyvenimas. namas; F-host pastatas; G pasodinta ažuolo giraitė; H apleistos gamyklos; I-fontanas ir etapas; J-griuvėsiai; K šaltinis; L akmens terasa su memorialiniu akmeniu mokyklai; M-mūro tvora; N-tvenkiniai

Jekabpilio miesto dvaro parkai

56. Keno dvaras ir parkas (Jekabpilio miestas)

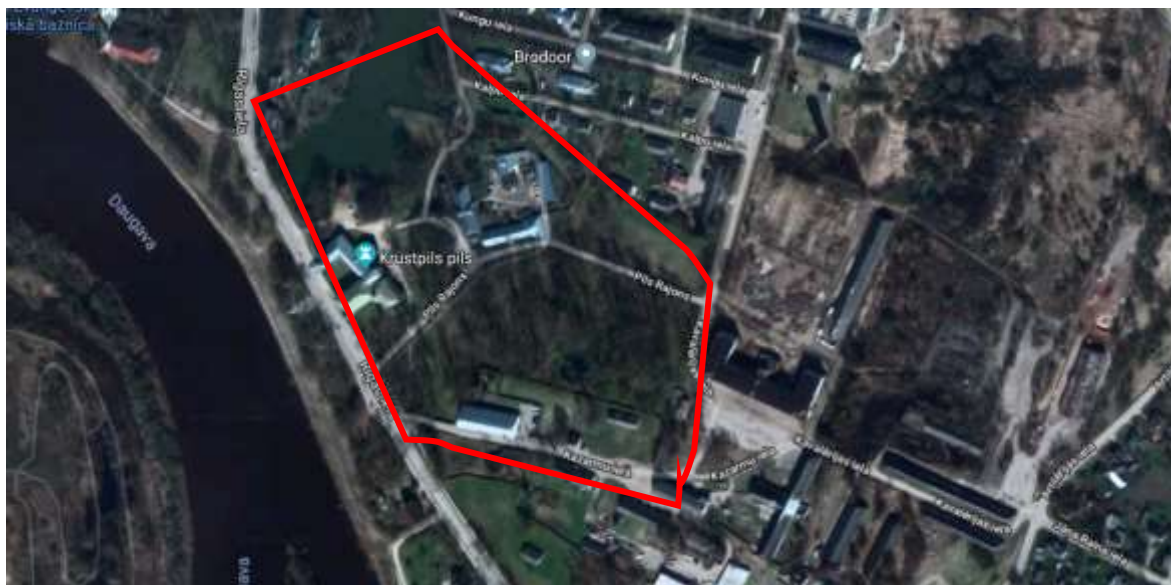
Pavadinimas Keno dvaras reiškia Keno likerio fabriko "Joh. Kenn" pastatą. Gamyklos savininkas A. Kēns 1871 m. arba 1873 m. perkėlė fabriką iš Stukmanio į Jekabpilį. . Naujasis Keno dvaro pastatas pastatytas 1900 m. ir buvo perstatytas XX a. aštuntajame dešimtmetyje. Išlikęs seniausias medinis dvaro pastatas, statytas XIX a. aštuntajame dešimtmetyje, arklidė ir tvartas. Dvaro ansamblyje yra parkas, kuris šiuo metu yra gerai sutvarkytas ir tarnauja kaip miesto parkas Jekabpilyje. Dvaro rūmai parko kampe yra apiešti. Keno dvaras yra vienintelis neogotikinis pastatas Jekabpilio mieste. Sovietmečiu rekonstruojant pastatą jis prarado romantizmo stiliaus mansardinį stogą, tačiau pastatas išsaugojo savo vertę su mažais bokšteliais, tipiškais dantytais karnizais, smailiomis langų arkomis, išsaugojo gyvenamojo pastato vietą viename Keno parko gale. Šiuo metu Keno dvaro komplekso pastatus valdo Jekabpilio menų mokykla. Parke sodinami tik Latvijoje aptinkamų rūšių medžiai. Parką taip pat puošia nacionalinis medis - Europos maumedis.

84pav.. Kena dvaras su parku, aeronuotrauka

57. Krustpilio pils (Jekabpilio miestas)

Krustpilio pils arba Kryžiaus pils yra viduramžių pils dešiniajame Dauguvos slėnio krante Jekabpilyje. XX a. joje buvo dislokuoti Latvijos Respublikos ir SSRS karių daliniai. Nuo 1996 m. Krustpilio pilyje yra Jekabpilio istorijos muziejus. Krustpilio pilį sudaro keturkampis vidinis kiemas su dviejų aukštų pastatais ir vartų bokštas. Uždaramė vidiniame mūro kieme XIX a. buvo įrengti dideli vartai prekybos reikmėms. Prie pilies taip pat yra parkas, vadinamas Krustpilio dvaro parku. Parkas buvo įkurtas ne anksčiau kaip 1870 m., kartu statant naujus pilies priestatus. Pasodinti medžiai yra arti parko kraštų, tai leidžia manyti, kad jame buvo vienas didelis lenktas arba trys maži laukai. Parke yra tvenkinys, skirtas sodams laistyti. Parke auga daugiausia vietinės medžių rūšys. Želdiniai, pievelės, takai sudaro laisvo plano kraštovaizdžio parką. Netoli pilies yra simetriškas sodas su fontanu centre.

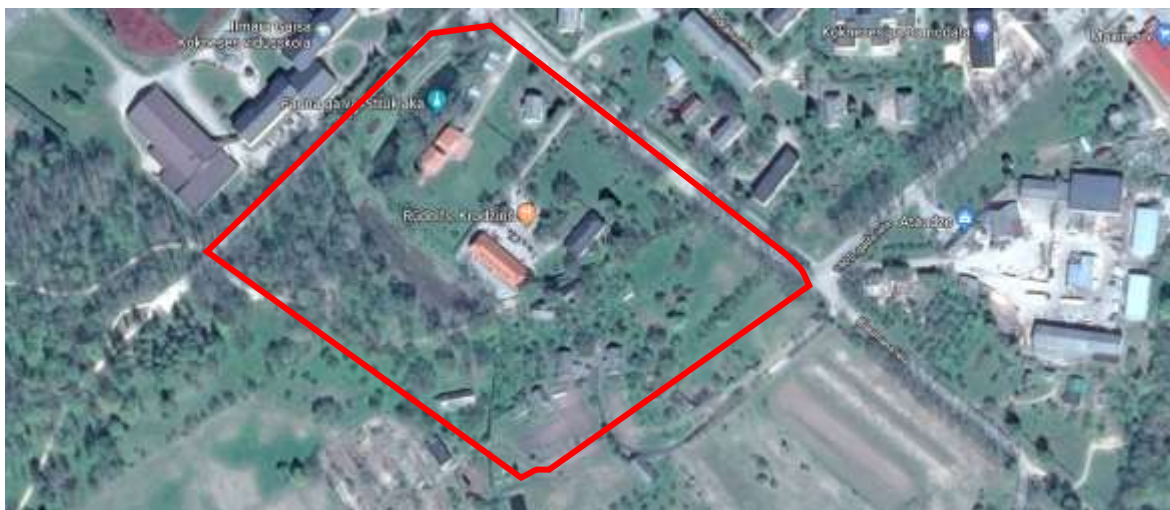

85pav.. *Krustpils pils su parku, aeronuotrauka*

Koknesės apskrities dvaro parkai

58. Koknesės dvaro ansamblis (Koknesės valsčius)

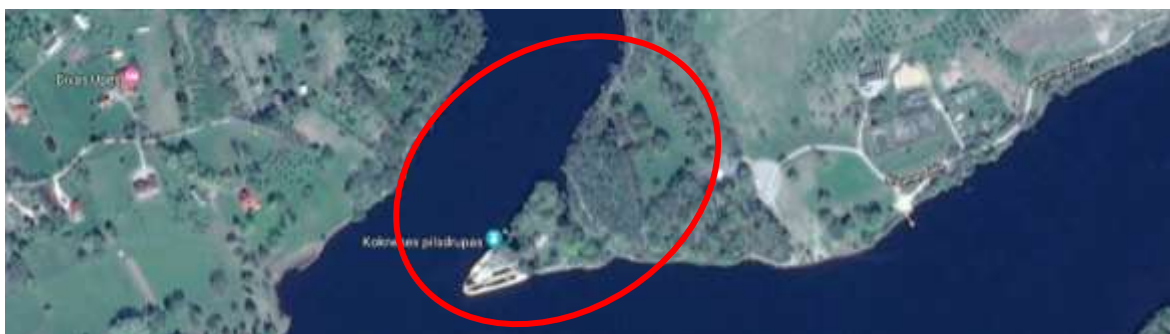
Netoli Koknės pilies griuvėsių XV a. pradėjo plėtotis Koknės dvaras. XIX a. viduryje jis jau buvo gerai išvystytas ir žinomas. Tačiau XIX a. pabaigoje Koknesės dvaro savininko barono O. Fon Levenšterno esamas gyvenamasis namas nebetenkino ir jis užsakė Rygos architekto K. Neiburgerio pastato rekonstrukcijos projektą, kuris darbus atliko 1894 m. Iš senojo Koknesės dvaro rūmų į naują pastatą buvo įtrauktos tik kelios sienos. Iš esmės buvo pastatytas naujas pastatas, sukuriantis asimetrišką daugialypę kompoziciją. Pastato tūris buvo išplėstas ir sujungtas su reprezentacinėmis, buitėmis, kasdienio gyvenimo ir kitomis erdvėmis. Dvaro rūmai turėjo išpūdingus matmenis, tačiau pastato formų subtilumas, jaučiamos proporcijos ir turtingas renesansinis fasado dekoras padarė pastatą žaismingai lengvą. Koknesės naujoji pils, kaip buvo pradėti vadinti rūmai, buvo 1905 m. revoliucinių įvykių priešakyje. 1915 m. karo metu rūmų pastatas buvo iš dalies sunaikintas. Priešais parką buvo parkas su akmeniniu tiltu. 1862 m. rūmai su stotimi buvo sujungti imperatoriaus Aleksandro II garbei. pasodinta drebulių alėja. 1931 m. vietoj drebulių buvo pasodinti ąžuolai, kurie išliko iki šiol. 1933 m. buvo pastatyta 1885–1887 m. dvare gyvenusio Rudolfo Blaumanio atminimo lenta. Šiandien Koknesės (Alainės) dvaro ansamblis susideda iš dvaro rūmų, akmens mūro arklidės su raudonų plytų arkada centre ir buvusios dvaro skalbyklos, kur šiuo metu įsikūręs Vidusdaugavos miškų ūkis. Apylinkėse yra sodas.

86pav.. Kokneses dvaro ansamblis, aeronuotrauka

59. Koknesės viduramžių pilies griuvėsiai (Koknesės valsčius)

Viena didžiausių ir svarbiausių viduramžių pilių Latvijoje buvo Koknesės pils. Rygos arkivyskupo mūrinės pilies statyba čia prasidėjo XIII a. pradžioje. Buvo išsaugotas senovės Latgalos pilies trikampis išdėstymas. Pilis yra pastatyta gotikiniu stiliumi, vizualiai asketiška, be išraiškingų dekoracijų. Koknesės pils buvo galingas dviejų aukštų akmens pastatas. Pilis turėjo 5 bokštus, iš kurių 3 buvo vakarinėje pusėje, o aukščiausias iš jų buvo pavadintas arkivyskupo Henningo vardu. Pilis buvo atskirta 3 m gylio grioviu, per kurį buvo pastatytas tiltas. Viduramžių tvirtovėse nebuvo parko teritorijos, iš dviejų pusių pilies griuvėsius saugo Dauguva, iš kitos pusės - miškas. Pilies griuvėsiai yra nacionalinės reikšmės archeologijos paminklas. Pilies griuvėsiai labai gerai prisitaikę prie kraštovaizdžio, bet istoriškai kraštovaizdis šioje vietovėje buvo visai kitoks, jis labai pasikeitė dėl Plavino hidroelektrinės veiklos, kai dirbtinai pakilo Dauguvos vandens lygis, o dabar kraštovaizdis kinta priklausomai nuo vandens lygio priklausomai nuo HES veiklos.

87pav.. Koknesės viduramžių pilies griuvėsiai, aeronuotrauka

88pav.. Kokneses pilies griuvėsiai, istorinė nuotrauka

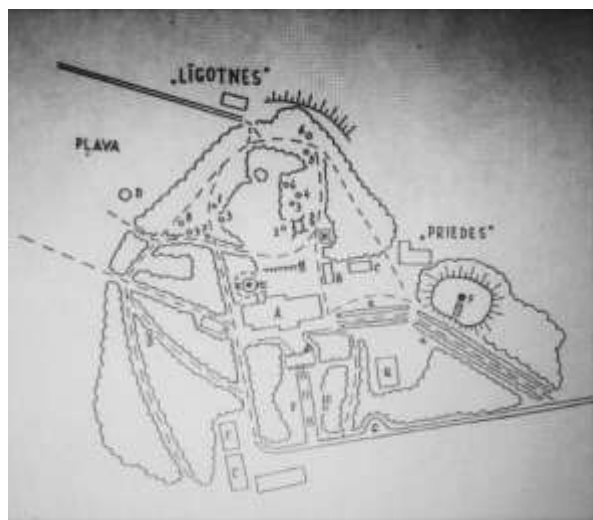
89pav.. Kokneses pilies griuvėsiai šiandien

60. Vecbebrų dvaro pastats su parku (Bebrų valsčius)

XIX a pirmoje pusėje pastatyta barono F. Meijendorfo rezidencija buvo sudeginta 1905 m., rūmai atstatyti pagal architekto V. Bokslafio projektą, su Art Nouveau stiliaus įtaka. Dvaro ansamblis taip pat turi kelis ūkinius pastatus: klėtį, arklides, rūšį. Gamtos apsaugos objektas yra Vecbebru parkas (4,2 ha), jame yra 21 vietinė ir 64 įvestos augalų ir krūmų rūšys. Parkas yra ant piliakalnio viršūnės, laisvo planavimo. Priešais rūmus yra taisyklingo plano dalis su renesanso stiliaus bruožais - buvusios terasos, fontanai, kaskados, rožynai. Iki 1982 m. Vecbebrų dvare buvo įsikūrusi Vecbebrų bitininkų mokykla. 1991 m. liepos 24 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas, prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos ir kt. Vertybė yra laisvo išplanavimo parkas su taisyklingais elementais ir renesanso stiliaus ypatybėmis bei vertingais svetimų medžių želdiniais.

90pav.. Vecbebru dvaras su parku, aeronuotrauka

91pav.. Situacijos planas: A-pilis; B-seminarai; C namų apyvokos pastatai; D-Vandens bokštas; E-baseinas su fontanai

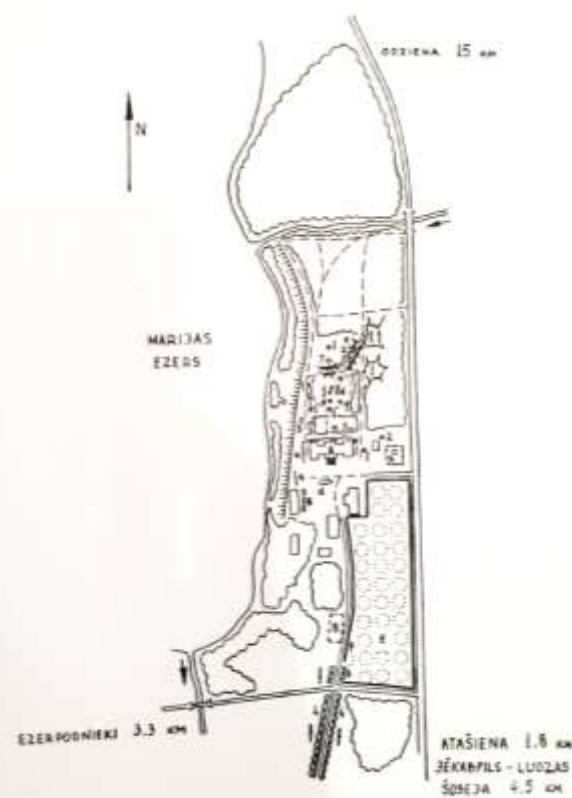
Krustpilio apskrities dvaro parkai

61. Marinzejos dvaras ir dvaro parkas (Atašienės valsčius)

Marinzejos dvaras pastatytas XIX a. viduryje, klasicizmo stiliaus, Atašienės valsčiuje. Dabar čia yra Brolių Skrindų Atašienės vidurinė mokykla. Dvaro sodyboje buvo apžvalgos bokštas arba kitaip belvederis virš centrinės dalistačiau antrojo pasaulinio karo metu ji buvo sunaikintas ir nebuvo atstatytas. Išliko krosnys, iš dalies taip pat ir vidaus apdaila. Palei ežerą, už rūmų yra kraštovaizdžio parkas, pereinantis į miško parką. 6,5 ha parkas yra išsidėstęs išilgai Marijos ežero krantą su pievelėmis ir egzotinių medžių plantacijomis. Daugybė gyvatvorių priešais mokyklą. Laukymės keičia naujos liepos ir Sibiro maumedžiai. Toliausia parko dalis pereina į nedidelį parką. Reljefas leidžiasi link netoliese esančio Marijos ežero. Parke yra Antrojo pasaulinio karo metu žuvusių Raudonosios armijos kareivių kapinės. 1991 m. atlikus parko inventorizaciją buvo rasti 2 dideli medžiai, 15 vietinių ir 24 įvežtų rūšių.

92pav.. *Marinzejas* dvaras ir dvaro parkas, aeronuotrauka

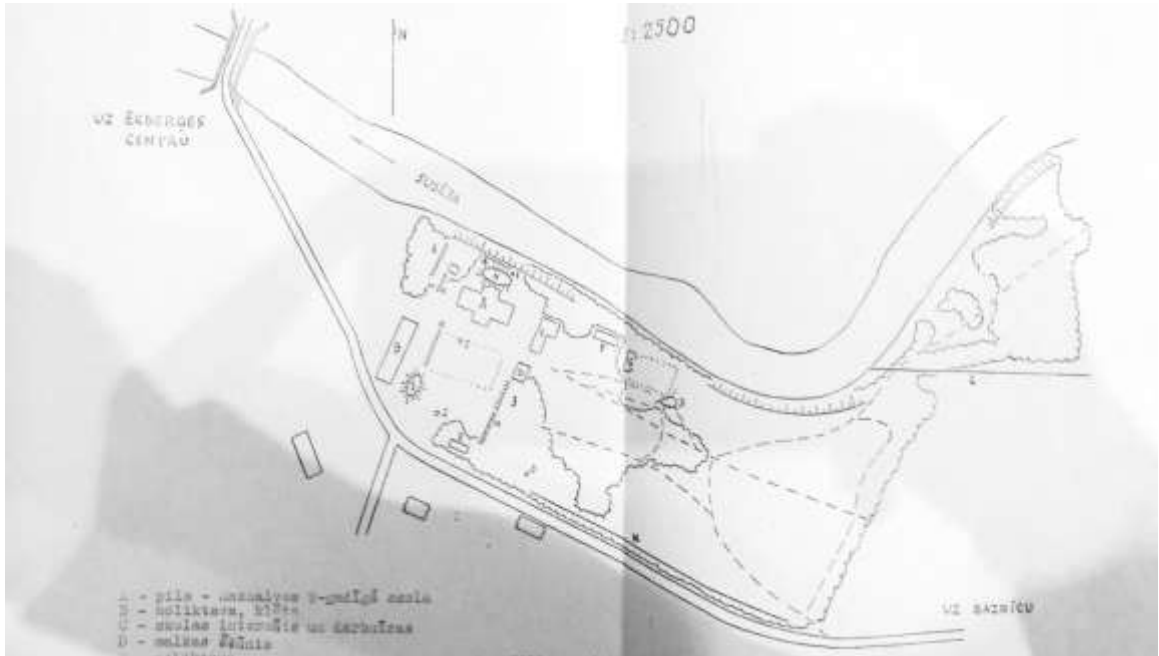
93pav.. Situacijos planas: A-pilis; B-Farm Statybos griuvėsiai; C-II.p.k. kritusios kapinės; D-kempinė, E-sodas

Neretos apskrities dvaru parkai

62. Erbergės dvaras (Mazzalvės valsčius)

Iki šiol išliko Ērbergės dvaro rūmai (1868 m.), kuriuose veikia Mazzalvės pradinė mokykla, taip pat klėtis, skalbykla (1875 m.), kalvė, vandens paukščių tvartas (1823 m.) ir du rūšiai (apie 1876 m.). Praeityje dvaro centre taip pat buvo spirito

94pav.. *Ērbergēs* dvaro pastats su parku, aeronuotrauka

95pav.. Situācijas plāns: A-pilis; B-sandēlis, tvartas; C-mokyklos internats ir dirbtuvēs; D-medžio pastogē; El. Sandēlis; F-rūsysis; G etapas; H-teraso; K-akmens tvora

63. Lielmēmelės dvaras (Mazzalvės valsčius)

Iki šios dienos išlikę Lielmēmelės dvaro rūmai Mēmelės upės vingyje, kuriame įsikūręs specializuotas valstybinės socialinės globos centras „Mēmele“. Dvaro rūmai buvo pastatyti gražioje vietoje ant Mēmelės upės vingio. Iš kiemo atsiveria platus vaizdas į priešingą upės krantą - Lietuvos teritoriją. Dvaras pastatytas antroje XIX a. pusėje ir iš pradžių buvo vieno aukšto pastatas, vėliau kelis kartus perstatytas. Dabartinis pastatas yra 2 aukštų. Pastato centre yra rizalitas su trikampiu frontonu centre. Dvaro komplekse išliko dvaro rūmai, ūkiniai pastatai, arklidė, tarnų namas ir kai kurie kiti statiniai. Pastatai yra pastatyti iš akmens riedulių, su raudonų plytų apdaila. Dabar rūmuose yra socialinio aprūpinimo įstaiga, arklidė taip pat naudojama socialinės globos centro reikmėms. Iš parko liko tik mūrinės tvoros fragmentai ir kai kurie seni medžiai. Paskutinė savininkė buvo Meta von der Ostenzakena. Nuo 1930 m. pastate gyveno Latvijos sienos apsaugos pareigūnai. 1944 m. liepos mėn. ten buvo įsteigtas vokiečių armijos štabas ir ligoninė.. 1946 m. buvo Mēmelio valsčiaus neįgaliųjų namai, bet 1951 m. buvo mašinų ir traktorių stotis. 1959 m. vėl buvo pensionatas, vėliau - psichoneurologiniai slaugos namai, 1997 m. pervadinti psichinės negalios socialinės globos centru. Globos centre dabar yra gražiai sutvarkyti želdynai.

96pav.. *Lielmēmeles* dvaras, aeronuotrauka

64. Neretos dvaro parkas (Neretos valsčius)

Senasis Neretos dvaro dvaras, pastatytas XVI amžiuje, su XVIII - XIX amžiaus interjero elementais yra išlikęs iki šių dienų. Išliko tik vienas U formos pastato korpusas, iš kitų pastatų liko tik griuvėsiai. Atkūrus nepriklausomybę, Neretos dvaras buvo privatizuotas. Dvaro parkas buvo išvalytas, sutvarkytos alėjos, iš dalies pakeisti senojo dvaro langai, užmūrytos skylės sienoje, išvalyti kitų pastatų griuvėsiai. Projektą „Neretos dvaro pastatų gelbėjimo programa“ rėmė Kultūros sostinės fondas ir Aplinkos apsaugos fondas. Dvaras dalyvavo akcijoje „Aplankykite Latvijos pilis!“. Tačiau dvaro renovacijos planai nebuvo įgyvendinti, o dabar ir dvaro pastatai, ir parkas yra apleisti, parkas užaugo. Parko istorijoje buvo paviljonas - rotunda. Vietos koordinatės: 56.154722, 25.296667. Neretos dvaro parkas, 10,1 ha, yra nacionalinės reikšmės

architektūros paminklas. Aplink dvaro rūmus kažkada buvo taisyklingas sodas su liepų apskritimu ir liepų alėjų fragmentais, o priešais rūmus buvo du simetriški tvenkiniai, kurie dabar yra sausi ir vienas didelis tvenkinys. 1995 m rugsėjo 6 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardijamos parko rūšys, plano ypatumai, dideli medžiai ir kt.

97pav.. Neretas dvaro parkas, aeronuotrauka

98pav.. Situacijos planas: A-pilies griuvėsiai ir ūkio pastatai; B-vartai; C-aka; E-kastuvas; F namų apyvokos pastatai; G-1914 Nukritusių vokiečių kareivių kapinės; H išsipūtę ir tuščiai tvenkiniai

65. Pilskalnės dvaras (Pilskalnės valsčius)

Pilskalnės dvaras sunaikintas Antrojo pasaulinio karo metu. Iki šių dienų išliko tarnautojų namas, kuris yra seniausias ansamblio pastatas, klėtis ir pusiau išlikusi arklidė. Visi pastatai buvo dekoruoti geltonomis plytomis. Dvaras buvo pastatytas ant senojo dvaro svirno pamatų, naudojant senas medžiagas. Dvaro klėtyje galima pamatyti Latvijoje retą, unikalią grūdų džiovavimo krosnį, arba grūdų džiovavimo lentynas. Pastatą supa parkas su keletu kilnių medžių.

99pav.. Pilskalnės dvaro parkas, aeronuotrauka

Ozolnieku apskrities dvarų parkai

66. Cenos dvaras (Cenų valsčius)

Cenos dvaras yra 6 km nuo Dalbės stoties, palei magistralę, Misos upės krantuose. Jis buvo pastatytas maždaug 1823 m. ampyro stiliumi. Paskutinis savininkas buvo Otto von Keizerlings. Pirmojo pasaulinio karo metu rūmai sudegė, jų atvaizdą galima pamatyti F. Krauzės litografijoje, publikuotoje Rundalės muziejaus leidinyje. Iš dvaro liko tik nedidelis apaugęs kalnelis. Pasak legendos, šiauriniame rūmų sparne buvo užmūryta gyva moteris, todėl juose vaidenasi ir dvaras vadinamas „Mirties duobe“. Vaizdą iš rūmų sodo per Misos upę buvęs dvaro savininkas vadinamas Cenos dvaro perlu. Dvaro parko teritorijoje 1927 m. buvo pastatytas Liepinų gyvenamasis namas. Iš parko želdinių išliko maumedžių ir balzaminių tuopų eilė. Netoli dvaro buvo baronų kapinės, kurios sunyko.

100pav.. *Cenos dvaras, aeronuotrauka*

101pav.. *Cenos dvaras, XIX a*

102pav.. *Cenos dvaro fasadų griuvėsiai, 1929 m*

67. Tetelės arba Tetelmindės dvaro parkas (Cenų valsčius)

Tetelės arba Tetelmindės dvaras buvo pastatytas XVIII a., tai buvo istoristinės medinės architektūros pavyzdys. XIX a. pirmojoje pusėje nuomininkas buvo Ulrichas Frydrichas von Beras. Pirmojo pasaulinio karo metu dvaras buvo apgadintas, tačiau kai kurie ansamblio pastatai išliko, įskaitant ant upės kranto pastatytą neorenesansinio stiliaus apžvalgos bokštą. XX a. viduryje dvaro teritorijoje įkurta Tetelės pradinė mokykla, veikianti ir dabar.

103pav.. Teteles dvaro parkas, aeronuotrauka

Plavīnu apskrities dvaru parkai

68. Odzienos dvaro parkas (Vietalvos valsčius)

Odzienos dvaro atsiradimo data laikomi 1455 m., kai jis pirmą kartą paminėta rašytiniuose šaltiniuose. Dabartinis dvaras pastatytas XIX a. viduryje, Rudolfo Friedricho Adriano von Brimmerio laikais, kaip rodo jo architektūriniai ir erdviniai bruožai. Tai vienas iš žymiausių neogotikinių paminklų Latvijoje, kuriame atsiranda ir romantizmo bei klasicizmo bruožų. Pilies tipo neogotikiniai paminklai randami kaimyninėse šalyse, pvz., Vokietijoje (Kittendorf pilyje), Lenkijoje (Bedlevo pilis). 1905 m. sukilimo metu dvaras buvo sudeginta ir niekada nebuvo atstatytas iki galo. Rūmai yra didelio ūkinio komplekso centre, iš kurio pastatų seniausi yra klasicistinio stiliaus arklidė ir klėtis. Želdiniai išliko iš abiejose parterio pusėse. Už rūmų, ant pietrytinio šlaito yradviem anksčiau karpytų liepų eilėmis apjuostas stačiakampis. Stačiakampio centre ant paaukštinimo buvo pavėsinė. Apatinėje terasoje yra tvenkinys su sala, apsuptas medžių ir krūmų grupių aplink perimetrą. Rūmų priešakinė dalis yra asfaltuota. Į parką veda žvyrkelis jis iš dalies sutvarkytas. Parke yra tokių svetimų rūšių kaip Japonijos maumedis, totorinis sausmedis, balzaminė tuopa ir kt.. XX a ketvirtajame dešimtmetyje vienoje rūmų dalyje buvo įrengti butai, o kitoje pastato dalyje buvo pokylių salės, tačiau kai kurios patalpos liko nenaudojamos ir palaipsniui nyko. Odzienos dvaro ūkinis kompleksas buvo didžiulis - vienu metu jame buvo daugiau nei 30 skirtingų pastatų. Šiuo metu yra rekonstruoti trys pastatai – senovinė užėiga, svirnas ir alaus darykla. Du pastatai jau vykdo aktyvią ekonominę veiklą. Šiuo metu Odzienos rūmuose rekonstruotos kelios salės su galimybe surengti delius, iki 200 žmonių talpinančius renginius. Vietinės reikšmės architektūros paminklas.

104pav.. Odzienas dvaras, aeronuotrauka

105pav.. Odzienas dvaras, XX a situacijos planas (A-pilis ir pilies griuvėsiai, B-parduotuvės, C-ūkiniai pastatai, D-nameliai, E-gyvenamieji namai, F-waterstroke, G-bazės, H-tinklinio aikštelė, I-mail, bankas, J-malūnas, K-svarstyklės, L-parkavimas, M-vartų stulpas, N-žemoji siena, P-griuvėsiai)

69. Stukmaļi dvaras (Kļintainēs valstcijs)

Stukmaņų dvaras pastatytas XVI a. išliko tik dalis buvusio pastato. Dvaro centrą sudaro keli pastatai. Pastatai yra sugrupuoti aplink kvadratinį vidinį kiemą, kurie kartu sudaro tvirtovę primenančią struktūrą. Seniausiu dvaro pastatu laikoma Sikadelė, pastatyta XVII a. antroje pusėje. 1795 m. buvo pastatyti nauji baroko stiliaus rūmai, kelis kartus sudegę karų metu. Parkas buvo sukurtas kartu su naujų rūmų statyba. XVIII a Stukmaņų dvaro parkas buvo taisyklingo planavimo parkas, tačiau iki šiol jis neišliko. 1795 m. J. K. Broce nupiešė Stukmaņų dvarą ir jo barokinį sodą. Šis architektūros paminklas yra griuvėsių stovyje ir yra įtrauktas į Valstybinės paveldo apsaugos inspekcijos parengtą 100 labiausiai nykstančių kultūrinės ir istorinės reikšmės vietų Latvijoje sąrašą. Manoma, kad pastatas buvo skirtas ne gyventi, bet verslo reikmėms. Netoli Stukmaņių dvaro yra pėsčiųjų takas, vedantis į Vynakalnio piliakalnį, kur yra dvarininkų kapinės. 1995 m. rugsėjo 4 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - galima rasti NKMP archyve, kuriame išvardytos parko rūšys, planavimo ypatumai, mažos architektūros formos, dideli medžiai ir kt. Parko aprašyme minimas dvaro pastato komplekso sudarytas kultūrinis ir istorinis ansamblis.

106pav.. *Stukmaņu* dvārs parks, aeronuotrauka

107pav.. Situācijas plans: A-pilis; B-malūnai; C-baras; D-kiemas; Elektroninio verslo pastatai; F namų ūkio griuvėsiai; Sienos sustiprintos G-akmens sienomis; H-stogai

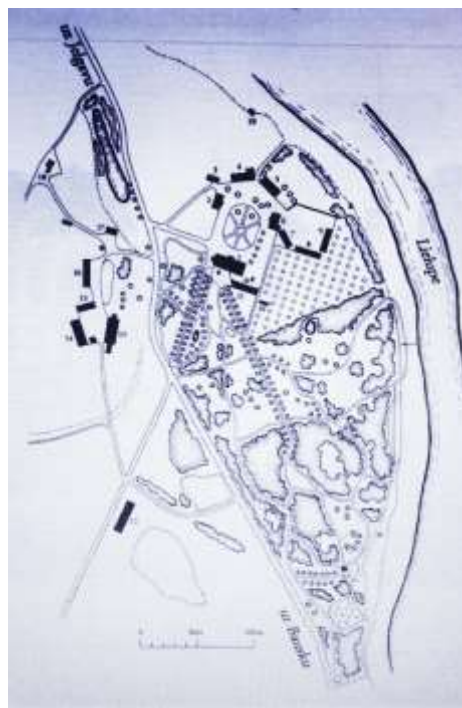
Rundaalės apskrities dvarų parkai

70. Bornsmindės dvārs pastats su parku (aRundalės valsčius)

Dvaras yra žinomas nuo XVI a., kelis kartus perstatytas, paskutinį kartą 1962 m., kai pastatas įgavo dabartinę išvaizdą. XVIII a. antroje pusėje taip pat buvo pastatyti rūmų išdėstymas ir pastatas - abiejose kiemo pusėse simetriškai pastatyti du tarnų namai. XX a. 6-7-ajame dešimtmetyje pastate buvo įsikūrę Valstybinės žemės ūkio technikos mokyklos bendrabučiai. Nuo 1967 m. iki 1992 m. vidurio dvare buvo tuberkuliozės ligoninė. 1993 m. liepos mėn. Bornsmindės dvaras tapo Rundalės savivaldybės nuosavybe, o 2000 m. privatizuotas. Dvaro komplekse taip pat yra parkas Lielupės krante. Taisyklingoji parko dalis tikriausiai kurta XVII a., bet kraštovaizdžio parkas - XIX a. Parke yra geras pasivaikščiojimo takų išdėstymas su puikiai apgalvotu želdinių grupių išdėstymu, siekiant sukurti didelę kraštovaizdžio įvairovę mažame plote, sukurti galias ir išraiškingas perspektyvas. Kai kurios šiandien matomos medžių eilės ir alėjos neatitinka dabartinės rūmų vietos, o tai rodo, kad seniausia parko dalis buvo orientuota į senąjį rūmų pastatą. Vietos koordinatės: 56.4125, 24.106667. 1991 m. liepos 1 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas, prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko rūšys, planavimo ypatumai, mažos architektūros formos, dideli medžiai ir kt. Apraše daroma išvada, kad didžiausios kraštovaizdžio parko vertybės yra senos ir didelės vietinių ir introdukuotų medžių rūšys, plačiakamės perspektyvos, o parkas turi būti saugomų teritorijų sąraše. Šiandien dvaras merdėja, o savininko požiūris į turtą yra abejingas.

108pav.. *Bornsmindē* dvāro pastats ar parku (Ziedoni
kraštovaizdžio parks), aerofotogrāfija

109pav... Situācijas plāns: 1-pils; 3-
medžio pastaigā; 4 stendi un vežimēlis; 5
metu džentelmenis; 6 tērpu telpas; 7
bari; 8,9-vuļņi; 10-siltumnīca; 11 sodu
telpas; 12-18-ekonomiskais komplekss; 19
voni; 20-kinu paviljons

71. Kaucmindē dvāro parks (Rundaalēss valsčius)

Rūmai kopā ar arklide un klētīm tika celti 1780. g. ankstyvojo klasicizma stilī, īpaši saskaņā ar arhitekta S. Jenseno projektu. Rūmai ar apkaimas ēkām tika savienoti puslīnī 1909- 1912. g. iedzīvinot L. Reinro projektu, veidojot pāreju starp ēkām. 1923. g. rūmai un sodybas teritorijas daļa tika pārdota jaunai iestādītai Kaucmindē māju īpašības skolai, kur daudziem meistru dukras mācīti īpašu rokdarbu, maisto gatavošanas un stālu kultūras, dzīvniekopības, sējiniekības un net īpašniekības. Rūmās ir divas sodas: viena taisnīga sode, kuru radījis sējinieks K. Savickis 1780. g., otrs XIX a. sākuma-viduslaiku kraštovaizdī parks, apmēģinot Kaucē upes vāgu. Tagad dvaras ir atvērtas un ir avarinē būklē. 2017. g. tehnikas skolas studenti kopā ar skolotājiem īpašības taisnīgā sode. Šobrīd Kaucmindē ir juridiskā asmens „Cvir“ īpašība. Īpašnieku nopelnas ir īpašības daļes stiprināšana un mēģinājumi kādā dārti ar stogu, tāpat 2017. g. tika veikts restaurācijas projekts. No 1998. g. Kaucmindē dvāro rūmai ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis.

110pav.. *Kaucminde* dvaro pastats su parku, aeronuotrauka

111pav.. Situacijos planas: 1-pilis; 2 laidų; 3,4 tarnautojas; 5-baltieji namai; 6-kovoti

72. Mazmežotnės dvaras (aRundalės valsčius)

Mazmežotnės dvaro gyvenamasis namas (XVIII a.) pasižymi eklektišku šveicarišku ar vasarnamio stiliumi, jam būdingos medinės konstrukcijos su didelėmis stogo atramomis, rąstinės sijos ir gegnės, verandos, terasos, lodžijos, galerijos, su dekoratyviniais turėklais. Dekoravimui naudojami tarsi mediniai nėriniai išpjaustytos dekoratyvinės ornamentuotos medžio lentos. Iš istorinio Mazmežotnės dvaro išliko tik keletas relikvijų. 2007–2015 m. dvaras buvo rekonstruotas. Atkurtas ponų namas, sūrinė, pirtis, javų svirnas, nedidelė klėtis. Nuo 2007 iki 2010 m. buvo išvalytas 15 ha plotas. 2011-2014 m. vykdytas projektas „Svečių namų rekonstrukcija ir tobulinimas“.

112pav.. *Mazmežotnes* dvaro parkas, aeronuotrauka

113pav.. *Mazmežotnes* dvaro neatimama dalis, 1923 m

73. aRundalės rūmų parkas (aRundalės valsčius)

Rūmų ansamblio teritorija užima 85 hektarus. Jame yra rūmai su kiemu ir arkliidžių kompleksu, barokinis sodas, miško parkas, buvusi Rundaalės dvarvietė su senovinės Grothusų pilies pamatais ir šiuolaikinė automobilių stovėjimo aikštelė, užėiga su kiemu, sodai, kanalai su tvenkiniais ir keliai su važiuojamosiomis dalimis. Vienas iš nedaugelio istorinių Europos barokinių sodų, išlaikęs savo originalų dizainą be didelių pokyčių iki pat renovacijos pradžios 1975 metais. F. Rastrelli (1735/1736) sukurtas situacijos planas rodo mažą prancūziškojo baroko sodą priešais pietinį rūmų fasadą ir didelį miško parką su spindulinėmis alėjomis. Rundaalės rūmų miško parkas užima 32 ha. Francesco Rastrelli projektas rodo, kad iš pradžių jis buvo daug didesnis, nes Rundalės rūmai buvo ir kunigaikščio vasaros rezidencija, ir medžioklės dvaras. Šiuo metu Rundalės rūmų parke buvo atkurti visi tipiški baroko sodo elementai: ornamentinis parteris, gyvatvorės, Žaliasis teatras, pavėsinės ir paviljonai.

114pav.. Rundalės rūmų parkas, aeronuotrauka

115pav.. Rundalės rūmų parkas, istorinis žemėlapis

74. Svitenės dvaro parkas (Svitenės valsčius)

Svitenės dvaras pastatytas XIX a. pradžioje. Tai vienas gražiausių klasicistinių rūmų Zemgalėje, kurio paradinė dalis iš dalies išsaugotojo savo dekoravimą. Svitenės dvaro ansamblį sudaro Svitenės rūmai, klėtis, tarnautojų namas, koplyčia, 10,2 ha ploto Svitenės parkas su 80 - 200 metų senumo medžiais. Šiuo metu rūmuose yra pradinė mokykla, meno ir muzikos mokykla. Parko pakraštyje yra neogotikinė dvaro koplyčia. Parke vyksta įvairūs kultūriniai renginiai.

116pav.. Svitenes dvaro parkas, aeronuotrauka

Salos apygardos dvaru parkai

75. Biržų dvaras arba Biržų regbis (Salas valsčius)

Biržų dvaras (*Groß-Buschhof*) pastatytas svarbių kelių sankryžoje (koordinatės: 56.41503, 25.77735). Jis priklausė von Rautenfeldams. Biržų dvaras taip pat apėmė ir Dzelzsnamo (*Eisenhammer*) ir Berzgalės (*Behrsgall*) dvarelius. Pirmojo pasaulinio karo metu Biržų dvaras buvo sunaikintas ir nebuvo atkurtas. XX a. 4 dešimtmečio pradžioje netoli dvaro rūmų vietos pastatytas Biržų žemės ūkio mokyklos pastatas, kuris šiandien klaidingai vadinamas dvaro pastatu. Vėliau buvo pastatyti mokyklos pastatai. Šiandien pastatas yra iš dalies apgyvendintas. Prie buvusio mokyklos pastato auga maumedis, kurio apimtis yra 3,21 m. Netoliese yra Podvazės upelis ir atstatytas Biržų vandens malūnas, kuriame yra svečių namai. Iki šiol išlikę kai kurie Biržų klebonijos pastatai. Dvaro ansamblio teritorijoje yra parkas.

117pav.. Biržų dvaras, aeronuotrauka

76. Lykumų dvaras (Sēlpīlio valsčius)

Lykumų dvaras yra kairiajame Dauguvos krante priešais Plavinas. Dvaro rūmai buvo pastatyti XVIII a. ir perstatyti XIX a., ledo rūsys, rūsys, svirnas ir didelis akmeninis tvartas pastatyti XIX a. viduryje. Vėlesniais metais dvaro rūmuose buvo pakeisti langai ir durys, tačiau buvo išsaugota originali forma. Aplink dvaro ansamblį yra didelis parkas, kuris XX a. 4-ajame dešimtmetyje buvo lauko pramogų vieta. 1937 m. vietoj dvaro buvo įsteigta socialinės paramos ir sveikatos priežiūros įstaiga. Dvaro teritorijoje yra iš dalies išlikusios Rumpės šeimos kapinės. Dabar dvare veikia vaikų namai „Līkumi“.

118pav.. Līkumu dvaras, aeronuotrauka

77. Vecsēlpīlio dvaras (Sēlpīlio valsčius)

Vecsēlpīlio dvaras (*Alt-Selburg*) buvo karūnos dvaras, kurį 1876 m. Rusijos caras Aleksandras II padovanojo poniam Flotovai. Po I pasaulinio karo Vecsēlpīlio dvare veikė parapijos namai ir pradinė mokykla. XX a. trečiojo dešimtmečio pradžioje dvaro sodybos svirną įsigijo Salos - Sēlpīlio žemės ūkio draugija „Sakne“. Jos nariai, surinkę aukas ir investuodami savo darbą, pertvarkė svirną į visuomeninį pastatą su labai gera akustika didelėje salėje. Po Antrojo pasaulinio karo draugijos namuose veikė kaimo kultūros namai „Ausma“. Ten pasirodydavo daugelis puikių latvių teatro menininkų, poetų, buvo rodomi teatro spektakliai ir rengiami koncertai. Vėliau draugijos namuose (Rainio klube) buvo sukurta istorinė Sēlpīlio ir Staburagos parapijų istorinė ekspozicija. 2004 m. Buvo renovuotas Rainio klubas - muziejus Europos Sąjungos, Latvijos Respublikos ir Sēlpīlio parapijos lėšomis, restauruota istorinė Sēlpīlio ir Staburagos parapijų istorinė ekspozicija, rengtos meno parodos ir vyko nacionaliniai kultūros renginiai. 2014 m. buvo priimtas sprendimas dėl Sēlpīlio kraštotyros muziejaus (Rainio klubo) uždarymo. Informacijos apie dabartinę situaciją muziejuje nėra. Koordinatės: 56.588536, 25.659401.

119pav.. *Vecsēlpils* dvaras, aeronuotrauka

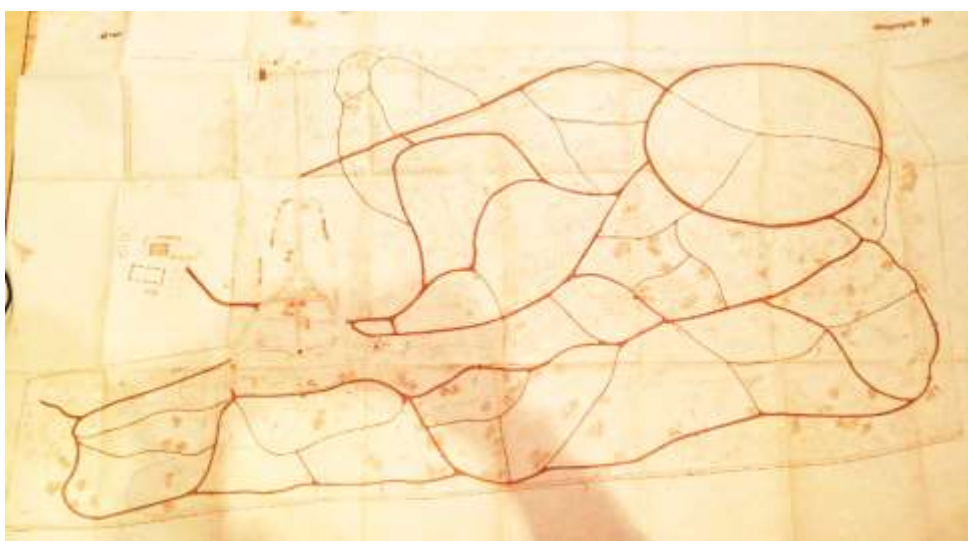
Skriveru apygardos dvaru parkai

78. Skriveru dendrologinis parkas arba Skriveru dvaro parkas (Ziedugraves)

Arboretumas įkurtas dviejose Dauguvos upės kranto terasose. Maksimalus kraštovaizdžio sodinimas. Sodinama laikantis floristinio geografinio principo. Atvežtinių medžių plantacijos ir arboretumas suteikia unikalią galimybę pamatyti daugiau kaip 300 medžių rūšių iš viso šiaurinio pusrutulio. 1991 m Parko inventoriuje buvo rastos 46 vietinės ir 267 įvestos rūšys bei keletas retų saugomų augalų. Dendrologiniame parke galite susipažinti su kitų šalių tradiciniu miško kraštovaizdžiu nepalikdami Latvijos teritorijos. Arboretumas ir Skriveru introdukuotų medžių želdynas, esantis kitoje greitkelio pusėje, yra unikalūs Europos miško istorijos objektai. Parko sodinimo planą 1891 m. sukūrė ir įgyvendino Skriveru dvaro savininkas Maksimilianas Siversas, talkininkaujant kraštovaizdžio architektui V. Engelhartui ir sodininkystės inžinieriui F. Lodemui. Skriveru dvaras arba Ramero dvaras iki Pirmojo pasaulinio karo buvo įsikūręs dešiniajame Dauguvos krante, žemiau Skriveru. Jis buvo pastatytas nuo 1881 iki 1887 m. neogotikiniu stiliumi. Dvaro rūmai buvo sunaikinti 1915 m. Po karo jie nebebuvo atkurti. Dvaro parkas buvo išsaugotas kaip Skriveru dendrologinis parkas.

120pav.. *Skrīveru* dendrologinis parkas, aeronuotrauka

121pav.. *Skrīveru* dendrologinio parko istorinis planas

Tervetės apskrities dvaro parkai

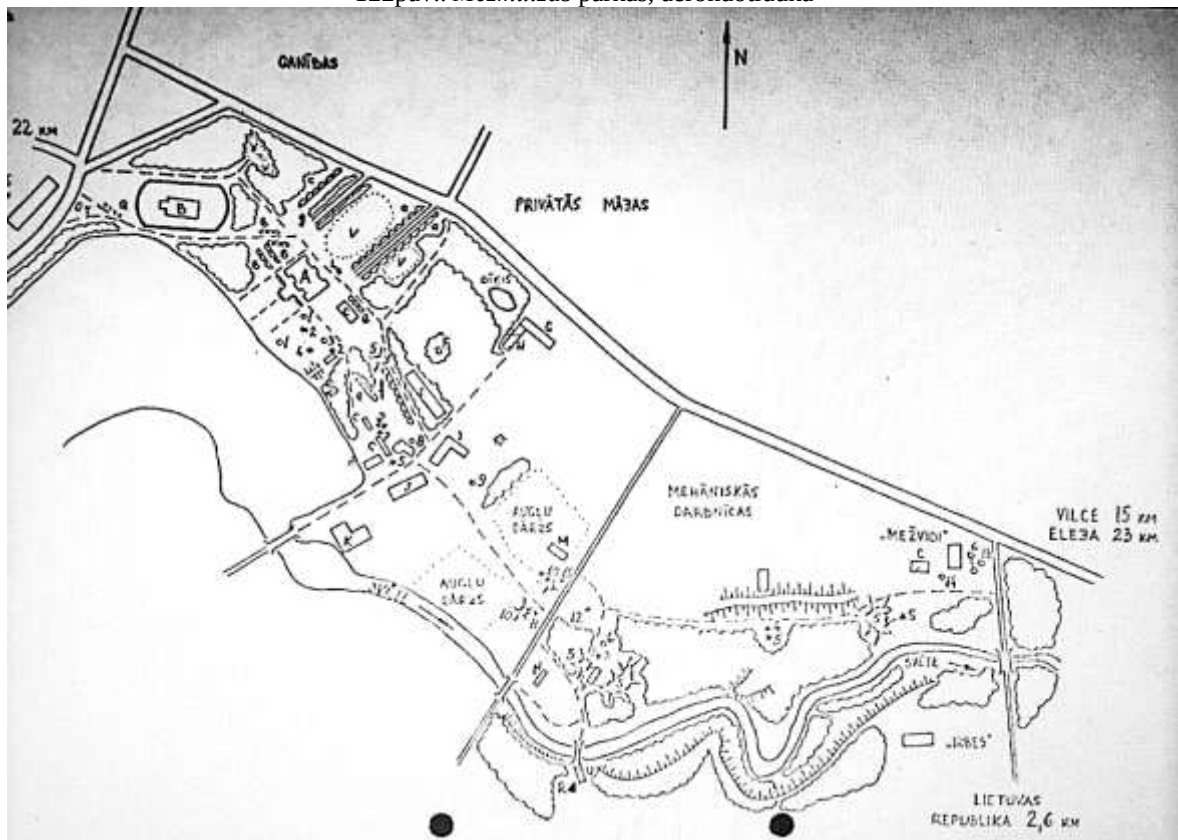
79. Mežmuižos parkas (Augstkalnės valsčius)

Dvaras pastatytas XIX a. pabaigoje, visiškai baigtas tik 1912 m. Nuo 1954 m. rūmuose yra Augstkalnės vidurinė mokykla. Dvaro parkas su 46 medžių rūšimis, kurio plotas yra 12 ha, yra neatskiriama dvaro dalis. Rūmai, esantys ant lygaus Dzirnavežerio kranto, apsupti senojo parko, kitoje pusėje – Ketlerio laikais pastatyta bažnyčia ir senosios kapinės, apaugusios dideliais medžiais. Pagrindinis pastato tūris, kuriam būdingi simetriški šoniniai rizalitai ir išryškinta centrinė pastato dalis, buvo papuošti pusiau gotikinėmis dekoracijomis. Dėl gana eklektiškų, nespecifinių langų formų ir kitų elementų pastato stilistinė tapatybė yra sietina su neogotika. Rašytojas Robertas Selis pastatą apibūdino kaip „paprasto vokiškojo renesanso stiliaus“, pridėdamas, kad jis „skleidžia keistą, romantišką nuovargio atspalvį“. Pilyje buvo didelis žirgynas, kuriame baronas veisė žirgus. 1981 m. dvaro arklidžių patalpose buvo pastatyta mokyklos sporto salė ir internatas. Visi mokyklos ir parapijos kultūriniai renginiai vyksta mokyklos

salėje. Dvaro teritorijoje yra simetriško planavimo požymių, pietrytinėje pusėje prie upės yra laisvo planavimo miško parkas. 1991 m. liepos 18 d. buvo atlikta parko inventorizacija ir sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko rūšys, dizaino ypatumai, mažos architektūros formos ir kt. Apraše daroma išvada, kad parkas yra gerai prižiūrimas, su didelėmis vietinėmis ir vertingomis įvestų medžių rūšimis.

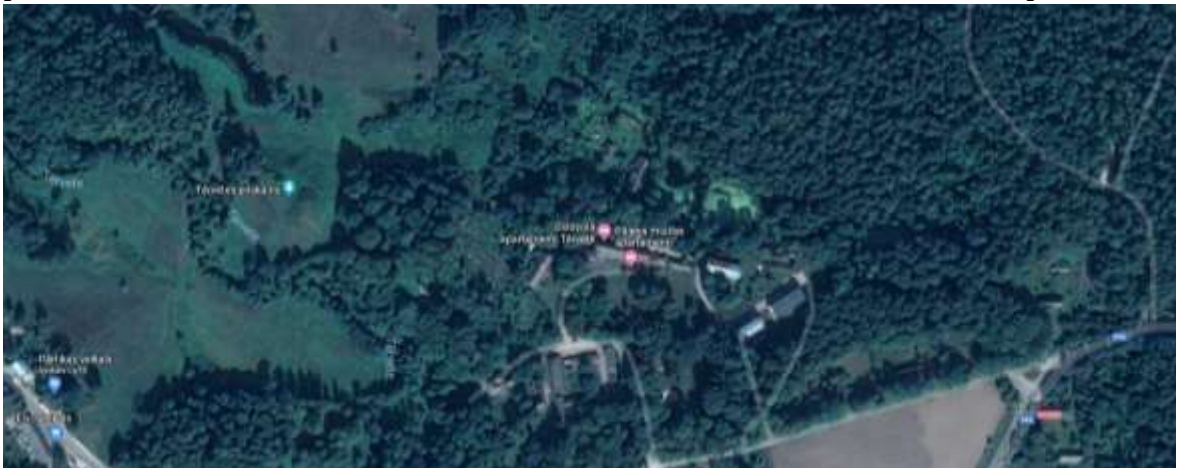
122pav.. Mezmuižas parkas, aeronuotrauka

123pav.. Situacijos planas: A-pilis; B-Bažnyčia; C-medžio pastogė; D-shed; E-aukštų gyvenamasis namas; F, H-svirkas; G-namų pastatas

80. Paleno dvaras (Tervetės valsčius)

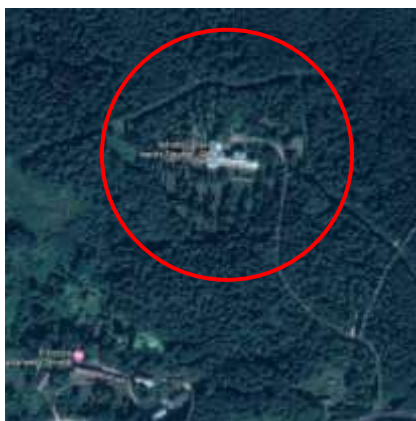
Dvaras pastatytas 1900 m. Šiuo metu medžioklės rūmų komplekse yra išlikę keli pastatai: spirito varykla (buvusi pieninė), dviejų aukštų lauko akmenų tvartas, daugiau nei penkių metrų gylio ledo rūsys su akmens mūro įėjimu, du akmens mūro tarnų namai dvaro rūmų šonuose ir medinis rąstinis ponų namas. Dvarą supa parkas. Dvaro įėjimo vartus vis dar saugo dvi ketaus liūtų skulptūros. Stovint ant medinio tilto kalvos šlaite, galima pajusti buvusio trijų lygių dvaro tvenkinių komplekso didybę, kurių dugnas padengtos skaldytais akmens rieduliais. Kadaise ant tvenkinio kranto buvo pastatytas dekoruotas gulbių namelis, kurio dabar nebėra. Akmens riedulių pastatų architektūra atspindi rafinuotą to laikmečio amatininkų skonį ir turtingą vaizduotę kuriant šiuos patrauklius pastatus.

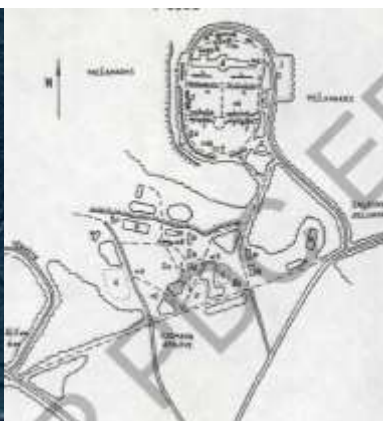
124pav.. Palena dvaras, aeronuotrauka

81. Reabilitacijos centras „Tervetė“ ir parkas (Tervetės valsčius)

Pagrindinės SIA RC "Tērvete" veiklos sritys yra medicininė reabilitacija pacientams, sergantiems plaučių ir neurologinėmis ligomis, ir pacientams, turintiems skeleto-raumenų sistemos patologiją, taip pat socialinė reabilitacija. Vieta nėra pasirinkta atsitiktinai - manoma, kad čia yra didžiausias saulėtų dienų skaičius per metus. Spygliuočių šilėliai aplink pastatą taip pat buvo svarbi sąlyga gydant tuberkuliozės pacientus. Reabilitacijos centro vieta Tervetės gamtos parke yra psichoemociškai stimuliuoja pacientų sveikimą, taip pat suteikia galimybę turiningai praleisti laisvalaikį pasivaikštant miškelyje, užkopiant į Raganų piliakalnį, aplankant A. Brigaderes muziejų "Sprīdīši", knygų muziejų "Ķīpi" ir Tervetės istorijos muziejų "Jērumi". Šile yra daug uogų ir grybų, o žvejai gali išsinuomoti valtį ir pabandyti laimę Gulbių tvenkinyje. Aktyvaus laisvalaikio mėgėjai gali naudotis orientavimosi sporto žemėlapiais, o žiemą Tervetė yra ideali vieta slidinėti. Tervetės sanatorijos teritorijoje esančios viduramžių laikų kapinės yra vietinės reikšmės paminklas. 1991 m. liepos 17 d. baigta parko inventorizacija, sukurtas išsamus parko aprašymas - prieinamas NKMP archyve, kuriame išvardytos parko rūšys, dizaino ypatumai, dideli medžiai ir kt. Apraše nurodoma, kad sanatorijos pastatas yra taisyklingo plano su simetrišku kelių tinklu. Į šiaurę nuo centrinio pastato yra alpinariumas ir baseinas. Šalia senojo dvaro auga dideli ąžuolai, krūmai ir keletas introdukuotų rūšių medžių.

125pav.. Reabilitacijos centras „Tervetė“ ir parkas, aeronuotrauka

126pav.. Situacijos planas: A-sanatorija; B-dvaro rūmai; C-sporto aikštelė; E-paviljonas

127pav.. Pagrindinis sanatorijos pastatas ir juostų tinklas gretimose teritorijose

82. Vecstegulės dvaro rūmai (Tervetės valsčius)

Vecstegulės dvaro rūmai pastatyti XVIII a. antroje pusėje, Tervetės upės krante. Vecstegulės dvaro rūmai yra vietinės reikšmės architektūros paminklas. Šiuo metu dvaro rūmai yra renovuoti ir apgyvendinti. Dvaro teritorija apsupta žemės ūkio plotų. Netoli dvaro yra senosios Vecstegulės kapinės. Patekti į kapines sunku, nėra jokių takų. Kapai yra neprižiūrimi ir apaugę.

128pav.. *Vecstēgules* dvaro rūmai, aeronuotrauka

Vecumnieku apygardos dvaru parkai

83. Anės-Mēmelės dvaras (Skaistkalnės valsčius)

Gyvenamasis namas pastatytas 1840 m. Tai dviejų aukštų pastatas su mezoninu ir nedideliu rizalitu centrinėje pastato dalyje. Fasadų apdaila iš dalies išliko. Tarp pirmojo ir antro aukštų karnizų yra penki reljefai su plastiškais augalų ir gėlių motyvais. Pirmo

aukšto langai turi frontonus. Kraštovaizdžio parkas sukurtas XIX a. Mēmelės parke galima pastebėti dendrologinius želdynus. Architektas H. Pirangs kadaise dvarą pripažino ryškiu vietos statybos pavyzdžiu. Rūmai pastatyti 1840 m. Vilhelmo von Hano laikais, pastatas buvo rekonstruotas 1860 m., kai Francis von Hanas paveldėjo dvarą iš tėvo. XXI a. pradžioje dvare buvo parduotuvė ir butai. Dabar jis apleistas ir dėl atmosferos poveikio jo fasadas aptrupėjęs.

129pav.. Anes-Mēmelės dvaro parkas, aeronuotrauka

130pav.. Anes-Mēmelio dvaro parkas, XIX a situacijos planą

84. Kurmenės katalikų bažnyčia ir dvaro parkas (Kurmenės valsčius)

Bažnyčia pastatyta 1870 m., ją puošia Šv. Petro skulptūra. Dvaro parkas yra suprojektuotas kaip kraštovaizdžio parkas su atskirais taisyklingo planavimo elementais, dviem tvenkiniais ir XIX a. pirmos pusės dirbtinės pilies griuvėsiais su lauko estrada. Bažnyčią supa sodas, aptvertas pusantro metro aukščio dolomito akmenų tvora su čerpiniu stogu.

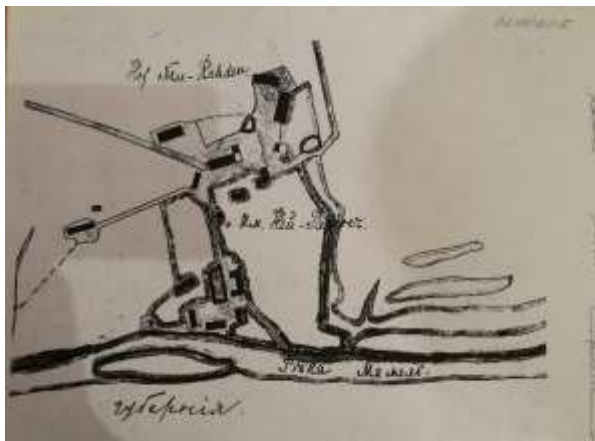
131pav.. Kurmenes katalikų bažnyčia su dvaro parku, aeronuotrauka

85. Saulės dvaras (Skaistkalnės valsčius)

Saulės dvaras (Jaunsaulės dvaras, *Neu-Rahden*) buvo vilos tipo pastatas ir priklausė baronams Hanams. Dvaras buvo pastatytas 1881 m. ir kainavo 60 tūkst. rublių. Vėliau šį dvarą valdė kolūkis Jaunsaulė, kur veikė socialinis klubas bei buvo įrengti keli butai. Netoliese buvo karvių ferma, tačiau ji sudegė. Dabar dvaras gražiai restauruotas, įgavo šiek tiek šiuolaikiškumo, bet labai harmoningai. Aplink dvaro centrą susiformavo gyvenvietė, mažai augmenijos.

132pav.. Jaunsaulė dvaro parkas, aeronuotrauka

133pav.. Istorinis dvaro planas

86. Skaistkalnės dvaras (Skaistkalnės valsčius)

Dvaras yra pietinėje Skaistkalnės dalyje, dešiniajame Mēmelės upės krante, Skolas gatvė 5. Vietovardžio pavadinimas išvertus iš vokiečių kalbos reiškia „Graži kalva“. Dviejų aukštų dvaras (istorizmo stilius), pastatytas iš raudonų plytų, buvo pastatytas maždaug 1894 m. (architektas Pauls Makss Berči). Pastate išliko dekoratyviniai elementai ir išpūdingas židinytis (vienintelis toks Latvijoje), vaizduojantis baudžiavos panaikinimą Latvijoje. Prieš ketverius metus židinio salėje buvo renovuotos lubos. Dvaro rūmuose veikia Skaistkalnės vidurinė mokykla. Dvare yra parkas su kitais dvaro pastatais. Labai mažai augmenijos, teritorija pritaikyta mokyklos poreikiams.

134pav.. Skaistkalnės dvaro teritorija, aeronuotrauka

Viesytės apskrities dvarų parkai

87. Cirulmuižas parkas (Rītės valsčius)

Cirulmuižas arba Cirulišu (*Zirulischek*) rūmai pastatyti XIX a. pirmoje pusėje, po Antrojo pasaulinio karo ten buvo kolūkio „Druva“ centras. Šiandien yra išlikę dvaro rūmai, keletas ansamblio pastatų ir tvenkinys. Parke yra keletas dendrologiškai vertingų medžių.

135pav.. *Cirulmuižas* parkas, aeronuotrauka

88. Ekengravės dvaro rūmai (Viesytės valsčius)

Ekengravės dvaro rūmai įsikūrę netoli Viesitės (koordinatės: 56.3345892, 25.5172734). Nuoroda į dvarą šalia Selpilio - Saukos kelio yra jau nuo 1477 m. 1622 m. dvaras pirmą kartą paminėtas kaip *Eichengrabe*, kuris 1633 m. atiteko Andrejui Manteifeliui Cegei. 1783 m. dvare buvo užregistruoti 402 žmonės. 1872 m. Johans Rehenbergs – Lintens įsigijo dvarą ir 99 metams dvaro žemę išnuomojo apie 70-čiai ūkių. 1910 m. jis dvarą atidavė savo sūnui Johanui, kuris pradėjo pardavinėti išnuomotą žemę, o po Latvijos Respublikos įkūrimo perdavė jam likusią dvaro dalį savo dukrai Irenai Rehenbergai - Lintenai. 1926 m. Jelgavoje ji ištekėjo už Nikolajaus Liveno ir gyveno Latvijoje iki 1939 m. Dvaro rūmų išvaizda buvo kukli. Tai buvo ilgas, geltonos spalvos pastatas. Antroje XX a. pusėje dvaro rūmuose buvo melioracijos įmonės kontora. Iki dabar išlikę kai kurie dvaro ansamblio pastatai, tačiau jie apleisti ir blogos būklės. Dvaro teritorijoje yra tvenkinys ir į parką panaši augmenija.

136pav.. *Eķengraves* dvaras, aeronuotrauka

89. Varenbrokos dvaras su parku (Viesytės valsčius)

Varenbrokos dvaro rūmai yra unikalus klasicistinis medinis pastatas. Jis buvo pastatytas XIX a. pirmoje pusėje, o dabar tai nykstantis kultūrinis ir istorinis objektas. Pastato centrą puošia portikas su keturiomis kolonomis. XIX a. pabaigoje pastatas buvo išplėstas, tačiau naujasis raudonų plytų priestatas netrukdo suvokti senesnio pastato tūrio. Dvaro pajamos buvo gaunamos iš žemės ūkio, pieninės ir sodininkystės, jam priklausė didelis sodas, šiltnamiai, plytų ir kalkių degimo krosnis. Dvaro ansamblio teritorijoje yra parkas, esantis Rytų Latvijos žemumoje, trikampyje tarp dviejų kelių. Tai buvo vaizdingas parkas su vaizdu į dvaro rūmus. Išliko atskiros liepų alėjos ir eilės, dideli vietinių rūšių medžiai ir atskiri egzotiški medžiai, keli dideli ąžuolai. 1991 m. atlikus parko inventorizaciją buvo rasti 2 dideli medžiai, 17 vietinių ir 17 įvežtų rūšių. Nėra mažų architektūros formų, yra 3 tvenkiniai, bet apaugę. Parkas ilgą laiką buvo netvarkomas, bet dabar grupė entuziastų pradėjo jį valyti ir atkurti.

137pav.. *Varenbrokas* dvaras su parku, aeronuotrauka

138pav.. Situacijos planas: A-pilis; B namų ūkio pastatai ar jų griuvėsiai; C- buvęs sodas; D-tvenkinys

90. Senosios Stendero klebonijos parkas „Gederti“ (Viesytės valsčius)

Daugiau nei prieš du šimtus metų parke buvo sukurta unikali terasinių tvenkinių kaskada. Sovietmečiu vandens lygis buvo reguliuojamas pagal tų laikų supratimą. Klebonija anksčiau turėjo devynis šaltinius. Du iš jų dabar yra išvalyti. Matyt jie turi antibakterinių savybių, nes daugelis žmonių netgi ateina iš tolo pasisemti iš jų geriamojo vandens. Parke yra senosios dvaro šeimininkų šeimos kapinės. 1860 m. gegužės 11 d. pastoracinis namas su archyvu sudegė. Jis buvo pastatytas iš medinių rąstų iki 1863 m. Pirmojo pasaulinio karo metu, 1917 m. vokiečių kariuomenės kareiviai pastatus nugriovė. Nuo senųjų kapinių iki buvusios dvarvietės buvo sukurtas Stendero obelų takas. Parke yra keletas potencialių didelių medžių: juodalksnis, ąžuolas, uosis.

139pav.. Senojo *Stendera* regbio parkas „Gederti“, aeronuotrauka

4. Pasvalio rajono savivaldybės dvarų parkai:

- 25. *Ažuolpamūšės* dvaro parkas
- 26. *Balsių* dvaro parkas
- 27. *Barklainių* dvaro parkas
- 28. *Dagilinės* dvaro parkas
- 29. *Daučkėnų* dvaro parkas
- 30. *Gulbinėnų* dvaro parkas
- 31. *Joniškėlio* dvaro parkas
- 32. *Kalnėliškių (Didžiųjų Grūžių)* dvaro parkas
- 33. *Pajėšmenių* dvaro parkas
- 34. *Raudonpamūšės* dvaro parkas
- 35. *Salocių* dvaro parkas
- 36. *Škilpamūšio* dvaro parkas
- 37. *Žilpamūšio* dvaro parkas

3. Panevėžio rajono savivaldybės dvarų parkai:

- 10. *Alančių* dvaro parkas
- 11. *Aukštadvario* dvaro parkas
- 12. *Bistrampolio* dvaro parkas
- 13. *Butautų* dvaro parkas
- 14. *Jotainių* dvaro parkas
- 15. *Liberišio* dvaras
- 16. *Linkavičių* dvaro parkas
- 17. *Mitriūnų* dvaro parkas
- 18. *Naudvario* dvaro parkas
- 19. *Pajuostės (Pajuosčio)* dvaras
- 20. *Paliūniškio* dvaro parkas
- 21. *Puziniškio* dvaro parkas
- 22. *Ūdrų* dvaras
- 23. *Vadaktėlių* dvaro parkas
- 24. *Vadaktų* dvaro parkas

1. Biržų rajono savivaldybės dvarų parkai:

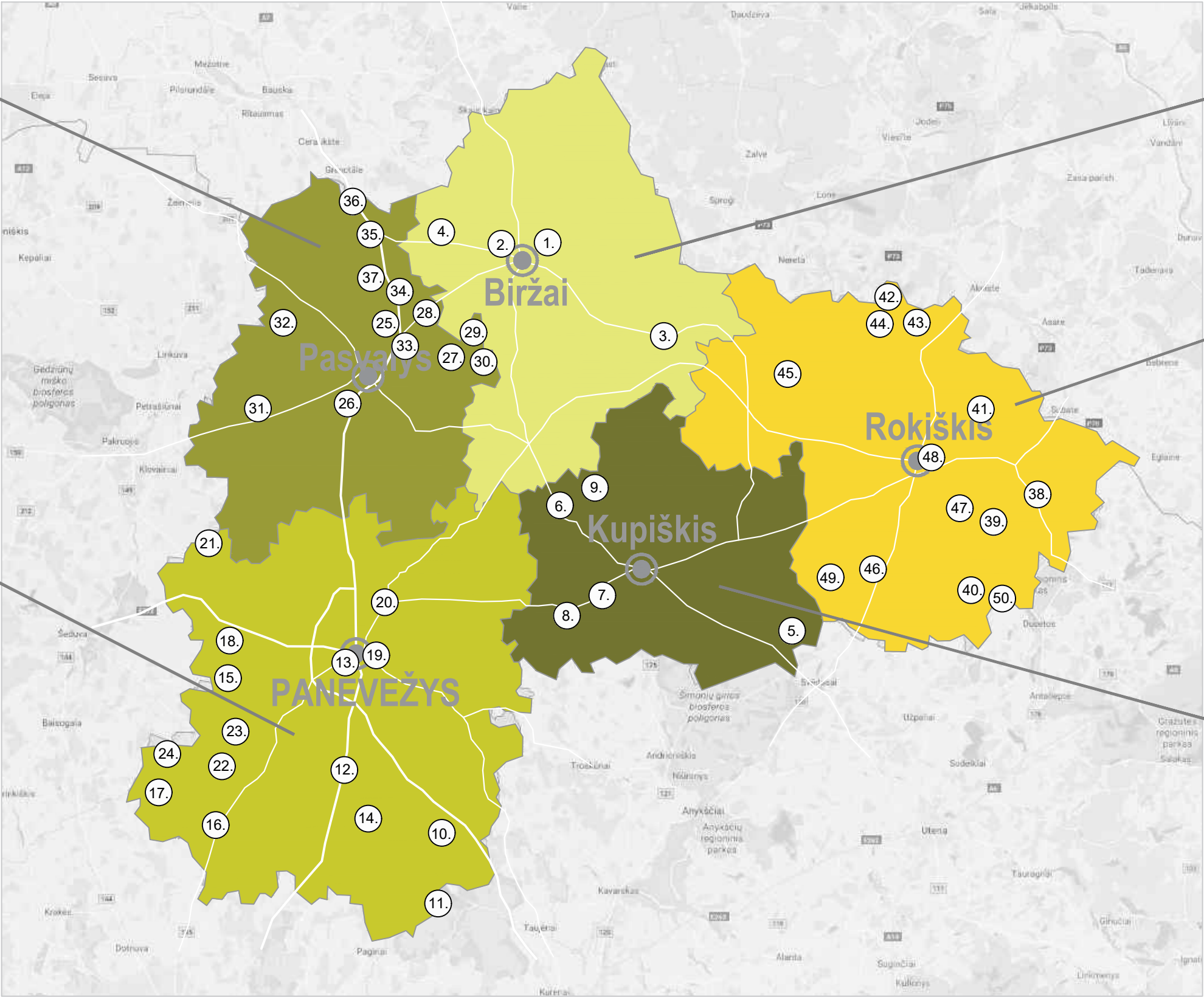
- 1. *Astravo* dvaro parkas
- 2. *Mantagailiškių* dvaro parkas
- 3. *Parovėjos* dvaro parkas
- 4. *Toliūnų* dvaro parkas (*vandens malūnas*)

5. Rokiškio rajono savivaldybės dvarų parkai:

- 38. *Antanašės* dvaro parkas
- 39. *Bagdonišio* dvaro parkas
- 40. *Gačionių* dvaro parkas
- 41. *Ignotiškio* dvaro parkas
- 42. *Ilzenbergo* dvaro parkas
- 43. *Kraštų* dvaro parkas
- 44. *Onušio* dvaro parkas
- 45. *Panemunio Komar* dvaro parkas
- 46. *Petrošiškio* dvaro parkas
- 47. *Rokiškėlių* dvaro parkas
- 48. *Rokiškio* dvaro parkas
- 49. *Salų* dvaro parkas
- 50. *Tarnavos* dvaro parkas

2. Kupiškio rajono savivaldybės dvarų parkai:

- 5. *Adomynė* dvaro parkas
- 6. *Antašavos* dvaro parkas
- 7. *Noriūnų* dvaro parkas
- 8. *Palėvenės* dvaro parkas
- 9. *Salamiesčio* dvaro parkas

19. Rūmų ir dvarų parko vieta žemėlapyje ir serijos numeris

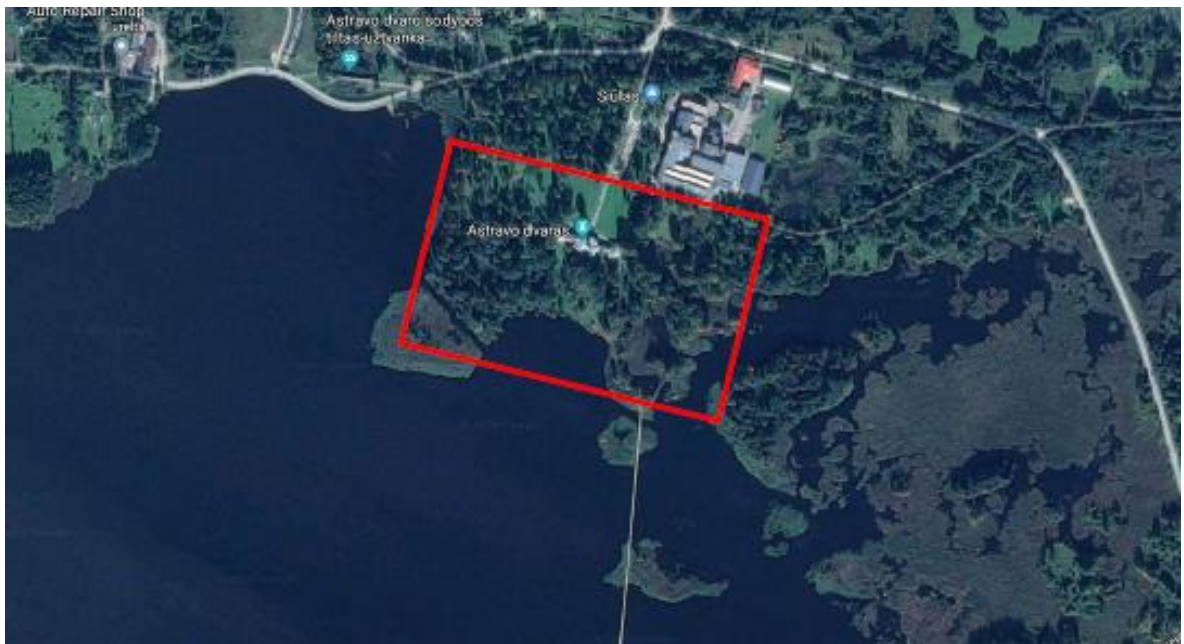
SIA „Veido vidi“ Reg. Nr. LV43603058426 Adresas: Asteru g. 14a-49, Jelgava, LV-3001 tel.: +371 22007585 el. paštas: kristine.dreija@gmail.com	„Dvarų ir rūmų parkų Žiemgalos planavimo regione ir Panevėžio bei Šiaulių apskrityse tyrimas“ „Nuotaikinga kelionė po dvarų parkus bet kuriuo metų laiku“ Nr. LL-313	Puslapio pavadinimas	Panevėžio apskrities rūmų ir dvarų parkai
Priedas Nr.2 9.2 skirsnis			

8.4. Panevėžio apskrities pilių ir dvarų parkai

Biržų rajono savivaldybės dvarų parkai

1. Astravo dvaro parkas (Astravas, Biržai)

Dvaras, pastatytas 1842 m., yra įsikūręs Širvėnos ežero krante. Prie įėjimo į pastatą yra dvi autentiškos liūtų skulptūros. Itališkų vilų stiliaus rūmai yra viena gražiausių romantizmo laikotarpio dvarų rezidencijų Lietuvoje. Rūmų ansamblį sudaro rūmai, arklidės, kotedžai, malūnai, ūkiniai pastatai ir 18 hektarų mišraus stiliaus parkas. Parke auga tik vietinės medžių rūšys - eglės, liepos, pušys. Parką su Biržų miestu, esančiu priešingame krante, jungia pėsčiųjų tiltas. Dvaras renovuotas, tinka turizmo reikmėms.

1 pav. Astravos dvaro parkas, ortofotografinė ortofotografinė nuotrauka

2. Mantagailiškių dvaro parkas (Mantagailiškis, Širvėnos seniūnija)

Dvaras įkurtas XVII a. Dvarą supa unikalūs didelis parkas su senais medžiais bei didelis tvenkinys. Parkas paminėtas kaip pagonių šventa vietovė Gojus (Gao). Dvaro pastatai tapo griuvėsiais. Sovietmečiu dvaro pastatai buvo sunaikinti žmonių, o 1994 m. nuosavybė buvo perduota kunigaikščių Dinchinsky (Dučinskių) paveldėtojams. Vėliau jį įsigijo Sigitas Kalkiņa. Šiuo metu dvaro parke veikia aktyvus poilsio centras – organizuojamas Mantagailiškių Dvaro žaidimas Monteball. Šio žaidimo principas įspirti Monteball kamuolį į parko pievoje įrengtas Monteball duobutes atliekant kuo mažiau spyrių. Dvaro vietos koordinatės: 56.214898, 24.681438.

2 pav. Mantagailiškių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

3. Parovėjos dvaro parkas (Parovėja, Parovėjos seniūnija)

Dvaras žinomas nuo XVI a. Jis įsikūręs Parovėjos kaime. Išliko gyvenamasis namas, malūnas ir sandėlis. Labai mažai informacijos apie šį objektą bei nedidelį parką prie dvaro. Nėra žinoma, kokia yra dabartinė komplekso funkcija ir kam priklauso ši nuosavybė, galbūt privatus gyvenamasis namas su ūkiu.

3 pav. Parovėjos dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

4. Toliūnų dvaro parkas / vandens malūnas (Toliūnai, Pušaloto seniūnija)

Dvaras įkurtas XVI a. Įsikūręs kaimo vietovėje prie Lėvens upės kranto. Čia buvo spirito gamykla, vandens malūnas ir alaus darykla. XX a. pradžioje dvaro rūmai ir koplyčia sudegė. Iki šiol upės krante stovi vandens malūnas, pastatytas XIX a. viduryje, ir parkas. Pastatas šiuo metu yra tuščias, nėra aišku, ar nuosavybė šiuo metu priklauso privačiam asmeniui ar organizacijai. Turima informacijos, kad inžinieriai iš Latvijos buvo kviečiami įrengti ir įdiegti Toliūnų malūno įrangą. Net ir Panevėžio gyventojai iš malūno veždavosi grūdus ir miltus. 2008 m. Malūnas buvo įtrauktas į Lietuvos kultūros paveldo sąrašą. Vietos koordinatės: 55.966389, 24.299167.

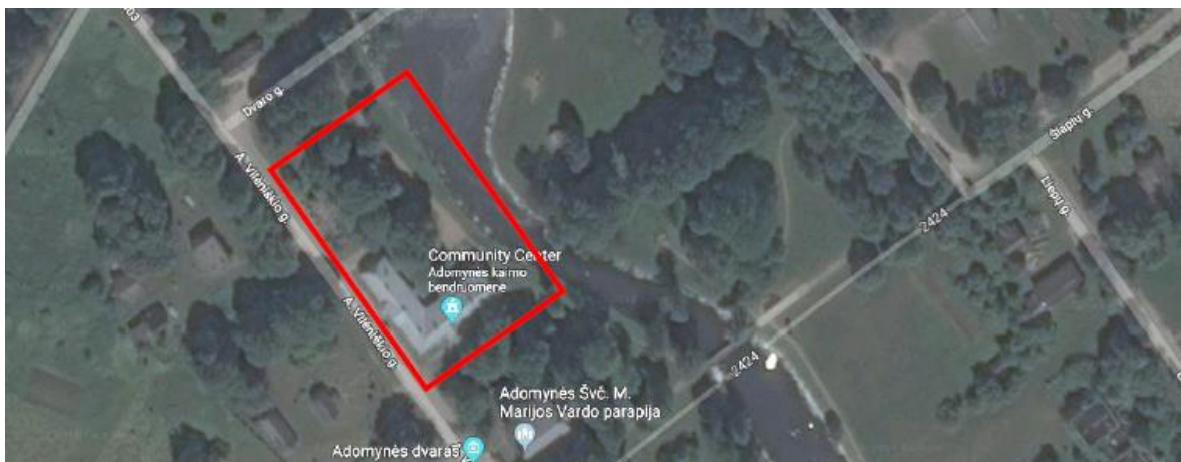

4 pav. Toliūnų dvaro parkas / vandens malūnas, ortofotografinė nuotrauka

Kupiškio rajono savivaldybės dvaro parkai

5. Adomynės dvaro parkas (A. Vilėniškio g. 4, Adomynė)

Renovuotas medinis dvaras įsikūręs miestelyje, ant nedidelio šlaito prie upės, apsuptas nedidelio parko. Dvaras įkurtas 1810 m. Adomynės dvaras yra gražus ir retas romantiškojo klasicizmo medinės architektūros paminklas, įtrauktas į Lietuvos kultūros paveldo registrą. Dvaro rūmuose įsikūręs vietos bendruomenės centras, vyksta kultūriniai renginiai.

5 pav. Adomynės dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

6. Antašavos dvaro parkas (Antašava, Kupiškio seniūnija)

Dviejų aukštų, stačiakampio formos, klasikinio stiliaus dvaras. Pirmieji rūmai buvo mediniai, XIX a. pradžioje pastatyti mūrinai pastatai. Ansamblyje yra pirtis, vaisių sandėlis, rūsys irakmeninis svirnas. Dvaro kompleksas yra valstybinis saugomas architektūros paminklas, parkas - gamtos paminklas. Kupiškio etnografijos muziejaus duomenimis, 1988 m. Mačionienė parengė architektūros ansamblio rekonstrukcijos projektą. 2003 m. turtą įsigijo nauji savininkai. 2015 m. parengtas techninis projektas, kurio tikslas - atkurti dvaro pastatą ir tvartą bei pritaikyti dvaro kompleksą turizmo reikmėms, tačiau nėra žinoma, ar projektas jau pradėtas vykdyti ir ar buvo pradėti renovacijos darbai. Parke yra 27 medžių rūšys, iš kurių 12

yra atvežtinės. Daug liepų, beržų, ąžuolų. Parkas ilgas, 6,1 ha ploto, centrinis laukas, yra du tvenkiniai. Dvaras gerai išsaugotas ir tarnauja kaip architektūros pavyzdys.

6 pav. Antašavos dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

7. Noriūnų dvaro parkas (Noriūnai, Noriūnų seniūnija)

Dvaras įkurtas XVII a., įsikūręs mieste, šalia pramoninės zonos. Architektūros paminklas. Dvaro ansamblį sudaro dvaras, kaminas, buities pastatai ir vaizdingas 10 ha parkas. Parkas turi reljefą, upės slėnį, krioklį. Pastato funkcija nėra aiški, ji yra geros būklės, bet nėra atstatyta. Parke dominuoja vietos augalų rūšys, , taip pat yra ir atvežtinių medžių, tokių kaip Europos maumedis, balzaminis kėnis, pilkasis riešutmedis. 1960 m. viename iš dvaro pastatų buvo įsteigta septynmetė mokykla. Šiuo metu dvaro teritorijoje yra įsikūrusi įmonė UAB "Nodama", užsiimanti įvairiais statybos darbais.

7 pav. Noriūnų dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

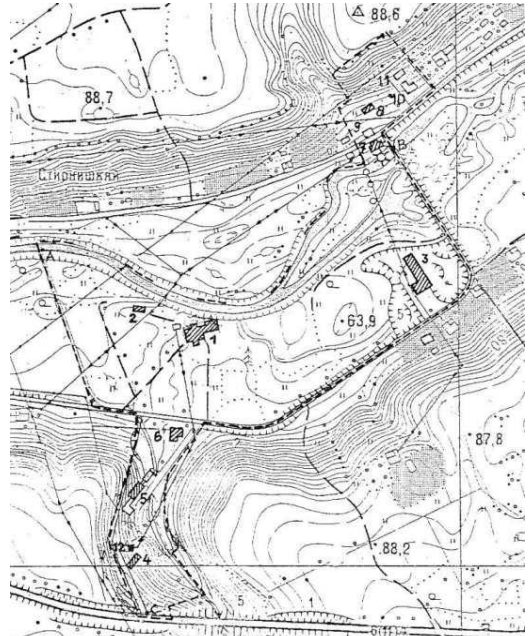
8. Palėvenės dvaro parkas (Dvaro g. 7, Stirniškiai)

Dvaro teritorija žinoma nuo XV a. pabaigos. Dvarą supa 2 hektarų angliško stiliaus parkas, kuriame yra labai seni ir įvairūs medžiai. Istoriskai davė veikė didelis ūkis, įskaitant vandens malūną ir spirito varyklą. Dvaro ansamblis yra architektūros ir gamtos paminklas. Dvaras labai nukentėjo Antrojo pasaulinio karo metu, , tačiau kai kurie dvaro pastatai buvo

atstatyti, o kai kurie išliko griuvėsių pavidalu, o tai pabrėžia istorinę vietos svarbą. Šalia dvaro yra geologinis paminklas - dolomito atodanga, taip pat įvairios parko medžių rūšys. Dvaro parke yra retos maumedžio rūšys - Stirniškių kurilinis maumedis yra vienas iš dviejų tokių medžių visoje Lietuvoje ir jam suteiktas gamtos paminklo statusas. Taip pat yra šimtamečių liepų, klevų, Sibiro maumedžių, eglių, pušų, baltųjų tuopų.

8 pav. Palėvenės dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

9 pav. Situacijos planas

9. Salamiesčio dvaro parkas (Vytautų g. 3, Salamiestis)

Dvaras pastatytas XIX a., įsikūręs kaime. Klasicizmo stiliaus pastatas. Pastatas yra ties kelių sankirta, teritorija apželdinta, apsodinta medžių eilėmis ir alėja išilgai kelio. Mažai informacijos apie objektą, 2012 m. užfiksuotose nuotraukose pastatas atrodo geros būklės, bet apleistas. Nėra informacijos apie tai, koks dabar yra dvaro likimas.

10 pav. Salamiesčio dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

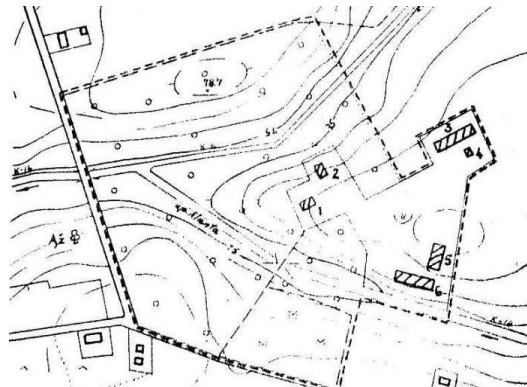
Panevėžio rajono savivaldybės dvarų parkai

10. Alančių dvaro parkas (Alantės, Vadoklių seniūnija)

Dvaras įkurtas XIX a. Tai neoklasikinio stiliaus pastatas, iš kurio likę tik griuvėsiai. Istoriskai dvaro kompleksas susideda iš 15 pastatų, dabar išlikę tik 6. Per parką teka Alantos upė. Parke auga 13 vietinių ir 7 atvežtinių medžių rūšių, labiausiai paplitę paprastieji ąžuolai, juodosios pušys, europiniai maumedžiai, didžialapės liepos. Teritorija yra apleista ir nyksta, parkas užaugo, o iš pastatų liko tik griuvėsiai. Tai būtų įdomus turizmo objektas, jei būtų išsaugoti ir saugomi pastatų griuvėsiai, tai būtų geras neoklasikinės architektūros pavyzdys, o turistus galėtų pritraukti istorinė restauracija.

11 pav. Alančių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

12 pav. Situacijos planas: 1 - dvaras; 2 - pagalbinis pastatas; 3 - tvartas; 4 - manebras; 5 - shed; 6 - stall

11. Aukštadvario dvaro parkas (Aukštadvaris)

Dvaro istorija prasidėjo jau XVI a. pabaigoje. Vietos koordinatės: 55.443392, 24.302100. Iš dvaro išliko labai mažai, pagrindinis pastatas tapo griuvėsiais ir kraštovaizdis nyksta, aplink pastatą yra nedidelis sklypas, galima įžvelgti atskiras medžių eiles. Dvaro plotą supa žemės ūkio paskirties žemė. Prastas pavyzdys, nėra potencialo.

13 pav. Aukštadvario dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

12. Bistrampolio dvaro parkas (Bistrampolis, Kučiai)

Dvaro kompleksas yra įsikūręs kaime, jis visiškai renovuotas, dabar yra visas poilsio kompleksas su įvairiomis galimybėmis. Dvaro restauravimo darbai prasidėjo 2006 m. Europos lėšomis. Dvaro centre pastatytas turizmo informacijos centras ir muziejus. Dalis parko taip pat buvo sutvarkyta - 400 m² ploto teritorija, laistymo sistema, apšvietimas, įrengtos automobilių stovėjimo aikštelės, skulptūrų parkas, viešbutis, restoranas, konferencijų salės. 2010 m. buvo atstatytos arklidės pagal projektą „Bistrampolio dvaro buvusio žirgyno atkūrimas ir jo pritaikymas konferencijoms ir turizmo informacijos poreikiams“. Kiekvieną vasarą vyksta festivalis „Bistrampolis“. Bistrampolio dvaras yra didžiausia Panevėžio rajono kultūros paveldo vieta, kuri buvo renovuota.

14 pav. Bistrampolis dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

13. Butautų dvaro parkas (Butautai, Pačeriaukštės seniūnija)

Dvaras yra kaimo teritorijoje, netoli Latvijos sienos. Paminėtas jau XVIII a., bet raudonų plytų mūro dvaro rūmai pastatyti tik XX a. Dvaras yra privati nuosavybė, kurioje yra alaus muziejus, nes istoriškai šis dvaras siejamas su alaus darykla.

15 pav. Butautų dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

14. Jotainių dvaro parkas (Jotainiai, Vadoklių seniūnija)

Dvaras įkurtas XVI a. Dvaras buvo rekonstruotas, o dabar jame veikia socialinės globos centras. Yra tvenkinys su tiltu, tiltas nėra istorinis. Pastatai yra nudažyti ryškiai rausva spalva. Gana didelis dvaro kompleksas ir parkas. Upė teka palei pietrytinę parko pusę.

16 pav. Jotainių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

15. Liberiškio dvaro parkas (Liberiškis, Naujamiesčio seniūnija)

Dvaro kompleksas įsikūręs Liberiškio kaimo centre. Vietos koordinatės: 55.697918, 24.108829. Pirmą kartą paminėtas XVI a. pabaigoje. Įtrauktas į nacionalinių kultūros paminklų sąrašą, o 1994 m. jam buvo taikomas individualus apsaugos ir naudojimo reglamentas. Parkas įkurtas XIX a. ir yra gamtos paminklas. Parke auga 12 vietinių rūšių ir 9 atvežtinės augalų rūšys. Yra išlikę du tvenkiniai. Šiuo metu matomas medinis dvaras pastatytas XIX a. pabaigoje. Dvaras apleistas. Apylinkėse yra kapinės.

17 pav. *Liberiškio* dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

18 pav. Situacijos planas: 1-namas, 2-paukščių namas, 6-kiltinis, 7-Stallis, 8 namų pastatas, 10-sandėlis, 11-elektinė, 13-kiltų, 14-jų namų, 15-stallis, 21-kapa

16. Linkavičių dvaro parkas (Linkavičiai, Krekenavos seniūnija)

Dvaro teritorija yra šalia kelio, netoli Nevežio upės, netoliese yra tarpmiestinė autobusų stotelė. Vietos koordinatės: 55.515250, 24.072917. Dvaras įkurtas XVI a. Dvaras buvo apleistas nuo praėjusio amžiaus vidurio ir dabar yra iš dalies privatizuotas. Jame veikė audinių žvilginimo dirbtuvė, vario liejimo įmonė, vyno gamykla ir malūnas. Daugelis komplekso pastatų išliko, tačiau yra prastos būklės. Dvaro teritorija nedidelė. Ši vieta galėtų būti pritaikyta kaimo turizmui dėl savo vietos.

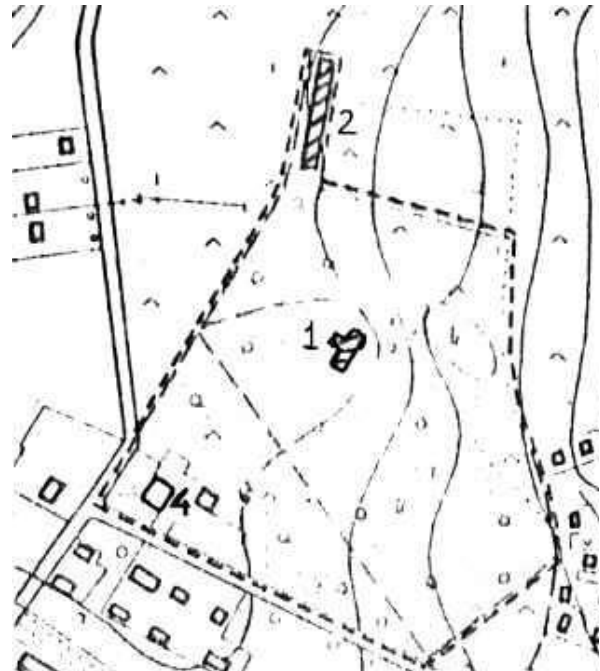
19 pav. Linkavičių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

17. Mitriūnų dvaro parkas (Mitriūnai, Krekenavos seniūnija)

Dvaras įkurtas 1886 m. Įsikūręs Mitriūnų kaime. Vietos koordinatės: 55.579667, 23.978722. Dvaro rūmai XX a. buvo sugriauti. Šiuo metu išliko tik dalis pietinio fasado, kuriame yra istorinio interjero fragmentai. Pirmamas aukštas dekoruotas neogotikinėmis arkomis. Dvarą supa didelis, senas ir, deja, apleistas parkas su gėlėmis ir dviem tvenkiniais. Parko teritorija buvo mažai rekonstruota, ji gali būti istoriškai atkurta, prižiūrima, saugomi rūmų griuvėsiai ir ši vieta gali būti pritaikyta turizmui.

20 pav. Mitriūnų dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

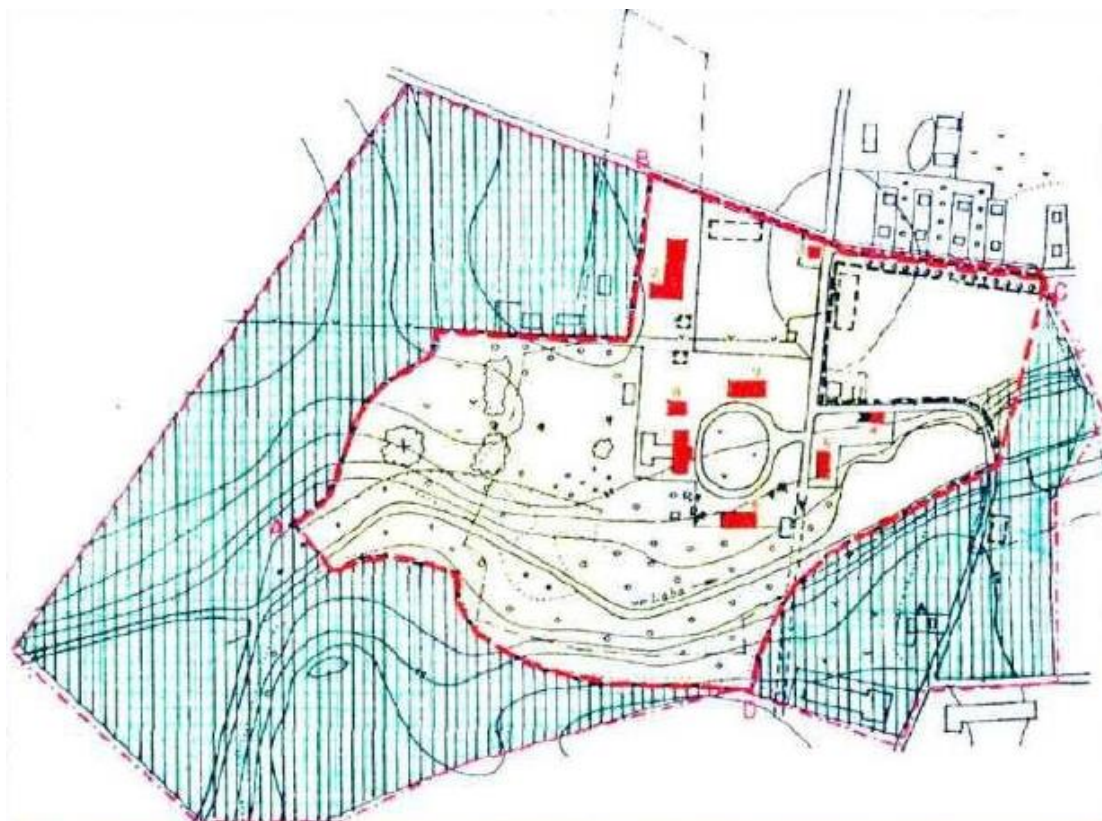
21 pav. Situacijos planas: 1-pilis, 2-pastatas pasėlių saugojimui

18. Naudvario dvaro parkas (Naudvaris, Naujamiesčio seniūnija)

Dvaras įkurtas XVIII a. Naudvario mieste. 1944 m. dvarą sudegino vokiečiai, po karo jis buvo atstatytas ir rekonstruotas. Nuo 1982 m. čia veikė mokykla, ką liudija sportinė aikštelė priešais rūmus. Kiti ūkiniai pastatai taip pat išlikę, kai kurie yra geros būklės, kiti apgriuvę. Pastatas dabar priklauso savivaldybei ir nėra aišku, kokia yra pastato funkcija. Dvarą supa didelis parkas, per kurį teka upė.

22 pav. Naudvario dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

23 pav. Situacijos planas: 1-viešpaties namas, 2-viengubas, 3-drugelis, 4-viengubas, 5-namas, 6,7-kuld, 8-virtuvė

19. Pajuostės (Pajuosčio) dvaro parkas (Velžio seniūnija)

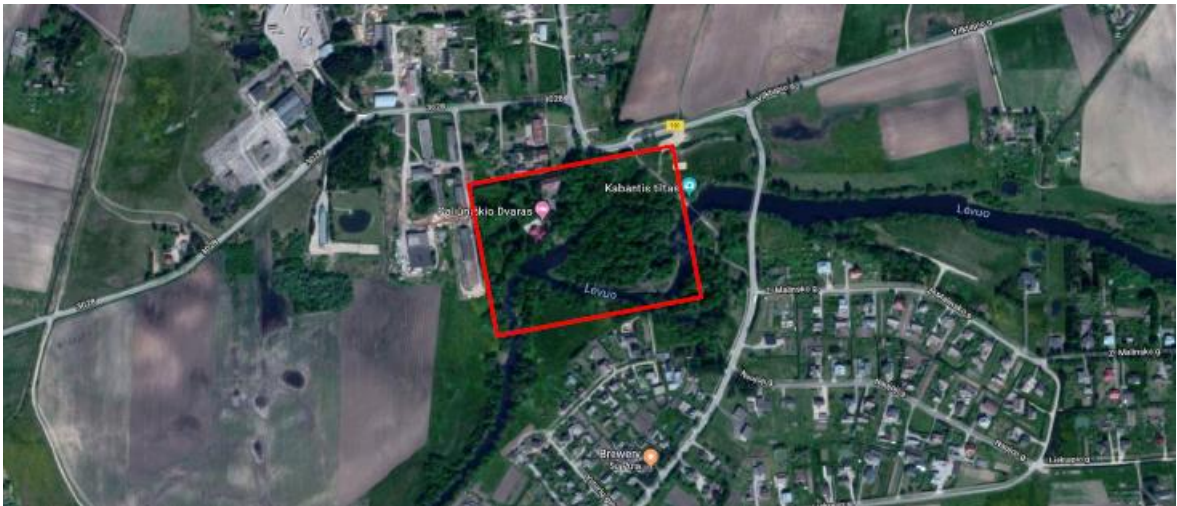
Dvaras šioje vietovėje yra nuo XVI a. Sovietmečiu dvaro teritorijoje buvo įrengtas karinis k miestelis, kai kurie pastatai buvo daugiau ar mažiau išsaugoti. Istorškai parkas buvo žinomas dėl savo vertingų augalų ir žavesio, tačiau, deja, jis yra tik fragmentiškas, o dabartinės vietos funkcija nėra aiški. Vieta Koordinatės: 55.735278, 24.432500, šalia Panevėžio miesto ribos. Sunku nustatyti tiksliai dvaro parko ribas.

24 pav. Pajuostės (Pajuosčio) dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

20. Paliūniškio dvaro parkas (Vabalninko gatvė 1, Paliūniškio)

Dvaras yra Paliūniškio miestelyje, netoli Panevėžio. Mažai informacijos apie šį objektą. Pastatas buvo renovuotas, atstatytas dvaras. Upė teka per parką, o parkas puikiai atrodo.

25 pav. Paliūniškio dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

21. Puziniškio dvaro parkas (Puziniškis)

Dvaras įkurtas XIX – XX a. ir yra miškingoje vietovėje. Dvaras atrodo labai gerai, galbūt renovuotas. Dvare veikia muziejus. Nėra informacijos apie parką, teritorija yra apsodinta medžiais arba tik natūralus miškas. Sunku nustatyti parko dydį.

26 pav. Puziniškis dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

22. Ūdrų dvaro parkas (Krekenavos seniūnija)

XX a. Dvaras buvo pavadintas Ūrdais. Dvaras geros būklės, žiūrint į nuotraukų fiksavimą, atrodo, kad dvaras yra apgyvendintas. Sprendžiant iš aerofotografijos, parkas nėra atnaujintas ir atrodo, jog jame labai mažai augmenijos. Vietos koordinatės: 55.623856, 24.113282.

27 pav. Ūdrų dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

23. Vadaktėlių dvaro parkas (Vadaktėliai, Naujamiesčio seniūnija)

Dvaras yra kaimo vietovėje, šalia kelio. Vietos koordinatės: 55.635039, 24.116297. 2016 m. Nuotraukų fiksavimuose matomas medinis pastatas ir mūro pastatas, kuris galimai apgyvendintas. Nėra aiškios vietos ir pastato funkcijos. Nuotraukoje iš oro matomi keli pastatai ir vidutinio dydžio parkas. Pastatai greičiausiai yra avarinės būklės, o teritorijos būklė blogėja.

28 pav. Vadaktėlių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

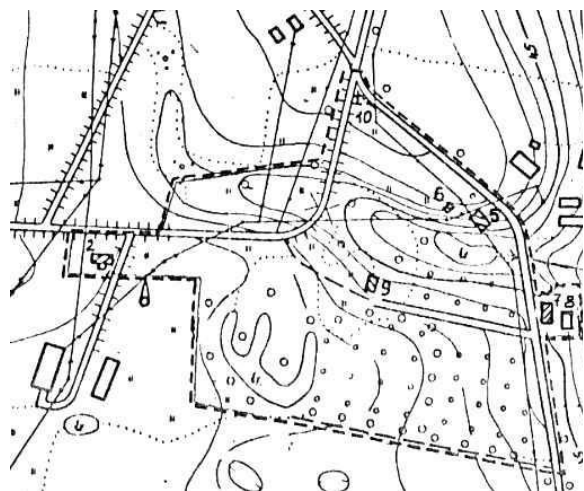
29 pav. Situacijos planas: 2 - Namo pastatas, 3 - Shed, 4 - Sandėlis, 8 - Namo pastatas

24. Vadaktų dvaro parkas (Vadaktai, Sidabravo seniūnija)

Dvaras yra kaimo vietovėje, netoli Vadakties upės. Teritorija užaugusi, likę tik pusės medinių pastatų liekanų. Nuosavybė nėra prižiūrima. Parko plotas yra didelis, išlikusios senųjų medžių alėjos. Šalia kelio yra pastatyti akmeniniai kryžiai. Parkas yra gana toli nuo didžiųjų miestų. Vietos koordinatės: 55.605751, 24.112279.

30 pav. Vadaktų dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

31 pav. Situacijos planas: 2/6 - Shed, 5/7 - Ūkio pastatai, 9 - Kelt, 10 - Cross skulptūros

Pasvalio rajono savivaldybės dvaro parkai

25. Ažuolpamūšės dvaro parkas (Ažuolpamūšė, Saločių seniūnija)

Dvaras įkurtas XIX a. Mūšos upės krante. Vietos koordinatės: 56.105650, 24.451480. Ilgą laiką dvaras priklausė vokiečių baronui Ropui. Dvare veikė sūrinė, kurioje pagaminti sūriai buvo eksportuojami arkliais. . 2003 m. fotografinėje fiksacijoje matyti senas plytų pastatas. Dabartinė teritorijos funkcija ir nuosavybė nėra aiškios. Dvaro pastatai greičiausiai jau sunyko, tačiau dvaro parko potencialas yra labai didelis, jis įsikūręs nuostabioje vietoje,

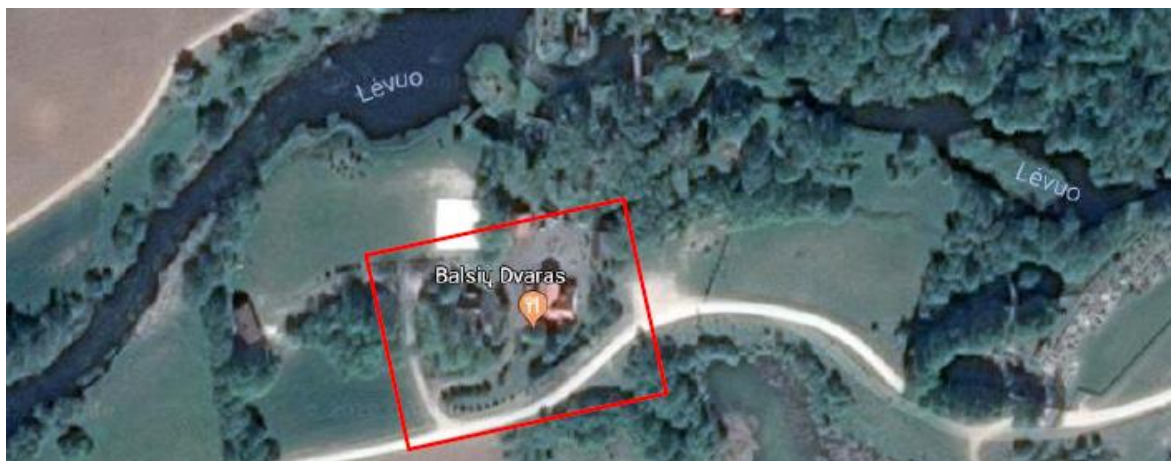
atrodo gana didelis, o šalia jo yra restoranas “Ažuolpamūšės sodyba”, nuo kurio į dvaro parką galėtima nueiti pėsčiomis.

32 pav. Ažuolpamūšės dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

26. Balsių dvaro parkas (Balsiai, Klovainių seniūnija)

Dvare dabar yra restoranas, pastatas atrodo atnaujintas. Jis įsikūręs kaimo vietovėje prie Levens upės krantų. Dvaro teritorijoje yra tvenkinys, tiltas, fontanas, suoliukai visoje teritorijoje, įvairios medinės skulptūros ir daugybė malūnų, esančių atskirose ir įvairiose malūno akmens kompozicijose.

33. vaizdą Balsių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

27. Barklainių dvaro parkas (Barklainiai, Krinčino seniūnija)

Dvaras įkurtas XIX a. Ir yra kaimo vietovėje. Dvarą supa 19 hektarų geometrinis parkas su daugybe senų ąžuolų, klevų, liepų ir 200 metrų ilgio liepų alėja. Parke yra 14 vietinių rūšių, 17 svetimų rūšių. Mažai informacijos, neaišku, kas šiuo metu yra teritorijoje, galbūt apgyvendinta. 2014 m. Nuotraukų fiksavimuose yra dekoratyvinių daugiamečių želdinių. Mūriniai rūmai vis dar išlikę. Parkas galėtų būti puikus istorinis dvaro parkas, o pastatas galėtų būti atkurtas, gerai atrodo nuotraukų fiksavimuose.

34 pav. Barklainių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

28. Dagilynės dvaro parkas (Dagilynė, Krinčino seniūnija)

Kolūkio laikais dvaro rūmuose buvo mokykla, dabar dvaro rūmai apleisti, kai kurie pastatai buvo suardyti, kai kurie yra tikriausiai apgyvendinti. Buvęs dvaro parkas yra labai mišrus, su tokiais rūšimis kaip beržas, uosis, ąžuolas, riešutas, juodoji pušis, Europos maumedis. Išliko liepų alėja. Dvaro buvimo vietos koordinatės: 56.13565, 24.50163. Tatulos upė teka palei pietinį parko kraštą. Dauguma dvaro pastatų nyksta. Būtų tikslinga šią vietą išnaudoti tiek renovuojant pastatus, tiek pritaikant juos prie naudojimui ir tobulinant parką vietos žmonių laisvalaikiui.

35 pav. Dagilynės dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

29. Daučkėnų dvaro parkas (Daučkėnai, Krinčino seniūnija)

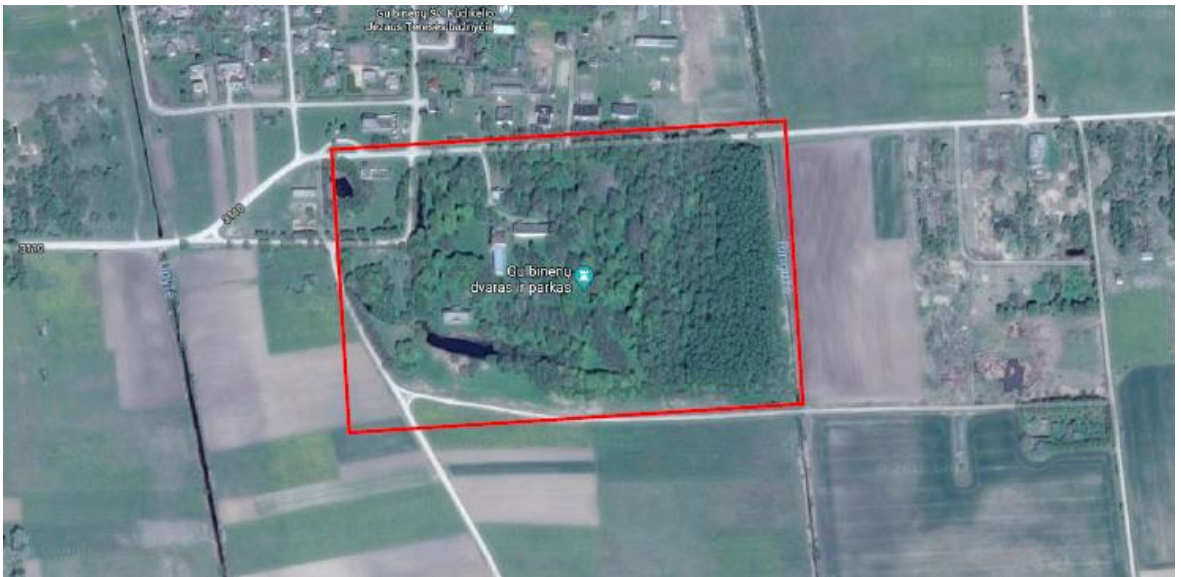
Dvaras įkurtas XIX a. ir yra kaimo vietovėje. Dvaro rūmai buvo apleisti, bet išliko patenkinamos būklės. Dvaro teritorija labiau primena sodybą, yra labai mažas sklypas, mažai augmenijos. Mažai informacijos apie šį dvarą. Vietos koordinatės: 56.10976, 24.62787. Dvaras turi gana mažą vystymosi potencialą, jis nėra labai palankioje vietoje, tarp Pasvalio ir Biržų miestų, jis yra arti vietinių mažo eismo kelių ir nėra reikšmingų objektų.

36 pav. Daučkėnų dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

30. Gulbinėnų dvaro parkas (Gulbinėnai, Krinčino seniūnija)

Dvaras įkurtas XVIII a., įsikūręs Gulbinėnų kaime. Dvaras yra gerai išsaugotas ir laikomas geru architektūros pavyzdžiu, tačiau pastatas turi būti renovuotas. Šiuo metu dvaras yra privati nuosavybė. Planuojama renovuoti dvarą ir pritaikyti jį turizmui, rekreacijai ir kultūrinei veiklai, sukurti muziejų, kultūros centrą, siūlant apgyvendinimo paslaugas ir organizuojant kūrybines stovyklas. Bendras sklypo plotas yra 16 ha. Teritorijoje yra ir geometrinis parkas. Parke yra du tvenkiniai. Pasodinta 16 vietinių medžių rūšių ir 120 m liepų. Dažniausiai pasitaiko ąžuolų, liepų, eglių, klevų, uosių. 1945 m. dvaro rūmuose buvo įsteigta mokykla. Istoriskai teritorija suskirstyta į tris funkcines zonas - reprezentatyvią, ūkinę ir rekreacinę zoną. Reprezentatyvi ir ūkinė dalis buvo atskirta žalumos ir tvenkinių.

37 pav. Gulbinėnų dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

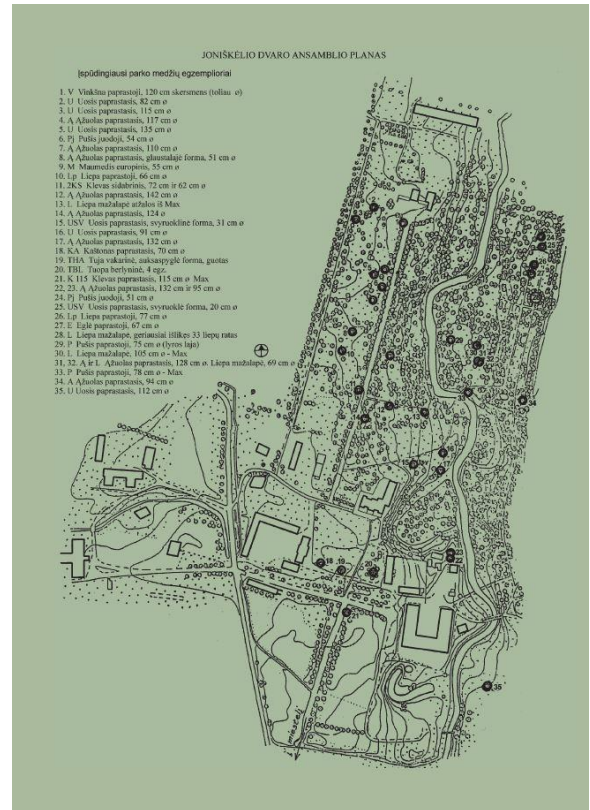
31. Joniškėlio dvaro parkas (Joniškėlis)

Dvaras įkurtas XVII a., yra netoli Joniškėlio miesto. Dvaro komplekse yra dvaras, keli pagalbiniai pastatai ir didelis parkas. Pagrindiniai dvaro rūmai buvo renovuoti. Bendras plotas užima 34 ha žemės. Joniškėlio parkas yra pusiau angliško stiliaus, pusiau prancūziško stiliaus parkas. Yra įvairių legendų, susijusių su ąžuolais ir liepų parku, taip pat su visu dvaro

kompleksu. Parkas yra labai turtingas, su daugiau nei 120 rūšių medžių. Dvaro rūmuose dabar yra Lietuvos žemės ūkio instituto Eksperimentinė stotis.

38 pav. Joniškėlis dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

39 pav. Situacijos planas

32. Kalneliškių (Didžiųjų Grūžių) dvaro parkas (Kalneliškiai, Saločių seniūnija)

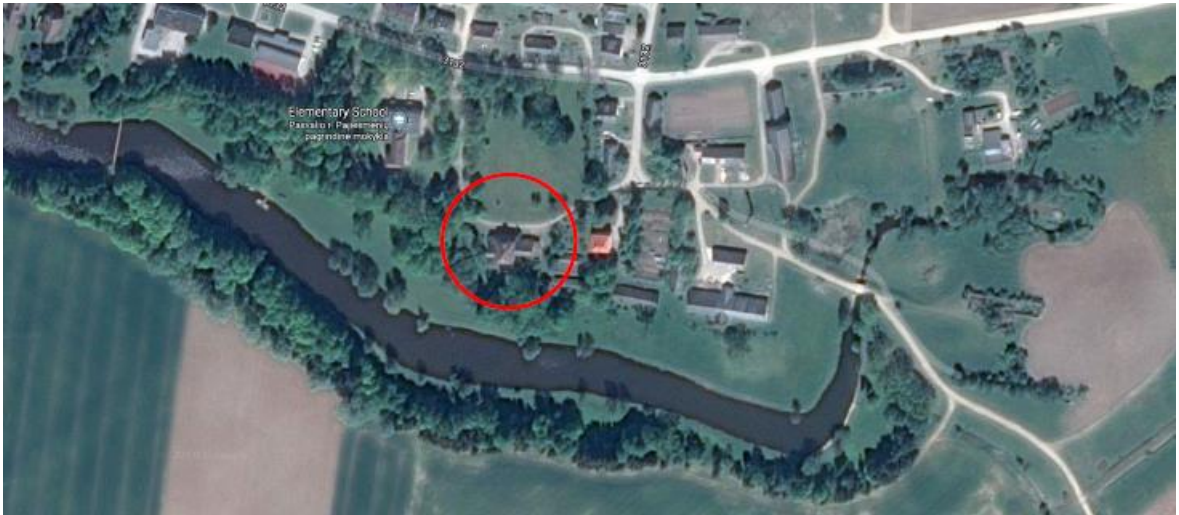
Dvaras įkurtas XVIII a., įsikūręs mažame Kriaušiškių kaime. Buvo išsaugotas tik vienas medinis pastatas, kuris yra labai prastos būklės, sugriuvęs. Informacijos apie parką nėra. Atrodo, kad parko augmenija išliko, tačiau sklypas yra mažas. Vietos koordinatės: 56.11793, 24.23046.

40 pav. Kalneliškių (Didžiųjų Grūžių) dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

33. Pajiešmenių dvaro parkas (Pajiešmeniai)

Dvaro rūmai buvo pastatyti XIX a. pabaigoje, o parkas taip pat buvo užveistas tuo metu. 2003 m. dvarą įsigijo privatus asmuo, Dvaro komplekse yra 9 pastatai. Dvaro parkas yra prie upės kranto, išlikęs iki šiandienos, kompleksas užima 15,6 ha plotą, tačiau sunku nustatyti tikslią parko ribą. Parkas turi didelį ąžuolą, kurio kamieno skersmuo yra 1,5 m.

41 pav. Pajiešmenių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

34. Raudonpamūšės dvaro parkas (Raudonpamūšė, Saločių seniūnija)

Dvaras įkurtas XIX a. Įsikūręs kaimo vietovėje prie Mūšos upės krantų. Dvaras buvo nugriautas 1987 m., pastatas buvo didžiulis, kambariai buvo dideli.. Buvo išsaugoti atskiri mūriniai pagalbiniai pastatai. Pietinėje buvusio dvaro dalyje yra 4 ha didelis parkas su 12 vietinių ir 8 svetimų rūšių. Išliko medžių alėja prie įvažiavimo. 150 - 200 m nuo dvaro yra apleistos buvusių savininkų kapinės. Plotas yra apleistas, tačiau vieta yra gana naudinga, dvaro parkas yra netoli Pasvalio miesto, gražioje vietoje, upės krante, o pagalbiniai pastatai yra palyginti geros būklės. Ateityje, tobulindami parką ir atnaujindami ūkinius pastatus, istoriniame parke ant gražaus upės kranto galima sukurti meno galeriją, restoraną ir pritraukti tiek vietos turistų, tiek užsienio turistų. Vietos koordinatės: 56.14870, 24.45656.

42 pav. Raudonpamūšės dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

35. Saločių dvaro parkas (Saločių seniūnija)

Dvaras įkurtas XVI a. Dvaro rūmai neišliko, išliko tik senasis parkas ir dvaro rūsys. Parkas yra Saločių mieste ir užima 3 ha plotą. Parko išdėstymas atitinka kraštovaizdžio parką. Jame auga 10 vietinių medžių rūšių, o išpūdingiausi pavyzdžiai yra 30 m aukščio liepa ir 32 m aukščio. Parke taip pat yra 7 atvežtinės rūšys, įskaitant kvepiančiąją tuopą. Parkas yra netoli Latvijos sienos. Vietos koordinatės: 56.23021, 24.41680.

43 pav. Saločių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

36. Škilinпамūšio dvaro parkas (Škilinпамūšis, Saločių seniūnija)

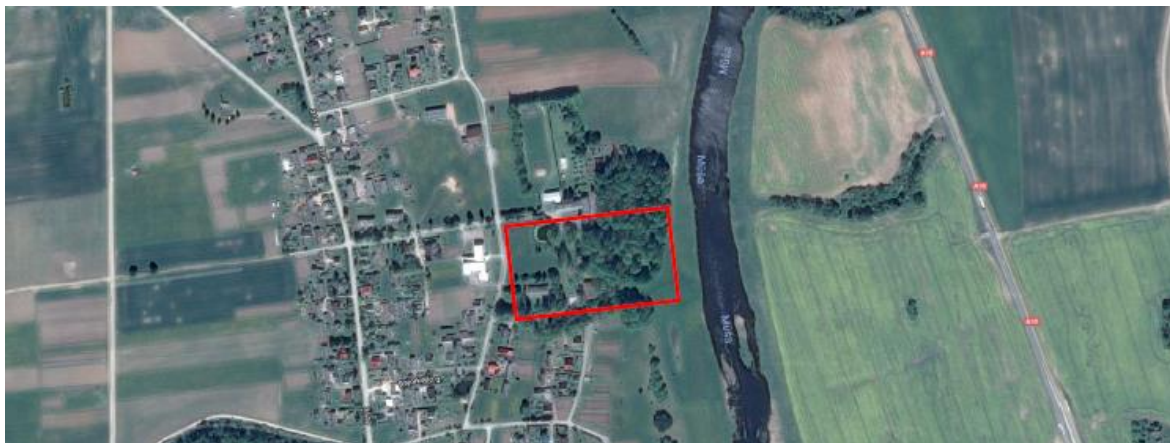
Dvaras įkurtas XIX a., netoli Latvijos sienos, šalia A10 greitkelio. Tarp turto ir greitkelio yra degalinė. Dauguma pastatų išliko geros būklės, teritorija yra apgyvendinta. Ansamblyje yra trys tvartai, siloso bokštas, arklidės, tvartas, ledo rūsys. Ansamblio pietinėje pusėje yra apie 5 ha parkas. Mažas kanalas eina per teritoriją, netoli Mūšos upės. Išlikusi liepų alėja. Parke yra 15 vietinių rūšių ir 13 atvežtinių rūšių, pavyzdžiui, tuopos, baltasis gluosnis, žaliasis ąžuolas, Sibiro maumedis. Parke taip pat yra kapinės, išlikę kai kurie žemės savininkų paminklai. Vietos koordinatės: 56.26677, 24.36632.

44 pav. Škilinпамūšio dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

37. Žilpamūšio dvaro parkas (Žilpamūšis, Saločių seniūnija)

Dvaras įkurtas XIX a., įsikūręs Žilpamūšio kaime, netoli Mūšos upės. Šiandien šalia dvaro teritorijos yra mokykla, bei nedidelis parkas. Parke yra 16 vietinių medžių rūšių ir 19 atvežtinių rūšių, taip pat liepų alėjos. Dvaras buvo privatizuotas, sunku nustatyti teritorijos funkciją, tikriausiai yra apgyvendinta.

45 pav. Žilpamūšio dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

Rokiškio rajono savivaldybės dvaro parkai

38. Antanašės dvaro parkas (Antanašė, Obelių seniūnija)

Dvaras yra Našio ežero pakrantėje, Antanašės kaimo krašte. Atrodo, kad išsiplėtė parko teritorija, istorinė aplinka ir pastatas buvo pertvarkyti kelis kartus, pastatas ilgą laiką tuščias. Apie dvaro parką ir įkūrimo laiką nežinoma. 1962 m. pastate buvo kaimo biblioteka. Aplink pastatą esančiame plote buvo įrengti neįprasti žibintai, kurie jau neveikia. Sunku nustatyti, ar jie buvo išlikę ar įrengti pokario laikotarpiu. Dvaro vieta yra graži ir dėkinga, nes ežeras ir parkas yra netoliese, ši vieta gali tapti kaimo kultūros centru.

46 pav. Antanašės dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

39. Bagdonišio dvaro parkas (Bagdoniškis, Kriaunų seniūnija)

Dvaras įkurtas XVII a. Dabar dvaro ansamblio pastatai atrodo apleisti. Viena iš šaltinių paminėta, kad dvaras su parku užima 19 ha plotą, tačiau sunku nustatyti tikslią dvaro komplekso ir gretimų teritorijų vietą. Komplekse saugomi keli pastatai, tiltas per kanalą. Dvaro parke yra 4 tvenkiniai, sujungti kanalais. 2013 m. dalis dvaro pastatų ir žemės buvo parduota ūkininkui.

47 pav. Bagdonišio dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

40. Gačionių dvaro parkas (Gačionys, Jūžintų seniūnija)

Dvaras įkurtas XVII a. Vienintelis išlikęs medinis dvaras Rokiškio rajone šiuo metu yra renovuotas ir sveikintinas. Dvaro paveldėtojai grįžo į savo protėvių tėvynę, kad atkurtų savo šeimos namus ir atvertų savo duris tiems, kurie domisi. Parkas taip pat buvo išvalytas, parke įrengti gėlynai, takai, autentiškos mažosios architektūros formos.

48 pav. Gačionių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

41. Ignotišio dvaro parkas (Rokiškio g. 11, Ragučiai)

Istorinis dvaras įkurtas XIX a. 2004 m. buvusio medžioklės dvaro griuvėsiai atstatyti ir sukurtas turizmo pramogų kompleksas. Yra tvenkinys su sala ir tiltu. Vietovė yra miškinga, visur yra daug didelių uolienų ir memorialinių vietų. Sunku nustatyti tikslią dvaro ribą.

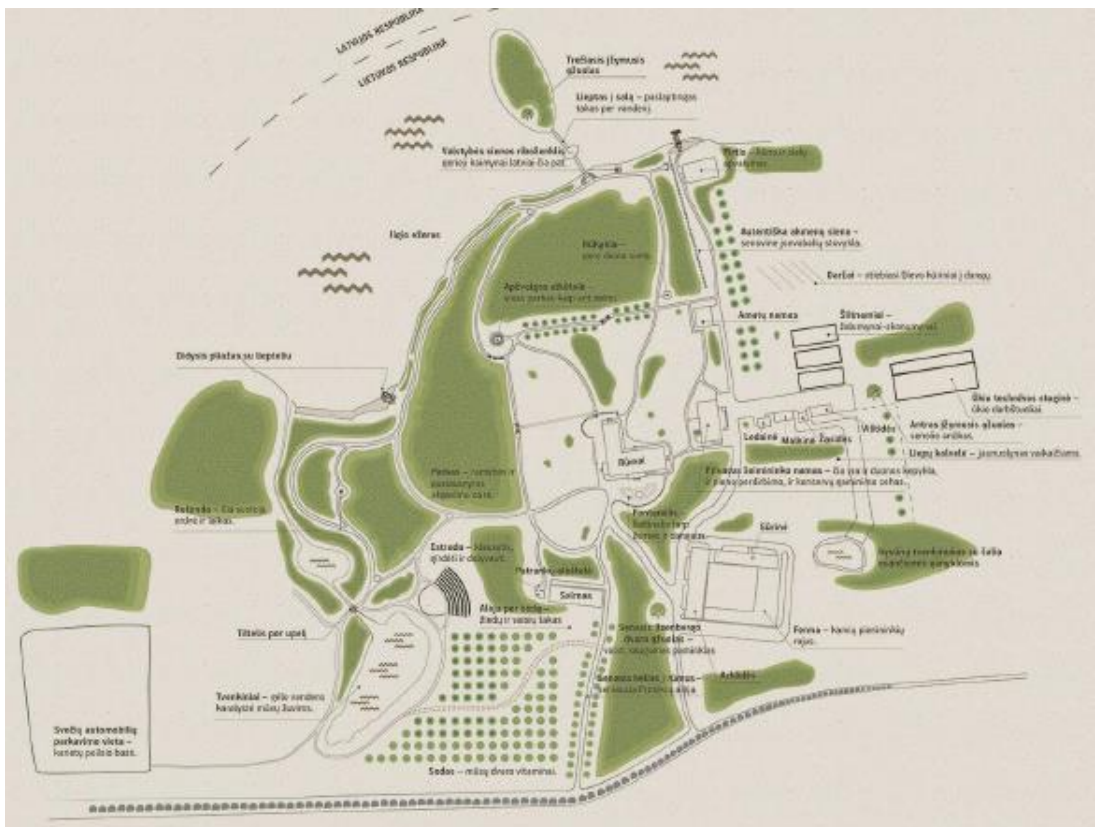
49 pav. Ignotišio dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

42. Ilzenbergo dvaro parkas (Ilzenbergo k. 4, Juodupės seniūnija)

Labai gražus, restauruotas XVI a. dvaras ir dvaro parkas. Įsikūręs netoli Latvijos sienos, ežero krante. Dvaro komplekso teritorija suskirstyta į keturias funkcines zonas: reprezentacinę zoną, parką, gyvenamąją erdvę ir daigafunkcinę zoną. Parkas užima 10 ha plotą, suskirstytą į dvi dalis - reguliarų parką prie pagrindinio dvaro pastato ir natūralaus miško parką. Parke yra daugiau nei 23 svetimų rūšių. Parke yra gerai prižiūrimi takai, mažosios architektūros formos, fontanai ir skulptūros. Yra pėsčiųjų tiltas, vedantis į apaugusią salą.

50 pav. Ilzenbergo dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

51 pav. Situacijos planas

43. Kraštų dvaro parkas (Kraštai, Kriaunų seniūnija)

Įkurtas 1892 m. Teritorija užima 21 ha plotą. Čia dvarininkas įrengė parką, sodą ir 4,5 ha tvenkinį. Karo metu ir iki 1966 m. pastate veikė mokykla, vėliau parduotuvė, tačiau dabar jis yra apleistas ir netrukus iš jo neliks jokių pėdsakų. Labai mažai informacijos apie šį dvarą. 2016 m. pagal uotraukų fiksavimą pastatas vis dar stovi ir beveik visos detalės yra matomos, architektūra ir vieta labai graži.. Būtina skubiai atnaujinti, vertinga turistinė vieta. Dvaro buvimo vietos koordinatės: 55.913860, 25.905184.

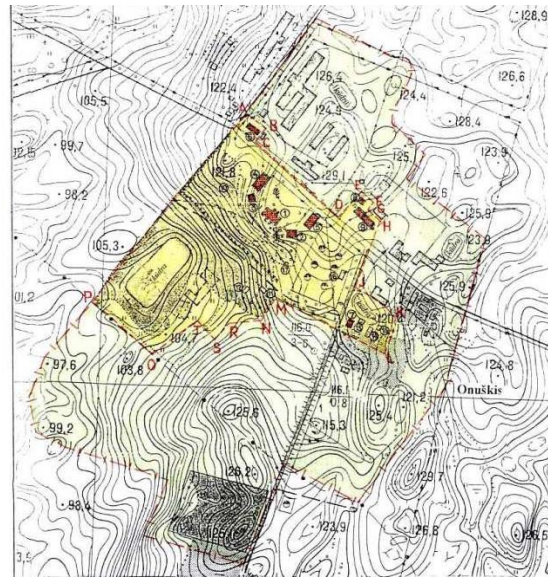
52 pav. Kraštu dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

44. Onušio dvaro parkas (Onuškis, Juodupės seniūnija)

Dvaras įkurtas XVI a. ir yra kaimo vietovėje. Dvaro rūmų griuvėsiai išliko iki šiandienos, rūmai buvo pastatyti XIX a., klasicizmo stiliaus. Griuvėsiai yra ryškus architektūros pavyzdys, tačiau dabar jie yra nepaprastai pavojingi, o pastatą supa tvora, kad nekeltų pavojaus žmonių sveikatai. Manoma, kad rūmus pastatė garsus architektas Caesar Anikini. Griuvėsiai atrodo labai įspūdingi, jie turėtų būti skubiai apsaugoti ir išlaikomi. Dvaro ansamblis kartu su parku užima 15,5 ha. Šiuo metu parke yra du tvenkiniai. Yra daugiau nei 21 vietinių medžių rūšių - beržai, ąžuolai, uosiai, klevai. Taip pat ir svetimi medžiai, pavyzdžiui, Europos maumedis.

53 pav. Onušio dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

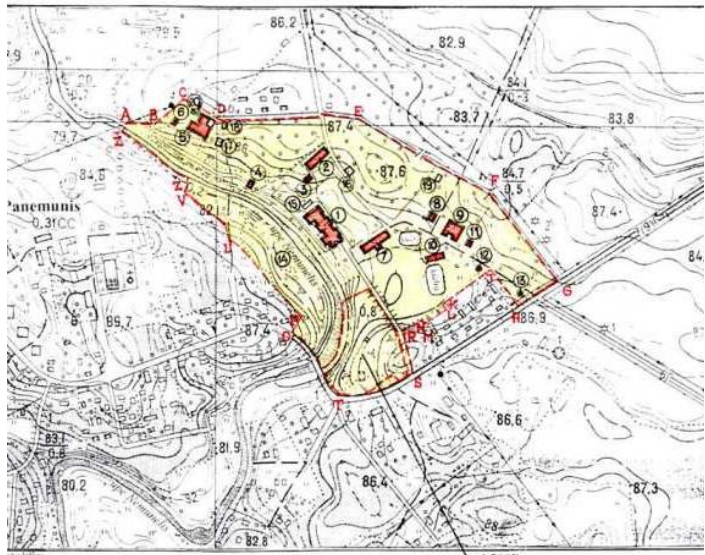
54 pav. Situacijos planas

45. Panemunio Komarų dvaro parkas (Nemunėlio g. 24, Panemunis)

Dvaras įkurtas 1850 m., yra Panemunio mieste. Šalia teka Nemunėlio upė. Akmens mūro pastatas yra architektūros paminklas. Dvaras, kalvė, tarno namai, arklidės išliko iki šios dienos. Dvaro teritorijos plotas yra 15 ha. Kiekvienais metais jo vertė mažėja, o būklė blogėja. 2016 m. centrinis dvaro pastatas užsidegė. Sovietmečiu dvaro rūmuose buvo mokykla, tai reiškia, kad patalpų erdvės buvo pakeistos, o priešais rūmus nuotraukose matoma krepšinio aikštelė. 2017 m. dvaro kompleksas buvo parduotas ir tikimasi, kad valstybinės reikšmės kultūrinis paminklas bus išsaugotas ir vėl klestės.

55 pav. Panemunio Komar dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

56 pav. Situacijos planas: 1-pilis, 2-os, 3-ledų rūsys, 6-spiralinis, 7-stalinis, 9-patalpos namas, 10-jų namelių, 11-jų kambarių, 11-salė

46. Petrošiškio dvaro parkas (Kamajų seniūnija)

Dvaras privatizuotas ir renovuotas. Savininkas jį atstatė kaip savo gyvenamąją vietą. Dvaras lankytojams nėra viešai prieinamas. Parkas nebuvo išlikęs, yra alėjos ir kai kurios senosios medžių grupės. Savininkas papildė teritoriją skulptūromis, dekoratyvinių augalų želdiniais. Dvaro buvimo vietos koordinatės: 55.829558, 25.455362.

57 pav. Petrošiškio dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

47. Rokiškėlių dvaro parkas (Rokiškėlės, Jūžintų seniūnija)

Dvaro įkūrimo laikas nežinomas. Klasicizmo stiliaus pastatas, puoštas kolonomis ir balkonais. Sovietmečiu buvo tuberkuliozės pacientų reabilitacijos įstaiga. Šiuo metu, deja, apleistas, pastatas neturi stogo, o sienos pusiau sugriuvusios. Buvusio dvaro teritorijos plotas yra 9 ha, parkas užaugo ir tapo tankiu. Netoliese yra ežeras. Sunku nustatyti tikslią dvarui priklausančios žemės ribą.

58 pav. Rokiškėlių dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

48. Rokiškio dvaro parkas (Tyzenhauzų g., Rokiškis)

Dvaro ansamblis yra Rokiškio mieste, pirmą kartą paminėtame XV a. pabaigoje. Dvaro teritorija apima 28,1 ha, 16 ha užima didelis parkas, įkurtas XVIII a. pabaigoje, su dideliu tvenkiniu. Istorškai tai buvo geometrinis parkas. Dvaro kompleksas buvo renovuotas ir yra labai geros būklės, nuo 1940 m. čia su pertraukomis veikia Rokiškio krašto muziejus. Svarbios reikšmės objektas Lietuvoje.

59 pav. Rokiškio dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

60 pav. Rokiškio dvaro parko istorinis žemėlapis

49. Salų dvaro parkas (Salos, Kamajų seniūnija)

Dvaras rašytuose šaltiniuose minimas nuo XVI a. Dvaras yra Salų miestelyje, saloje. Dvaras yra saloje, apsuptas 10,28 ha parko. Dvaro rūmuose buvo muzikos mokykla, mergaičių mokykla, žemės ūkio mokykla. Karo metu pastatyta ligoninė. 1977 m. dvaro ansamblis buvo rekonstruotas ir įtrauktas į architektūros paminklų sąrašą. Iki 2003 m. čia buvo pagrindinė salų mokykla. Dabar čia vyksta įvairūs kultūriniai renginiai. Apylinkėje buvo miško parkas, kuriame gyveno lokiai. Vėliau pasodintas sodas ir sukurtas geometrinio stiliaus parkas. Yra alėja, vedanti į pagrindinį dvaro rūmų įėjimą, parkas yra gerai prižiūrimas, palei takus įrengti suolai, šiukšlių dėžės ir sodinami medžiai.

61 pav. Salų dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

50. Tarnavos dvaro parkas (Tarnava, Jūžintų seniūnija)

Nuo seniausių laikų dvaras priklausė didikui Astikui. Jis žinomas nuo XVI a. Dvaras yra kaimo vietovėje, Rašų ežero pakrantėje, Tarnavoje. Vietos koordinatės: 55.776644, 25.720919. Dvaro pastatai jau seniai apleisti, parkas apaugęs. 2006 m. dvaras buvo privatizuotas, tačiau ir šiandien jis yra apleistas. Dvaro rūmai iš dalies sugriuvę, bet likę atskiri architektūriniai fragmentai. 8 hektarų mišriame parke yra dvi terasos: rūmai viršuje ir ežeras apačioje. Terasos sutvirtintos akmenine siena. Parke esančios medžių rūšys yra: Sibiro pušis, Baltoji ir Kanadinė tuopos, paprastoji eglė, paprastoji liepa. Akmens laiptai vedanuo rūmų link ežero. Prieš keletą metų dvaro griuvėsius nupirko verslininkas, norintis istorinėje vietoje pastatyti poilsio centrą.

62 pav. Tarnavos dvaro parkas, ortofotografinė nuotrauka

1. Akmenės rajono savivaldybės dvarų parkai:

- 1. *Dabikinės* dvaro parkas
- 2. *Kairiškių* dvaro parkas
- 3. *Kruopių* dvaro parkas
- 4. *Medemrodės* dvaro parkas
- 5. *Paragių* dvaro parkas

6. Šiaulių rajono savivaldybės dvarų parkai:

- 32. *Aleksandrijos* dvaro parkas
- 33. *Bubių arba Grafo Zubovo* dvaro parkas
- 34. *Gilvyčių* dvaro parkas
- 35. *Gruzdžių* dvaro parkas
- 36. *Haima Frenkelio (Chaimo Frenkelio) villa, "Aušros" muziejos*
- 37. *Kuršėnų* dvaro parkas
- 38. *Kurtuvėnų* dvaro parkas
- 39. *Mirskiškės* dvaro parkas
- 40. *Naisių* dvaro parkas
- 41. *Paežerių* dvaro parkas
- 42. *Paliesių* dvaro parkas
- 43. *Varputėnų* dvaro parkas

3. Kelmės rajono savivaldybės dvarų parkai:

- 11. *Beržėnų* dvaro parkas
- 12. *Kelmės* dvaro parkas
- 13. *Kiaunorių* dvaro parkas
- 14. *Pagryžuvio* dvaro parkas
- 15. *Pakėvio* dvaro parkas
- 16. *Šaukėnų* dvaro parkas
- 17. *Šilo Pavėžupio* dvaro parkas
- 18. *Tytuvėnėlių* dvaro parkas

2. Joniškio rajono savivaldybės dvarų parkai:

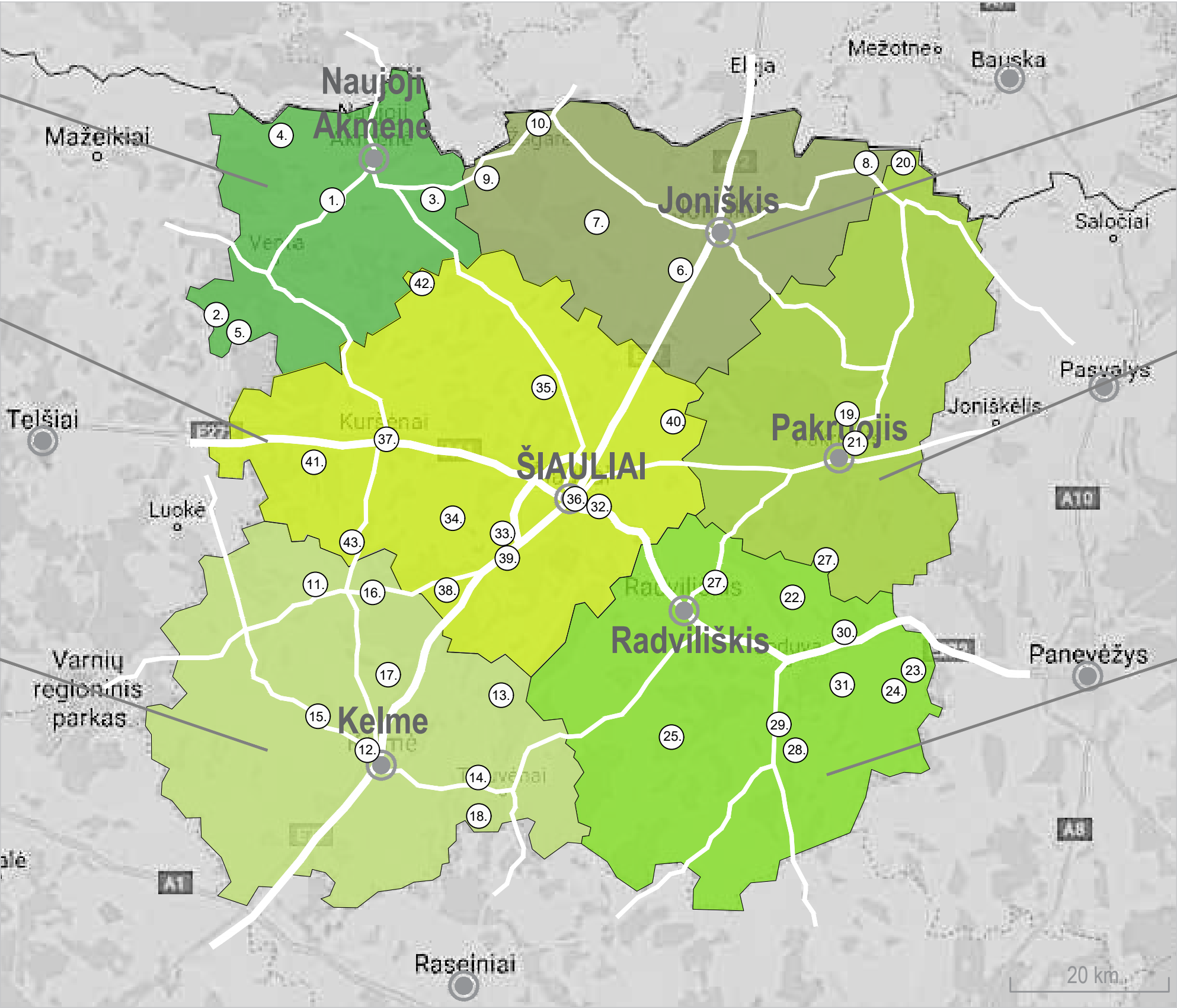
- 6. *Jakiškių* dvaro parkas
- 7. *Jurdaičių* dvaro parkas
- 8. *Malgūžės* dvaro parkas
- 9. *Martyniškių* dvaro parkas
- 10. *Žagarės* dvaro parkas

4. Pakruojo rajono savivaldybės dvarų parkai:

- 19. *Akmėnėlių* dvaro parkas
- 20. *Geručių* dvaro parkas
- 21. *Pakruojo* dvaro parkas

5. Radviliškio rajono savivaldybės dvarų parkai:

- 22. *Baisogalos* dvaro parkas
- 23. *Beinoravos* dvaro parkas
- 24. *Burbiškio* dvaro parkas
- 25. *Diktariškių* dvaro parkas
- 26. *Gražionių* dvaro parkas
- 27. *Maldžiūnų* dvaro parkas
- 28. *Pakiršinio* dvaro parkas
- 29. *Radvilonių* dvaro parkas
- 30. *Sėduvos (Raudondvaris)* dvaro parkas
- 31. *Vileikių* dvaro parkas

19. Rūmų ir dvarų parko vieta žemėlapyje ir serijos numeris

8.6. Pilių ir dvarų parkai Šiaulių apskrityje

Akmenės rajono savivaldybės dvarų parkai

1. Dabikinės dvaro parkas (Dabikinės kaimas)

Dvaro ansamblis yra įsikūręs Dabikinės kaime, netoli Akmenės miesto. Dvaro istorija datuojama XVI a. XIX a. buvo pastatytas dvaras ir keli ūkiniai pastatai, o Dabikinės dvaro parkas įkurtas XIX a. netoli Dabikinės upės. 1933 m. dvaro rūmuose pradėjo veikti vaikų namai, o po 20 metų jis buvo pertvarkytas į septynerių metų internatinę mokyklą. Tuomet teritorija buvo rekonstruota, pastatyti bendrabučiai, ūkiniai pastatai ir pan. Parko želdynuose vyrauja paprastosios liepos, tačiau yra ir retų medžių, tokių kaip raudonasis bukas, raudonasis ąžuolas. Mišraus stiliaus dvaro parkas yra gamtos paminklas.

1 pav. Dabikinės dvaro parkas, ortofotografija

2. Kairiškių dvaro parkas (Kairiškiai, Papilės seniūnija)

Dvaras pastatytas XIX a. XX a. pradžioje vis dar egzistavo mediniai ir akmeniniai gyvenamieji, ūkio ir pramoniniai pastatai. Praėjusio amžiaus pradžioje veikė kartono gamykla. Manoma, kad pirmoji hidroelektrinė Lietuvoje buvo pastatyta ant Virvyčios upės kranto, kuriame yra dvaro teritorija. 2017 m. dvaras buvo sudegintas. Išliko tik kai kurių pastatų griuvėsiai. Apie parką nėra jokios informacijos, atrodo, kad plotas turi mažai augmenijos. Vietos koordinatės: 56.129667, 22.580417.

2 pav. Kairiškių dvaro parkas, ortofotografija

3. Kruopių dvaro parkas (Kruopiai)

Dvaras istoriniuose šaltiniuose paminėtas nuo XVI a. Iš dalies išsaugotas tik vienas akmeninis pastatas, likusią teritoriją užima parkas. Parke yra retų medžių rūšių, pavyzdžiui, amūrinis kamštenis. Vienoje parko pusėje yra kanalas. Parke buvo įkurta Antrojo pasaulinio karo metu nužudytų kareivių atminimo vieta. Sovietmečiu parke buvo iškastas didelis tvenkinys, pastatyta nedidelė vasaros estrada ir sukurtas pėsčiųjų takų tinklas. Silpnas pavyzdys, daug transformuotas.

3 pav. Kruopių dvaro parkas, ortofotografija

4. Medemrodės dvaro parkas (Medemrodė, Akmenės seniūnija)

Sunku pasakyti dvaro įkūrimo laiką, bet XIX a. pradžioje jis priklausė Medemų šeimai. XIX a. pabaigoje čia įsteigta mokykla. Iš dvaro liko tik griuvėsiai, akmens pastatų sienos. Dvaro parkas yra Agluonos kaime. Parkas yra apželdintas vietiniams augalais, pėsčiųjų takai, suolai, informacinis stendas.

4 pav. Medemrodės dvaro parkas, ortofotografija

5. Paragių dvaro parkas (Paragiai, Papilės seniūnija)

Dvaras įkurtas XVIII a., yra kaimo vietovėje. Dvaro ansamblis renovuotas, nuo 2014 m. dvaro rūmuose įrengtas memorialinis muziejus, priimami turistai. Dvarą supa senas parkas. Teritorinis planas ir erdvinė struktūra buvo išsaugoti, atsižvelgiant į istorinį planavimą. Parke daugiausia randama vietinių rūšių medžių.

5 pav. Paragių dvaro parkas, ortofotografija

Joniškio rajono savivaldybės dvaro parkai

6. Jakiškių dvaro parkas (Dvaro g. 4, Joniškio r. sav.)

XIX a. dvaro rūmai, įsikūrę Jakiškių kaime. Dvaro rūmai klasicizmo stiliaus. Dvaras nebuvo renovuotas, tačiau gerai išlikęs ir pastate yra įvairių veiklų, muziejus, vyksta koncertai ir šventės. Labai mažas parkas.

6 pav. Jakiškių dvaro parkas, ortofotografija

7. Jurdaičių dvaro parkas (Jurdaičiai, Skaistgirio seniūnija)

Dvaras įsikūręs mažame kaime, įkurtas XVIII a. Šiuo metu dvaro pastatas yra renovuotas ir jame veikia slaugos namai. Komplekse yra keli pastatai ir nedidelis sklypas. Galimas geometrinis parkas. Vietos koordinatės: 56.226857, 23.359595.

7 pav. Jurdaičių dvaro parkas, ortofotografija

8. Malgūžės dvaro parkas (Malgūžiai, Kriukų seniūnija)

Dvaras įkurtas 1725 m. Iki šiol išlikusi ažuolų giraitė. Likę tik akmens plytų pastatų griuvėsiai. Pagrindinis dvaro pastatas buvo medis, iš kurio liko tik rūsys. Paveldas įtrauktas į kultūros paminklų registrą. Kai kurie pastatai buvo privatizuoti, tačiau pačios teritorijos buvo atsisakyta. Tarpukario laikotarpiu dvaro vyno gamykloje buvo gaminamas populiarus vyšnių vynas. Sunku nustatyti tikslias ribas, koordinatės: 56.322333, 23.918989. Įsikūręs netoli Latvijos sienos.

8 pav. Malgūžės dvaro parkas, ortofotografija

9. Martyniškių dvaro parkas (Martyniškiai, Žagarės seniūnija)

Dvaras įkurtas 1795 m. Įsikūręs kaimo vietovėje, netoli gyvenamųjų namų. XIX a. pabaigoje buvo laikoma, jog dvaras turėjo gražiausią apskrityje ponų namą turėjo didelį sodą, dirbamą žemę, ganyklas. Po dvidešimtojo dešimtmečio dvare įsteigta mokykla. Dvaras yra Švėtės upės krante. Dvarą supa senas parkas su liepų alėja. 2014 m. nuotraukos rodo, kad dvaro pastatai nebėra apgyvendinti ir tvarkomi, langai užkalti lentomis, o sodas buvo apleistas. Nuo to laiko neatlikti jokie priežiūros darbai.

9 pav. Martyniškių dvaro parkas, ortofotografija

10. Žagarės dvaro parkas (Malūno g. 3, Žagarė)

Dabartiniai dvaro pastatai pastatyti XIX a., tačiau dvaras žinomas jau nuo XV a. Dvaras yra Žagarės priemiestyje. Dvaro ansamblį sudaro dvaro rūmai, ūkiniai pastatai, arklidės ir parkas. Unikalus parkas, įkurtas XIX a. viduryje, o vėliau, amžiaus pabaigoje, rekonstruotas pagal G. Kufaldo projektą. Parke yra pėsčiųjų takai ir kelios alėjos. Dvaro rūmai buvo renovuoti ir parkas tvarkomas, labai įspūdingas ir vertingas dvaro parkų pavyzdys.

10 pav. Žagarės dvaro parkas, ortofotografija

Kelmės rajono savivaldybės dvaro parkai

11. Beržėnų dvaro parkas (Beržėnai, Užvenčio seniūnija)

Dvaro kompleksas yra rytinėje mažo kaimo dalyje. Istoriniuose šaltiniuose dvaras paminėtas nuo XV a., tačiau Antrojo pasaulinio karo metu dvaras buvo konfiskuotas. Dvaro rūmai neogotikinio stiliaus. Rūmus supa angliško stiliaus parkas, iškasti tvenkiniai su salelėmis. Dabar dvaras yra privati nuosavybė, savininkas perėmė renovacijos darbus, tačiau trūksta lėšų, o dvaras buvo apleistas. Vietos gyventojai ir dvaro lankytojai teigia, kad dvare girdimi keisti garsai ir lankantis jame apima nemalonūs jausmai – teigiama, kad dvare

vaidenasi. Parkas atrodo gana didelis, su aiškiai matomais takais. Tai gali būti įdomus turizmo objektas, jei jis būtų atkurtas. Jei pastatas būtų susietas su vaiduoklais, tuomet šį mistinį ypatumą galima pabrėžti kuriant vaiduoklių namą, pabėgimų kambarį, netradicinį turizmą.

11 pav. Beržėnų dvaro parkas, ortofotografija

12. Kelmės dvaro parkas (Dvaro g. 15, Kelmė)

Kelmės dvaras yra retas baroko stiliaus pavyzdys. Gruzevskio šeima jame gyveno 350 metų. XVIII a. pastatytas dvaras įsikūręs Kelmės mieste, aplink dvarą yra didelis parkas su dideliu tvenkiniu. Šiuo metu dvaro rūmuose yra muziejus, kuriame eksponuojamos dvaro savininkų kolekcijos. Parkas užima 15,2 ha plotą. Tai kraštovaizdžio parkas su pėsčiųjų takais, aplinkos objektais.

12 pav. Kelmės dvaro parkas, ortofotografija

13 pav. Situacijos planas

13. Kiaunorių dvaro parkas (Kiaunoriai, Tytuvėnų sen.)

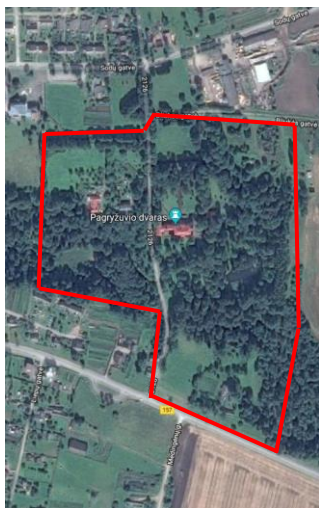
Medinis dvaras pastatytas 1851 m. Pastatas išliko iki šių dienų ir yra vertingas architektūros pavyzdys. Sunku nustatyti tikslias dvaro teritorijos ribas, apytikslės koordinatės: 55.701646, 23.179152. Dvaro pastatas greičiausiai yra apleistas, o teritorija labai pasikeitė.

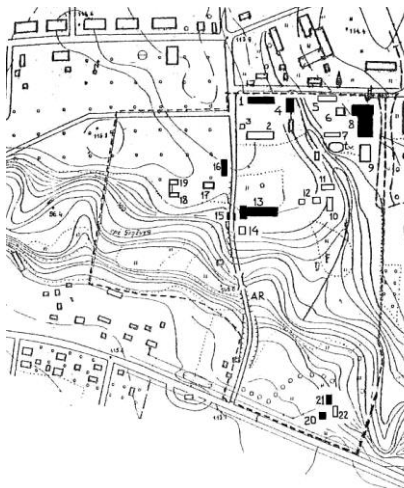
14 pav. Kiaunorių dvaro parkas, ortofotografija

14. Pagryžuvio dvaro parkas (Pagryžuvys, Tytuvėnų sen.)

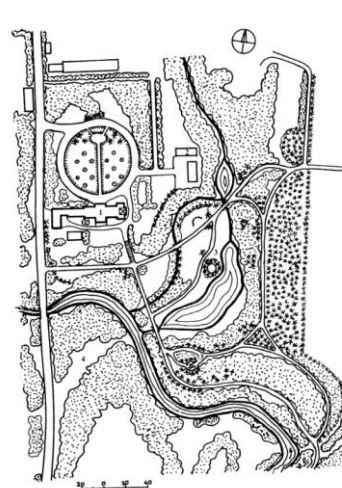
Dvaras įkurtas XVI a. Įsikūręs miškingoje juostoje tarp dviejų apgyvendintų vietovių. 1859 m. pagal architekto Fulgeto Rimgailos projektą pastatyti romantinio stiliaus dvaro rūmai. Iš pradžių tai buvo vieno aukšto pastatas, antrasis aukštas pastatytas XX a. Iki Antrojo pasaulinio karo buvo jėzuitų vienuolynas. 1951 m. dvarelyje buvo įkurta tuberkuliozės sanatorija. Dvaras turi didelį mišraus stiliaus parką, kurtą nuo 1840 iki 1863 m. pagal to paties architekto projektą. Per parką teka upė, kurios slėnis yra ekspresyvi ir graži teritorija, dvi parko terasos - rūmai viršuje, apačioje teka upė. Dvaro pastatai yra geros būklės, parkas pasenęs. Šiuo metu patalpose yra socialinės rūpybos įstaiga.

15 pav. Pagryžuvio dvaro parkas, ortofotografija

16 pav. Situacijos planas: 1, 8-Kūts, 4, 20-tarnautojų namai, 13-dvaro rūmai, 16-virtuvė / skalbykla, 21-uolos

17 pav. Rytinės parko dalies planas

15. Pakėvio dvaro parkas (Dvaro g. 54, Pakėvio k., Vaiguvos sen.)

Dvaras yra žinomas nuo XVII a. Dvaro teritorija yra apie 40 ha, bet tai nėra parkas - tai natūrali gamta su žuvų tvenkiniais ir atskiromis medžių grupėmis, sunku nustatyti tikslias dvaro teritorijos ribas. Sovietmečiu rūmų pastatai buvo naudojami kolūkio reikmėms, o vėliau buvo įkurta mokykla. 2009 m. dvaras buvo nupirtas ir renovuotas. Dabar jis atnaujintas ir pritaikytas turizmo poreikiams. Taip pat buvo atlikti archeologiniai tyrimai.

18 pav. Pakėvio dvaro parkas, ortofotografija

16. Šaukėnų dvaro parkas (Šaukėnai, Šaukėnų sen.)

Dvaro teritorija yra Šaukėnų miestelyje. Jam priklauso 15 hektarų ploto parkas, vietinės reikšmės gamtos paminklas, kuriame yra retų medžių rūšių. Parkas garsėja ąžuolo dreve ir tvenkiniais. Mišraus stiliaus parkas yra vaizdingas ir geometrinis. Dvaro rūmai buvo perstatyti XIX a., o po Antrojo pasaulinio karo čia veikia psichiatrijos ligoninė, ligoninė yra atskirta nuo didelio parko.

19 pav. Šaukėnų dvaro parkas, ortofotografija

17. Šilo Pavėžupio dvaro parkas (Pavėžupis, Šaukėnų seniūnija)

Dvaras žinomas nuo XVI a. Dvaras kaimo vietovėje, tarp didelių miškų plotų, žemės ūkio paskirties žemės ir daugybė dirbtinių įžuvintų tvenkinių. Istorškai dvaras siejamas su žuvų auginimu, o sovietmečiu čia įkurtas žvejybos ūkis. 1899 m. dvare buvo slapta lietuviškoji mokykla, buvo organizuojamas lietuviškų knygų gabenimas į Šiaulius.

Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, buvo įkurta savanoriška patriotinė organizacija, padedanti Lietuvos kariuomenei. 1939 m. vasarą čia pražydo egzotiškas augalas - amerikinė agava. Jis sutarukė daugybę susidomėjusių žmonių iš visos apylinkės, augalo žiedas buvo iškilęs daugiau nei į 6 m aukštį. Antrojo pasaulinio karo metu dvaras buvo smarkiai pažeistas, pastatai sudeginti, ir tik vienas iš medinių pastatų ir parkas išliko iki šiol. Dvaras turi turtingą istoriją ir savo laiku buvo žinomas ir novatoriškas ūkis. Dabar dvaras yra objektas turistams.

20 pav. Šilo Pavėžupio dvaro parkas, ortofotografija

18. Tytuvėnėlių / Tytuvėnų dvaro parkas (Tytuvėnėliai, Tytuvėnų sen.)

Dvaras įkurtas XVIII a., įsikūręs kaimo vietovėje, upė teka per teritoriją, yra tvenkinys ir netoliese yra Apušio ežeras. Čia gyveno ir kūrė dailininkė Sofija Romerienė. Dvaras turėjo vandens malūną, lentpjūvę, audimo dirbtuvę, šiltnamius, sodą, kalvę. Parkas yra vietinės reikšmės gamtos paminklas. Šiuo metu dvaro pastatai tapo griuvėsiais, parkas užaugo. Parke dominuoja vietinės rūšys, yra daug senų liepų, klevų ir kaštonų. Buvusio dvaro griuvėsių fragmentai įtraukti į kultūros paveldo sąrašą. Sunku nustatyti tikslią dvaro ribą.

21 pav. Tytuvėnėlių / Tytuvėnų dvaro parkas, ortofotografija

Pakruojo rajono savivaldybės dvaro parkai

19. Akmenėlių (Pakruojis) dvaro parkas (Petrašiūnų g. 6, 83478 Akmenėlių k, Pakruojis)

Renovuotas dvaras ir jo teritorija, pritaikyta turizmui. Dvaras įkurtas XVIII a. Dvaro sodyboje yra restoranas, teritorijoje laikomi naminiai gyvūnai, vyksta renginiai. Tradicinio parko nėra, tačiau vietovė yra tinkama poilsiui. Apylinkėje yra fontanas, skulptūros.

22 pav. Akmenėlių dvaro parkas, ortofotografija

20. Geručių dvaro parkas (Geručiai, Žeimelio seniūnija)

Labai senas dvaro kompleksas, buvęs didžiausias Žeimelio dvaro centras. Įsikūręs prie Lietuvos ir Latvijos sienos. Praėjusio amžiaus pabaigoje dvaro rūmuose buvo pradinė mokykla, dabar teritorija ir pastatai yra apleisti, o netrukus atmosferos veiksniai sunaikins pastatų liekanas. Komplekse yra apie dešimt pastatų: dvaro rūmai, du tarnų namai, alaus darykla, tvartai ir arklidės. Vietos koordinatės: 56,323,000, 23,987,000. Upė teka per teritoriją, į parko teritoriją išsiplėtė dirbami laukai.

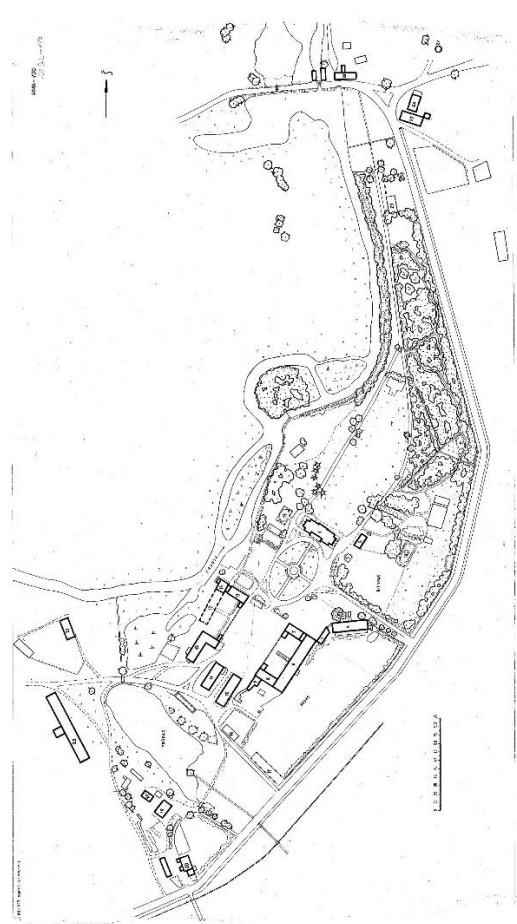
23 pav. Geručiai dvaro parkas, ortofotografija

21. Pakruojo dvaro parkas (Karčiamos g. 9, Pakruojis)

Dvaras yra šalia Pakruojo miesto. Įkurtas 1531 m. Dabartiniai dvaro pastatai buvo pastatyti 1820–1840 m. Šalia dvaro yra 1835 - 1840 m. pasodintas angliško stiliaus parkas. Yra didelis dvaro kompleksas su daugeliu pagalbinių pastatų, kurių išdėstymas sudaro simetrišką kompoziciją. Dvaro rūmai buvo renovuoti 1959 m. Iki 1979 m. rūmuose buvo žemės ūkio technikos mokykla, vėliau - žemės ūkio darbuotojų mokymo įstaiga. Dabar visi dvaro pastatai ir teritorija buvo renovuoti ir apželdinti.

24 pav. Pakruojis dvaro parkas, ortofotografija

25 pav. Situacijos planas

Radviliškio rajono savivaldybės dvaro parkai

22. Baisogalos dvaro parkas (LSMU gyvulininkystės institutas, Baisogala)

Dvaras įkurtas XVIII a. Įsikūręs mieste. 2008 m. pagrindinis dvaro pastatas buvo renovuotas ir šiuo metu jame veikia LSMU gyvulininkystės institutas. Dvaro kompleksą sudaro keli pastatai: ampyro stiliaus pagrindinis pastatas, arklidės ir kiti pagalbiniai pastatai. Dvarą supa 12 hektarų parkas, kuriame yra keletas tvenkinių ir retų medžių. Vienas iš gražiausių Lietuvos dvarų parkų.

26 pav. Baisogalos dvaro parkas, ortofotografija

23. Beinoravos dvaro parkas (Beinorava, Sidabravo seniūnija)

Dvaro kompleksą sudaro 9 pastatai ir parkas. Vietos koordinatės: 55.747919, 24.010142. Pagrindiniai dvaro rūmai yra dviaukštis romantinio stiliaus medinis pastatas, pastatytas XIX a. pabaigoje. Dvaro architektūrai būdingi akmens mūro pastatai: malūnai, kalvės, alaus daryklos ir kt. 3 hektarų parke yra didelė įvairovė: apie 50 retų medžių ir krūmų rūšių - sibirinis kėnis, kedrinė pušis, Menziesio pocūgės, taškuotoji gudobelė, mandžiūriniai riešutmedžiai, vakarinės tujos, raudonlapis platanalapis klevas, karpytalapis karpotasis beržas, margalapė baltoji sedula. Šiuo metu parkas apleistas.. Parkas galėtų būti kuriamas kaip dendrologinis parkas ir dvaro rūmuose galėtų būti įrengtas gamtos pažinimo muziejus, biologinės laboratorijos, retų augalų šiltnamiai, gamtinių tyrimų stotis.

27 pav. Beinoravos dvaro parkas, ortofotografija

28 pav. Situacijos planas: 1-dvaras; 2-ledo rūsys; 3 biurys; 4,6,8-Shed; 5-Stallis; 7 tarnautojų namai

24. Burbiškio dvaro parkas (Parko g. 1B, Burbiškis)

Dvaro kompleksas įkurtas XVII a., dvaras kaimo vietovėje. Dvaro parkas užima 28 ha plotą, turi didelį tvenkinį su salelėmis, restauruotus tiltus, restauruotus senojo parko kelius ir takus, želdynus, renovuotą dvaro architektūros ansamblį. Parke yra 23 medžių rūšys, įskaitant atvežtines, pvz., kazokinis kadagys, europinis maumedis ir didžioji pocūgė. Parke gyvena apie 40 paukščių rūšių. Visame parke yra skulptūrų. Dvaras rengia muzikos vakarus, kultūrinius renginius, memorialus, seminarus, šeimos ir kolektyvinius renginius. Atnaujintame dvaro pastate yra svečių namai. Nuo 2000 m. dvaro parke rengiamas Tulpių žydėjimo festivalis, kurio metu kiekvienais metais pražysta daugiau nei 400 rūšių tulpių.

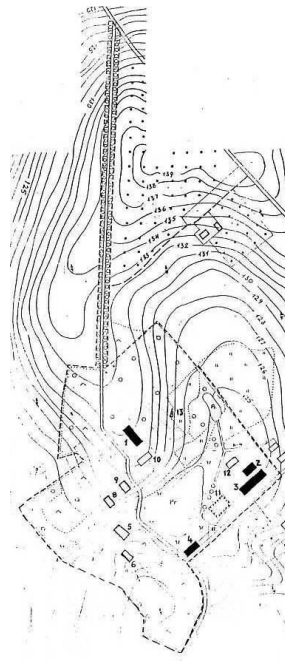
29 pav. Burbiškio dvaro parkas, ortofotografija

25. Diktariškių dvaro parkas (Diktariškiai, Šaukoto seniūnija)

Dvaras yra valstybės saugomas objektas, tačiau privatizuotas, savininkas neprižiūri dvaro, jis apleistas ir iš lėto nyksta, tačiau kol kas pastatas yra labai geros būklės, teritorijoje yra didelis parkas. Taip pat yra tvenkinys, gali būti daug biologinės įvairovės. Dvaro rūmai pastatyti XIX a., klasicizmo stiliaus su kolonomis reprezentatyviame pastato fasade. Pastate buvo mokykla, todėl interjeras laikui bėgant buvo visiškai transformuotas, pritaikant jį prie mokyklos poreikių. Šis dvaras turi didžiulį vystymosi potencialą, tai būtų įdomus turizmo objektas, geras klasicizmo architektūros pavyzdys, geros būklės su dideliu parku ir vertingais senais želdiniais. Dvaras šiuo metu parduodamas, ieško pirkėjo.

30 pav. Diktariškių dvaro parkas, ortofotografija

31 pav. Situacijos planas

26. Gražionių dvaro parkas (Aukštelkų seniūnija)

Iš vienos pusės dvaro teritorija ribojasi su keliu, iš kitos - žemės ūkio paskirties žemė. Nėra informacijos apie dvaro amžių, dvarui tapus privačia nuosavybe, savininkai atstatė namą ir išvalė parką. Parkas nėra labai didelis ir nėra laikomas stipriu pavyzdžiu. Yra tvenkinys su maža sala ir tiltas. Vietos koordinatės: 55.836951, 23.615949.

32 pav. Gražionių dvaro parkas, ortofotografija

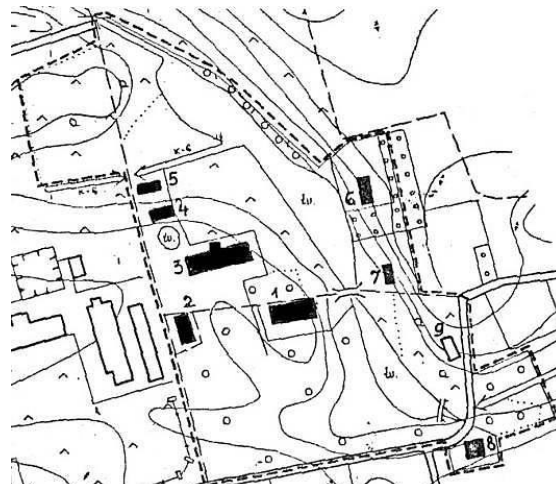
27. Maldžiūnų dvaro parkas (Pakalniškių seniūnija)

Dvaras įkurtas XIX a. Vietos koordinatės: 55.864588, 23.808116. Apie 1940 m. buvo įkurta mokykla, nuo to laiko išlikusi krepšinio aikštelė. Išliko visas kompleksas: dvaras, pagalbiniai pastatai ir parkas. Mišraus stiliaus parke yra seni, dideli ąžuolai, liepų alėja ir

didelis tvenkinys. Sunku prižiūrėti nuosavybę, objektas laikomas valstybiniu turtu, bet padalintas tarp 8 savininkų. Tikimasi atkurti dvaro kompleksą ir jį atidaryti lankytojams, tačiau nuosavybės klausimas stabdo procesą, tačiau jis lėtai sprendžiamas, žemė išnuomota ir stengiamasi pritraukti Europos finansavimą dvaroatkūrimui ir turizmo plėtrai šioje srityje.

33 pav. Liberiškio dvaro parkas, ortofotografija

34 pav. Situacijos planas: 1 - gyvenamasis namas, 2 - angaras, 4 - tvartas, 5 - angaras, 6 - pastatas, 7 - kalvė, 8 - namas

28. Pakiršinio dvaro parkas (Parko g., Pakiršinys)

Nuo XVIII a. žinomas dvaras buvo atstatytas XX a. Įsikūręs miestelyje. Pagrindinis pastatas yra modernio architektūros stiliaus. Rekonstrukcijos metu buvo išsaugotas originalus tūris ir fasadai. Nuo 1923 m. dvare buvo pradinė mokykla. Dabar yra siuvimo cechas ir studija, pagrindiniame dvaro pastate yra kultūros namai. Vietos koordinatės: 55.650081, 23.766241. Prie dvaro pagrindinio pastato ir didelio parko yra tvenkinys.

35 pav. Pakiršinio dvaro parkas, ortofotografija

29. Radvilonių dvaro parkas (Parko g. 8, Radviloniai)

Dvaras įkurtas XVIII – XIX a. Pagrindinis pastatas klasicizmo stiliaus. Dvaras yra naudojamas, jame veikia meno galerija ir organizuojami renginiai, tačiau pastatas yra labai senas, jam reikia renovacijos. Parko plotas užima 13,4 ha, iš kurių saugoma teritorija - 2,4

ha. Dvaras su gretima žemė šiuo metu ieško pirkėjo. Dvaro pastatas nėra stiprus architektūros paminklas. Vietos koordinatės: 55.831944, 23.741111.

36 pav. Radvilonių dvaro parkas, ortofotografija

30. Šeduvos (Raudondvaris) dvaro parkas (Raudondvaris, Pakalniškių seniūnija)

Dvaras įkurtas XVIII a. ir yra išsikūręs Šeduvos miestelyje prie ežero. Dvaro pastatai buvo privatizuoti, tačiau pagrindinis, gražiausias ir architektūriniu požiūriu aukštos kokybės dvaras buvo apleistas, neturi stogo, išliko tik dekoratyviniai fasadai. Parkas atrodo gana didelis, jis prižiūrimas: pjaunama žolė, grėbiami lapai - tikriausiai naudojamas kaip miesto parkas.

37 pav. Šeduvos (Raudondvaris) dvaro parkas, ortofotografija

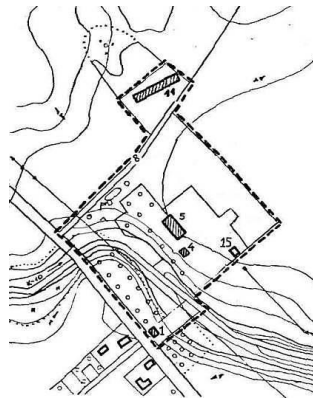
31. Vileikių dvaro parkas (Apytalaukis, Vilainių seniūnija)

Dvaras yra kaimo vietovėje, upė teka per teritoriją. Mažai žinių, gana nepretenzingas dvaras, praktiškai nėra parko, labiau panašus į sodybą, bet išliko medinis dvaro pastatas su įspūdinga veranda, dviejų aukštų, su gražiais papuošimais ir dideliais langais. Dvaro pastatas

yra labai pasenęs ir sunykęs. Nėra informacijos apie tai, ar ji šiuo metu yra apgyvendintas ar apleistas. Vietos koordinatės: 55.700257, 23.894585.

38 pav. Vileikių dvaro parkas, ortofotografija

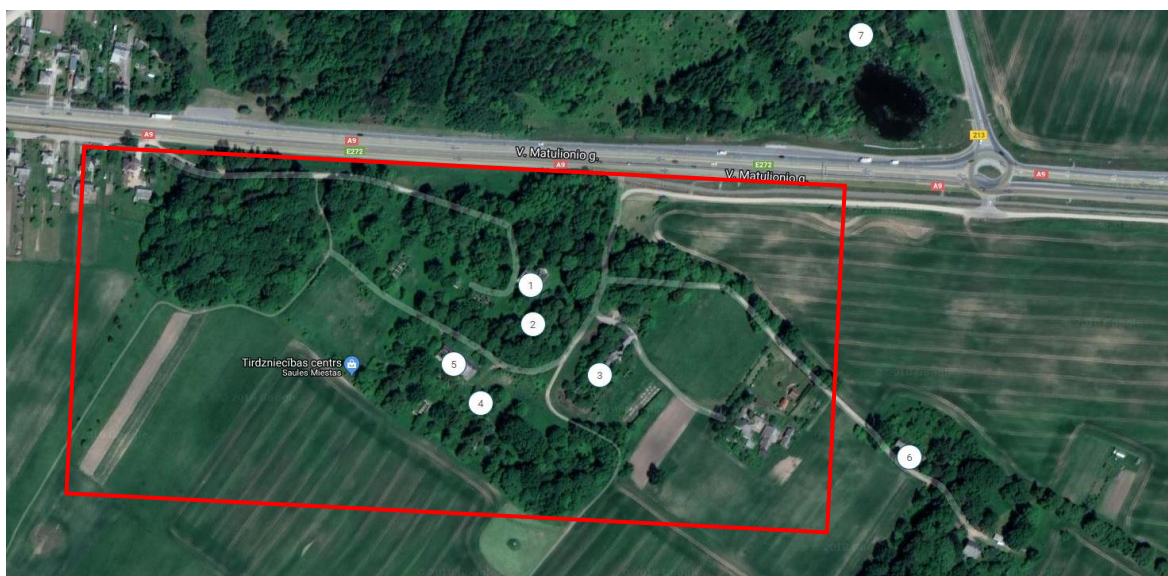

39 pav. Situacijos planas: 5 - Viešpaties namai, 11 - Augalų saugojimo pastatas

Šiaulių rajono savivaldybės dvaro parkai

32. Aleksandrijos dvaro parkas (Aleksandrija, Šiauliai)

Vietos koordinatės: 55.921313, 23.375626. Objektas yra šalia Šiaulių miesto, 1950 m. dvaro kompleksas tikriausiai buvo naudotas kariniams tikslams. Šiuo metu pastatai yra apleisti ir virsta griuvėsiais. Apylinkės supa gana didelės žaliosios zonos, kuriose būtų galima sukurti vaikščiojimo maršrutus ir supažindinti gyventojus su vietos istorija. Parkas yra labai arti Šiaulių miesto ir gali pritraukti miesto gyventojus.

40 pav. Situacijos planas: 1 - administracijos namai; 2 - parkai; 3 - Stallis; 4 - Kaltinis, 5 - Vakarų pagalbinis pastatas; 6 - Rytų pagalbinis pastatas; 7 - Šiaulių gyventojų istorinė vieta

33. Bubių arba Grafo Zubovo dvaro parkas (Bubiai, Bubių seniūnija)

Bubių dvaras pradėtas formuoti XVIII – XIX a. XX a pradžioje tai buvo didžiulis kompleksas, kuriame buvo arklidės, grūdų sandėlis, sodininko namai, sargybos namai, mokykla, mokytojo namai, trys tarnautojų namai, tvartas, siloso bokštas, spirito varykla, sandėlis, ūkinis pastatas, gyvenamasis namas, lentpjūvė. Čia buvo pirmasis siloso bokštas

Lietuvoje. Kai kurie dvaro pastatai buvo atnaujinti ir pritaikyti turizmui.. Čia yra restoranas ir viešbutis.

41 pav. Situacijos planas: 1 dvaras; 2 parkai; 3-Stallis; 4-grūdų sandėlis; 5 Vakarų tarnautojų namai; 6-rytų tarnautojų namai; 7-Shed; 8-Silo bokštas; 9-Alkoholinė alaus darykla; 10-saugojimas; 11-jų šalių namas; 12-rūsys; 13 mokyklų pastatas; 14-Mokytojo namai; 15-pjūklas; 16 tarnautojų namai; 17-Kilt; 18-gyvenamasis namas

34. Gilvyčių dvaro parkas (Gilvyčiai, Bubių seniūnija)

Labai mažai informacijos apie šį dvarą. Jis įsikūręs Gilvyčių kaime. Sunku nustatyti tikslią buvusią dvaro teritorijos vietą. Galimos vietos koordinatės: 55.880309, 22.973393. Netoli pramoninių zonų ir nedidelio sklypo.

42 pav. Gilvyčių dvaro parkas, ortofotografija

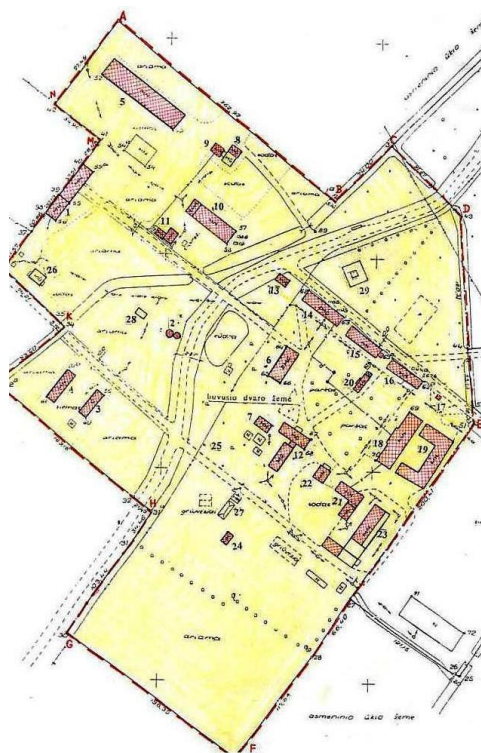
35. Gruzdžių dvaro parkas (Gruzdžiai)

Dvaras įkurtas XVI a. Tai vienas seniausių išlikusių dvarų kompleksų Lietuvoje, turintis didelę meninę vertę, nes laikui bėgant jis liko palyginti nedaug pakitęs. Tačiau daugelis pastatų yra avarinės būklės, turistams šioje vietoje lankytis nėra saugu. Karo metu buvo žemės ūkio mokykla. 2018 m. nuotraukų fiksavimo metu atrodo, kad kai kurie dvaro pastatai

yra naudojami, tačiau kai kurie yra apleisti. Iš viso išlikę 24 pastatai, buvusios dvaro pieninės pastate įrengta juodosios keramikos dirbtuvė. Dauguma pastatų priklauso Gruzdžių žemės ūkio mokyklai.

43 pav. Gruzdžių dvaro parkas, ortofotografija

44 pav. Situacijos planas: 1-Stallis, 2-vandens bokštas su manekenu, 3-jų namų pastatas, 4-Stallis, 5-klėts, 6-Servantinis namas, 7-LED namas, 8-pieno namas, 9-namas namas, 10 aukštų namas, 10 aukštų, 11-Garo malūnas su džiovintu namu, 12-dvarų rūmai, 13-namų namai, 14-namas pastatas, 15-sandėlis, 16-jų namelių, 17-namas, 18-namas namas, 19-kiaulių namas, 20-pagalbinis, 20-asis pagalbinis, 21 - Stallis, 22-vadybos namai, 23-Stallis, 24 - Užmiesčio namai

36. Chaimo Frenkelio vila, Šaulių „Aušros“ muziejus (Vilniaus g. 74, Šiauliai)

Rūmai buvo pastatyti 1908 m. Kaip Chaimo Frenkelio šeimos namai. 1920-1940 m. Buvo privati žydų gimnazija, Antrojo pasaulinio karo metu buvo įkurta vokiečių karinė ligoninė, vėliau - sovietinė karo ligoninė. 1994 m. rūmuose buvo įkurtas Šiaulių „Aušros“ muziejus, kuriame galima pamatyti Europos ir Lietuvos kultūros paveldą, dalyvauti švietimo renginiuose ir mėgautis koncertais. Rūmuose yra restoranas.

45 pav. Chaimo Frenkelio vila, ortofotografija

37. Kuršėnų dvaro parkas (Ventos g. 7, Kuršėnai)

Dvaras įkurtas XVI amžiuje. XIX a. savininkas sukūrė kraštovaizdžio parką aplink dvarą, iškastas tvenkinys, užsodinta veja, medžiai. Pirmojo pasaulinio karo metu vokiečiai užėmė dvarą ir nuniokojo turtą. Parkas priklauso miestui, jis yra gerai prižiūrimas, ir tarnauja kaip miesto parkas. Jis įsikūręs Ventos upės krante, tekanti upė suteikia parkui vaizdingumą. Yra išlikęs vienas medinis dvaro pastatas su gražiais mediniais papuošimais.

46 pav. Kuršėnų dvaro parkas, ortofotografija

38. Kurtuvėnų dvaro parkas (Kurtuvėnai, Bubių seniūnija)

Dvaras įkurtas XV a. Šiuo metu dvaras ir visa jo teritorija buvo atnaujinta ir apželdinta. Įkurtas turizmo informacijos centras. Puikus atnaujintas medinis ūkinis pastatas. Šalia teritorijos yra katalikų bažnyčia, kuri suteikia ypatingą nuotaiką, nes ji matoma iš teritorijos.

Dvaras įkurtas 1822 m., isikūręs Naisių miestelyje, netoli Šiaulių. Dvaro rūmuose yra muziejus, labai mažai kas likę iš parko, tik medžių alėja ir kai kurios didelės medžių grupės. Naisių mieste yra keletas įdomių vietų: tvenkinys su sala ir tiltas, piliakalnis, arena, Baltijos šalių dirbiniai. Dvaro buvimo vietos koordinatės: 56.020278, 23.521389.

49 pav. Naisių dvaro parkas, ortofotografija

41. Paežerių (Šiauliai) dvaro parkas (Paežeriai, Raudėnų seniūnija)

Dvaras pastatytas 1900 m. Parkas 1900–1905 m. sukurtas pagal garsaus to meto Lietuvos pomologo Zaleskio projektą. Parkas paežerėje užėmė 500 m ilgio ir 300 m pločio sklypą. Dvaro teritorija yra Nelindos ežero krante. Tarybiniais metais dvare buvo Pavenčių cukraus fabriko poilsio bazė. Dvaro rūmai buvo renovuoti, teritorijoje yra ir kitų pastatų, tačiau sprendžiant iš jų išvaizdos nepanašu, kad jie buvo istoriniai ar istoriškai atnaujinti. Vasarą čia vyksta jaunimo stovyklos. Visa teritorija, tiek kiemas, tiek parko žemė, yra aptverta tvora ir nėra aiški kasdienė funkcija, teritorija yra savivaldybės nuosavybė. Prie dvaro yra gerai prižiūrimas paplūdimys. Dvaro buvimo vietos koordinatės: 55.949914, 22.803314.

50 pav. Paežerių (Šiauliai) dvaro parkas, ortofotografija

42. Paliesių (Šiauliai) dvaro parkas (Paliesių k., Šakynos seniūnija)

Dvaro rūmai pastatyti 1908 m., išlikę iki šiol, geros būklės, bet apleisti. Taip pat yra pastato griuvėsiai, tvartas, karvidės ir tarnų namas. Mažai transformuotas rūmų pastatas laikomas vienu iš nedaugelio ir vienas geriausių neogotikinio stiliaus, tęsiančio vietinės plytų gotikos tradiciją, pavyzdžių. Vietos koordinatės: 56.178405, 23.014959. Taip pat yra dvaro parkas.

51 pav. Paliesių (Šiauliai) dvaro parkas, ortofotografija

43. Varputėnų dvaro parkas (Varputėnų k., Kuršėnų seniūnija)

Dvaras įkurtas XVI a. ir yra kaimo vietovėje. Vietos koordinatės: 55.873340, 22.867700. Dabartinis dvaro pastatas pastatytas XIX a. 1924 m. savininkai Marija Griškevičienė ir jos vyras parke organizavo žygius, pasivaikščiojimus, plaukiojimus valtimis. Renovuoti visų pastatų eksterjerai, dalis interjero, autentiškai atstatyta medinė rūmų veranda, dirbamos žemės, atkurtos ganyklos, iš dalies atsodintas iškirstas miškas. Dvaro teritorija 172 ha, iš jų 162 hektarai - parkas su tvenkiniais ir kanalais, miškas. Šiuo metu dvarą valdo savininkas iš JAV, atkūręs paveldėtojo nuosavybės teises, yra karvių ūkis, gaminamas sūris, žemės ūkio paskirties žemė. Pastatai buvo atkurti padedant Europos fondams. Parke dominuoja vaizdingas stilius. Pagrindinis dėmesys skiriamas dideliame tvenkiniui mokslinių tyrimų projektui, renovacijos projektui, kad parką būtų galima toliau pritaikyti turizmo tikslams. Nuo 1958 m. Parkas yra saugomas valstybės objektas, o nuo 1997 m. gruodžio 12 d. dvaro kompleksas įtrauktas į Lietuvos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą kaip architektūrinę, istorinę, kraštovaizdinę vertę turinti XIX a. dvaro sodyba.

52 pav. Varputėnų dvaro parkas, ortofotografija

Rūmų ir dvarų parkai Žiemgalos planavimo regione

		Aplinka		Unikalumas			Funkcija				Prieinamumas**		Nuosavybė*		Plotas			Parko kokybė			Architektūros paminklas statusas (parkas)		Specialiai saugomos gamtos teritorijos	Pastabos		
Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Miestas	Kaimo aplinka	Statybos metai	Elementai	Vandens telkinys	Augalija	Švietimo įstaiga	Turizmo objektas	Kitokio pobūdžio viešasis objektas	Apleistas / nepanaudotas plotas	Pasiekiamas	Neprieinama / uždaryta	Savivaldybės	Privatus	Mažas <3ha	Vidutinis 3-10ha	Didelis >10ha	Gerai prižiūrima	Vidutinis 8 dalies išlaikyta	Nuodintas apleistas	Nacionalinės svarbos	Vietinis paminklas			
Aizkrauklės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
1	Aizkrauklės dvaro parkas		X	18 a.	X	X	X				X	X			X		X				X			X	XVIII a. parkas su terasomis. Iki šių dienų šliko tik šėlakampio bokšto formos sodo paviljonas	
Aknystės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
2	Asarės dvaro parkas		X	18 / 19 a.	X		X		X			X		X			X			X					Iš dvaro ponų namo šliko tik gruvėsiui. Romantinio stiliaus parkas su dendrologiniais sodiniais	
3	Garsenės dvaro parkas		X	19 a.		X	X		X			X		X				11 ha		X				X	Rūmuose įrengta pagrindinė mokykla ir kraštotyros muziejus. 11 ha parkas su 250 m ilgio bei 80-90 metų senumo uosų aleja	
Aucės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
4	Bėnės dvaro parkas		X	16 a.			X		X	X		X		X			X		X					X (gamtos paminklas - aleja)	Atnaujintoje neogotikinio stiliaus ponų sodyboje įrengtas Kultūros centras	
5	Ylės dvaro parkas		X	19 a.			X				X	X		X (šalis)			X				X			X	Iki 2010 metų Ylės dvaro parko teritorijoje veikė Socialinės globos centras, dabar jis pameistas	
6	Lielaučės dvaro parkas		X	19 a.		X	X		X			X		X (šalis)				X	X			X		ne	XIX a. atnaujintas 13,8 ha laivo planavimo parkas su dendrologiniais sodiniais	
7	Sīrnis dvaro parkas		X	19 a.		X					X				X	X					X		X	X	Parkas su terasomis nuo rūmų į čiero pusę. Pameista teritorija	
8	Vēcaucės dvaro parkas	X		1842 - 45 m.		X	X	X	X			X			X		X		X				X	X (gamtos paminklas - aleja)	13 ha vaizdingas parkas su svetinėmųjų medžių ir krūmų gausa, tvenkiniais	
Bauskės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
9	Bauskės pilies griuvėsiai su parku	X		15 a.		X	X		X			X		X			X		X			X		X	Rekonstruotose pilies dalyse įrengtas Bauskės pilies muziejus. XIX a. suformuotas vaizdingas parkas su estrada po atviru dangumi	
10	Bērdvaro parkas		X	18 a.	X	X	X				X	X			X		X				X				Iš dvaro ansamblio pastatų šliko gyvenamasis namas, kelį ūkinį statinių griuvėsiai, dvaro bravoras	
11	Brukno dvaro parkas		X	18 a.	X	X				X		X			X				X						Nuo 2001 metų dvare veikia viešoji organizacija „Kaiba svēitību kopiena“. Naujai įrengtas parkas su reguliariais sodiniais	
12	Codės dvaro parkas		X	18 a.					X			X			X	X			X						Dvaro pastatas atraujintas, funkcioja kaip svečių namai. Parkas nešlikės	
13	Derpeles dvaro parkas		X	19 a.		X	X			X		X		X				4,6 ha			X				Nuo 1939 m. dvaro gyvenamajame name veikia pensionatas. 4,6 ha parkas su vietinių rūšių medžiais ir 4 tvenkiniais, tvarkomas ir reguliariai prižiūrimas	
14	Garozos dvaro parkas		X	18 a.		X	X		X			X		X			X			X					2017 metais parkas buvo sutvarkytas, dvaro pastatai dingę	
15	Jaunpavimuizas parkas		X	-		X	X		X			X			X				X	X		X		X	8,2 ha romantinio kraštovaizdžio parkas su drėbtiniais gruvėsiais, kapelia, paviljonu ir dvaro savininkų Lydinghauzenų – Volli šeimos kapinėmis	
16	Mežonės dvaro parkas		X	18 a.	X	X	X		X			X			X				14,4 ha	X					X	Atnaujintose rūmose veikia restoranai ir viešbutis. Anglų stiliaus parkas su paradine aikšte, vasaros ir žiemos parkų dalimis
17	Vēcaulės dvaro parkas		X	18 a.			X		X			X		X			X			X				X	Dvaro gyvenamasis pastatas nešliko. Dvaro kietis atraujinta, veikis kaip susirinkimų vieta ir Lietuvos kultūros centras	
Duobelės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
18	Annasmuižas parkas		X	19 a.			X				X	X			X	X					X				Dvaro sodyba nešliko. Už dvaro kietės parko likučiai	
19	Alavės dvaro parkas		X	19 a.			X				X	X		X		X					X				Kažkada didelis parkas su retų rūšių medžiais. Dvaro sodyba blogos būklės, pameista	
20	Bērzės dvaro parkas (Bērzės vandens malūnas)		X	18 a.		X			X			X			X	X				X					Iš Bērzės dvaro vandens malūnas – vienintelis funkcionuojantis istorinis paminklas Latvijoje, kur galima susipažinti su 100 metų senumo grūdų perdirbimo tradicijomis	

		Aplinka		Unikalitāts				Funkcija				Prieinamums**		Nuosavybē*		Plots			Parka kokybē			Arhitektūras pieminklas statusas (parkas)		Speciāliai saugamos gamtos teritorijas	Pastabos
Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Miestas	Kaimo aplinka	Statybos metal	Elemental	Vandens telkinys	Augalija	Švietimo įstaiga	Turizmo objektas	Kitokio pobūdžio viešasis objektas	Apleistas / nepanauodotas plotas	Pasiekiamas	Neprieinama / uždaryta	Savivaldybės	Privatus	Mažas <3ha	Vidutinis 3-10ha	Didelis >10ha	Gerai pržiūrinam	Vidutinis iš dalies išlaikyta	Nusodintas apleistas	Nacionalinės svarbos	Vietinis paminklas		
Aizkrauklės nuovado rūmų ir dvarų parkai																									
21	Buvęs Rengės dvaro parkas, dabar Zebrenės centro parkas		X	-		X	X		X	X		X		X			X		X						Statybų likas neimamas. Parkas su retų rūšių medžiais, funkcionuoja kaip Zebrenės kaimo centrinis parkas
22	Bikstų dvaro parkas		X	19 a.			X	X				X		X (pastatas)	X (parkas)			18,2 ha		X			X		Nuo 1945 metų rūmuose veikia mokykla. 18,2 ha vaizdingas parkas su retų rūšių medžiais, tvenkiniu ir kanalu, sujungtu su Bēkštepe
23	Duobelės rūmų parkas	X		14 a.		X	X		X			X		X			X		X						Išliko rūmų griauvės ir nedidelis parkas. Parkas tvarkomas ir pržiūrinamas
24	Lustės rūmų griuvėsiai ir parkas		X	18 a.		X	X				X	X			X		X		X						Kaļķuadā prancīziskojo stilaus parkas su svētnēm rūšių medžiais ir su sienā aptvertu medīzokļu parku. Privāti degradēvasi teritorija
25	Upesmuizis parkas		X	19 a.		X	X				X	X			X		X				X		X	X	Išliko īkšņai pastatā, sodyba ir parkas, kuras nenuodojamas ir netvarkomas
26	Vokietīšu kunigo dvaro parkas	X		19 a.		X	X					X			X	X			X				X		Laivo plauvīrnu parkas su svētnēm rūšių medīzokļu rūmā ir tvenkīnā. Dvaro sodyba apgūvēdīnā
27	Vecapgūdis dvaro parkas		X	18 a.		X	X				X	X			X		X			X			X	X	Išliko dvaro sodyba, keli īkšņai pastatā ir neddelis parkas
28	Virkus dvaro parkas		X	18 a.		X	X		X			X			X		X			X		X		X	Iš pētī sodybos līko tik griauvēsai, kiti dvaro ansambļa pastatā apgūvēdīnā
Iecavos nuovado rūmų ir dvarų parkai																									
29	Dzimtmisės dvaro parkas		X	16 a.		X		X				X		X		X				X					Medīne dvaro sodyba, kurioje nuo 1920 metų jēgta mokykla. Neddelis parkas su medīzokļu ēkām ir sodnā grupēs
30	Gailīšu dvaro parkas		X	19 a.		X	X	X				X		X (pastatas)	X (parkas)		X		X						Dvaro sodyboje veika Zālētes speciālais internats. Parkas neddelis
31	Iecavos (Lieliecavos) dvaro parkas	X		18 - 19 a.	X	X	X		X			X		X (parkas)	X (pastatas)			16,6 ha	X			X			16,6 ha angļiskojo stilaus parkas su svētnēm rūšių medīzokļu, paminkli / īvoktenu kovojuot uz Latvijas Laivē ir estrāde po atvīru dāmgā
Jaunpēlgavos nuovado rūmų ir dvarų parkai																									
32	Iyganīs dvaro parkas		X	19 a.		X	X		X			X		X (šālis)				10 ha	X						10 ha parkas su 41 svētnēm rūšių medīzokļu, 3 tvenkīnas. Parkas tvarkomas ir pržiūrinamas, stornis plauvīrmas šīnēs
Jelgavos nuovado rūmų ir dvarų parkai																									
33	Abgunstīs dvaro parkas		X	18 a.		X	X		X			X			X	X			X				X		Dvaras yra privati valda. Vidutinis dydžio parkas su 4 tvenkiniais
34	Berķenīs dvaro parkas		X	1820 m.		X	X		X			X			X	X			X						Sodyba ir īkšņai pastatā atnūjiti, funkcionēvoja kaip svecīnā nūmā, pastāļos īvoktēm ir seminārs. Parkas neddelis, tvarkomas ir regulāri pržiūrinamas
35	Bērvīrcavos dvaro parkas		X	17 a.		X	X				X	X		X			8 ha			X			X		Sētnis Latvijas sodyba, pamesta. Kaļķuadā regulārs, baroko stilaus sodas uz sodybas ir vaizdīgs parkas teritorijas šaurināje dāļje su svētnēm rūšių medīzokļu
36	Blankenfeldīs dvaro parkas		X	18 a.	X	X	X		X			X			X		X		X				X		12,7 ha vaizdīgs parkas su svētnēm rūšių medīzokļu, tvenkīnas, mazoms arhitektūras formās, tvarkomas ir regulāri pržiūrinamas
37	Bolīšu dvaro parkas		X	18 a.		X	X			X		X			X	X				X					Išliko keli dvaro ansambļa īkšņai pastatā, apgūvēdīnā. Parkas neddelis
38	Bramberģīs dvaro parkas		X	17 a.			X				X	X			X		X				X	X			Dvaro sodyba pamesta. Išliko dvaro vartu bokstas. Parkas neddelis, netvarkomas, apūņes
39	Ciemaldis dvaro parkas		X	-			X				X	X			X		X				X				Dvaro ansambļa pastatā apgūvēdīnā, vidutāno dydžio parkas
40	Elejās dvaro parkas		X	18 a.		X	X		X			X		X (parkas)	X (pastatas)			17 ha		X		X			Dzīvokļa kaip 17 ha angļiskojo stilaus parkas su atnūjiti Arhātos paviljona, svētnēm rūšių medīzokļu, tvarkomas ir regulāri pržiūrinamas
41	Frankesavos dvaro parkas (Prankos dvaro parkas)		X	18 a.		X	X					X			X		X				X				Iš dvaro ansambļa statnā īšliko kēles statnā. Vidutāno dydžio parkas su tvenkiniu ir romantiska salele per vidur, gūnā alja, netvarkomas ir nepržiūrinamas
42	Jaunsvīrlaukos dvaro parkas		X	19 a.		X	X					X		X (pastatas)	X (daļis parko)	X					X				Išliko dvaro pētī sodyba, pamesta. Vidutāno dydžio parkas, nuo 2016 metų organizājamās talsos
43	Kronvīrcavos dvaro parkas arba Vīrcavos dvaro parkas		X	18 a.		X	X	X				X		X				17,1 ha		X		X			Iš dvaro ansambļa pastatū īšliko Kavalerīz nūmā, keli īkšņai statnā ir rūmā griauvēsai. Regulārs plauvīrnu parkas su vienādu Bāļjos šāļes vārdes pārtēti

		Aplinka		Unikalitāts				Funkcija				Prieinamums**		Nusavybē*		Plots			Parko kokybē			Architektūras pieminklas statusas (parkas)		Speciāli saugomas ganties teritorijas	Pastabas	
Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinums	Miestas	Kaimo aplinka	Statybos metai	Elementai	Vandens telkyns	Augalija	Švietimo įstaiga	Turizmo objekts	Kitokio pobūdžio viešasis objektas	Apleistas / nepanaudotas plotas	Pasiekiamas	Neprieinama / uždaryta	Savivaldybės	Privatus	Mazas <3ha	Vidutinis 3-10ha	Didelis >10ha	Gerai prižiūrima	Vidutinis š dalies šlaitya	Nusodintas apleistas	Nacionalinės svarbos	Vietinis paminklas			
Aizkrauklės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
44	Lielplatones dvaro parkas		X	19 a.	X	X	X		X			X		X				20 ha	X				X		11.1 ha laivo planavino parkas su pīvornis, svētimēnų rūmū medžis ir krīmas, tvarkomas ir prīžiūrimas	
45	Lielasavos dvaro parkas		X	17 a.		X	X					X		X			X				X				Dvaro ponų namai apgyvendinti, parkas nedidēls	
46	Lielvircavos dvaro parkas		X	19 a.			X		X			X		X		X			X						Dvaro ponų namosē yra jāvīris parodų sales ir ekspozīcijas patalpas. Vidutīno dydžio parkas su medēlēm, grupēm, atskromis pīvornis	
47	Lyvbērzes dvaro parkas		X	18 a.			X				X	X		X (parkas)	X (pastats)	X					X				Su stipriās lūko pūklātis skolēns, šīlko dvaro ponu namā, pamesti. Nedidēls apūgēs ir netvarkomas park	
48	Stalģenēs dvaro parkas	X		1797 m.		X	X	X				X		X			X		X				X		Šīlko klāscīvīno stīlus rūmū pastats, klēties pastats. Dvaro ansamblio teritorija nadojama Stalģenēs pagrīndēs mokyklos reģimēs. Parkas su tvenkīnis lēpū cilų fragmentas, prīžiūrimas ir regulārai tvarkomas	
49	Svētēs dvaro parkas	X		18 a.		X	X				X	X			X	3ha			X						Dvaro ansamblio pastatā bavo vīskāi perstatyti ir paversti karīkomes kazzornis lūkotarpū mao 1876. āi 1878 m. Nao 2018 m. pradēti dvaro apstatymo ir parko atjaunājmo darbi	
50	Vīlcēs dvaro parkas		X	1850 m.		X	X	X	X			X		X				X	X			X		X	X	Nao 1921 metū dvaro pastatē veikū Vīkēs pagrīndē mokyklā. 7.5 ha vāidings parkas su pailģos formas centrīne aikstēle, parkas prīklusos gantos parko „Vīkēs teritorijā
51	Zalēniķų dvaro parkas	X		18 a.			X	X	X			X		X				27,7 ha		X		X				Dvaro rūmānos jēngta profēsīne Zalēniķų mokyklā. 24,1 ha vāidings parkas su cilēri ir tvenkīnis
Jelgavos miesto rūmų ir dvarų parkai																										
52	Jelgavos rūmų parkas	X		18 a.	X	X	X	X	X			X		X (šalis)			X		X			X				Vidutino dydžio parkas su kanālis, tilclais, svētimēnų medžis ir krīmas. Rūmānos pīkūris Latvijos Zemes ūko universitēto administrācija ir dalē fakultēti
53	Valdeķos rūmų parkas	X		18 a.			X	X	X			X		X (šalis)		X			X							Rūmū pastats 2014 metās rekonstruots ir prītaikytas Latvijos Zemes ūko universitēto reģimēs. Parkas nedidēls, regulārai tvarkomas
54	Villa Medem parkas (Uzvaras parkas)	X		1818 m.					X			X		X		X			X							Šīlķē klāscīvīno stīlus rūmū, istorinis parkas su lūko dīngs
Jekabpīlio nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
55	Zasos dvaro parkas		X	17 a.	X	X	X		X			X		X				23 ha	X							19.4 ha vāidings parkas su svētimēnų rūmū sodinā tvarkomas ir prīžiūrimas. Dvaro ponų sodybojē jēngta Zasos vidurine mokyklā
Jekabpīlio miesto rūmų ir dvarų parkai																										
56	Kēno dvaro parkas	X		19 a.	X	X	X	X	X			X		X			4.1 ha		X							Šīs dvaro ansamblio statnū ūko medīs senovīs gyeimamās nūmas, arkīdēs ir svīras. Parkas gērti savārkytas ir yra mīsto parkas
57	Krustpīlio rūmų parkas	X		13 a.	X	X	X		X			X		X			X		X							Nao 1996 metū viduramžū pīlyē yra Jekabpīlio istorijā muzējs. Parkas su tvenkīni ir vietinū medžū rūmīs formuats ne anksīniē kāp 1870 metās
Koknesēs nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
58	Kolnesēs dvaro parkas	X		-	X		X		X	X		X			X	X			X				X			Šīs dvaro ansamblio statnū sadaro dvaro valdytū namā, š lūko rēclūlū samēljos arkīdēs ir bavoiso dvaro valdytōjō namā. Parkas nedidēls
59	Kolnesēs viduramžū pīlēs grūvēsiai ir parkas		X	13 a.		X			X			X		X					X					X		Šīs kažkadā gotikīno stīlus pīlēs šīs dvaro ansambliā tīk grūvēsiai. Vāidās ēsmīgai pasīkētē statut Pīlavniķų HES ir ūzvīndžūs Daugavā. Pīlēs grūvēsiai yra gerai tvarkomo mīlko parkē
60	Vēbebrņų dvaro parkas		X	19 a.			X		X			X		X			9,7 ha		X				X			4,2 ha parkē auga 21 vietnēs rūlēs ir 64 vīlnīni medžiā. Šīlko rūmū, prīēl kurtoas yra regulārimas planavino lūkas su renoīcīmo elementās – terasā, fontāni, kaskādā lūkūcis ir rēlēmīs
Krustpīlio nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
61	Marīnezjos dvaro parkas		X	19 a.		X	X	X	X			X		X				X		X		X				Klāscīvīno stīlus dvaro ponų rūmānos yra Broļū Škrīndū Atāscīnēs vidurine mokyklā. 6,5 ha vāidings parkas pakei Marjōs cilēri su svētimēnais medžis
Neretos nuovado rūmų ir dvarų parkai																										

		Aplinka		Unikalumas				Funkcija				Prieinamumas**		Nuosavybė*			Plotas			Parko kokybė			Architektūros paminklas statusas (parkas)		Specialiai saugomos gamtos teritorijos	Pastabos
El. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Miestas	Kaimo aplinka	Statybos metai	Elementai	Vandens telkinys	Augalija	Svietimo įstaiga	Turizmo objektas	Kitokio pobūdžio viešasis objektas	Apleistas / nepanaudotas plotas	Pasiekiamas	Neprieinama / uždaryta	Savivaldybės	Privatus	Mažas <3ha	Vidutinis 3-10ha	Didelis >10ha	Gerai prižiūrima	Vidutinis 6 dalies išlaikyta	Nusodintas apleistas	Nacionalinės svarbos	Vietinis paminklas			
Aizkrauklės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
62	Ērberges dvaro parkas		X	19 a.		X	X	X	X			X		X			7.8 ha		X						Išliko dvaro parko sodyba, kietis, skalbykla, kalvė, namelis vandens parkščiams ir du rūšiai. 7.8 ha vaizdingas parkas Susijos upės pakranteje su vietinių ir introdukciuj rūšių medžiais	
63	Lielmemeles dvaro parkas		X	19 a.		X	X			X		X		X (šalis)			X		X						Dvaro parko namuose įrengtas Specializuotas valstybinis socialinės globos centras „Mēmele“. Vaizdingas parkas Mēmekės upės pakranteje	
64	Neretos dvaro parkas		X	16 a.			X				X	X			X			14.6 ha			X	X			Išliko senoviniai dvaro parko namai. 10.1 ha parkas su tvenkiniu, karpytų lepu alėja, pamestas	
65	Pilkalnės dvaro parkas		X	18 a.			X		X			X			X	X				X					Išliko tarnų namas, grūdų džiovykla ir 8 dalies arkliės. Statnius supa parkas su keliais medžiais-senoliais	
Ozolnieckis nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
66	Cenos dvaro parkas		X	19 a.			X				X	X			X	X					X				XIX a. dvaro rūmai sudarė I pasaulinio karo metu. Iš parko augalų išliko muamedžiai, balzaminės tuopos	
67	Teteles arba Tetelmindes dvaro parkas		X	18 a.	X		X	X				X		X		X			X						Išliko Lielupės pakranteje neorenesansinio stiliaus apvalgos bokštas, XX a. dvaro ansamblio teritorijoje pastatyta Tetelės vidurinė mokykla, kuri funkcionuoja ir dabar	
Pliavinių nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
68	Odzienos dvaro parkas		X	19 a.		X	X		X			X			X	X									Vienas žymiausių neogotikinio stiliaus paminklų Latvijoje. Šioms dienoms visiškai rekonstruoti 3 pastatai: senoji uodega, daiktų saugykla ir bravoras. Nedidelis parkas su 2 tvenkiniais, svetimžemių rūšių medžiais	
69	Stukmanių dvaro parkas	X		16 a.			X		X			X			X	X			X						Išliko dvaro parko namai. Kažkada reguliarius planavimo parkas iki šių dienų neišliko	
Rundalės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
70	Bornsmindes dvaro parkas (Ziedoņa kraštovaizdžio parkas)		X	18 a.			X				X	X			X			15 ha			X	X		X	Išliko dvaro parko sodyba, šio metu nefunkcionuoja. Didelis vaizdingas dendrologinis prasmės gausus parkas Lielupės pakranteje su žmogaus ryškios perspektyvos. Yra gamtos parko „Bauske“ ribose	
71	Kaucminds dvaro parkas		X	1780 m.			X				X	X			X			X			X				Išliko rūmų pastatas, kuris yra pamestas. Rūmus supa du sodai: reguliarius sodas ir vaizdingas parkas, apimantis Kaučės upės slėnį	
72	Mazmešotės dvaro parkas		X	18 a.	X	X	X		X			X			X			15 ha	X					X (dalis parko)	Atnaujintas ansamblis	
73	Rundalės rūmų parkas		X	18 a.		X	X		X			X		X (šalis)				72 ha	X			X			85 ha parkas rūmų ansamblio teritorijoje. Atnaujintas Balijos šalyse žymiausias baroko stiliaus sodas	
74	Svitenės dvaro parkas		X	1800 m.	X	X	X	X	X			X		X				X	X			X			Vieni gražiausių klasicizmo stiliaus rūmų Žemgalyje, kur įsikūrusi menų ir muzikos mokykla. 10.2 ha parkas su 80-2000 metų senumo medžiais	
Salos nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
75	Biržų dvaro arba Biržų kunigo dvaro parkas		X	18 a.		X	X		X			X			X		X		X						Pirmojo pasaulinio karo metais Biržų dvaras buvo sunaikintas ir nebebuvo atnaujintas. Išliko vidutinio dydžio parkas ir atnaujintas Biržų vandens malūnas, kuriame įrengti svečių namai	
76	Lykumų dvaro parkas		X	18 a.			X			X		X		X			X		X						Išliko dvaro parko namai ir kelių dvaro ansamblio likučiai pastatų. Didelis parkas, kuris antrame-trečiame dvidešimto amžiaus dešimtmetyje tarnavo kaip renginių po atviru dangumi rengimo vieta	
77	Vecsēpilio dvaro parkas		X	19 a.					X			X		X		X				X					Išliko dvaro kietis, parko teritorija nedidelė	
Skryverių nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
78	Skryverių dendrologinis parkas (Skryverių dvaro parkas)		X	1881 m.	X	X	X		X			X		X (šalis)				X	X					X	Dvaro parkas išliko kaip Skryverių dendrologinis parkas. Unikali europinės reikšmės miško istoriniai objektai, apimantys daugiau kaip 300 metų rūšių	
Tērvetės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
79	Mēdvario parkas		X	19 a.		X	X	X	X			X		X			X		X				X	X	Nuo 1954 metų rūmuose įrengta Augustinės vidurinė mokykla. 12 ha dvaro parkas su 46 medžių rūšimis. Augustinės malūno ežero pakranteje	

		Aplinka		Unikalumas				Funkcija				Prieinamumas**		Nuosavybė*		Plotas			Parko kokybė			Architektūros paminklas statusas (parkas)		Specialiai saugomos gamtos teritorijos	Pastabos	
El. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Miestas	Kaimo aplinka	Statybos metai	Elementai	Vandens telkinys	Augalija	Svietimo įstaiga	Turizmo objektas	Kitokio pobūdžio viešasis objektas	Apleistas / nepanaudotas plotas	Pasiekiamas	Neprieinama / uždaryta	Savivaldybės	Privatus	Mažas <3ha	Vidutinis 3-10ha	Didelis >10ha	Gerai prižiūrima	Vidutinis ir dalies išlaikyta	Nusodintas apleistas	Nacionalinės svarbos	Vietinis paminklas			
Aizkrauklės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
80	Paleno dvaro parkas		X	1900 m.	X	X	X		X			X					X								Išliko spirito darykla, kletis, rūbų, tarnų namas, dvaro valdytojo namai. Vidutinio dydžio parkas su tvenkiniu	
81	Reabilitacijos centras „Tervetė“ ir parkas		X	1930 m.			X			X		X		X				X	X			X			Parkas yra Tervetės gamtos parko teritorijoje, kur yra spygliuočių, medžių-senolių, svetimžemių rūšių medžių	
82	Vecstėgūlės dvaro parkas		X	18 a.		X	X					X			X		X			X					Dvaro ponų namai atnaujinti ir apgyvendinti. Vidutinio dydžio parkas su Vecstėgūlės senosiomis kapinėmis	
Vėcmūniškų nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
83	Anės-Mėmelės dvaro parkas		X	1840 m.		X	X				X	X		X (parkas)	X (pastatas)		X		X		X				X	Išliko dvaro gyvenamasis namas ir vaizdingas parkas Mėmelės upės pakranteje su dendrologiniais augalais
84	Kurmenės katalikų bažnyčia ir dvaro parkas		X	19 a.		X	X		X			X		X	X		X			X					Vaizdingas parkas su reguliarus planavimo elementais, dviem tvenkiniais, dirbtiniais grioveliais ir estrada	
85	Saulės dvaro (Jaunsaulės dvaro, Neu-Rahden) parkas		X	1881 m.		X			X			X			X	X				X				X (mikro rezervus išilgai upės)	Dvaro pastatas atnaujintas. Nedidelis parkas su mažu vegetaciniu plotu	
86	Skaitkalnės dvaro parkas		X	1894 m.		X	X	X				X		X		X				X				X (mikro rezervus išilgai upės)	Dvaro rūmuose įrengta Skaitkalnės vidurinė mokykla. Parke mažai vegetacijos, teritorija pritaikyta mokyklos poreikiams	
Viesytės nuovado rūmų ir dvarų parkai																										
87	Cybulmuizės parkas		X	-		X	X			X		X		X		X			X						Išliko dvaro rūmai, keli ansamblių sudarantys pastatai ir tvenkinys. Parke augo dendrologinę prasme vertingi medžiai	
88	Ekengravės dvaro parkas		X	15 a.		X	X				X	X			X		X				X				Išliko keli dvaro ansamblio pastatai, kurie atrodo pamėsti. Teritorijoje yra tvenkinys ir į parką panaši apaugusi vietovė	
89	Varenbrokos dvaro parkas		X	19 a.			X				X	X			X		X			X					Unikalus klasikizmo stiliaus medinis pastatas, šiomis dienomis nefunkcionuoja. Kalkada vaizdingas parkas su tolimomis perspektyvomis, tvenkiniais, akcijomis, medžių eilėmis ir grupėmis, šiomis dienomis yra apaugęs	
90	Senojo Stendero kunigo dvaro parkas „Gedertė“		X	17 a.			X		X			X			X	X				X					Parke išliko unikalūs terasos tipo tvenkinių kaskadai, yra keli galimi medžių-senoliai	

Pastabos:

* Privatus (mišrus) - kelių ir skirtingų savybių nuosavybės statusas

** Savivaldybės (valstybės) - skirtingi nuosavybės teisės statusai

Panevėžio ir Šiaulių apskrities rūmų ir dvarų parkai

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Aplinka		Unikalumas			Funkcija				Prieinamumas**		Nuosavybė*		Plotas			Parko kokybė			Architektūros paminklų statusas (parkas)				Pastabos	
		Miestas	Kaimo aplinka	Statybos metai	Elementai	Vandens telkinys	Augalija	Švietimo įstaiga	Turizmo objektas	Apleistas / nepanaudotas plotas	Renovuotas (dvarų rūmai, parko ar dvarų rūmai)	Pasiekiamas	Neprieinama / uždaryta	Savivaldybės	Privatus	Mažas <3ha	Vidutinis 3-10ha	Didelis >10ha	Geri prūšūrimai	Vidutinis 8 dalies išlaikyta	Nusodintas apleistas	Nacionalinis paminklas	Regioninis paminklas	Vietinis paminklas		Nacionalinis parkas
Panevėžio apskritis																										
Biržų rajono savivaldybės dvarų parkai																										
1	Astravo dvaro parkas	X		19 a.	X	X	X			X			X		X			18 ha	X			X			X	Išliko talikos vilo stilius dvaro pastatas, kuris yra viena gražiausių romantizmo stilius rezidencijų Lietuvos teritorijoje. 18 ha parkas su vietinių rūšių medžiais
2	Mantagailiškių dvaro parkas		X	17 a.		X	X						X		X		X		X							Išliko dvaro pastato griuvėsiai. Unikalus didelis parkas su senais medžiais, tvenkiniu ir karštinėmis griuvėsiais
3	Parovėjos dvaro parkas		X	16 a.		X	X					X (su savininko leidimu)			X		X				X		X			Ciema mūja, džiūvamas ir neaktyvia pauka no mūlūs ansamblis ekām. Parks ir neils
4	Toliūnų dvaro parkas / vandens malūnas		X	16 a., 19 a.		X	X			X			X		X						X					Išliko vandens malūno pastatas, kuris dabar nefunkcionuoja ir vidutino dydžio parkas
Kupiškio rajono savivaldybės dvarų parkai																										
5	Adomynė dvaro parkas	X		1810 m.		X				X			X		X				X				X			Atnaujintas medinis dvaras – klasikinio stilius medinės architektūros paminklas, šiomis dienomis funkcioa kaip medicinos centras vietiniams gyventojams. Parkas nedidelis, kultūrinį renginių vieta
6	Antašavos dvaro parkas		X	19 a.		X	X			X			X		X		6.1 ha						X			Išliko dvaro rūmų pastatas, nenuaduojamas. 6,1 ha paūgos formos parkas su 15 vietinių ir 12 svetimėmų rūšių medžių, dabar nevarkomas ir neprūdinamas
7	Noriūnų dvaro parkas		X	17 a.		X	X					X			X			10 ha		X			X			10 ha išraiskingo rejejo parkas, upės slėni ir krioklis
8	Palevenės dvaro parkas		X	15 a., 18 a.	X	X	X		X		X	X			X		X			X			X			Parke auga reti maumėdžiai, rūšis Stirmėkių, kuriai suteiktas gamtos paminklo statusas
9	Salamiesčio dvaro parkas		X	–						X			X		X		X				X					Išliko klasičismo stilius dvaro pastatas su nedideliu parku
Panevėžio rajono savivaldybės dvarų parkai																										
10	Alančių dvaro parkas		X	16. / 19 a.			X			X			X		X			14,7 ha			X		X			Iš neoklasičismo stilius dvaro parko šiomis dienomis išliko griuvėsiai. Teritorija pamesta ir degraduota
11	Aukštadvario dvaro parkas	X		16 a.			X			X			X			X					X					Iš dvaro rūmų išliko griuvėsiai. Nedidelis parkas su atskirais medžių eilėmis ir grupėmis
12	Bistrampolio dvaro parkas		X	15 / 19 a.	X	X	X		X		X	X			X		X		X							Dvaro ansamblio visiškai atnaujintas, funkcioa, kaip rekreacijos kompleksas. Parke suformuotas 400 m2 dydžio parteris, įrengtas apšvietimas, stovėjimo aikštelė ir skulptūrų parkas
13	Butaunų dvaro parkas		X	18 a.		X	X		X		X	X			X	X				X						Dvaro ansamblo teritorija – privati valda, joje yra albus muziejas. Parkas nedidelis, su tvenkiniu
14	Jotainių dvaro parkas		X	16 a.	X	X	X			X				X						X						Dvaro ansamblio pastatai atnaujinti, funkcioa, įrengtas Socialinės globos namai
15	Libertiškio dvaras		X	16 a.		X	X			X		X		X				X			X		X			Parke suteiktas gamtos paminklo statusas, jame yra 12 vietinių ir 9 svetimėmų rūšių medžių
16	Linkavičių dvaro parkas		X	16 a.						X		X			X		X				X					Dvaro ansamblio teritorijoje buvo audinių žvėginimo dirbtuvės, vario liejykla, vyno darykla ir malūnas. Šiomis dienomis teritorija 8 dalies privatizuota, 8 dalies pamesta
17	Mitriūnų dvaro parkas		X	1886 m.	X	X	X			X			?	X				X			X			X		Iš dvaro rūmų statinių išliko pietinio fasado griuvėsiai. Didelis parkas su kažkada buvusiu gelio parteriu ir dviem tvenkiniais, nevarkomas ir neprūdinamas
18	Naudvario dvaro parkas		X	18 a.		X	X			X		X		X				X		X			X			Išliko rūmai, šiu metu apgyvendinti ir kei ikiniai pastatai. Didelis parkas su upė ir medžių bei krūmų grupėmis
19	Pajuosės (Pajuosčio) dvaras	X		16 a.			X						?	X							X					Tarybiniais laikais dvaro ansamblio teritorija buvo naudojami karštinėmis poreikiams. Istorinė dendrologinė prasme vertingas platus parkas, išliko fragmentas

Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Aplinka		Unikalumas				Funkcija				Prieinamumas**		Nuosavybė*		Plotas			Parko kokybė			Architektūros paminklas statusas (parkas)				Pastabos	
		Miestas	Kaimo aplinka	Statybos metai	Elementai	Vandens telkinys	Augalija	Švietimo įstaiga	Turizmo objektas	Apleistas / nepanaudotas plotas	Renovuotas (dvarų rūmai, parko ar dvaro rūmai)	Pasiekiamas	Neprieinama / uždaryta	Savivaldybės	Privatus	Mažas <3ha	Vidutinis 3-10ha	Didelis >10ha	Gera prižiūrima	Vidutinis 8 dalies išlaikyta	Nusodintas apleistas	Nacionalinis paminklas	Regioninis paminklas	Vietinis paminklas	Nacionalinis parkas		
Panevėžio apskritis																											
20	Paliūnietiško dvaro parkas	X		-		X	X		X		X			X			X		X							Dvaro pastatas atnaujintas, funkcionuoja kaip svečių namai. Didelis parkas su pro jį tekančia upe	
21	Puziniško dvaro parkas		X	19 – 20. a.		X	X	biblioteka		X	X		X						X			X				Dvaro pastatas atnaujintas, funkcionuoja kaip svečių namai. Parkas šalia miško teritorijų	
22	Čiūrys dvaras		X	20 a.					X			?	X?		X					X						Dvaro pastatas šilko geros būklės, šiomis dienomis apgyvendintas. Nedidelis parkas su privačiomis kelių juostomis alėja	
23	Vadakietiško dvaro parkas		X	-			X					?	X			X				X						Krievės būklės šilko dvaro ansamblo medinis pastatas. Vidutinio dydžio apaugęs ir netvarkytas parkas	
24	Vadaktų dvaro parkas		X	-	X		X			X			X		X			X			X			X		Iš dvaro ansamblo pastatų šilko gruvėsiai. Didelis parkas, kuris netvarkomas ir neprižiūrimas	
Pasvalio rajono savivaldybės dvarų parkai																											
25	Ažuolpamišės dvaro parkas		X	19 a.		X	X			X		X		X			X			X						Didelis Miškos upės pakrantėje įrengtas parkas	
26	Balsių dvaro parkas		X	-		X			X			X			?					X						Dvaro pastatas atnaujintas. Parko teritorija sutvarkyta – įrengti suolukai, medinės skulptūros ir grotys	
27	Barklainių dvaro parkas		X	19 a.			X			X		X		X				19 ha			X					Parkas su 14 vietinių ir 17 svetimžemių rūšių medžiais, 200 m ilgio lepy aljomis ir 8 abiejų centrines aikštelių pusių. Dvaro pastatas geros būklės, apgyvendintas	
28	Dugilynės dvaro parkas		X	19 a.			X					X		X		X					X					Kel dvaro ansamblo pastatai paaušugruvę, keli – apgyvendinti. Parke yra beržų, ąžuolų, kadijų ir juodųjų pušų, šilko lepy alėja	
29	Daučkėnų dvaro parkas		X	19 a.			X			X		X		X	X						X					Dvaro ansamblo pastatai pamesti, tačiau šilko paterkizės būklės. Nedidelis parkas	
30	Gulbinėnų dvaro parkas		X	18 a.		X	X			X		X		X				16 ha			X		X			Dvaro pastatas išaugotas geros būklės. 16 ha geometrinis parkas su dviem tvėnkiais, 16 vietinių rūšių medžiais ir 120 m ilgio lepy alėja	
31	Joniškėlio dvaro parkas		X	17 a.			X	X				X		X				34 ha	X			X				Išilko ir atnaujinti keli dvaro ansamblo sudarantys pastatai. Vaizdingas parkas su dideli medžių rūšių parke	
32	Kalnietiško (Didžiųjų Grižių) dvaro parkas		X	18 a.			X			X			X		X						X					Išilko vienas dvaro ansamblo pastatas. Parkas nedidelis	
33	Pajiesmenų dvaro parkas	X		19 a.		X	X					X		X		X				X						Išilko 9 dvaro ansamblo pastatai. Ansamblo teritorija užima 15,6 ha plotą, parko ribos sunkiai matomos	
34	Raudonpamišės dvaro parkas		X	19 a.		X	X			X		X		X			4 ha				X					Dvaro parkas nešilko. 4 ha vaizdingas parkas su 12 vietinių ir 8 svetimžemių rūšių medžiais. Palanki vieta	
35	Salocių dvaro parkas	X		16 a.		X	X		X			X		X		X			X					X		Dvaro ansamblo pastatas nešilko. Iki šių dienų 3 ha vaizdingojo stiliaus parkas, kuriame yra 10 vietinių ir 7 svetimžemių medžių rūšių	
36	Škilpamišio dvaro parkas		X	19 a.		X	X					X		X			5 ha				X		X			Išilko keli dvaro ansamblo pastatai, šiomis dienomis apgyvendinti. 5 ha parkas šalia Miškos upės su nedideliu kanalu, 15 vietinių ir 13 svetimžemių medžių rūšių	
37	Žilpamišio dvaro parkas	X		19 a.		X	X					X			X	X				X						Dvaro pastatas privatizuotas. Mažas parkas su 16 vietinių ir 19 svetimžemių medžių rūšių	
Rokiškio rajono savivaldybės dvarų parkai																											
38	Antanašės dvaro parkas		X	-	X	X	X			X	X			X				X		X			X			Išilko dvaro pastatas. Parkas įsikūręs ežero pakrantėje	
39	Bagdoniško dvaro parkas		X	17 a.	X	X	X		X		X			X				19 ha			X		X			Dvaro ansamblo sudarantys pastatai pamesti. 19 ha parkas su 4 tvėnkiais, kurie tarpusavyje sujungti kanalais	
40	Gačionių dvaro parkas		X	17 a.		X	X		X		X			X				X	X							Medinis dvaro pastatas atnaujintas, priima svečius. Parkas gerai sutvarkytas – atnaujintos gėlių bei žolės, pasivaikščiojimų takai, yra mažų architektūrinių formų, prižiūrinamas	
41	Ignotiško dvaro parkas		X	19 a.		X	X		X		X			X						X						Buvusių medžioklės dvaro rūmų gruvėsiai 2004 metais buvo atnaujinti ir atvėrė duris turistams. Parko teritorijoje yra tvėnkis su salele ir tiltėliu	

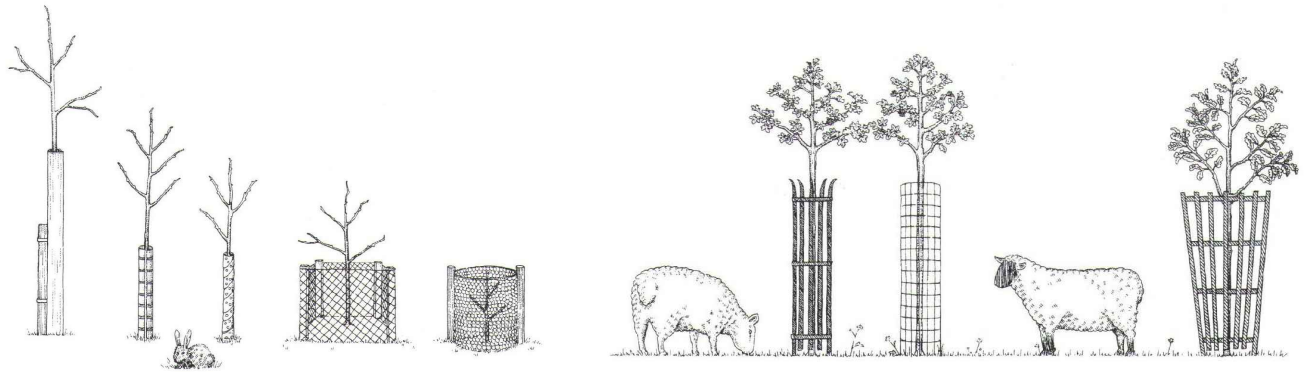
		Aplinka		Unikalumas				Funkcija				Prieinamumas**		Nuosavybė*		Plotas			Parko kokybė			Architektūros paminklas statusas (parkas)				Pastabos	
Eil. Nr.	Dvaro parko pavadinimas	Miestas	Kaimo aplinka	Statybos metai	Elementai	Vandens telkinys	Augalija	Švietimo įstaiga	Turizmo objektas	Apleistas / nepanaudotas plotas	Renovuotas (dvarų rūmai, parko ar dvaro rūmai)	Pasiekiamas	Neprieinama / uždaryta	Savivaldybės	Privatus	Mažas <3ha	Vidutinis 3-10ha	Didelis >10ha	Gerali prižiūrima	Vidutinis iš dalies išlaikyta	Nuodolintas apleistas	Nacionalinis paminklas	Regioninis paminklas	Vietinis paminklas	Nacionalinis parkas		
Panevėžio apskritis																											
42	Ilsenbergo dvaro parkas		X	16 a.	X	X	X		X		X	X			X			10 ha	X				X				Atnaujintas dvaro ansamblis su 10 ha tvarkomu parku, pasivaikščiojamų takais, mažomis architektūrinėmis formomis, estrada, fontanais, skulptūromis, 23 svetinėmių medžių rūšimis
43	Kraštų dvaro parkas		X	19 a.		X	X			X			?		X		X				X						Dvaro ansamblio teritorija su dideliu tvenkiniu ir keliais istoriniais pastatais. Netvarkomas
44	Onušio dvaro parkas		X	16 a.		X	X			X		X		X				X			X	X					Išliko rūmų griuvėsiai, keli (kiti) pastatai. Dvaro ansamblio teritorija užima 15,5 ha plotą. Parke yra du tvenkiniai, daugiau kaip 21 vietinių rūšių medžių
45	Panemunio Komar dvaro parkas	X		~1850 m.		X	X			X			?		X			X			X		X				Išliko dvaro rūmų pastatas, kaivė, tarnų namelis, arkšdės. Dvaro ansamblio plotas – 15 ha, jis pamestas, netvarkomas ir neapžiūrimas
46	Petrošiškio dvaro parkas		X	-							X		X		X				X								Dvaras privatizuotas, atnaujintas ir apgyvendintas. Neįprasta lankytojų. Parkas nešlisko
47	Rokiškelių dvaro parkas		X	-			X			X		X			X			9 ha			X						Iš klasicizmo stiliaus dvaro dvarininkų rūmų šliko griuvėsiai. 9 ha parkas apaugęs mažaverčiais medžiais
48	Rokiškio dvaro parkas	X		15 a. / 19 a.		X	X		X			X		X				X	X	X		X			X		Dvaro ansamblis atnaujintas, 16 ja parkas su dideliu tvenkiniu ir geometrine dalimi priešais rūmų fasado vakarinę dalį
49	Salų dvaro parkas		X	-		X			X			X		X				10 ha	X					X			10,28 ha sutvarkytas parkas su aleja ir geometrinio planavimo elementais
50	Tarnavos dvaro parkas		X	19 a.			X			X			?		X		8 ha				X						Dvaro rūmai iš dalies sugriuvę. 8 ha mišriojo tipo dvaro parkas su dviem terasomis

Pastabos
 *su žyma "?" nėra informacijos apie parko nuosavybę
 **su žyma "?" nėra informacijos apie visuomenei susipažinti su parko

ŽALIOJI PARKO STRUKTŪRA

Naujų sodinių augimo sąlygų gerinimas

Gerosios praktikos pavyzdžiai

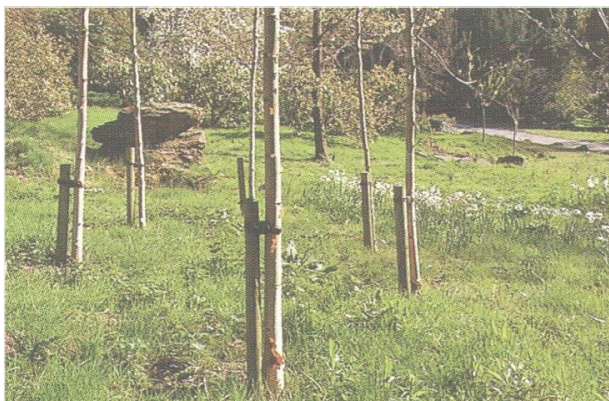
Medžio kamieno apsauga. Naujų sodinių apsauga nuo galimos gyvūnų daromos žalos

Plastikinė neaukšta naujų sodinių apsauga

Metalinė vielos apsauga arba tvorelę formuojant naujus vainikus

Medžių rišimas prie mieto elastinga juosta

Plastikinė medžio kamieno apsauga teritorijose, kur trimeriu pjaunama žolė

ŽALIOJI PARKO STRUKTŪRA

Esamų medžių augimo sąlygų gerinimas

Gerosios praktikos pavyzdžiai

New York arboretum state park, USA. Įvairių rūšių ir aukščio vaizdingąja prasme vertingi medžiai

Dolna, Kpymas, Rusija. Vaizdingąja prasme vertingi medžiai – gluosnis

Parko stiprieji medžiai atskirti nuo kitų mažaverčių medžių

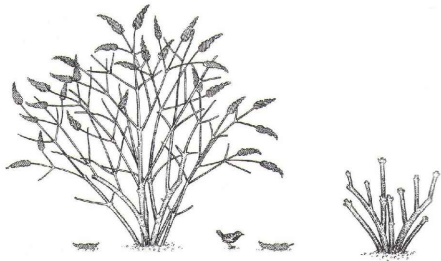

Stowe park, Anglija. Parko kraštovaizdžio struktūra – įvairaus dydžio medžių grupės

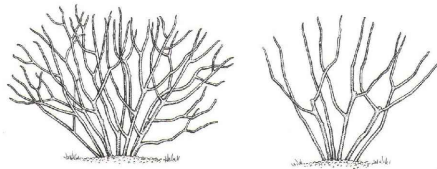
ŽALIOJI PARKO STRUKTŪRA

Krūmų priežiūra

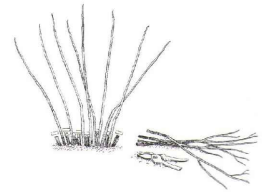
Gerosios praktikos pavyzdžiai

Krūmo vainiko karpymas, skatinant naujų stiprių stiebų augimą. Vainiko formos korekcija

Krūmo vainiko retinimas (1/3), skatinant stipraus ir sveiko augalo augimą

Krūmų senų / sergančių šakų šalinimas

Claremont park, Anglija. Krūmų grupė paaugusio medžio paunksmėje

Grimoni (*Cornus*). Kruopščiai prižiūrimi krūmų grupių sodiniai

Krūmo vainiko priežiūra, sumažinant vainiko šakas 1/3

Chateau de Marqueyssac, Prancūzija. Reguliariai karpomos gyvatvorės angliškojo stiliaus kraštovaizdžio parke

ŽALIOJI PARKO STRUKTŪRA

Nauji sodiniai

Gerosios praktikos pavyzdžiai

Claremont park, Anglija. Jauno medžio sodinys netoli nuo senojo medžio, tokiu būdu užtikrinant parko kraštovaizdžio vientisumą

Miunchenas, Vokietija. Skirtingo amžiaus naujų medžių sodinių grupė

Claremont park, Anglija. Jaunų medžių grupės vaizdingam kraštovaizdžiui formuoti

Kalmthout arboretum, Belgija. Pavasarinės gėlės parko teritorijoje

Titsey place parkland, Anglija. Daugiamečių sodinių "upė", suformuotas parko kraštovaizdis tarp turimų medžių.

Drottningholm park, Švedija. Liepų alėjos sodinių atnaujinimas kas 5 metus. Išsaugoti atskiri stipriausi alėjos medžiai

ŠALTINIS:

Lincoln, F. (2008), *The Management & Maintenance of Historic Parks, Gardens and Landscapes. The English Heritage Handbook*. Plumptre, G. (2007), *Heritage Gardens. The World's Great Gardens Saved by Restoration*.
Olsson, S. (2008), *The English Garden*. Phaidon Press Limited Dreija, K., asmeninis archyvas (2009-2015)

ŽALIOJI PARKO STRUKTŪRA

Parko žiūrėjimo linijų tvarkymas (1)

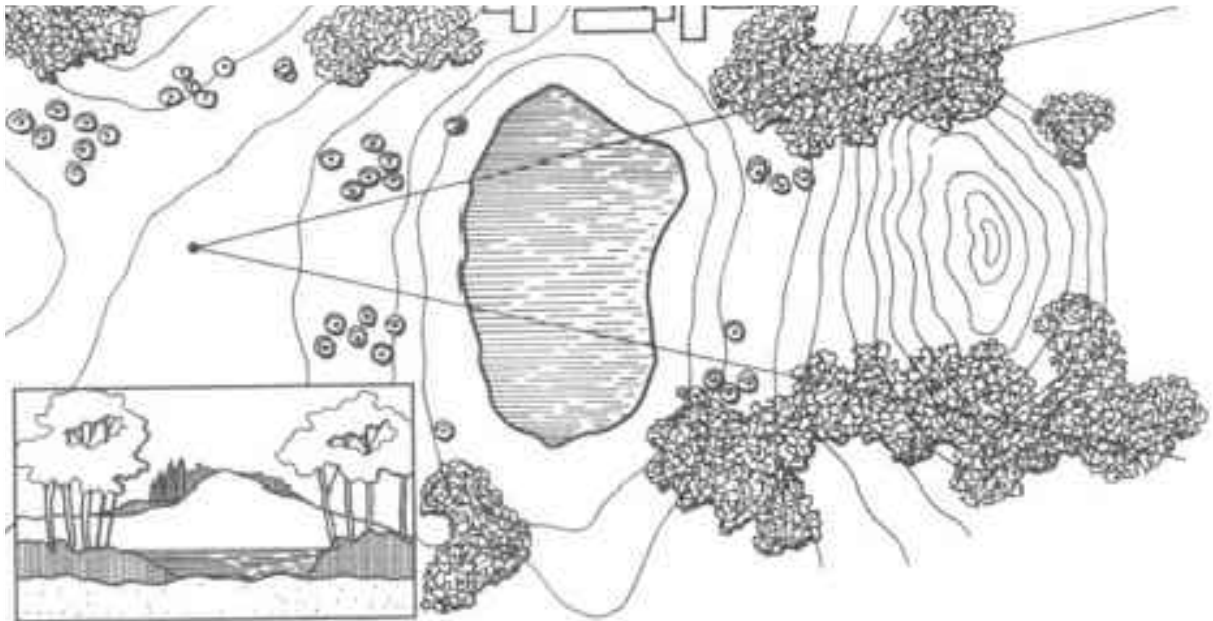
Gerosios praktikos pavyzdžiai

Windsor Great park, Anglija. Žiūrėjimo linija į ežero kraštovaizdį. Žiūrėjimo linijos ribas formuoja skirtingo aukščio krūmų grupės ir medžiai

Stowe park, Anglija. Žiūrėjimo linija į Stowe house. Žiūrėjimo liniją formuoja medžių grupės ir reguliariai pjaunama pievos tipo veja

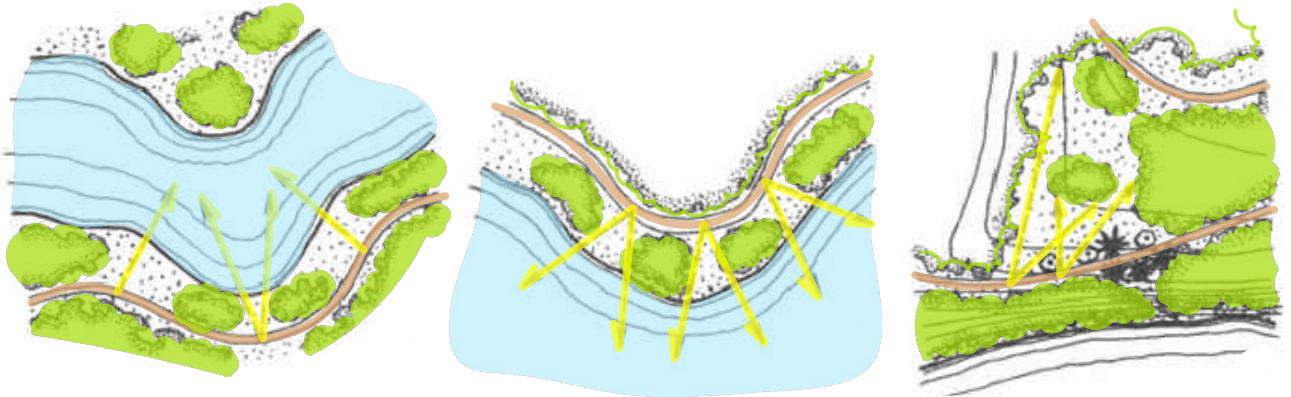

Parko kraštovaizdžio tolimųjų linijų formavimo pagrindiniai principai

ŽALIOJI PARKO STRUKTŪRA

Parko žiūrėjimo linijų tvarkymas (2)

Gerosios praktikos pavyzdžiai

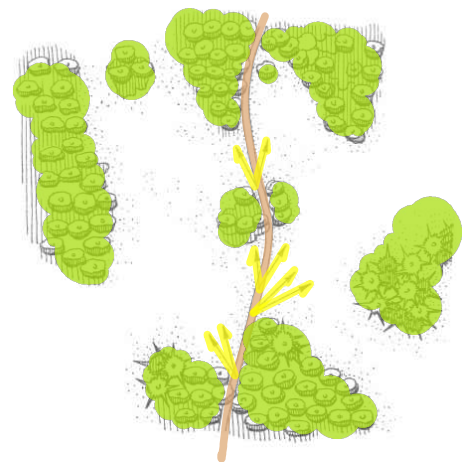
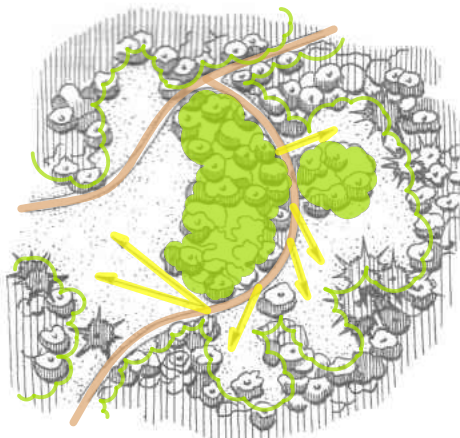
Žiūrėjimo linijos. Parko kraštovaizdžio artimiausių ir tolimiausių žiūrėjimo linijų formavimo pagrindiniai principai

Claremont park, Anglija. Parko kraštovaizdžio žiūrėjimo linija iki rekonstrukcijos

Claremont park, Anglija. Parko kraštovaizdžio žiūrėjimo linija po rekonstrukcijos

Žiūrėjimo linijos kryptant parko pasivaikščiojimo takais. Parko kraštovaizdžio artimiausių ir tolimiausių žiūrėjimo linijų formavimo pagrindiniai principai

ŽALIOJI PARKO STRUKTŪRA

Parko atnaujinimas

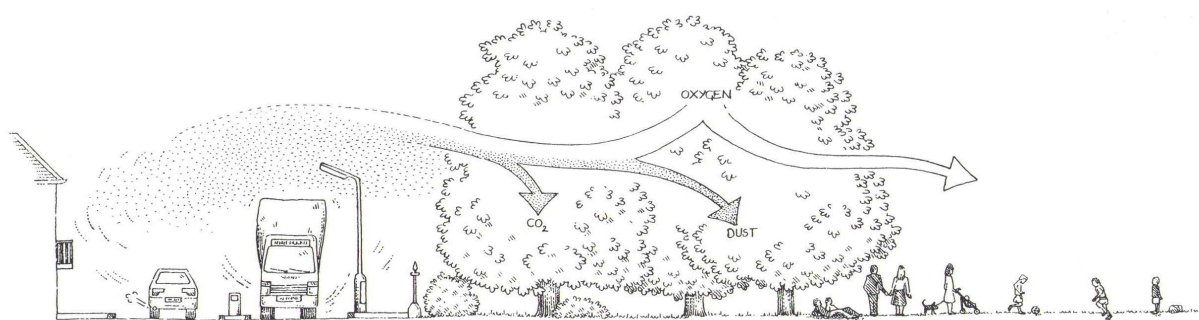
Gerosios praktikos pavyzdžiai

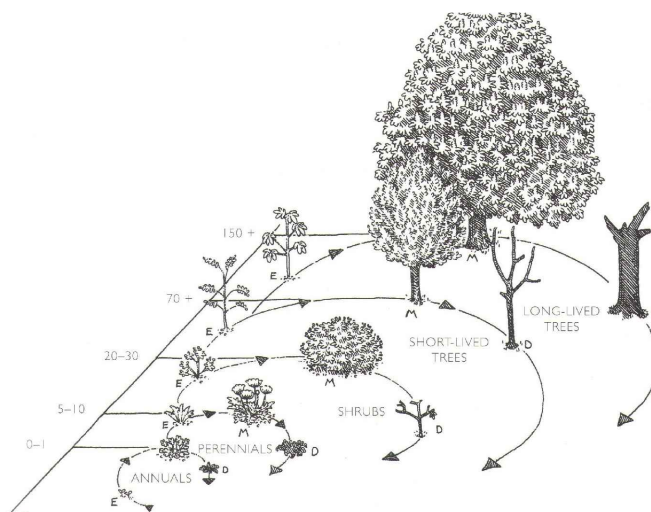
Jenischpark, Vokietija. Parko pakraščio sodiniai žvilgsniui uždengti ir triukšmo, išmetamųjų dujų barjerui formuoti

Hagapark, Stogholmas. Švedija. Parko pieva su tolimąja perspektyva

Medžių reikšmė miesto aplinkos mikroklimatui kurti. Medžiai yra svarbus miesto sukeliama triukšmo ir išmetamųjų dujų barjeras

Parko kraštovaizdį formuojančių augalų hierarchija ir gyvybingumas metais

MĒLYNOJI PARKO STRUKTŪRA

Parko tvenkinių tvarkymas

Gerosios praktikos pavyzdžiai

Elejos dvaro ansamblis graviūroje. Parke pavaizduotas dirbtinai sukurtas tvenkinys, užtvindžius upelį. Tvenkinio viduje salelė su skėčio formos pavėsine. Paveikslas kairėje pusėje karuselė

Frederiksberg park, Danija. Kinų tiltelis su paviljonu. Iki rekonstrukcijos

Frederiksberg park, Danija. Kinų tiltelis su paviljonu. Po rekonstrukcijos

William Chamber (1723-1796), architektas, kuris į angliškojo stiliaus parkus įnešė kinų stiliaus formas

PARKO HORIZONTALIOJI STRUKTŪRA

Naujų parko takelių ir aikštelių įrengimas

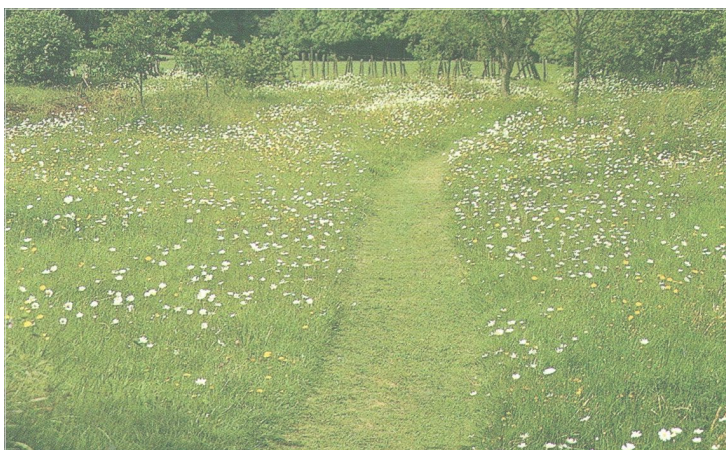
Gerosios praktikos pavyzdžiai

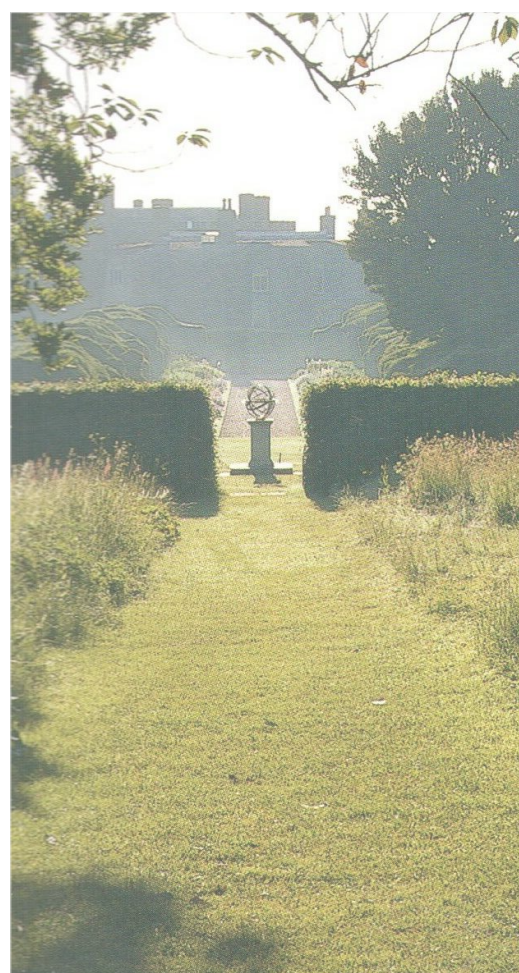
Medinis lieptas palei vandens telkinio krantą

Schlosspark Wolfsburg, Vokietija. Medinis lieptas palei Allerwiesen (Aller pievas)

Reguliariai šienaujamų pievų takas

Walmer Castle Garden, Anglija. Reguliariai šienaujamų pievų takas

HORIZONTALIOJI PARKO STRUKTŪRA

Istorinių parko takelių ir aikštelių rekonstrukcija

Gerosios praktikos pavyzdžiai

Dudmaston Estate Park, Anglija. Romantiškas pasivaikščiavimo takas palei ežerą

Tatton Park, Anglija. Marmurinė vaza ant vejų

Chateau de Chantilly, Prancūzija. Aikštelė su skulptūra

Virginia Wolf's Garden, Anglija. Nupjautos vejų takas iki skulptūros

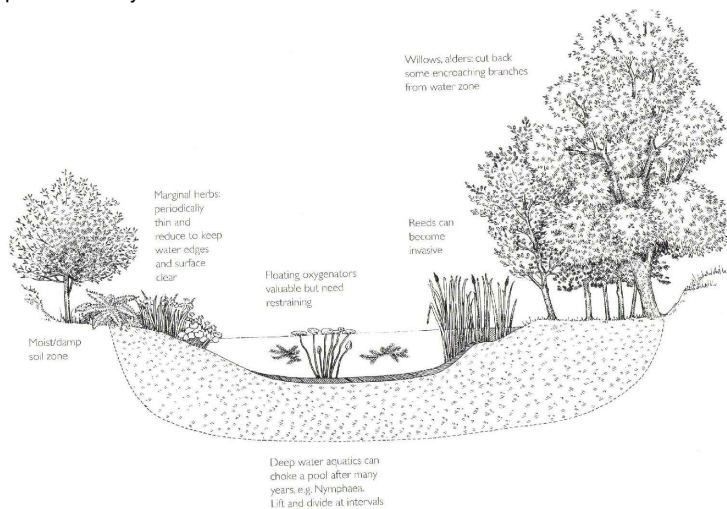
MĖLYNOJI PARKO STRUKTŪRA

Parko vandens telkinių tvarkymas

Gerosios praktikos pavyzdžiai

Titsey Park, Anglija. Istorinis parko tvenkinys su šiuolaikišku fontanu

Tvenkinio vegetacijos scheminis vaizdavimas

Jeniskpark, Vokietija. Kraštovaizdžio vaizdas palei parko tvenkinį

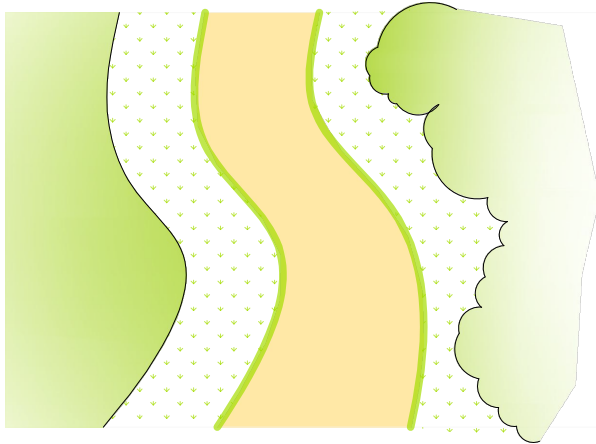

Titsey Park, Anglija. Parke esančio tvenkinio pakrantės augalija

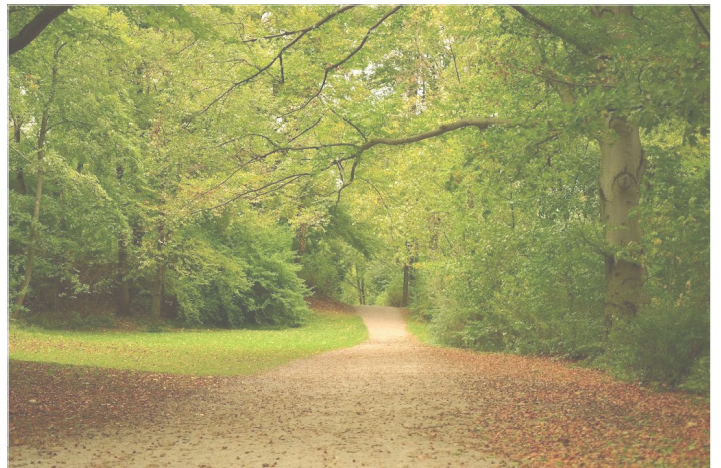
HORIZONTALIOJI PARKO STRUKTŪRA

Parke esančių takelių ir aikštelių tvarkymas (1)

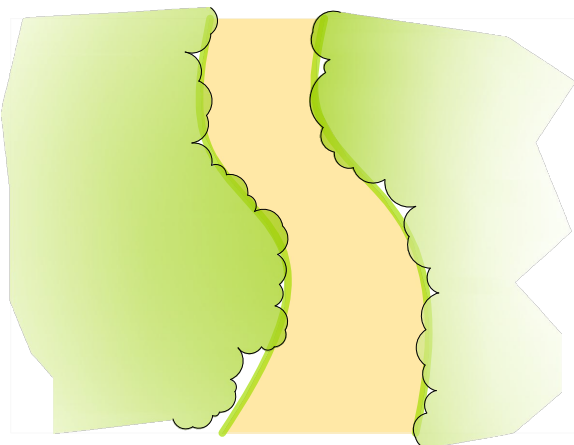
Gerosios praktikos pavyzdžiai

Jenischpark, Vokietija. Reguliariai šienaujama veja palei parko pasivaikščiavimo taką

Munchen Englischer Garten, Vokietija. Pjaunami pasivaikščiavimo tako kelkraščiai, atkartojant vejų ribas

Le Chateau de Bagatelle, Prancūzija. Parko pasivaikščiavimo takas su suoliukais. Nešienaujama pieva

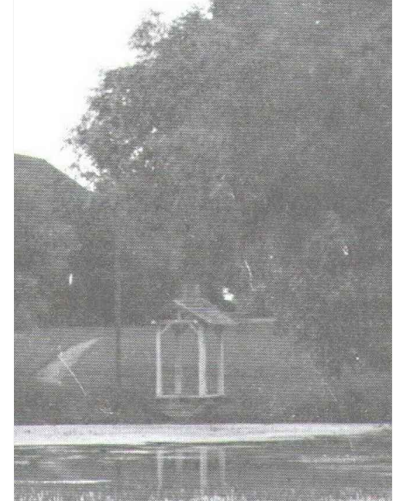
MĒLYNOJI PARKO STRUKTŪRA

Ežero kraštovaizdžio prieinamumas

Gerosios praktikos pavyzdžiai

Hagenpark, Švedija. Vandens telkinio pakrantės kraštovaizdis – pakrantės augalai, medžiai ir prieinamumo sprendimas

Udriku moisa pavilion (1920), Estija

Schonbusch Park, Vokietija

Windsor Great Park, Anglija. Atvira erdvė su vaizdu į ežerą

Vana – Antsla moisa, Estija

HORIZONTALIOJI PARKO STRUKTŪRA

Esamų parko takelių ir aikštelių tvarkymas (2)

Gerosios praktikos pavyzdžiai

Takelių krašto tvarkymo įrankis. Formuoja kruopščiai sutvarkytą takelio kraštą, nupjaunant vejos likučius

Takelių krašto tvarkymas kapliu. Takelio krašto trasa šiek tiek paryškinama, formuojant gražiai sutvarkytą liniją

Jenischpark, Vokietija. Iš abiejų tako pusių suformuotos iš granito lietaus vandens surinkimo nuotėkos

Jenischpark, Vokietija. Rekonstruotas parko istorinis tiltelis – užtikrintas aplinkos prieinamumas

Northern Garden. Netvirtos kelio dangos pasivaikščiavimo takas

Stourhead Park, Anglija

HORIZONTALIOJI PARKO STRUKTŪRAS

Laiptai ir atraminės sienos

Gerosios praktikos pavyzdžiai

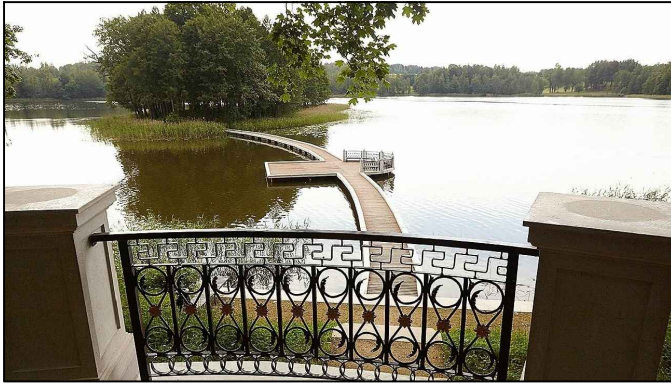
The Mount Park, JAV. Laiptus papildo šiuolaikiniai lengvi plieniniai turėklai ir įrengtas prožektorinio tipo apšvietimas

Optimalus pėsčiųjų ir dviračių tako plotis – 2,2 m pėstiesiems ir 1,5 m dviratininkams viena kryptimi

GEROSIOS PRAKTIKOS RENGINIŲ PAVYZDŽIAI LT ATLIKTŲ TYRINĖJIMŲ TERITORIJOJE

ILZENBERGAS MUIŽAS PARKS

1. pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Meilės tiltelis ir Meilės sala Ilzenbergo dvaro parke

2 pav. **Turistams siūlomi produktai.** Autentiškame Ilzenbergo dvaro ūkyje augintų ir paruoštų produktų rinkinys

PAKRUOJO DVARO PARKAS

3 pav. **Nesezoniniai renginiai.** Šviesos festivalis. Didieji kinų žibintai

4 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Kostumų kambarys: galimybė pasimatuoti dvarininkų drabužius ir pasifotografuoti

BURBIŠKIO DVARO PARKAS

5. pav. **Nesezoniniai renginiai.** Burbiškio dvaro "Tulpių žydėjimo šventė"

6 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Platus Burbiškio dvaro pasivaikščiojimų parkas

ŽAGARĖS DVARO PARKAS

7 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Trofėjų paroda Žagarės regioninio parko lankytojų centre

8 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Žagarės dvaro arklidės

GEROSIOS PRAKTIKOS RENGINIŲ PAVYZDŽIAI LV ATLIKTŲ TYRINĖJIMŲ TERITORIJOJE

RUNDALĖS RŪMAI IR PARKAS

1 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Ekskursija po Rundalės rūmų soda ir apylinkes

2 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Teatralizuota ekskursija dėvint istorinius drabužius

ODZIENOS DVARAS IR PARKAS

3 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Informacinė ekskursija po dvaro bravorą

4 pav. **Turistams siūlomi produktai.** Odzienos dvaro alus ir gira

BLANKENFELDĖS DVARAS IR PARKAS

5 pav. **Turistams siūlomi produktai.** Natūralios sultys, sirupai iš šeivamedžio ir kitų uogų, konservavimai iš dvare augančių daržovių

6 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Vietos išskylai nuoma, galimybės poilsiui po atviru dangumi

GEROSIOS PRAKTIKOS RENGINIŲ PAVYZDŽIAI LV TYRIMO TERITORIJOJE

LIELPLATONĒS DVARAS IR PARKAS

7 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Jodinėjimas ir pasivažinėjimas po parką arklių kinkinyje

8 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Galimybė padirbėti senosios baltymų skalbyklos demonstravimuose kartu su patyrusia skalbėja

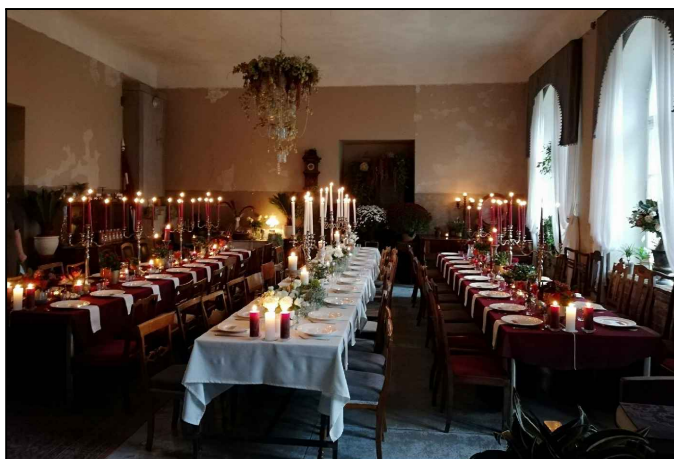
ABGUNSTĒS DVARAS IR PARKAS

9 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Pasivažinėjimai arklių kinkiniu

10 pav. **Skirtingos tikslinės grupės.** Kūrybinės dirbtuvės amatininkams, tekstilės menininkams ir medžio

11 pav. **Nesezoniniai renginiai.** Žiemos, Kalėdų, pavasario vaišės Abgunstės dvare

12 pav. **Nesezoniniai renginiai.** Legendų nakties renginys